

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI

COVID-19'UN GÜVENLİKLEŞTİRİLMESİ: DÜNYA SAĞLIK ÖRGÜTÜ
ÖRNEĞİ

Yiğit KOCAHAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2023

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI**

**COVID-19'UN GÜVENLİKLEŞTİRİLMESİ: DÜNYA SAĞLIK ÖRGÜTÜ
ÖRNEĞİ**

Yiğit KOCAHAN

Danışman: Doç. Dr. Marella BODUR ÜN

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Harun ARIKAN

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Özlem KAYHAN PUSANE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2023

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. / / 2023

Yiğit KOCAHAN

ÖZET

COVID-19’UN GÜVENLİKLEŞTİRİLMESİ: DÜNYA SAĞLIK ÖRGÜTÜ ÖRNEĞİ

Yiğit KOCAHAN

Yüksek Lisans Tezi, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Marella BODUR ÜN

Haziran 2023, 142 sayfa

Soğuk Savaş sonrası dönemde, güvenlik kavramı dönüşüm geçirirken güvenlik çalışmalarında yeni odaklanılan konulardan biri sağlık ve daha özelde bulaşıcı hastalıklar olmuştur. İnsanlık tarihinin bütünleşik bir parçası olan bulaşıcı hastalıklar, uluslararası sağlıkta iş birliğine ve Dünya Sağlık Örgütü’nün ortaya çıkışına itici güç olmuştur. Aralık 2019’da ortaya çıkan Covid-19 salgını ise bireyden uluslararası sisteme kadar tüm dünyayı tehdit ederek güvenliğin sağlık boyutunu tekrar vurgulamıştır. Bu çalışmanın amacı, uluslararası sağlıkta iş birliğini sağlama açısından en yetkili kuruluş olan Dünya Sağlık Örgütü’nün, Covid-19 salgınına yönelik yaklaşımını güvenlikleştirme çerçevesinde incelemektir. Bu doğrultuda, Dünya Sağlık Örgütü’nün en üst düzey görevlisi Genel Direktör Dr. Tedros’un, Covid-19 salgınının ortaya çıkışından pandemiye dönüştüğü süreçteki söylemleri analiz edilmektedir. Bu kapsamda, tezin üç ana argümanı bulunmaktadır. Birincisi, Dünya Sağlık Örgütü Genel Direktörü, Covid-19 salgını için “uluslararası önemi haiz halk sağlığı acil durumu” ilan ettikten sonra bu sorunu, bir süre daha uluslararası toplum yerine sınırlı topluluklara yönelik tehdit olarak tanımlamıştır. İkincisi Covid-19 salgını, Dünya Sağlık Örgütü Genel Direktörü tarafından küresel güvenlik sorunu olarak çerçevelendikten sonra da uluslararası toplum, “biz hissiyatına” sahip olamamıştır. Üçüncüsü, Covid-19 pandemisi vakasında güvenlikleştirme süreci nesnel tehditlerden bağımsız düşünülememektedir.

Anahtar kelimeler: Covid-19 pandemisi, Dünya Sağlık Örgütü, güvenlikleştirme, makro güvenlikleştirme

ABSTRACT**SECURITIZATION OF COVID-19: THE CASE OF THE WORLD HEALTH ORGANIZATION****Yiğit KOCAHAN****Master Thesis, Department of International Relations****Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Marella BODUR ÜN****January 2023, 142 pages**

The post-Cold War era has been witnessing the transformation of the concept of security. One of the new issue areas in security studies has been health and more specifically infectious diseases. Infectious diseases are inseparable parts of human history and thus, have led to the emergence of cooperation on the area of global health and the World Health Organization. The Covid-19 outbreak, which emerged in December 2019 in China, has resulted in renewed emphasis on the health dimension of security by threatening the whole world from the individual to the international system. This study aims to examine the response of the World Health Organization to the Covid-19 outbreak within the securitization framework. In this respect, the discourses of the Director-General Dr. Tedros are analyzed from the emergence of the Covid-19 outbreak until it turned into a pandemic. In this context, there are three main arguments of thesis. First, after declaring the Covid-19 outbreak a “public health emergency of international concern”, the World Health Organization’s Director-General framed the problem as a threat to limited communities rather than the international community as a whole. Second, the international community could not develop a “we-feeling” after the Covid-19 pandemic was framed as a global security problem by the Director-General of the World Health Organization. Third, the analysis reveals that the process of securitization of the Covid-19 pandemic can not be considered as independent from objective threats.

Keywords: Covid-19 pandemic, World Health Organization, securitization, macro securitization

ÖN SÖZ

Covid-19 pandemisi, oldukça zorlu deneyimleri beraberinde getirdi. Herkes, sevdiklerini kaybetti ya da onlar için endişelendi. Çıplak gözle görülemeyen bir virüs karşısında bile ne kadar çaresiz kalabileceğimizi görmüş olduk. Bu tez çalışması da uzaktan eğitim ve karantina günlerinde, “bütün dünyanın salgından etkilenmesine rağmen neden hala üstesinden gelinemedi” ve benzeri yakınmalarımın ürünü olarak ortaya çıktı. Yaşanan bu felaketten ders almamız ve gelecekteki zorluklara karşı daha hazırlıklı olmamız dileğiyle.

Araştırma ve tez yazım sürecinde, pozitif enerjisini, emeğini, ilgisini ve desteğini esirgemeyen değerli danışman hocam Doç. Dr. Marella Bodur Ün’e en içten teşekkürlerimi sunarım. Sürecin başından itibaren her konuşmamızda beni motive eden emeğini ve desteğini esirgemeyen çok değerli hocam Doç. Dr. Aslı Ilgıt’a yaptığı katkılar için ne kadar teşekkür etsem azdır. Keza, tez savunmam için vakitlerini ayıran ve değerli görüşlerini paylaşan saygıdeğer hocalarım, Prof. Dr. Harun Arıkan’a ve Doç. Dr. Özlem Kayhan Pusane’ye çok teşekkür ederim. Son olarak, hayatımı kolaylaştıran ve beni her daim destekleyen aileme teşekkürlerimi, bir gülüşleriyle bana dünyaları veren yeğenlerime sevgilerimi sunarım.

Yiğit KOCAHAN

Adana / 2023

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vi
KISALTMALAR.....	ix
TABLolar LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Problemi ve Gerekçesi	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Sınırlılıklar	5
1.5. Araştırmanın Yöntemi	6

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE: GÜVENLİK VE SAĞLIK

2.1. Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Çalışmaları.....	8
2.2. Kopenhag Okulu	17
2.2.1. Güvenlik Sektörleri.....	23
2.2.2. Bölgesel Güvenlik Kompleksi.....	23
2.3. Güvenikleştirme ve Güveniksizleştirme	24
2.4. Makro Güvenikleştirme.....	36
2.5. Güvenlik, Güvenikleştirme ve Sağlık İlişkisi.....	42
2.5.1 Covid-19 ve Güvenikleştirme Üzerine Literatür Taraması	51

BÖLÜM III

DÜNYA SAĞLIK ÖRGÜTÜ

3.1. Uluslararası Sağlıkta İş Birliği ve Dünya Sağlık Örgütü'nün Gelişimi.....	65
3.2. Dünya Sağlık Örgütü.....	68
3.3. Dünya Sağlık Örgütü'nün Hukuki Niteliği ve Bağlayıcılığı.....	71
3.4. Dünya Sağlık Örgütü'nün Yönetim Organları	73
3.4.1. Dünya Sağlık Örgütü'nün Genel Direktörü.....	74
3.5. Dr. Tedros Adhanom Ghebreyesus.....	75

BÖLÜM IV

COVID-19 PANDEMİSİNİN GÜVENLİKLEŞTİRİLMESİ

4.1. Covid-19 Pandemisi	78
4.1.1. Pandemi ve Bulaşıcı Hastalıklar	78
4.1.2. Covid-19 Pandemisi	81
4.1.3. Covid-19 Pandemisinin Ortaya Çıkışı.....	83
4.2. Covid-19'un Dr. Tedros Tarafından Güvenlikleştirilme Süreci	86
4.2.1. Ocak 2020	86
4.2.2. Şubat 2020	92
4.2.3. Mart 2020.....	102
4.3. Analiz Değerlendirmesi ve Bulgular	105

BÖLÜM V

SONUÇ VE TARTIŞMA

115

KAYNAKÇA.....	122
---------------	-----

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AIDS: Acquired Immune Deficiency Syndrome (Kazanılmış Bağışıklık Yetersizliği Sendromu)

AR-GE: Araştırma ve Geliştirme

ASEAN: Association of Southeast Asian Nations (Güneydoğu Asya Uluslar Birliği)

AU: African Union (Afrika Birliği)

BBC: British Broadcasting Corporation (İngiliz Yayın Kuruluşu)

BM: Birleşmiş Milletler

BMGK: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi

COVID-19: Coronavirus Disease 2019 (Koronavirüs Hastalığı 2019)

CDC: Centers for Disease Control and Prevention (Hastalık Kontrol ve Korunma Merkezleri)

CEPI: Coalition for Epidemic Preparedness Innovations (Epidemi Hazırlık İnovasyonları Koalisyonu)

DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü

DTÖ: Dünya Ticaret Örgütü

EPI: Expanded Programme on Immunization (Genişletilmiş Bağışıklama Programı)

GOARN: Global Outbreak Alert and Response Network (Küresel Salgın Uyarısı ve Müdahale Ağı)

GDO: Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar

FAO: Food and Agriculture Organization (Gıda ve Tarım Örgütü)

HIV: Human Immunodeficiency Virus (İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü)

ICAO: International Civil Aviation Organization (Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü)

IMF: International Monetary Fund (Dünya Bankası)

IMO: International Maritime Organization (Uluslararası Denizcilik Örgütü)

ISARIC: International Severe Acute Respiratory and emerging Infection Consortium (Uluslararası Şiddetli Akut Solunum ve Yeni Gelişen Enfeksiyon Konsorsiyumu)

MERS: Middle East Respiratory Syndrome (Orta Doğu Solunum Sendromu)

MERS-CoV: Middle East Respiratory Syndrome Coronavirus (Orta Doğu Solunum Sendromu Koronavirüsü)

MSC: Munich Security Conference (Münih Güvenlik Konferansı)

NATO: North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)

NIC: National Intelligence Council (Ulusal İstihbarat Konseyi)

OCHA: The United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs
(Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi)

OECD: Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü)

OIHP: Office International d'Hygiene Publique (Uluslararası Halk Sağlığı Ofisi)

OPEC: Organization of Petroleum Exporting Countries (Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü)

PAHO: Pan American Health Organization (Pan Amerikan Sağlık Örgütü)

SARS: Severe Acute Respiratory Syndrome (Ağır Akut Solunum Sendromu)

SARS-CoV: Severe Acute Respiratory Syndrome Coronavirus (Şiddetli Akut Solunum Sendromu Koronavirüsü)

STK: Sivil Toplum Kuruluşları

UI: Uluslararası İlişkiler

UN: United Nations (Birleşmiş Milletler)

UNAIDS: The Joint United Nations Programme on HIV/AIDS (Birleşmiş Milletler HIV/AIDS Programı)

UNDP: United Nations Development Programme (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)

UNSC: United Nations Security Council (Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi)

UNICEF: United Nations International Children's Emergency Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)

UNRRA: United Nations Relief and Rehabilitation Administration (Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi)

UST: Uluslararası Sağlık Tüzüğü

WFP: World Food Programme (Dünya Gıda Programı)

WHO: World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)

TABLÖLAR LİSTESİ**Sayfa**

Tablo 1. Çin Dışındaki Ülkelerin Covid-19 Tablosu	109
--	-----

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1. Güvenikleştirme Spektrumu	28
Şekil 2. Covid-19'un Güvenikleştirilme Düzeyi	108

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Problemi ve Gerekçesi

İnsanlık tarihi boyunca kolera, sıtma, tüberküloz ya da tifo gibi birçok büyük yıkıcılıkta salgınlar ile karşılaşmıştır. Son yüzyıl içinde, günümüze en yakın tarihlerde 1957-8 yılında tahmini 2 milyon can kaybının yaşandığı Asya gribi ve yine tahminen 1 milyon kişinin yaşamını yitirdiği 1968-70 Hong Kong gribi salgınları atlatılmıştır. Son 20 yılda ise ağır akut solunum sendromu virüsü (SARS), kuş gribi, ebola, Orta Doğu solunum sendromu (MERS) ya da domuz gribi gibi daha az can kaybının yaşandığı salgınlar yaşanmıştır. Şu anda, küresel çapta aktif olarak dünyayı tehdit etmekte olan iki tane pandemi bulunmaktadır. Bunlardan biri, HIV yani insan bağışıklık yetmezliği virüsüdür. Bu bulaşıcı hastalığın başlangıcından itibaren geçen on yıllarda 36,3 milyon kişi kazanılmış bağışıklık yetersizliği sendromuna (AIDS) bağlı hastalıklardan hayatını kaybetmiştir (Aslan, 2020; UNAIDS, n.d.). Diğeri ise hayatı aniden felce uğratan ve bu araştırma problemine konu olan Covid-19 pandemisidir.

Aralık 2019'da Çin'in Wuhan kentinde ilk vakası görülen yeni tip koronavirüs nedeniyle 30 Ocak 2020'de Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından "uluslararası önemi haiz halk sağlığı acil durumu" ilan edilmiştir. O vakte kadar, Çin hariç diğer 18 ülkede can kayıpsız 98 vaka yaşanmıştır. 11 Şubat'ta, bu yeni tip koronavirüsün sebep olduğu hastalığa "Covid-19" adı verildiğinde ise dünya çapında 800 kişinin ölümüne sebep olan SARS'ı geride bırakmıştır. Başlarda, yalnızca Çin ve onun çevre ülkelerine tesir eden bölgesel bir "epidemi" olarak algılanan Covid-19, kısa bir süre sonra Çin dışındaki vaka sayısındaki artış, virüsün yayılma hızı ve yetkililerin gerekli önlemleri almaması gibi sebeplerle 11 Mart 2020'de DSÖ tarafından "pandemi" olarak ilan edilmiştir. Güvenliği, sağlık sistemini, eğitimi, bilimi, siyaseti, kısaca uluslararası toplumun ve insan hayatının bileşenlerini tümüyle kaotik bir hale dönüştüren bu süreç hala devam etmektedir.

Covid-19 pandemisi, tehdit olarak algılandıktan sonra uluslararası sistemdeki tüm aktörlerin, bu sorunu acilen önlemek adına sorumlulukları ortaya çıkmıştır. Önlemler alınırken, 'kimin için güvenlik?' sorusuna verilen cevabın önemi ortaya çıkmıştır. Bazı ülkeler, süreci en az tahribatla atlatmak adına çabalarken kendi kurumlarını ve vatandaşlarının sağlığını öncelemişlerdir. Devlet mekanizmaları, uluslararası düzeydeki

sorunu, ulusal tedbirlerle ve kendi olanaklarıyla çözmeye çalışırken içe kapanık ve real-politik tavır sergilemişlerdir. Böylesine güvensiz bir uluslararası ortam ise karşılıklı yardımlaşma yerine ulus-devlet fikrinin güçlenmesine imkân tanımıştır (Kaya, 2020). Maske gibi tıbbi yardım malzemelerine el koyma eylemleri, sınır geçişlerini kapatma ve aşı dağılımındaki adaletsizlik, devletler arasındaki iş birliğinin sekteye uğradığına dair belirgin örneklerdir (Esen, 2020; Shalal 2020; United Nations Turkey, 2021). Birçok siyasi liderin, ulusal topluluklarına seslenirken virüsle mücadele yerine “savaş” metaforunu kullanması, pandemiye dışarıdan gelen tehdit algısına dönüştürmektedir. Bu tip nedenlerle bazı ülkelerde Covid-19 pandemisinin, “ulusal güvenlik” sorunu olarak çerçevelendiği söylenebilir.

Covid-19’un tüm devletler için bir mesele olduğu doğrudur. Bununla beraber, bireyden küresel ölçeğe kadar tüm aktörlerin etkilendiği de açıktır. Covid-19 pandemisini ortaya çıkaran bir bulaşıcı hastalıktır. Bulaşıcı hastalıklar, diğer sağlık problemlerinin aksine insan, bölge ya da ülke ayırt etmezler. Bu nedenledir ki uluslararası alandaki dayanışmaya önemli bir itici güç olmuştur. Halk sağlığı alanındaki uluslararası iş birliği, 19. yüzyılın ortalarından itibaren başlamış; 1948 yılında Dünya Sağlık Örgütü’nün kurulmasıyla tek bir çatı altında gerçekleşebilmiştir. Kuruluşundan bu yana DSÖ, birçok bulaşıcı ve bulaşıcı olmayan hastalıkları kontrol etme ve yok etme mücadelesinde önemli rol oynamıştır. Tüm insanların mümkün olan en yüksek sağlık düzeyine ulaşmasını amaçlayan DSÖ’nün, Covid-19 pandemisinde de öncül bir rol üstlendiği görülmektedir. DSÖ bu süreçte, yönetici ve koordine edici otorite olarak hareket ederek görevinin gereğini yerine getirmeye çalışmıştır. Ancak, uluslararası toplumdaki bazı aktörlerden, acil durum ve pandemi ilanında gecikildiği, şeffaf davranılmadığı, sürecin eksik yönetildiği, örgütün bağımsızlığı, yapısı ve işlevi konularında birçok eleştiriye maruz kalmıştır. Yukarıdaki açıklamadan hareketle, sağlık ve güvenlik alanlarında krize dönüşen Covid-19’un, DSÖ tarafından güvenlik gündemine dahil edilip edilmediği, eğer edildiyse kime yönelik bir güvenlik sorunu olarak ele alındığı çözülmesi gereken bir problemidir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Covid-19 pandemisinin farklı ve yıkıcı doğası, tüm dünyayı etkilemiştir. Uluslararası aktörlerin bu sağlık sorununa karşı yaklaşımı büyük önem arz etmektedir. Bu doğrultuda araştırmanın temel amacı, DSÖ tarafından Covid-19 salgınının

güvenlikleştirilme sürecini incelemektir. Konuyla ilgili aktör söylemlerinin, güvenlik sorununun var olma ya da yok olma sürecini inşa ettiği yaklaşımına dayanarak DSÖ Genel Direktörü Dr. Tedros'un söylemleri analiz edilmektedir. Bugüne kadar bulaşıcı hastalıklar ve güvenlikleştirme kavramları ile ilgili birçok çalışmaya rastlanılmasına rağmen Covid-19 ve DSÖ hakkındaki araştırmanın yokluğu, sağlık ve güvenliğin ortak paydada bulunduğu alanda önemli bir boşluktur. Çalışmada, bu boşluğu mümkün olduğunca doldurmak amaçlanmaktadır.

Covid-19 salgınının Dr. Tedros tarafından güvenlikleştirilmesini incelemek, vakanın ve kuramsal çerçevenin geniş kapsamından dolayı birçok alt amacı barındırmaktadır. Bunlar şöyle sıralanabilir; Dr. Tedros'un güvenlik gündemi oluşturabilecek bir aktör olup olmadığını araştırmak; Dr. Tedros'un söylemlerindeki güvenlik oluşturabilecek retorik yapıları, Covid-19'un kime yönelik ve hangi değerler için tehdit olarak sunulduğunu, bu sürecin hangi düzeyde olduğunu incelemek; güvenlik algısının oluşumunu kolaylaştıracak koşulları ve Dr. Tedros'un hitap ettiği kitlenin davranışlarını gözden geçirmek; buna göre başarılı güvenlikleştirme kriterlerinin karşılanıp karşılanmadığını değerlendirmek.

Bu çalışmadan sonra ortaya çıkan bulguların ışığında üç ana sav ortaya konmaktadır. Birincisi, bir aktör tarafından gerçekleştirilen orta düzey güvenlikleştirme, yine aynı aktör tarafından gerçekleştirilen makro güvenlikleştirme sürecini sekteye uğratabilmektedir. Covid-19 pandemisi için "uluslararası önemi haiz halk sağlığı acil durumu" ilan edildikten sonra Dr. Tedros bu sorunu, uluslararası toplum yerine bir süre daha sınırlı gruplara yönelik tehdit olarak tanımlamıştır.

İkincisi, fiziksel tehdit evrenselciliği ile motive edilen bir makro güvenlikleştirme dahi yeterli ölçekte başarıya ulaşamamıştır. Herkes için tehdit oluşturan Covid-19 salgını, DSÖ Genel Direktörü tarafından küresel güvenlik sorunu olarak çerçevelendikten sonra dahi bütün uluslararası toplum, "biz hissiyatına" sahip olamamıştır.

Üçüncüsü, güvenlikleştirme süreci nesnel tehditlerden bağımsız düşünülememektedir. Covid-19 pandemisi, ayırt edici özellikleri nedeniyle çok kısa zamanda o kadar gözle görülür hale gelmiştir ki Dr. Tedros'un söylemlerinden, dolayısıyla da güvenlik analizinden ayrı tutulamamaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma üç açıdan önemlidir. Birincisi, kuramsal açıdan Uluslararası İlişkiler (UI) alanındaki güvenlik çalışmalarına yapılacak katkı sebebiyle önemlidir. 1980'lerde yeni güvenlik yaklaşımlarının ortaya çıkışıyla beraber kullanılmaya başlanan güvenlikleştirme teorisi, Türkiye'deki UI yazınında 2010'dan sonra ilgi görmeye başlamıştır (Sula, 2021). Bu kısıtlı zamanda yapılan çalışmalar daha çok göç ve sınır güvenliği, ulusal güvenlik ve dış politika konularını incelemişlerdir. Bir başka açıdan, uluslararası literatürde de genel olarak sağlık-güvenlik ilişkisini ele alan çalışmalar ve özel olarak da sağlık konularını güvenlikleştirme yaklaşımıyla inceleyen çalışmaların sayısı diğer güvenlik çalışmalarına nazaran az sayıdadır. Dolayısıyla bu araştırma, odağındaki meselenin bir sağlık sorunu olması ve Türkçe literatüre katkısı sebebiyle önemlidir.

İkincisi, bu çalışma sağlık sorununun küresel bazda güncel bir mesele olması açısından önemlidir. Covid-19 salgınının 2019 Aralık'ta ortaya çıkışından bu yana geçen kısa süreye rağmen sağlık bilimlerinin yanı sıra sosyal bilimler alanında da yoğunlukla araştırma konusu olmuştur. Buna karşın, DSÖ ve Covid-19'un güvenlikleştirilmesi özelinde Türkçe ya da yabancı dilde herhangi detaylı bir araştırmaya rastlanmamıştır. Her güvenlikleştirme analizinde yalnızca o vakaya özgü nitelikler bulunduğu göz önüne alınırsa bu çalışma literatüre özgün katkı sunmaktadır.

Son olarak, araştırmanın amacı bölümündeki hedeflenen çıktıların açığa çıkarılması önem teşkil etmektedir. Bu çalışma, yapılacak literatür taraması ve söylem analizi sayesinde; DSÖ Genel Direktörü ve Covid-19 pandemisi hakkında bilgi ve gelecekteki olasılıklara dair öngörü sunmaktadır. Aynı zamanda akademik alanda kullanılabilir bir çalışmadır. Akademik yazın genel olarak incelendiğinde, Covid-19'un devlet düzeyinde güvenlikleştirilme analizlerine rastlanılmaktadır. Eksiksiz bir güvenlikleştirilme analizi için birimler arası ilişkilere de göz atılmalıdır (Buzan, Wæver, & Wilde, 1998, s. 176-177). Covid-19 vakasında DSÖ'nün rolü, diğer aktörlerin yaklaşımı ve davranışı açısından oldukça etkilidir. Dolayısıyla bu çalışmanın bulguları, Covid-19'u güvenlik alanında ele alan çoğu araştırmada kullanılabilir. Örneğin, devlet düzeyinde Covid-19'un güvenlikleştirilmesini sorunsallaştıran bir çalışmada, DSÖ'nün makro düzeydeki inşası göz önüne alınabilir. Bu çalışmanın diğer önemli yönleri şöyle sıralanabilir: Covid-19 konusu hakkında yapılacak araştırmalara başlangıç noktası

olabilir; pandemi ve güvenlik ilişkisini ele alan çalışmalara yol gösterebilir; Dr. Tedros başlığı altında söylem analizi yapacak çalışmalara veri sağlayabilir; güvenlik ve sağlık ilişkilerine ışık tutması sebebiyle daha genel çalışmalara farklı perspektifler sunabilir. Sonuç olarak Covid-19, sağlık ve güvenliği hem pratik hem de teorik düzlemde kesiştiren ve devasa bir yapbozu meydana getiren vakadır. Bu çalışmanın ise sözü edilen devasa yapboz içinde küçük ama önemli bir parça olduğu düşünülmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Bu çalışmanın sınırlılıklarından biri, belirli bir örgüt içerisinde belirli bir aktör olarak DSÖ Genel Direktörü Tedros Adhanom Ghebreyesus'un seçilmiş olmasıdır. DSÖ, uluslararası sağlıkta iş birliğini sağlama ve koordine etme konusunda en yetkili uzman kuruluştur. Dr. Tedros ise bu örgütün en yüksek teknik ve idari başkanıdır. Bu açıdan, Covid-19 salgını sürecinin başlangıcından itibaren uluslararası toplumun dikkate aldığı önemli bir figür olduğu düşünülmektedir. Bu araştırmayı kısıtlayan diğer bir durum, salgının ortaya çıkışından pandemi ilan edilene kadarki sürenin incelemeye alınmasıdır. Dr. Tedros'un söylemlerinin veri olarak kabul edildiği tarih ise 22 Ocak 2020 ile 11 Mart 2020 arasındadır. Bu tarih aralığı, DSÖ Acil Durum Komitesi'nin toplanmasından Covid-19'un DSÖ tarafından pandemi ilan edildiği tarihe kadarki süreyi kapsamaktadır. Bu kısıtlılığın birkaç sebebi vardır. Bunlar, Covid-19'un farklı doğasından kaynaklanmaktadır. Birincisi, çok kısa süre içerisinde hızlı bir şekilde yayılarak DSÖ'nün günlük olarak toplantı yapmasını sağlamıştır. Bu nedenle Dr. Tedros'un hızlı bir şekilde değişen söylemleri hem fazla veriye tekabül etmekte hem de detaylı bir analize ihtiyaç duymaktadır. İkincisi, araştırma problemi ve gerekçesi bölümünde belirtildiği üzere DSÖ'ne yönelik en büyük eleştirilerden biri, uyarıların yapılmasında gecikme olduğudur. Covid-19'un hızlıca yayılan bir salgın olması göz önüne alındığında bu süre çok önemlidir. Sonuçta, pandeminin ilan edildiği tarihte 114 ülkede 118.000'den fazla vaka bulunmaktadır. Bu durum, teorinin çizdiği çerçeveye de ilgilidir. Güvenlikleştirme araştırmalarında analistin görevi nesnel tehditleri incelemek değildir. Covid-19, pandemi olarak ilan edildikten sonra gözle görülür küresel bir problem olduğu düşünülmektedir. Son olarak, Covid-19 salgınının hala devam eden bir süreç olması da çalışmayı kısıtlamaktadır. Bir mesele, güvenlik gündeminde değilken dahil edilebilir ve dahil edilmesi onun tekrar çıkartılamayacağı anlamına gelmez. Covid-19 salgınının ne zaman sonlanacağına dair kesin bir bilgi bulunmamaktadır.

1.5. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan söylem analizi kullanılmaktadır. Söylem analizi, “hem yazılı metinlerde hem de sözlü bağlamlarda insanlar arasında kullanılan dilin incelenmesi anlamına gelen geniş bir ifadedir” (Gül & Nizam, 2020, s. 189). Söylem analizi, 1980’lerden başlayarak Uluslararası İlişkiler disiplini içerisinde özellikle inşacı ve eleştirel akademisyenler tarafından sıklıkla başvurulmuş bir metodolojik araçtır. Söylem analizine farklı teorik açılardan yaklaşan akademisyenler, söylem analizi araçlarını da çeşitli şekillerde kullanmaktadır (Aydın Düzgit, 2020).

Bu araştırmada kullanılacak söylem analizi tekniği, Kopenhag Okulu’nun ortaya koyduğu güvenlikleştirme teorisi ile ilişkilidir. Güvenlikleştirme teorisi, dil felsefesindeki söz-edimi kuramı ile siyaset teorisi ve sosyal inşacılık anlayışını birleşiminden oluşan bir modeldir. Bu teori, epistemolojik olarak söylem analizinden yararlanan ve güvenliğin söyleme dayalı sosyal inşa olduğunu vurgulayan bir edimsellik anlayışına sahiptir (Açıkmüşe, 2008, s. 151). Kopenhag Okulu, güvenlikleştirme vakalarını incelerken karmaşık dilbilimsel veya nicel teknikler yerine söylem analizi yöntemini kullandığını belirtmektedir. Esasında, bir meselenin kim tarafından, ne zaman ve nasıl bir güvenlik tehdidi olarak inşa edildiğiyle ilgilenilmektedir. Kopenhag Okulu’na göre söylemler, gizli maksatları, taktikleri ya da benzeri başka bir şeyleri ortaya çıkarma amacıyla değildir. Söylem analizi bir şeyi ortaya çıkarabilir; o da söylemdir. Bu bakış açısı, Wæver tarafından ortaya konan ve Austin ve Derrida’nın izlerini barındıran söz-edim kuramıyla ilgilidir. Bu yaklaşım, kuramsal çerçeve bölümünde daha detaylı açıklanmaktadır ancak şu noktada kısaca belirtmek gerekirse, söz-edim kendi başına bir eylemdir. Yani her söylem bir edim içermektedir. Bu söylemsel güvenlik anlayışında otorite tarafından herhangi bir konu, güvenlik meselesi olarak ifade edildiğinde, güvenlik sorununun varlığına işaret eden bir eylem olmaktadır. Dolayısıyla Okulun kullandığı söylem analizinde metinler, güvenlik olarak tanımlanan retorik yapılara bakılarak incelenir (Buzan, Wæver, & Wilde, 1998, s. 176-177). Bahsi geçen metnin, yazılı olması ya da dil aracılığıyla iletilmesinin önemi yoktur. Önemli olan sözlü ya da yazılı olarak iletilen mesajların güvenlik ve tehdit imgelerini çağrıştırmasıdır (Kılıçaslan, 2016, s. 56). Uluslararası literatürdeki güvenlikleştirme çalışmaları, çoğunlukla birkaç aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamalar şöyle sıralanabilir; güvenlikleştirildiği düşünülen bir vakanın tespiti, güvenlikleştirilen mesele ve süreçteki aktörlerin belirlenmesi, söz-edimlerin ve

kolaylaştırıcı koşulların incelenmesi ve son olarak güvenlikleştirme girişiminin başarısının değerlendirilmesidir (Sula, 2021, s. 102-103).

Bu araştırmada odaklanılan konu, küresel Covid-19 salgınının güvenlik gündemine dahil edilmesidir. Güvenlikleştirici aktörlerin, güvenlik sorununun var olma ya da yok olma sürecinin inşasında büyük rol oynadığı varsayımıyla, DSÖ Genel Direktörü Dr. Tedros'un Covid-19 salgınına yönelik söylemleri analiz edilmektedir. Bu bağlamda, 22 Ocak 2020 ile 11 Mart 2020 arasında geçen süre içerisindeki söylemler veri olarak toplanmaktadır. Bu tarih, DSÖ Acil Durum Komitesi'nin ilk kez toplanması ve Covid-19'un DSÖ tarafından pandemi ilan edilişi dikkate alınarak belirlenmiştir. Dr. Tedros'un söylem verileri toplanırken kaynak olarak DSÖ'nün resmi sitesinde yayınlanmış demeçler kullanılmaktadır. Bu demeçler, günlük basın toplantıları, Acil Durum Komitesi toplantıları, Yönetim Kurulu toplantıları, Münih Güvenlik Konferansı (MSC), araştırma ve inovasyon forumu, teknik toplantılar dahil toplam 28 ortamda geçen Dr. Tedros'un açıklamalarını, bildirilerini, yorumlarını ve tavsiyelerini kapsamaktadır. Dr. Tedros'un söylemleri analiz edilirken başta güvenlik söylemi olduğu düşünülen söz-edimler olmak üzere kuramsal çerçevenin diğer tüm bileşenleri incelenmektedir: güvenlikleştirici aktörün gücü, pozisyonu ve kişisel özellikleri, tehditlerin kime yönelik nasıl ve ne zaman sunulduğu, güvenlik algısının oluşumunu kolaylaştıracak etkenler, tavsiyeler ve acil durum önlemleri, hitap edilen kitlenin davranışları vb. Son olarak bu araştırmada toplanan tüm bilgiler, söylem analizi ve teorinin diğer boyutlarını içeren değerlendirmeler ile sonuca ulaşılmaktadır.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE: GÜVENLİK VE SAĞLIK

Bu bölümde, güvenlik ve sağlık kavramlarına odaklanılmıştır. Başlı başına bir alt-disiplin olan güvenliğin, 1940’lardan günümüze kadarki değişim ve dönüşüm süreci açıklanmıştır. Bunun için üzerinde uzlaşmış bir tanımı olmayan güvenliğin, sözlük tanımından başlayarak Uluslararası İlişkiler disiplini içerisindeki farklı tanımlarına göz atılmıştır. Uluslararası ortamdaki ve ana disiplin içerisindeki anlayışların değişimiyle güvenliğe yönelik bakış açılarının genişleme/derinleşme evrimi açıklanmıştır. Sonrasında, yeni yaklaşımlardan biri olarak kabul edilen Kopenhag Okulu’nun tarihsel ve kuramsal gelişimi, ana yaklaşımları ve esasen bu çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturan güvenlikleştirme ve makro güvenlikleştirme teorileri açıklanmıştır. Ardından, bu çalışmadaki ilgilenilen vakanın bir sağlık problemi olması nedeniyle sağlığın, güvenlik kavramı ve güvenlikleştirme çerçevesi ile ilişkisi değerlendirilmiştir. Son olarak, Covid-19 bağlamında yapılan güvenlikleştirme çalışmaları mercek altına alınmıştır.

2.1. Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Çalışmaları

Güvenlik, etimolojik kökeni itibariyle Orta Asya Türkçesinde ün, iktidar anlamında kullanılan “küve” ya da “kuv” kelimelerinden türemiştir. Latince bir şeyden özgür olma anlamına gelen “se” ile kaygı, üzüntü anlamına gelen “cura” birleşerek “securus” kelimesini ortaya çıkarmıştır. Bu kelime, İngilizcede türeyerek bugünkü uluslararası yazında kullanılan “security” halini almıştır (Birdişli, 2011 s. 150-151). Sözcük anlamı bakımından, tehditlerden özgür olunması ve güvensizlik ihtimallerinin ortadan kaldırılması durumlarına işaret eder (Dedeoğlu, 2014 s. 29).

Güvenlik, Uluslararası İlişkiler ve Güvenlik Çalışmalarında birçok yazar tarafından tanımlanmış olmasına rağmen tüm dönemleri, mekanları ve koşulları kapsayacak biçimde evrensel tanımı olmayan bir kavramdır. Aron’a (2003, s. 72) göre “Siyasi birimin mantıksal olarak arayabileceği ilk hedeftir.” Brauch (2008 s. 2) ise güvenliği, “genel çerçeve ve boyutlara tekabül eden, bireylere, konulara, toplumsal adetler ile değişen tarihsel şartlara ve durumlara uyarlanan temel bir kavram” olarak tanımlamıştır. Böylesine açık uçlu ve çok yönlü tanımlamaya sebep olan, güvenlik kavramıyla ilişkili birçok değişkenin olmasıdır. Bilhassa, tartışmalı bir kavram haline dönüşmesine sebep

olan da budur. Bu değişkenlerden bazıları şunlardır; güvenliğe yönelik tehditler ve kaynakları, zaman ve mekanın şartları, güvenlik algısı ve bundan doğan beklentiler, - uluslararası, ulusal ve bireysel düzeydeki- tehdit edilen ögeler ve değerleri. Bu doğrultuda Baldwin, güvenliğe farklı sorular sorarak yaklaşmıştır. Genel anlamda, iki soru çerçevesinde tanımlanabileceğini ifade etmiştir: Kimin için güvenlik? Hangi değerler için güvenlik? Daha ayrıntılı bir tanımlama için, Ne kadar güvenlik? Hangi tehditlere karşı güvenlik? Hangi araçlarla güvenlik? Ne pahasına güvenlik? Ne kadar süreyle güvenlik? soruları da sorulmalıdır (Baldwin, 1997).

Güvenlik, 1940'lı yıllardan beridir Uluslararası İlişkiler disiplininin alt-disiplini ve araştırma konularından biri olmuştur. Soğuk Savaş dönemi boyunca Stratejik Çalışmalar ve Barış Araştırmaları altında çalışılan ve daha sonra ayrı bir araştırma alanına dönüşen Güvenlik Çalışmaları, Soğuk Savaş'ın bitişine kadar klasik güvenlik anlayışı etrafında şekillenmiştir. Geleneksel güvenlik anlayışı olarak da adlandırılan bu yaklaşım, dönemin hâkim teorisi realizm çerçevesinde ele alınmıştır. Terminolojisine bakıldığında; ulus-devlet, güç, savaş, çıkar çatışması, rekabet, askeri kapasite ve benzeri terimlere sık sık rastlanır. Bu güvenlik paradigmasının odaklandığı ana unsur devlettir. Devlet, kendisinin ve ulusunun güvenliğini sağlamak için araç olarak gördüğü gücünü ve askeri kapasitesini arttırmaya çabalar (Baylis, 2008). Yüksek politika olarak değerlendirilen askeri-stratejik konulara dair olgular, aynı zamanda devlet dışından algılanan tehditlerdir. Sosyal, ekonomik, kültürel ve çevresel konular ise alçak politikaya dahildir.

Güvenliğe yönelik bu dar ve sınırlı bakış açısı, 1970'lerden itibaren ekonomik ve çevresel meselelerin artması ile sorgulanmaya başlamıştır. Geçiş/Yumuşama dönemi olarak adlandırılabilen bu süreçte 1973 Petrol Krizi ya da 1972 Birleşmiş Milletler (BM) Çevre Konferansı ile ekonomik ve çevresel problemlerin de güvenliğe dahil edilmesi konu olmuştur. Nükleer savaş tehlikesinin azalması dikkatleri diğer problemlere kaydırdıkça güvenlik çalışmalarına da yansımıştır. Dolayısıyla güvenlik gündemindeki referans nesnelerinin veya tehditlerin çeşitlendirilmesi tartışılmaya başlanmıştır. Bu çerçevede, askeri ve nükleer problemler haricindeki ekonomik, çevresel, tıbbi, kültürel, toplumsal ve demografik problemler de devlet dışındaki bireyi, toplumu, belirli grupları, yerküreyi vb. farklı referans nesnelerini tehlike altına sokabilmektedir.

Hakim anlayışa karşı çıkan yazarlardan Ullman (1983) "Redefining Security" adlı makalesinde, askeri olmayan tehditlere dikkat çekmiştir. Ona göre, ulusal güvenliğin sınır ötesi devletlerden kaynaklanmasına dair dar bir görüş kanıksanmış durumdadır; ancak bu

yanıltıcıdır. Devletler dışından kaynaklanan tehditlerin daha tehlikeli olabileceğini ve güvenliğin tehditler vasıtasıyla tanımlanabileceğini belirtmiştir. Ulusal güvenliğe yönelik tehdit: 1-bir devlette yaşayanların yaşam kalitesini büyük ölçüde ve kısa bir süre içinde düşürür; 2- hükümetin veya hükümet-dışı varlıkların (kişiler, gruplar, şirketler) politika tercihlerini daraltır. Ullman, güvenlik tanımını yaparken her ne kadar ulusal güvenliğe yönelik tehditler ile kavramsallaştırmış olsa da bu tanımın daha kullanışlı olacağını öne sürmüştür. Gerçekten de tanımın birinci kısmına dair yaptığı açıklamada; savaşları, iç isyanları, hammadde kıtlıklarını, salgın hastalık, sel ve kuraklık gibi doğal afetleri de tehdit yelpazesine dahil etmiştir (Ullman, 1983, s. 133). Aynı yıl Barry Buzan'ın (1983) *People, States, Fear* başlıklı kitabında, askeri tehditlerin yanı sıra siyaset, ekonomi, toplum ve çevre konularını da güvenliğe yönelik tehdit olarak ele alması bu döneme damgasını vurmuştur. Buzan'a göre güvenlik, az gelişmiş bir kavramdır. Belirli aktör veya grupların politik çıkarları dışında nadiren ilgilenildiğini ve tartışmanın ağır bir askeri vurguya sahip olduğuna dikkat çekmiştir. Joseph S. Nye ve Sean M. Lynn-Jones, (1988) tarihinde yayınlanan ve güvenlik çalışmalarının ilerleyişi üzerine yazılan bir konferans raporunda, güvenlik alanının bazı problemleri olduğunu belirtmiştir. Buna göre alanda, kaynak ve veri eksikliği yaşanmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki (ABD) güvenlik çalışmalarında; süper güç rekabeti, nükleer silah kontrolü ve Amerikan politikası tartışıldığı için bölgesel güvenlik ve ekonomik güvenlik gibi önemli konular ihmal edilmiştir. 1960'ların başlarında geliştirilen caydırıcılık paradigmasından sonra çok az teorik yenilik olmuştur. Caydırıcılık teorisi de kültür ya da iç politikadaki faktörleri göz ardı ettiği için eleştirilmektedir. Örneğin, Vietnam Savaşı'nın ortaya çıkışı ve benzeri durumlar nedeniyle o dönem için güncel olan araştırmaların ve politika önceliklerinin çoğunu anlamak için yeterli olmadığı düşünülmüştür. Dolayısıyla, uluslararası güvenlik çalışmalarını stratejik çalışmalarla aynı kefeye koymak, alanın kapsamını daraltmakta ve onun siyasi, ekonomik ve tarihsel bağlamını yok etmektedir (Nye & Lynn-Jones, 1988, s. 26). Liberal temellere dayanan plüralizm, fonksiyonalizm ya da transnasyonalizm kuramlarının da kolektif güvenlik arayışına girişmeleri aynı döneme tekabül etmektedir.¹

¹ Bu dönemde, güvenlik kavramının genişlediğini gösteren bazı çalışmalar şunlardır; Egbert Jahn, Pierre Lemaitre ve Ole Wæver, *European Security Problems of Research on Non-Military Aspects* (1987); Joseph S. Nye ve Sean Lynn-Jones, "International Security Studies: A Report of a Conference on the State of the

Güvenlik çalışmaları, uluslararası ortamdaki güvenlik anlayışlarına paralel bir şekilde değişmektedir (Açıkmeşe, 2011). Örneğin Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 1987 yılındaki Silahsızlanma ve Kalkınma Konferansı raporunda, güvenliğin farklı yönleri şu şekilde belirtilmiştir: "Güvenlik tüm uluslar için başta gelen bir önceliktir. Aynı zamanda güvenlik hem silahsızlanma hem de kalkınma için esastır. Güvenlik sadece askeri değil, aynı zamanda siyasi, ekonomik, sosyal, insan hakları ve ekolojik yönlerden oluşur (United Nations, 1987, s. 16). İki kutuplu sistemin yumuşadığı dönemdeki gelişmeler ve çalışmalar, klasik güvenlik anlayışını yerinden edemese de Soğuk Savaş sonrası ortaya çıkacak yeni güvenlik yaklaşımlarına uygun ortam hazırlaması nedeniyle önemlidir (Sandıklı & Emeklier, 2012).

Güvenlik alanındaki dönüşüm, Soğuk Savaş sonrasında da devam etmiştir. Örneğin Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın 1994 tarihli İnsani Gelişme Raporu'nda, nükleer güvenlik insan güvenliğine doğru yeni bir düşünce biçiminin gerekliliği vurgulanmıştır. Rapora göre güvenlik kavramı uzun zamandır, bir bölgenin dış saldırılara karşı güvenliği veya dış politikada ulusal çıkarların korunması olarak dar şekilde yorumlanmaktadır. Günlük hayatını devam ettiren insanlar içinse güvenlik; hastalık, açlık, işsizlik, suç, çatışma, siyasi baskı ve benzeri tehlikelerden korunmayı ifade etmektedir. "Soğuk Savaş'ın karanlık gölgelerinin azalmasıyla artık birçok çatışmanın uluslar arasında değil, ulusların içinde olduğu görülebilir." Dolayısıyla bu rapor da 21. yüzyılda toplumu kökten değiştirebileceğini belirterek ulus-devlet odaklı bir güvenlik anlayışı yerine evrensel bir endişe olan insan güvenliği kavramını ortaya koymuştur (United Nations Development Programme [UNDP], 1994, s. 22-23).

Uluslararası ortamdaki gelişmelerle birlikte, gelenekselci yaklaşımların askeri tehdit odaklı ve devlet-merkezci analizleri eskisi kadar işlevli ve statülü görülmemeye başlanmıştır. Güvenliğe yönelik tehditlerin genişletilmesi ve referans nesnelerinin derinleştirilmesi baskısına karşı çıkan gelenekçiler farklı şekilde tepki vermişlerdir. Güvenlik kapsamındaki "Geniş" ve "Dar" tartışması özellikle 1990'ların başında hız kazanmıştır.

Field" (1988); Jessica Tuchman Mathews, "Redefining Security" (1989); Neville Brown, "Climate, Ecology and International Security" (1989); Theodore H. Moran, "International Economics and National Security" (1990); Brad Roberts, "Human Rights and International Security" (1990); Neta C. Crawford, "Once and Future Security Studies" (1991).

Gray (1994, s. 363-364) genişletici yaklaşımları gelip geçici yani “moda” olarak görmektedir. Ona göre, Soğuk Savaş sonrası sorulması gereken soru şudur: “büyük güç rekabetinin yokluğu, gelecekteki dünya siyaseti modeli için neden çok az şey ifade etmektedir?” Güncel durumdaki gibi siyasi ve fiziksel güvenlik açık bir şekilde tehlikeye girmediğinde, askeri tehditlerin yok olduğunu düşünmek yanlış olacaktır. Dünya siyasetindeki kalıcı karakter ve tehlikeler konusunda sağlam bir kavrayışa sahip olmak gerekir. Bu noktada bilim insanının görevi, kalıcı ile geçici olanı ayırt etmektir. Dünya siyasetindeki konular bir hayli fazladır ve buna oranla üretilebilecek teoriler de öyledir. Gray’e göre, moda fikirlere kapılmak esas ilgilenilmesi gereken analizleri gözden kaçırır.

Walt’a göre güvenlik çalışmaları, askeri gücün tehdidi, kullanımı ve kontrolünün incelenmesi olarak tanımlanabilir. Güvenlik çalışmalarının kapsamını belirlemek zor olsa da ana odağı net bir şekilde “savaş olgusudur”. Ulusal güvenliği sağlayan veya devletlere risk teşkil eden unsurlar yalnızca askeri güç kullanımı ve tehditleri değildir. Çoğunlukla en ciddileri bunlardır. Bazen de silah kontrolü, diplomasi, kriz yönetimi vb. devlet yönetimiyle ilgili konular savaşla direkt bağlantılı olduğu için güvenlik çalışmaları kapsamındadır. Buna ilaveten; yoksulluk, AIDS, çevresel tehlikeler, uyuşturucu kullanımı ve benzeri konuları güvenlik kapsamına dahil etmek, kavramı “aşırı genişletme riskini” beraberinde getirir. Alanı bu şekilde tanımlamak, alanın entelektüel tutarlılığını bozar. Başka tehlikelerin olması, savaş tehlikesinin yok olduğu anlamına gelmez. Askeri maliyetler ve modern savaş riskleri düşünüldüğünde “askeri güç”, güvenlik çalışmalarının kalbini oluşturur (Walt, 1991, s. 212-213).

Chipman’a (1992, s. 129-130) göre ise nükleer ya da konvansiyonel askeri gücün kullanımı tamamen ortadan kalkmamıştır. Belirli siyasi ve askeri sorunlar her zaman varlık gösterecektir. Güvenlik gündeminde olası güç kullanımının yanı sıra askeri olmayan tehditler için çalışmalara vakit ayrılabilir. Ancak halkların, ulusların, devletlerin veya ittifakların askeri güçleri sağlama, kullanma ya da geri çekme ihtiyacı araştırmaların birincil amacı olmaya devam etmelidir.

Dikkat çekici bir nokta, tehdit edilen unsurların derinleştirilmesi konusunda savunmaya geçilmemiş olmasıdır. Hatta Chipman (1992, s. 129-130), devlet dışındaki aktörlerin de stratejik güç uygulayabileceğini belirttiği için devlet-merkezcilikten uzaklaştığı söylenebilir. Bununla beraber gelenekselciler, genişletme konusunda askeri kaygılar ve ilişkili tehditlerde kararlılardır. Temel argümanlara bakıldığında; entelektüel bakımdan tutarlılığın bozulacağı, aşırı genişleme nedeniyle kavramın niteliğini

kaybedeceği, odaklanılan konudan uzaklaşılacağı ve alanın sınırlarının belirsizleşeceği şeklindedir. Bu durumda gelenekselciler, katı bir şekilde gündemin askeri güç ile sınırlandırılmasını savunmuştur. Eğer konular genişletilecekse de evrensel iyi olan her şeyle özdeş değil; tutarlı bir şekilde askeri sorunlarla bağlantılı olma şartıyla kabul edilebilir. Bu mantıkla bir salgın hastalık, yalnızca askeri rekabet, savaş ve çatışma ile ilgili olduğu ölçüde analize dahil edilmelidir. Betts'in şu sözleri gelenekselcilerin bu tepkisini özetlemektedir:

Günümüzde güvenlik çalışmaları diplomasi, politika yapma, sosyal ve ekonomik hareketlilik, bilimsel inovasyon, silahların kontrolü ve terörizm gibi birçok ilgili konuyu kapsamaktadır. Bazıları bu genişliği bile yetersiz gibi görmektedir. (...) Bir alt alan, önemli problemleri kapsayacak kadar geniş; ancak diğer alt alanlardan ve ana alandan ayırt edilebilen tutarlı bir araştırma alanı olacak kadar dar olmalıdır (Betts, 1997, s. 27-28).

Soğuk Savaş'ın bitişiyle beraber arka planda kalan güvenlik konularına ilgi daha da artmıştır. Stratejik Çalışmalar kapsamında ele alınan askeri nitelikteki tehditlerin, mevcut durumla ilgisi azaldıkça Güvenlik Çalışmaları çatısı altında birincil inceleme konusu olmaması gerektiği düşünülmüştür. Göç ve kimlik sorunları, çevresel ve ekonomik problemler ya da bulaşıcı hastalıklar vb. farklı konulardaki tehditler, aslında hep var olan ve güvenlik bağlamında ele alınması gereken konular olmasına rağmen nükleer gerilim nedeniyle sıra gelemeyen konulardır. Artık bu konular incelemeye alınabilmelidir. Daha doğrusu, Soğuk Savaş'ın durulduğu 1970'lerdeki genişletme ve derinleştirme girişimleri, savaşın gidişatına göre devam etmiş; bitişiyle beraber tam anlamıyla ivme kazanmıştır. Bu açıdan Güvenlik Çalışmaları bünyesindeki akademik camia, Uluslararası İlişkilerin, güncel gelişmelerden etkilenen dinamik bir disiplin olduğunu açıkça göstermiştir. Henüz Soğuk Savaş'ın bitişinin ilk yıllarında güvenlik gündeminin genişletilmesini ve derinleştirilmesini savunan birçok çalışma yapılmıştır.²

Değinilmesi gereken başka bir konu da metodolojik ve epistemolojik yaklaşımların farklılaşmasıdır. Araştırmanın neye odaklandığıyla beraber epistemolojik

² Bazıları şunlardır; Helga Haftendorn, "The Security Puzzle: Theory-Building and Discipline-Building in International Security" (1991); J. Ann Tickner "Gender in International Relations: Feminist Perspectives on Achieving Global Security" (1992); Myron Weiner, "Security, Stability, and International Migration" (1992); Joanne Gowa *Allies, Adversaries, and International Trade* (1994); Beverly Crawford "Hawks, Doves, but no Owls: International Economic Interdependence and Construction of the New Security Dilemma" (1995).

ve metodolojik tartışmalar da genel anlamda sosyal bilimleri yönlendirmektedir. Epistemoloji, bilginin imkanı, kaynağı, nasıl elde edildiği, türü, önemi, doğruluğu, geçerliliği ve sınırlılığı ile ilgilenir. Metodoloji ise yöntem bilimidir. Gerçekliğin anlaşılması ve açıklanmasına yönelik bilgilerin üretilmesinde ne tür araçların kullanılacağı ve nasıl bir yol izleneceği ile ilgilenir. Güvenlik epistemolojisi ve metodolojisi de bilgi ve yöntem bağlamında güvenliğin nasıl çalışılması gerektiği sorusuyla ilgilenir. Buzan ve Hansen'e (2009) göre, Soğuk Savaş yılları boyunca yapılan güvenlik çalışmaları, tam teşekküllü bir teori üretmeye çabalamadığı için epistemolojik ve metodolojik konularla pek ilgilenmemiştir. Güvenlik çalışmaları alanında epistemolojik ve metodolojik açılımlar da 1990'lardan sonra gerçekleşmeye başlamıştır. Buzan ve Hansen (2009, s. 34), iki adet ayrımın farklılığına yol açtığını belirtmiştir. Birincisi; nesnel, öznel ve söylemsel güvenlik olmak üzere üç anlayıştır. Nesnel/öznel güvenlik yaklaşımları arasındaki ayrıma, Wolfers'ın (1952, s. 458) güvenlik tanımından yola çıkılarak ulaşılabilir: "nesnel anlamda güvenlik, edinilen değerlere tehditlerin olmamasını, öznel anlamda güvenlik ise bu tür değerlere saldırılacağı korkusunun olmamasını ölçer". Buradaki kilit farklılık, "tehdit" ve "tehdit edilip edilmeme hissidir". Yani nesnel güvenlik yaklaşımında bir tehdit, dış dünyada somut olarak var ya da yoktur; bu tehdidin gerçekten bir tehdit olup olmadığıyla ya da nasıl tehdit haline geldiğiyle ilgilenilmemektedir. Öznel güvenlik yaklaşımında, değer yargıları ve algılar devreye girer. Bu güvenlik yaklaşımı tarihlerin, normların, psikolojilerin ve -arkadaşlık, düşmanlık ve tarafsızlık gibi- ilişkilerin önemini vurgular. Örneğin, devletler de insanlar gibi tehditleri doğru ya da yanlış algılayabilir veya umursamayabilir. Esasında öznel güvenlik anlayışı, nesnel anlayışı tamamen reddetmemekle beraber onu öznel yaklaşımın filtresinden geçirmiştir. Söylemsel güvenlik yaklaşımına göreyse nesnel/öznel güvenlik yaklaşımları yanıltıcıdır; bir sorunun güvenlik tehdidi olarak dile getirildiği öznelarası sürece odaklanılmalıdır. Güvenlik çalışmalarındaki alternatif yaklaşımların, gelenekselcilerden farklı olarak ortak özelliği, dünya siyasetindeki konular, yapılar ve pratikler hakkındaki bilginin nesnel olmadığı görüşüdür (Krause & Williams, 1996).

Pozitivizm ve post-pozitivizm arasındaki tartışma ise sosyal bilimlerdeki bilgiye ulaşma yöntemlerinin doğa bilimlerindeki gibi olup olmamasıyla ilgilidir. Güvenlik çalışmalarındaki farklılıklar da buna paraleldir. Pozitivistler, alanın neden-sonuç ilişkilerinden ve tekrarlanan olgulardan oluştuğunu, bu nedenle de değerlerden arındırılmış bir araştırmacının nicel veriler, nedensel ve ampirik analizler yoluyla yorumu

kapalı tek bir gerçekliğe ulaşılabilirliğini iddia eder. Elbette ki güvenlik çalışmalarında, fizik gibi laboratuvarla kesin sonuca ulaşamaz. Bununla beraber, mümkün olduğunca pozitivist ilkelere uyulmalıdır. Post-pozitivistlere göreyse pozitivistler, görecelilik, yanlışlanabilirlik, tarihsel, siyasal ve sosyal bağlamları ihmal edeler ve değişimi açıklama konusunda yetersizlerdir. Post-pozitivistler, güvenlik alanındaki yöntemlerin doğa bilimlerindeki gibi olamayacağını savunur. İdeoloji, inanç ya da kültürel deneyim gibi değerlerinden arındırılmış objektif gözlemci gibi bir teorisini reddeder. Bu nedenle, çeşitli siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik, etnik ve cinsiyetçi bakış açılarından analiz edilir. Post-pozitivizme göre, objektif tek bir sosyal gerçeklik yoktur. Bu anlamda güvenlik alanının da yapı, kimlik ve aktör gibi unsurlardan bağımsız düşünülemeyeceği kabul edilir. Örneğin, bir tehdidin değerlendirilmesi aşamasında aktörün kararı tek bir modele indirgenemez. Bu nedenle de yoruma dayalı nitel analiz yöntemlerini önerir (Buzan & Hansen, 2009, s. 30-35).

Güvenlik alanındaki tüm gelişmelerden sonra genişletici-derinleştirici tarafın, askeri-politik odaktan uzaklaştırmaya yönelik baskılarının işe yaradığı söylenebilir. Smith (1999) güvenlik alanının 25 yıl önce öğretmeye başladığı alandan çok farklı olduğunu, bu değişiklikleri hoş karşıladığını, onun için şaşırtıcı ve entelektüel açıdan heyecan verici olduğunu belirtmiştir. Kendisi dahil alandaki birçok kişi üniversitede stratejik çalışmaları öğrenmiş ve dönemin hakim anlayışını takip etmiştir. Güvenliğin, devletler arasındaki askeri ilişkilerle ilgili olduğunu ve nükleer tehdit varsayımlarını kabul etmiştir. Güvenliği, tarafsız bir gözlemci ve açıklayıcı olarak analiz ederken epistemolojik pozisyonunu hiç sorgulamamıştır. Ancak Uluslararası İlişkilerin son yirmi yıldaki değişimi güvenlik çalışmalarını da etkilemiştir. Gelenekselcilerin temel varsayımları, Soğuk Savaş sonrası uluslararası ortamı açıklamakta yetersiz gibi görünmektedir. Bu açıdan Smith'e göre önemli değişiklik, realist paradigmadan ortaya çıkan neorealizm gibi ana akım kuramların artık disiplin içinde daha az merkezi olmasıdır. Yeni çalışmalarda, güvenlik kavramı tartışıldıkça ihmal edilen konularla ilgilenmeye başlanılmıştır. Güvenlik kavramı hem genişletilmiş hem de derinleştirilmiştir. İlgilenilen aktörler ve konuların kapsamı, yirmi yıl öncesine göre çok daha geniştir. Yeni güvenlik çalışmalarının en büyük başarısı, temel varsayımları sorgulayarak ve alanı daha az güvenli hale getirerek stratejik çalışmaları konfor alanından çıkarmaktır. Bu açıdan, alt-disiplinin -yani güvenlik çalışmalarının- durumuna vurguladığı güvensizlik, onu daha da sağlıklı bir duruma getirmiştir. Güvenliğin; kimin

için olduğu, nasıl elde edildiği ve kimin için ne anlama geldiği soruları, daha fazla çalışma alanı sunarlar. Odaklanılan tek aktör devlet değil ve tehditler içerisinde savaş nedeniyle ölüm olabileceği gibi yoksulluktan da olabilir. Güvenlik çalışmaları artık açıklanacak bir şey değildir; aynı zamanda anlaşılması gereken bir şeydir. Smith'in çalışmasındaki genel amaç ise “yeni düşünceler” olarak adlandırdığı alternatif teorilerin genel hatlarını incelemektir. Bu kapsamda ele aldığı 7 teori şöyledir; Alternatif Savunma ve Ortak güvenlik, Üçüncü Dünya Güvenlik Okulu, Kopenhag Okulu, İnşacı, Eleştirel, Feminizm ve Post-yapısal Güvenlik Çalışmaları (Smith S. , 1999).

Buzan ve Hansen, “uluslararası güvenlik çalışmalarının” tüm gelişim sürecini kapsamlı bir şekilde açıklamaya çalışırken “evrim” kavramını kullanmıştır. “Uluslararası güvenlik çalışmaları” kavramı, aslında Uluslararası İlişkiler altında kullanılan bir alt-disiplin değil de şimdiye kadarki “güvenlik çalışmaları”, “stratejik çalışmalar” ya da “barış araştırmaları” adı altında yapılan çalışmaların tamamını tek bir çatı altında birleştirmek için tercih ettikleri bir kavramdır. “Evrime” kavramını ise tüm güvenlik çalışmalarının entelektüel tarihini anlamak için uygun bulmuşlardır. Çünkü Darwinci evrim anlayışı, içinde yaşanılan çevreye ve değişimlere nasıl adapte olunduğu ya da olunamadığıyla ilgilidir. Güvenlik çalışmaları da çevresindeki değişikliklerle etkileşimli bir şekilde, bazı radikal değişikliklere ve bazı temel devamlılıklara sahip olmuştur. Siyasi olaylar ya da akademik teoriler güvenlik çalışmalarının evrimini tek başlarına açıklayamazlar. Bununla beraber bazı sorular, güvenlik çalışmalarının evrimini ve ona yön veren tartışmaları anlayabilmek için analitik lens veya araç olarak kullanılabilir. Güvenliğe bu sorular aracılığıyla bakmak; güvenliğin ne ile ilgili olduğunu, güvenlik literatürünü neyin birleştirdiğini ve güvenliği tanımlarkenki politik ve normatif kararların onu tartışmalı bir kavrama dönüştürdüğünü gösterir. Bu sorular şöyle sıralanabilir: Kimin güvenliği korunmalı ve çalışılmalıdır? Askeri güvenlik birincil güvenlik sektörü müdür? Güvenlik, sadece dış tehditlerle mi ilgilidir; ayrıca iç tehditlerle de ilgili midir? Güvenlik; tehditler, tehlikeler ve aciliyet dinamiğine ayrılmaz bir şekilde bağlı mıdır? Güvenliğin epistemolojisi ve metodolojisi nedir? Esasında bu sorulara verilen farklı cevaplar ile ortaya çıkan tartışmalar, farklı önermelere sahip güvenlik teorilerini de ortaya çıkarmıştır. Bu anlamda güvenlik çalışmalarının evrimi, güvenlik kavramının çok boyutlu niteliğini ispat etmiş ve onu birçok teoriyi içerisinde barındıran bir alt-disiplin haline getirmiştir. Buzan ve Hansen de güvenlik çalışmalarında çeşitli perspektiflerin bulunmasının uygun olduğu ve olması gerektiği düşüncesiyle 11 başlık altında kategorilendirmiştir. Bunlar:

Geleneksel inşacılık, Eleştirel inşacılık, Kopenhag Okulu, Eleştirel Güvenlik Çalışmaları, Feminist Güvenlik Çalışmaları, İnsan Güvenliği, Barış Araştırmaları, Post-kolonyal Güvenlik Çalışmaları, Post-yapısall Güvenlik Çalışmaları, Stratejik Çalışmalar ve (Neo)realizmdir (Buzan & Hansen, 2009).

Özetle, Soğuk Savaş sonrasında uluslararası sisteme eş zamanlı bir şekilde güvenlik çalışmalarının yapısı da değişmiştir. Küreselleşmeyle de eş zamanlı olarak, güvenlik alanındaki çalışmalar hız kazanmış; farklı değişkenleri kapsayacak şekilde değişim ve dönüşüme uğramıştır. Nükleer risk nedeniyle odaklanılmayan kimlik sorunları, uluslararası göç, çevre problemleri, ulusötesi suçların artması vb. konular daha gözle görülür hale geldikçe çalışmalara dahil edilmiştir. Bu yeni güvenlik anlayışı; “iki süper güç ekseninde savaş olmazsa güvenli ortam sağlanmıştır” düşüncesinden uzaklaşıp bireyin güvenliğini ve ihtiyaçlarını merkeze alan anlayışa evrilmiştir (Bilgin, 2010). Kimin için güvenlik? Hangi tehditlere karşı güvenlik? sorularına verilen çeşitli cevaplarla güvenlik kavramının referans nesneleri derinleştirilmiş; tehdit yelpazesi genişletilmiştir. Bu kapsamda, devletin yanı sıra; birey, toplum, çevre, azınlıklar, insanlık, uluslararası kuruluşlar gibi devlet-dışı aktörler ve diğerlerini de içerecek şekilde farklı referans nesnelerinin güvenliği analiz konusu olmuştur. Genişletilen alanında ise yalnızca askeri ve nükleer tehditler yerine insana, topluma, ekonomiye, çevreye, eğitime ve sağlığa dair birçok sorun güvenliğe yönelik tehdit olarak değerlendirilmiştir. Odaklanılan konunun yanı sıra çalışma yöntemleri de değişmiştir. Bugün Güvenlik Çalışmaları, hala Uluslararası İlişkiler disiplininin altında onlarca kuramıyla farklı konuları farklı yöntemlerle incelemektedir. Bu yeni açılımlardan biri de Kopenhag Okulu’dur.

2.2. Kopenhag Okulu

Kopenhag Okulu, doğrudan güvenlik çalışmalarıyla ilgilenerek ve alana özgün katkılar sunarak alternatif yaklaşımlar arasında önemli bir yer edinmiştir. Buzan ve Wæver öncülüğünde, Jaap de Wilde, Morten Kelstrup, Pierre Lemaitre gibi isimleri bünyesinde barındırır. Güvenliğin genişletilmesine yönelik sorular ile başlayan tartışmaya farklı bir açıdan bakarak ve kavramsal araçlar geliştirerek yaklaşmıştır. Gelenekselcilerin entelektüel tutarlılık endişelerini dikkate alarak güvenliğini askeri sektörle sınırlandırmak yerine direkt güvenliğin mantığını anlamaya çalışmışlardır. Güvenlik, kişileri tehdit eden her problemle ilgili olamayacağı gibi sadece devlet düzeyinde incelenen askeri sorunlara indirgenmiş bir olgu da olamaz. Bu yönüyle

Kopenhag Okulu, güvenliğin genişlemesine katkıda bulunurken bu genişlemeye analitik sınırlar koyarak gelenekselci ve genişlemeci yaklaşımlar arasında üçüncü yol olmuştur (Wæver, 2003, s. 8). Okul da kendini devlet-merkezci güvenlik çalışmaları ve post-yapısalcı güvenlik çalışmaları arasında orta bir konumda tanımlamaktadır. Kopenhag Okulu tarafından geliştirilen teoriler, Avrupa-merkezli konularla Avrupa’da ortaya çıkmış olmasına rağmen tüm dünyada farklı güvenlik konularında tartışılmaya ve uygulanmaya başlamıştır.³

Kopenhag Okulu, “bölgesel güvenlik kompleksi”, “güvenlik sektörleri” ve “güvenlikleştirme/güveniksizleştirme” olmak üzere üç temel yaklaşım geliştirmiştir. Bu yaklaşımın kökenleri Soğuk Savaş’ın bitişinden önce Buzan ve Wæver tarafından kaleme alınan bireysel çalışmalara dayandırılabilir. Huysmans’a (1998, s. 483) göre, Buzan’ın az çok neo-realist yaklaşımı ve Wæver’in sosyal inşacı perspektifi kolektif bir dinamiğe dönüşmüştür. “Bölgesel güvenlik kompleksi” ve “güvenlik sektörleri” Barry Buzan’ın, “güvenlikleştirme/güveniksizleştirme” ise Ole Wæver’in bireysel çalışmalarına dayanmaktadır. Bu kavramlar, 1998 yılında Jaap de Wilde ile ortaklaşa yazdıkları *Security: A New Framework for Analysis* başlıklı kitapta kapsamlı bir şekilde yer almıştır (McDonald, 2008a). Kopenhag Okulu’nu daha iyi anlayabilmek için tarihsel ve kuramsal gelişimine bakılmalıdır.

1985 yılında Danimarka Parlamentosu tarafından Barış ve Çatışma Araştırma Merkezi’nin kurulmasıyla okulun temelleri atılmıştır. Kopenhag Üniversitesi’nin bünyesinde bulunan bu merkez, “Askeri Yeniden Yapılandırma”, “Avrupa Güvenliği”, “Dönüşen Avrupa’da İskandinav ve Baltık Güvenliği”, “Küresel Yönetişim ve Barış”, “Devlet-içi Çatışma: Nedenler ve Barış Stratejileri” olmak üzere beş araştırma grubu barındırır. “Avrupa Güvenliği” Grubu’ndaki ilk etkin isimler Egbert Jahn, Pierre Lemaitre ve Ole Wæver, henüz yaklaşımın kuruluş aşamasında Avrupa güvenliğinin askeri olmayan yönüne odaklanmışlardır. İlk çalışmaları, (1987) yılında Egbert, Lemaitre ve Wæver tarafından yazılan *European Security Problems of Research on Non-Military Aspects* başlıklı rapordur. Bu çalışmaya göre Avrupa Güvenliğine yönelik bakış açısı,

³ Bakınız: (The Copenhagen School on Tour in Kyrgyzstan: Is Securitization Theory Useable Outside Europe?, 2007) (Reconfiguring Security: Buddhism and Moral Legitimacy in Cambodia, 2006) (International Organizations, Security Dichotomies and the Trafficking of Persons and Narcotics in Post-Soviet Central Asia: A Critique of the Securitization Framework, 2006)

askeri düzen kavramından daha geniş sosyal düzen kavramından daha dar şekilde olmalıdır. Bu anlamda, geniş ve dar güvenlik yaklaşımı tartışılırken grubun iki yaklaşımı da benimsemediği görülmektedir. 1989 yılında yayınlanan *European Polyphony: Perspectives Beyond East-West Confrontation* başlıklı bir sonraki çalışma Wæver, Lemaitre ve gruba sonradan dahil olan Elzbieta Tromer tarafından hazırlanmıştır. Bu çalışmada herhangi bir kuramsal çerçeve geliştirilmese de sonraki çalışmaların yeni teorilerin geliştirileceği ve kullanılacağına gerektiğinin belirtilmesi açısından önemlidir. 1988 yılında Barry Buzan, proje direktörlüğünü üstlenerek gruba dahil olmuştur. Belirtilmesi gereken şudur ki Barry Buzan projeye dahil olmadan önce de grubun çalışmalarında etkili olmuştur. İlk raporda Buzan'a yapılan referanslar ve ertesinde yayınlanan derleme kitabındaki Buzan'ın bölümü bu durumu göstermektedir. Ayrıca, Huysmans'a (1998, s. 479) göre grubun ilk yıllarında bazı araştırmacıların gruptan gitmesi ya da gruba katılmasına rağmen "okul" etiketini hak edecek kadar yeterli derecede tutarlı ve sürekli olmuşlardır. 1990 yılında Buzan, Lemaitre, Tromer, Wæver ve gruba yeni dahil olan Morten Kelstrup tarafından hazırlanan *The European Security Order Recast: Scenarios for the Post-Cold War Era* başlıklı kitapta güvenliğin ilk kez sektörler ve bölgesel güvenlik kompleksleri çerçevesinde ele aldığı görülmektedir.

Tromer dışındaki araştırmacıların tamamının editörlük yaptığı *Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe* başlıklı derleme kitabı 1993 yılında yayınlanmıştır. Soğuk Savaş'ın bitişinden sonra, okul temsilcilerinin ortaya sunduğu ilk çalışmadır. Kitabın kavramsal çerçevesi, Avrupa'da kimlik, güvenlik ve göçü birbirine bağlayan "toplumsal güvenlik" üzerine kuruludur. Toplumsal güvenlik, bir toplumun değişen şartlar, olası veya fiili tehditler altında temel karakterini devam ettirme yeteneği olarak tanımlanmıştır. Soğuk Savaş'ın bitişi ve Avrupa entegrasyonunun yarattığı göç ile Avrupa'daki toplumsal problemler diğer güvenlik tehditlerinin önüne geçmiştir. Devletlerin yanı sıra toplumların da güvenlik tehditlerine maruz kalabileceğini öne sürmeleri, referans nesnesinin geleneksel anlayıştaki devletten topluma kaydığını göstermektedir. Buna göre Avrupa'da yaşanan bazı gelişmeler, devlet ve toplumun kimliklerini birbirinden bağımsızlaştırmıştır. Örneğin, Yugoslavya'nın dağılmasından sonra Sırp, Hırvat ve Boşnak gibi farklı gruplar ortaya çıkmıştır. Daha geniş açıdan, entegrasyon süreciyle ve kişilerin serbest dolaşımıyla da ulus-devlet kimlik anlayışı, ulusal-kültürel topluluk kimliğine dönüşmüştür. Devletin ve toplumun kimliği birbiri ile örtüşürken ayrı bir değerlendirme gerekmez ancak devlet ve toplumun kimlikleri

birbirinden bağımsızlaştıkça ortaya çıkan bu toplumsal kimlikler, ulus-devlet anlayışıyla analiz edilemeyeceğinden dolayı yeni bir kavramsal çerçeve gerekmektedir. Burada belirtilmesi gereken bir nokta, toplumun sınırlı biçimde ele alınmasıdır. Buna göre, toplumlar bir aidiyet duygusunu ve kolektif bir kimliği paylaşan büyük topluluklardır. Bir toplum, içerisinde sayısız sosyal grup barındırır. Toplumsal kimlik, sosyal grup kimliğinden farklı olarak devlet kimliğine meydan okuyabilecek kadar yeterince büyük ve güçlüdür. Bu çalışmada değinilen ancak tam olarak teorize edilmemiş diğer bir konu, toplumun tehdit olarak algıladığı problemlerin elitler tarafından sosyal ve ekonomik problemleri haklı göstermek için tehdiye dönüştürüldüğüdür.

Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe isimli çalışmanın önemi, Kopenhag Okulu'nun kuramsal gelişim evrelerinde yeni bir aşama olarak görülebilir. 1987 tarihli raporda ve 1990 tarihli kitapta Avrupa'daki askeri olmayan güvenlik problemleri, devleti ve askeri güvenliği ilgilendirdiği sürece gündeme dahil edilerek devlet düzeyinde analiz edilmiştir. Örneğin, Buzan'ın güvenlik sektörleri anlayışı devam ettirilirken -çevre hariç- diğer sektörler askeri sektörle ilişkilendirilerek ele alınmıştır. Güvenliğin, bireysel ve küresel sistem düzeyindeki dinamiklerden önemli şekilde etkilendiği kabul edilmiş; bireysel güvenlik ve küresel güvenlik gibi belirsiz terimlerden uzak durulmuştur. Özetle bu çalışmada, referans nesnesi olarak devletin yanına sınırlı bir biçimde olsa bile toplum olgusu eklenerek devlet-merkezcilikten uzaklaşmış; tehdit yelpazesine de bütün sektörlerin problemleri dahil edilmiştir. Bu sırada okul hala gelenekselci-genişlemeci tartışmasındaki gelenekselci kampa daha yakın bir yerde konumlanmaktadır.

McSweeney (1996) "Identity and Security: Buzan and the Copenhagen School" adlı makalesinde, grubun yayınladığı *Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe* başlıklı kitabın, Buzan'ın *People, States and Fear* isimli kitabıyla çeliştiğini öne sürmüştür. McSweeney, grubun toplum ve toplumsal güvenlikle ilgili temel kavramlarını eleştirel bir dille inceleyerek alternatif bir kimlik anlayışı sunmuştur. Buzan ve Wæver'ın (1997), yanıt olarak kaleme aldığı makalede şu eleştiriler üzerinde durulmuştur; toplumsal güvenliğin, teori girişiminden çok modaya uygun bir yanıt olduğu, kimliğe yönelik bakış açılarının fazlasıyla objektivist ve yeterince (de)konstrüktivist olmadığı ve bu yaklaşımla kimlik oluşum sürecinin güvenlik politikasının bir parçası olarak değerlendirilemeyeceğidir. Bu tartışmada Buzan ve Wæver'ın şu cevabı dikkat çekicidir: "Bizi "Kopenhag okulu" olarak tanımlamasını,

sonra bunun ne anlama gelebileceğini aldırmamasını tuhaf bulduk. (...) McSweeney, Buzan'a odaklanarak, kitaba temel teorik katkıyı yapan Weaver'ı görmezden geliyor. Bu körlük, McSweeney'nin toplumsal güvenliğe yönelik güçlü konstrüktivist yaklaşımı nasıl gözden kaçırdığını açıklıyor gibi görünüyor” (1997, s. 250). Ayrıca *People, States and Fear*'ın güvenlik kavramında yeni bir tartışma başlatması açısından değerli olduğunu ancak konuyla ilgili son söz olmadığını belirtmişlerdir. Bu tartışma, Kopenhag Okulu'na adını vermesi açısından önemlidir. Normalde kendilerini “Avrupa Güvenliği Araştırma Grubu” olarak tanımlayan ekibin artık “Kopenhag Okulu” olarak anıldığını görmekteyiz.

Kopenhag Okulu'nun 1985'teki kuruluşundan itibaren ilgilendiği soru şudur: güvenlik çalışmalarındaki devletlerin arasındaki askeri ilişkiye dair dar bir görüş genişletilirken her şeyi kapsayan ve şişirilmiş bir kavramdan nasıl kaçınılır? (Huysmans, 1998). Bu sorudan anlaşılabilceği gibi okula göre, gelenekselci ve genişletmecilerleştirmeci tartışmasında iki yaklaşımın da haklı ve haksız tarafları vardır. Esasında Kopenhag Okulu, gelenekselci yaklaşıma alternatif akımlar arasında ortaya çıkmıştır. Okulun, klasik güvenlik anlayışındaki dar kapsama karşı eleştirel tutumu hem grubun ilk dönemki çalışmalarında hem de okul temsilcilerinin henüz grup bir araya gelmeden önceki bireysel çalışmalarında gözlemlenebilir. Mesela Buzan (1983), *People, States, Fear* isimli kitabında askeri güvenliğin yanı sıra siyasi, iktisadi, toplumsal ve çevre konularını da güvenlik meselesi olarak ele almıştır. Kopenhag Okulu'nun güvenlik kavramını genişletme motivasyonlarından biri, Avrupa'da ortaya çıkmış olmasıdır. 1980'lerin ortasından sonra Avrupa'daki güvenlik gündeminin, askeri konuların ötesine genişleme yönünde bir eğilimi vardır. Bu sebeple, ABD merkezli güvenlik çalışmalarının güvenlik anlayışından sıyrılarak Avrupa'daki güvenlik dinamiklerini göz önüne almışlardır. Örneğin, 1989 tarihli kitapta, Doğu ve Batı Avrupa ülkeleri üzerinden güvenlik kavramı çalışılmıştır. Yani güvenlik dinamiği yalnızca iki süper güç ile ilgili değil; aynı zamanda daha içeriden Avrupa karakterine sahiptir. ABD merkezli güvenlik çalışmalarında önemli bağlam, ABD ulusal güvenliği iken Kopenhag Okulu'nun odaklandığı nokta, belirli bir devlet güvenliği yerine Avrupa'daki halkların ve devletlerin barışçıl ilişkileridir (Huysmans, 1998). Diğer taraftan, gelenekselcilerin öne sürdüğü gibi alanın entelektüel tutarsızlaşma yönündeki eleştirilerini bazı açılardan haklı bulmuşlardır. Kopenhag Ekolü'ne göre güvenlik kavramının siyasi bir işlevi vardır. Gündemin genişlemesi demek siyasi işlevin daha farklı alanlara genişlemesi demektir. Örneğin toplumsal sektörde, devletin istenmeyen bir rolü güvenlik gündeminin genişlemesiyle var

olabilir. Bu durum, diğer sektörler için de geçerlidir. Ayrıca, güvenlik gündeminin genişlemesi, güvenlik araştırmalarının devamı için gerekli bilgi ve kavrayış kapsamını genişletir. Gelenekselcilerin savunmasında haklı bulunan yön, güvenliğin evrensel iyi olan her şeye dönüşme eğiliminin riskidir. Bu genişletici bakış açısı da tehlikeli şekilde dar görüşe sahiptir (Buzan, Wæver, & Wilde, 1998, s. 4). Güvenlik kavramı genişletilirken nerede durulması gerektiği önemlidir çünkü bireye dair her şeyin potansiyel güvenlik sorunu olarak ele alınması kavramın içeriğini boşaltır (Wæver, 1995).

Kopenhag Okulu'nun ilgilendiği temel sorunun cevabı, belki de en önemli çalışmaları olan ve yeni kavramsal çerçevenin ortaya konduğu *Security: A New Framework for Analysis* başlıklı kitapta bulunabilir (Buzan, Wæver, & Wilde, 1998). Kitabın temel amacı da gelenekçi pozisyonu içeren ancak daha geniş güvenlik gündemine dayalı çerçeve sunmaktır. Bu çalışmada, gelenekselcilerin entelektüel tutarsızlıkla ilgili endişelerini göz önüne almışlardır. Aynı zamanda tehditlerin yalnızca savaş ve güç olduğu ve diğer sorunların da sadece bunlarla ilgili olduklarında dahil edilebileceği görüşüne karşı çıkmışlardır. Dolayısıyla askeri olmayan problemleri de tehdit yelpazesini yerleştirme açısından genişleticilerden yanadır. Buna göre tehditler, askeri ve askeri olmayan birçok farklı alanda ortaya çıkabilir; ancak güvenlik sorununa dönüşmesi için güvenlikleştirme kriterlerini karşılamaları gerekir.

Security: A New Framework for Analysis başlıklı kitapta, güvenlik sektörleri, belirli bir güvenlik dinamiğini açıklayacak şekilde tekrar karşımıza çıkmaktadır. Bu yaklaşım, güvenlik sorununu tanımlayan aktörler ya da o sektördeki güvenlik dinamiğini etkileyen fonksiyonel aktörler gibi yeni kavramsal ögeler eklenerek geliştirilmiştir. Başka bir yenilik ise odaklanılan konuların Avrupa sınırlarından evrensele doğru kaymasıdır. Eski çalışmalarda, Avrupa güvenliğindeki belirli gelişmeler yorumlanırken yeni kavramsal çerçevenin tüm dünyayı kapsadığı görülmektedir. Örneğin, 1993'teki toplumsal güvenlik kuramında Avrupa'daki güvenliğin dönüşümüne odaklanılırken bu çalışmada tüm sektörlerin, farklı bölgelerdeki farklı güvenlik dinamiklerinin analizinde araç olarak kullanıldığını görmekteyiz. Bu çalışmadaki en radikal değişiklik ise güvenlikleştirme teorisinin sektörlere uyarlanmasıyla güvenlik kavramına farklı bir bakış açısı getirmesidir. Toplumsal güvenlik teorisinde siyasi aktörler, toplum kimliğinin tehdit edilmesini işaret ettiği için konstrüktivist bir bakış açısına sahipti. Buna rağmen, bir dereceye kadar geleneksel güvenlik tanımıyla bağlantılıydı. Artık "güvenlikleştirme" ve "güvenliksizleştirme" sürecini anlamak için çok açık bir şekilde sosyal inşacı yaklaşımın

benimsenmesi ve bunun söylemsel bir güvenlik anlayışı çerçevesinde ele alınmasıyla yeni yaklaşım şekillenmiştir. Başka bir ifadeyle önceki çalışmalarda güvenlik, Wolfers'ın tanımındaki nesnel/özel güvenlik ayırımına dayalı bir çerçevede ele alınmıştır. Özel güvenlik yaklaşımında güvenlik, tehdit edilip edilmeme hissine göre ölçülür. Okul temsilcilerinin ortaya sunduğu yeni analitik çerçevede, tehdidi hisseden aktörün değer yargıları ve algılarından ziyade bu algıları inşa eden ve öznelarası gerçekleşen “söz-edim” teorisi rol almaktadır. Güvenlikleştirme ve güvenliksizleştirme yaklaşımlarının da özünü oluşturan bu söylemsel güvenlik anlayışı, güvenlikleştirme ve güvenliksizleştirme başlığı altında daha detaylı açıklanmaktadır.

2.2.1 Güvenlik Sektörleri

Güvenlik sektörleri yaklaşımında; siyasi, ekonomik, çevresel, askeri ve toplumsal sektörler arasında ayırma gidilerek güvenlik gündemi genişletilmiştir. Bu sektörler, belirli etkileşim türlerini içeren alanlardır: *askeri sektör*, baskı ilişkileri; *siyasi sektör*, otorite, yönetim statüsü ve tanınma ilişkileri; *ekonomik sektör*, ticaret, üretim ve finans ilişkileri; *toplumsal sektör*, kolektif kimlik ilişkileri; *çevre sektörü* ise insan faaliyetleri ve gezegen biyosferi arasındaki ilişki ile ilgilidir. Sektörel güvenlik analizinde güvenlik, bir bütün olarak kabul edilmektedir. Baskı ilişkileri, otorite, kolektif kimlik, çevre ya da ticaret ilişkileri birbirinden bağımsız değildir; yani her sektördeki güvensizlikler birbirini tehdit edebilmektedir. Bütünün yalnızca bir kısmını görebilen sektörler ise bu bütünü ayırtmaya yarayan analitik araçlardır. Değişkenlerin sayısını ve karmaşıklığı azaltır; araştırmanın kapsamını sınırlandırarak analizi kolaylaştırır. Sonuçta güvenlik, sektörlerle ayırtıldıktan sonra bütünü görmek için tekrar birleştirilmelidir (Buzan, Wæver, & Wilde, 1998).

2.2.2 Bölgesel Güvenlik Kompleksi

Bölgesel güvenlik kompleksi, oluşum aşamasındayken “güvenlik sorunları birbirinden bağımsız anlaşılamayacak kadar iç içe geçmiş devletler grubu” olarak tanımlanmaktaydı. Bu tanım, çeşitli güvenlik sektörlerinin varlığı göz önüne alınarak devlet-merkezli ve askeri-politik anlayıştan uzaklaşmak için yeniden formüle edilmiştir. Bu tanıma göre bölgesel güvenlik kompleksi, “güvenlik sorunları birbirinden bağımsız olarak analiz edilemeyecek ya da çözülemeyecek kadar güvenlikleştirme ve güvenliksizleştirme süreçleri birbirine bağlı olan birimler kümesidir” (Buzan & Wæver,

2003). Teori, küresel ve yerel düzeydeki faktörlere aracılık eden bölgesel düzeyin önemine işaret etmektedir (Wæver, 2004). Genel olarak bu anlayışta, sistemdeki tüm devletler, -örneğin, çevresel ya da ekonomik- güvenlik açısından birbirine bağımlıdır. Bunun kabulüyle beraber bu bağımlılık, anarşi ve coğrafi çeşitlilik sebebiyle bir dereceye kadar geçerlidir. Belirli bir coğrafi alandaki güvenlik süreçleri ve dinamikleri, ayrıca içindeki birimlerin ortak güvenlik algıları ve birbirleriyle etkileşimleri güvenlik komplekslerini oluşturur. Bu kompleksler aynı zamanda güvenlik bağımlılığının nasıl yoğunlaştığını gösteren analitik şemalardır. Örnek olarak Buzan ve Wæver, *Regions and Powers: Structure for International Security* başlıklı kitapta Asya, Orta Doğu-Afrika, Avrupa ve Amerika bölgelerinin ayrı ayrı güvenlik etkileşimlerini ve dinamiklerini incelemiştir (Buzan & Wæver, 2003).

2.3. Güvenlikleştirme ve Güveniksizleştirme

Kopenhag Okulu'nun güvenlik çalışmalarına esas katkısı “güvenlikleştirme” ve “güveniksizleştirme” kavramlarıdır. Güvenlik gündeminin entelektüel tutarlılığını bozmadan, yani aşırı genişlemesini sınırlayarak nasıl genişletilebileceğini göstermektedir. Bu sayede Kopenhag Okulu'nun, güvenlik çalışmalarına ilişkin iki görüşten sıyrılmasına olanak sağlamıştır. Bugüne kadar da hem Uluslararası İlişkiler disiplininin genelinde hem de Güvenlik Çalışmalarında söylem analizinin kullanılmasına öncülük eden yaklaşımlardandır. Bu yaklaşımın çıkış noktası, Wæver'ın bireysel çalışmalarıdır. “Security, the Speech Act” (1989), “Securitization and Desecuritization” (1995) ya da *Concepts of Security* (1997) eserleri örnek verilebilir. Üç ana düşünce çevresinde inşa edilmiş okulu, meta-teorik açıdan en belirgin şekilde tanımlayan kuram güvenlikleştirmedir (Wæver, 2004). “Güvenlik sektörleri” ve “bölgesel güvenlik kompleksleri” yaklaşımları, daha geniş bir çerçeve sunma ve analizi kolaylaştırma açısından önemli olsalar da “güvenlikleştirme” ve “güveniksizleştirme” teorileri okulun çalışmalarının temelini oluşturmaktadır (McDonald, 2008a, s. 69).

Ole Wæver, bireysel çalışmalarında “güvenlik” kavramının geleneksel ve yerleşik anlayışına iki açıdan karşı çıkmıştır. Bunlardan birincisi, güvenliğin dilden önce bir gerçek olarak görülmesi ve konuşulsa da konuşulmasa da kavramdan bağımsız bir şekilde zaten var olduğunun düşünülmesidir. “Güvenlik” kelimesi eylemdir ve dile getirme birincil gerçekliktir. Güvenliğin temel anlamının tartışılmaz olduğu kabul edilmemelidir. Bu nedenle şu soruyu sorar: Güvenliğin anlamını açıkça verili kabul etmek ve sonrasında

kapsamını genişletmeye çalışmak yerine neden kavramın özüne girerek kendisi üzerinde durulmamaktadır? Bu şekildeki bir yaklaşım, güvenliği dışarıdan eleştirmek yerine onu ciddiye alarak değiştirmek demektir. İkincisi ise güvenliğin kesinlikle “pozitif” bir değer olmadığıdır. Güvenlik, her zaman iyi bir şeymiş gibi düşünülmemelidir. Genelde, yeterli önlemin bulunmadığı tehditlerden daha iyi olmasına rağmen güvenli bir ilişki de ciddi çatışmalar içermektedir. Wæver’a göre güvenlik, iktidar sahipleri ve rejimler tarafından varoluşsal tehdit olarak etiketlenen sorunlara yönelik önlem alınırken kurallara bağlı kalmamak için ortaya konan bir kavramdır. Kavramın kullanımı devletin tüm olanakları kullanmasını gerektiren acil durum alarmı yaratır; devletin siyasi düzenini altüst eder. Bu nedenle, daha fazla güvenlik daha iyidir anlayışına itiraz edip onun yerine daha az güvenlik ve daha fazla politika anlayışında bir formül sunmuştur. Buradaki amaç, güvenlileştirme eyleminin daha geniş alanları kapsamamasını sağlamaktır (Wæver, 1995).

Güvenlikten söz edilen birçok durumda, daha önce “çıkar”, “savunma” ya da “savaş” gibi terimler kullanılmıştır. Çok eskiden beridir siyaset filozoflarının ve Uluslararası İlişkiler çalışmalarının etkisiyle güvenlik denildiğinde, algımız bunu genelde askeri sorunlarla ilişkilendirmektedir. Elbette gündelik anlamla kullanıldığı şekliyle emniyette olma, tehdit edilmeme gibi anlamlara sahiptir ancak uluslararası tartışmalardan türeyen ve devleti merkezde konumlandıran kavramsallaştırmalar bunlardan farklıdır. Zaten günlük kullanıldığı anlamda düşünülürse her şeyin potansiyel bir tehdit oluşturduğu ortamda güvenlik kavramı, haddinden fazla şişirilerek içi boşaltılmış olur. Diğer taraftan yerleşik anlayışa paralel bir şekilde bazı sözlük tanımlarında “yabancı ülkelerin saldırıları gibi tehditlere karşı korunmak” ve benzeri ifadelerle rastlanmaktadır (Cambridge Dictionary, n.d.). Bu durum bir açıdan geleneksel kavramsallaştırmaların günlük hayata da işlediğini gösterir. Güvenlik terimi, Uluslararası İlişkiler sahnesine girdiğinde de egemenlik, savaş ve devlet gibi uzun süredir kullanılan kavramlar ile yakından bağlantılı bir yer bulmuştur. Bir problemi güvenlik açısından ele almak, hala tehdit-savunma gibi imgeleri beraberinde çağrıştırarak devlete bir rol üstlendirmektedir. Bu açıdan güvenlik olumsuz bir olgudur; ancak John Herz’in “güvenlik ikilemi” üzerine yazıları gibi bazı çalışmalar, güvenliği olumlu olarak saklamaya hizmet etmiştir (Wæver, 1989, s. 22-23). Wæver, kendi argümanını özetlerken Halliday’in bir argümanını öne sürmüştür. Buna göre, uluslararası ve ulusal konular devlet tarafından birbiriyle bağlantılı hale getirilebilmektedir. Yöneticiler, iç tehditleri kontrol altına almak için uluslararası

kaynakları kullanabilir. Bu nedenle Uluslararası İlişkilerin çoğu devlet ve toplum arasındaki ilişkilerin uluslararasılaşması olarak görülebilir. Ayrıca barış araştırmalarında olduğu gibi, ulusal güvenlik ile belirli çıkarlar arasındaki bağı fark eden, yani güvenliği problemin bir parçası olarak görenler de mevcuttur. Yine de Wæver, ulaşılan sonuçlarda onlardan farklılaştığını düşünmektedir. Genel olarak, geleneksel güvenliğe yönelik eleştirel tutumların yaygın biçimine karşı çıkmaktadır. Ullman'ın (1983) "Güvenliği Yeniden Tanımlamak" adlı makalesinde olduğu gibi genellikle bir kavramı sürekli eleştirmeye çalışmak, onu yeniden tanımlamak biçiminde olur. Bu aslında sadece geleneksel görüşten eleştirel olmayan bir şekilde ödünç alınan, kavramın çoğaltıldığı ve genişletildiği girişimlerdir. Bu şekilde güvenlik terimleri kullanıldıkça bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde geleneksel güvenlik kavramının yeni bir versiyonu ortaya çıkar; ona ayna tutar ve böylelikle düşüncelerimiz üzerindeki etkisini pekiştirir. Bir güvenlik sorununu aşmak için bu terimlerden uzaklaşılmalıdır (Wæver, 1989, 1995).

Bu yaklaşımı anlayabilmek için sorulması gereken soru şudur; bir şeyi gerçekten güvenlik sorunu yapan nedir? Kopenhag Okulu'na göre güvenlik, öznelarası gerçekleşen söylemsel bir inşa sürecinin sonucunda meydana gelmektedir. Bu inşa süreci, söz-edim (speech act) kuramı yardımıyla açıklanabilir. Aslında dil felsefesinin bir ürünü olan söz-edim teorisi; daha öncesinde Friedrich Kratochwil ve Nicholas Onuf gibi isimler tarafından bazı uluslararası hukuk, uluslararası siyaset ve güvenlik çalışmalarında kullanılmıştır. Kopenhag Okulu'ndaki söz-edim kuramı, hem John L. Austin'in hem de Jacques Derrida'nın görüşlerinin bir sentezi olarak ortaya çıkmıştır (Wæver, 2003, s. 11). Söz-edim teorisi, ilk olarak Austin tarafından ortaya konarak dil felsefesinde büyük bir dönüşüme sebep olmuştur. Austin, dilin asıl işlevinin olguları betimlemek olduğunu düşünen dil filozoflarının aksine dilin kullanımın betimleme dışında da işlevi olabileceğini savunmuştur. Bu eğilim temelde, konuşan kişinin ne söylüyorsa başka bir şey ima etmeden onu anlattığı yönündedir. Edimsel tümceler olarak adlandırılan tümceler, yeni bir gerçeklik inşa eder. Yani, aynı nikah memurunun sizi karı koca ilan ediyorum demesi gibi betimleme olmadan bir edim ortaya koyar. Ayrıca bu tümcelerın isabetli olduğunu belirlemek için yerindelik koşulları (Felicity conditions) olarak adlandırılan bazı dış koşulların mevcudiyeti gereklidir. Eğer yerindelik koşulları mevcutsa edimsel ifade başarılı varsayılır. Buna göre; belli bir işlem bulunmalı (belli koşullar, kişiler, sözler); koşullar ve kişilerin işlem için uygun olması; kişilerin doğru biçimde ve eksiksizce işlemi yerine getirmesi; kişiler, işlemin belirttiği duygu, düşünce

ve niyete sahip olmalı ve son olarak kişilerin niyetli oldukları şeyi gerçekten yapması gereklidir (Austin, 1975). Güvenikleştirme teorisinde kullanılan söz-edim'in etkilendiği kısımlardan biri bu edimsellik anlayışıdır. 1970'lerden sonra Derrida'nın da dahil olduğu birtakım dil filozofları tarafından eleştirilmiştir. Derrida, Austin'in söz-edim kuramını önemli atfeder; o da söz-edimlerin yeni bir gerçeklik yarattığı düşüncesindedir. Ancak bazı yönlerde farklı düşünmektedir. Austin'in kuramında yazı, konuşmanın temsili olarak değerlendirilir ve konuşmaya öncelik tanınır. Derrida'ya göreyse üzerinde durulması gereken asıl kavram dil değil metinlerdir (Derrida, 1988). Derrida'nın "metnin dışında hiçbir şey yoktur" anlayışına göre, yazının haricinde bir doğruluktan söz edilemez (Derrida, 1976, s. 158). Metnin anlamı yalnızca içerisindedir; ötesinde aranmamalıdır. Ayrıca metinler, dinamik ve sürekli değişen inşadır; dolayısıyla anlamları da Austin'in yerindelik koşullarındaki sabit dış koşullardan bağımsızdır. İçinde bulunan koşullar sürekli değişebilir. Sonuçta ayrılan nokta, konuşma-yazı arasındaki öncelik ve söz-edimlerin şartlara bağlı edimselliğidir. Uzlaşılan nokta ise, iletişim amacıyla üretilen, ağızdan çıkan ya da kağıda aktarılan tümcelerin edimsel olmaları ve yeni bir gerçeklik inşa etmeleridir (Açıkmeşe, 2008, s. 168-175; Miş, 2012, s. 45-53).

Austin-Derrida'nın görüşlerinden sentezlenip güvenikleştirme süreçlerinin temelini oluşturan söz-edim yaklaşımını, Wæver'ın şu cümleleri açıklamaktadır:

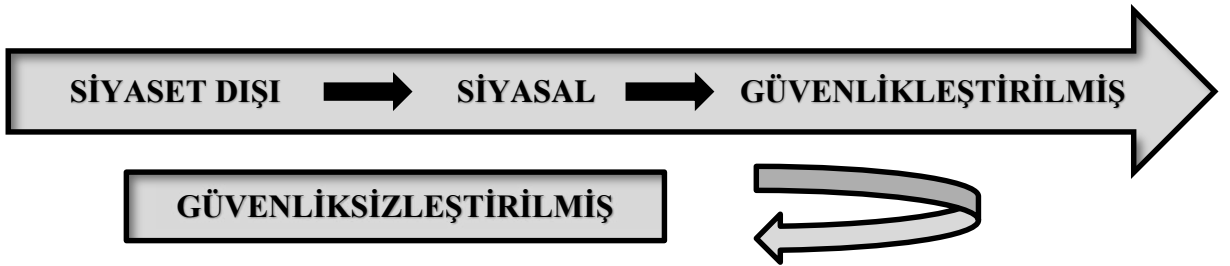
O halde güvenlik nedir? Güvenliği dil kuramının yardımıyla, söz edimi olarak görebiliriz. Bu kullanımda güvenlik bir şeyin daha gerçek olduğundan bahseden bir gösterge değil; söylemenin kendisi edimdir. Güvenliği söyleyerek bir şey yapılır. (Bir bahse girmek, bir söz vermek, bir gemiye isim vermek gibi) Güvenlik söylenerek, bir devlet temsilcisi belirli bir gelişmeyi belirli bir alana taşır ve böylece onu engellemek üzere gerekli önlemleri almak için özel hak talep eder (Wæver, 1995, s. 6-7).

Güvenlik çalışmalarında analistin görevi referans nesnesine yönelik nesnel tehditleri değerlendirmek değildir; meselelerin nasıl etiketlendiği, nasıl güvenlik sorununa dönüştüğü ve nasıl yanıt verileceği konusunda ortak bir anlayış inşa etme süreçlerini anlamaktır. Nesnel bir yaklaşım benimsenmek istenirse, tehdidin açık ve acil olduğu durumlar dışında bir meselenin gerçekten bir tehdit olup olmadığına dair bir ölçüye ulaşmak zordur. Ayrıca, her ülke ve millet farklı değer yargılarına ve kaygılara sahip olduğu için tehditleri de farklı tanımlarlar. Örneğin, bir pandemi esnasında bir ülkede milyonlarca kişi enfekte olmuşken başka bir ülkenin sınırlarından dahi geçmemiş olabilir; bu durumda da iki ülkenin salgına karşı farklı bakış açıları olur. Wæver'ın

betimlemesiyle “paranoya” yani var olmayan tehditlerin güvenlikleştirilmesi ya da görünen tehditlerin güvenlikleştirilmemesi şeklinde kayıtsız kalınabilir (Buzan, Wæver, & Wilde, 1998, s. 57). Bu bir açıdan şu demektir ki; güvenlikleştirme yaklaşımında nesnel tehditler olmadığı için nesnel güvenlik önlemleri de olamaz. Yani, rasyonalist evrenselci bir şekilde gerçek güvenliği tanımlamak kolaylıkla “doğru” olsa da politik analizlerde çok yardımcı olamaz. Bu sebeptendir ki Kopenhag Okulu, nesnel şekilde göz önünde olan güvenlik anlayışını reddetmiştir. Bunun yerine tercih ettiği, öznelarası ve toplumsal olarak inşa edilen söylemsel güvenlik görüşünü şu sorular net belirtmektedir:

Elitler, konuları ve gelişmeleri ne zaman, neden ve nasıl “güvenlik” sorunları olarak etiketler; bu tür çabalarda ne zaman, neden ve nasıl başarılı ve başarısız olurlar; güvenlikleştirmeyi gündeme getirmek için diğer gruplar ne gibi girişimlerde bulunurlar; konuları güvenlik gündeminden uzak tutma çabalarını, hatta güvenlikleştirilmiş konuların güvenliksizleştirilmesini gösterebilir miyiz? (Wæver, 1995, s. 8).

Herhangi bir mesele, aktörlerin onu nasıl tanımladığına ve siyasi tercihinine göre siyaset dışı alanda, siyaset alanında ya da güvenlik alanında yer edinebilir. Buna göre belirli bir konu, onunla hiç ilgilenilmeyerek ve tartışılmayarak siyaset dışı alanda kalabilir. Rutin ve günlük siyasetteki meseleler gündemine dahil olması için politize edilebilir. Siyasallaştırılmış kamusal mesele politik gündemde, bir güvenlik meselesi olarak etiketlenmeden uzun süre kalabilir. Daha sonra kendiliğinden siyasal alanın dışına çıkabilir; politikaların izin verdiği ölçüde çözülebilir ya da güvenlik tehdidi olarak inşa edilip güvenlikleştirilebilir. Yani güvenlikleştirme, siyasetin yerleşik kurallarının ötesine taşımaktır. Bu açıdan, politizasyonun aşırı bir versiyonu olarak görülebilir. Güvenliksizleştirme ise güvenlik tehdidi olarak inşa edilmiş meselenin tekrar güvenlik gündeminin dışına alınmasıdır.

Şekil 1. Güvenlikleştirme spektrumu

Siyaset dışı, siyasal ve güvenlikleştirilmiş meseleler, Şekil 1’de görüldüğü gibi güvenlikleştirme spektrumunda doğrusal bir çizgi yardımıyla tahayyül edilir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, güvenlikleştirmenin ve siyasallaştırmanın aynı zamanda

birbirine zıtlık oluşturmaktadır. Normal politik alanda problemler; açık, kararlara bağı ve sorumluluk gerektiren bir mesele olarak ele alınırken güvenlik alanında, normal siyaset prosedüründeki kararların etki edemeyeceği bir doğa kanunuymuş gibi ve ortadan kaldırılmasına yönelik tüm tedbirlerin alınması gerektiği şeklinde sunulur.

Kopenhag Okulu güvenlikleştirmeyi şöyle tanımlamaktadır: “Politik bir toplulukta, bir meseleyi bir referans nesnesine yönelik varoluşsal bir tehdit olarak ele alınmasını ve tehditle başa çıkmak için acil ve istisnai önlemler çağrısının yapılmasını sağlayan öznelarası bir anlayışın inşa edildiği söylemsel süreç” (Buzan & Wæver, 2003, s. 491). Benzer ve başka bir tanım şöyledir: “Bir sorunun varoluşsal bir tehdit olarak sunulması ile acil durum önlemlerinin ve siyasi prosedürün normal sınırları dışındaki eylemlerin, belirli bir kitle tarafından onaylanıp haklı çıkarılmasıdır” (Buzan, Wæver, & Wilde, 1998, s. 23).

Başarılı bir güvenlikleştirme, bazı bileşenlere veya adımlara sahip olmalıdır. Bunlar; varoluşsal tehditler, acil müdahale ve kurallarının yıkılması ile birimler arası ilişkilerin etkilenmesidir. Bu adımların en başındaki ayırt edici özellik, hayatta kalma ve eylem önceliğini belirten belirli bir retorik yapıdır. Güvenlik söyleminde bir konu dramatize edilir ve en yüksek önceliğe sahip bir konu olarak sunulur; güvenlik olarak etiketlenerek olağanüstü yollara ihtiyaç duyulduğu iddia edilir. Şöyle bir cümle bu iddiaya örnektir: “Çünkü sorun şimdi ele alınmazsa çok geç olacak ve sorunu düzeltmek için var olmayacağız” (Buzan, Wæver, & Wilde, 1998, s. 26).

Güvenlikleştirme analizindeki unsurlar şunlardır: varoluşsal olarak tehdit altında olduğu iddia edilen “referans nesnesi”, referans nesnesine yönelik bir tehdit bulunduğunu ilan eden “güvenlikleştirici aktör”, sektörlerin dinamiklerini ve güvenlik alanındaki kararları etkileyen “fonksiyonel aktör”.

Söz sahibi bir otorite, bir gruba karşı söz söyleme eylemini gerçekleştirerek bir meseleyi güvenlik gündemine getirir. Buradaki söz sahibi otorite, kişi veya grup olan güvenlikleştirici aktördür. Siyasi lider, hükümet, baskı grupları, bürokratlar, partiler ya da grup adına konuşmacı olabilir; asıl önemli olan başarılı bir güvenlikleştirme gerçekleştirme kapasitesi olan aktörler olmalarıdır. Elbette ki, güvenlikleştirmenin başarısı bu aktörün sahip olduğu bazı özelliklere göre değişecektir.

Güvenlikleştirme aktörüne ek olarak güvenlik alanındaki kararları önemli derecede etkileyen başka aktörler de bulunmaktadır. İkincil role sahip bu aktörler,

güvenlikleştirici aktör ya da referans nesnesinden farklı olan fonksiyonel aktörlerdir. Her sektöre göre farklılık göstermekte ve o sektörün dinamiklerini etkilemektedir. Fonksiyonel aktörler için sektöre ve güvenlikleştirme koşullarına bağlı olarak değişebilen çok sayıda örnek gösterilebilir: şirketler, örgütler, medya, bürokratlar, hükümetler, dernekler vb. (Buzan, Wæver, & Wilde, 1998, s. 36).

Söz söylemine dahil olan konu, belli bir referans nesnesine yönelik güvenlik sorunu olarak tanımlanan halihazırdaki varoluşsal tehdittir. Bakıldığında güvenlikleştirici aktörler, söylemde dile getirerek her şeyi (terörizm, doğal afetler, enflasyon, darbe girişimi, bulaşıcı hastalıklar vb.) tehdit olarak inşa edebilirler. Bir tehdit inşası sürecinde güvenlikleştirici aktör, mutlaka “güvenlik” kavramını kullanmak zorunda değildir; güvenliğe yakın ya da onu işaret edecek başka sözcükler kullanabilir. Başarılı bir referans nesnesi belirlenirken bunun hangi ölçekte olduğu da önemli bir değişkendir. Mikro ölçekte az kişi dinler ve makro ölçekte geniş kitlelerin iknası zorlaşmaktadır. Orta ölçekte ise “biz” hissiyatlı bir sosyal kimliğin varlığı, hem güvenlikleştirme hem de güvenliksizleştirme sürecinde kolaylaştırıcı koşuldur. Dolayısıyla, güvenliğin referans nesnesi genelde devlet ya da ulustur. Bu açıdan güvenlikleştirme, devletin merkezde olduğu dar bir yaklaşım değil, devletin ayrıcalıklı olduğu bir yaklaşımdır. Burada anlaşılması gereken husus, güvenliğin sadece devletle ilgili olgu olmadığıdır. Güvenlik, rekabet eden aktörlerin alanıdır. Devlet ise tarihselliği ve geleneksel konumu bakımından rakiplerine karşı önceliklidir. Güvenlikleştirme teorisinde de devlet, önceden belirlenmiş şekilde güvenlikleştirici aktör ya da referans nesnesi olmaz; olması muhtemeldir. Buna ek olarak güvenlik, “hayatta kalmak” demektir. Varoluşsal tehdidin yöneltildiği farklı referans nesneleri, farklı dinamikler ortaya çıkarır. Her referans nesnesi, kendine özgü mantık ve farklı dil oyunları barındırır. Güvenlikleştirme teorisinin, sektörler ayırımına uyarlanarak açıklanmasının sebeplerinden biri de budur. Örneğin, askeri sektörde referans nesnesi devletken devletin hayatta kalması egemenliğin devam etmesiyle gerçekleşir. Toplumsal sektörde referans nesnesi toplumken toplum, kimliğinin korunmasıyla hayatta kalabilir. Bu örnekler genişletilebilir. Dolayısıyla “hayatta kalma” tanımlaması, neyin hayatta kalacağına göre değişkenlik gösterir (Wæver, 1995; Buzan, Wæver, & Wilde, 1998).

Güvenlikleştirme söylemsel bir süreçtir. Güvenlikleştirici aktörün söz edimi ile güvenliği tehdit edilen referans nesnesini işaret etmesi güvenlikleştirme için yeterli değildir. Bu yalnızca güvenlikleştirme sürecinin başlangıcı olan güvenlikleştirici adımdır.

İki özne arasındaki müzakere sürecini başlatır. Bir mesele, yalnızca dinleyici kitle tarafından güvenlik sorunu olarak algılanırsa o zaman güvenlikleştirmeden söz edilebilir. Yani güvenlikleştirmeden söz edebilmek için dinleyici kitlenin “varoluşsal tehdit” düşüncesini benimsemesi ve ikna olması gereklidir. Güvenlikleştirici aktörün bir meseleyi dillendirmesinin amacı onu engellemek ve rutin dışına çıkacak şekilde eylem yapmak için özel bir hak talep etmesidir. Genel manada amaç, olağan kuralların yok edilmesini, olağanüstü tedbirlerin alınmasını ya da araçların kullanılmasını meşru hale getirmektir. Askeri operasyon, olağanüstü hal ilan etme, ek vergiler, kurum ya da parti kapatma, karantina vb. önlemler ve araçlar örnek gösterilebilir. Eğer ki dinleyici kitle rıza gösterirse, ikna olursa ve onay verirse bu eylemler meşru zemine oturacaktır. Dinleyici kitle sadece tüm nüfusu kapsayacak şekilde vatandaşlar ya da toplum olarak düşünülmemelidir. Belirli sosyal kimliklere ait ancak halkın küçük kısmını kapsayan bazı gruplar olabilir. Demokratik olmayan ülkelerde güç elitleri, demokratik ülkelerde toplum adına karar veren meclis; ya da mikro ve makro ölçeklerde herhangi (gazeteciler, etnik gruplar, lobiler, sivil toplum kuruluşları vb.) farklı gruplar olabilir. Dinleyici kitle - güvenlikleştirici aktörün perspektifinden hedef kitle-, güvenlikleştirici aktörün söylemlerini ve eylemlerini değerlendirir; bunun sonucunda kabul edebilir veya reddedebilir (Buzan, Wæver, & Wilde, 1998).

Değerlendirme esnasında bazı kolaylaştırıcı koşullar hedef kitlenin ikna olmasını sağlayabilir. Kolaylaştırıcı koşullardan biri güvenlikleştirici aktörün bulunduğu pozisyon ve sosyal gücüdür. Bir ülkenin çok büyük çoğunluğu tarafından sevilen ve kararları sorgulanmadan benimsenecek bir devlet başkanı buna örnek gösterilebilir. Diğer koşul, güvenlik dilbilgisinin ve farklı sektörlerin diyalektinin takip edilmesidir. Örneğin, çevre sektöründe “sürdürülebilirlik” vb. terimlerin kullanılmasıdır. Tarihsel olarak ilişkilendirilen ya da genel olarak kabul gören tehdit unsularının etiketlenmesi de kolaylık sağlar. Mesela, bir salgın esnasında eski bulaşıcı hastalıklar nedeniyle can kayıplarının vurgulanması kolaylaştırıcı koşul olacaktır. Burada belirtilmesi gereken bir husus, ülke sınırına tankların gelmesi ya da tekrarlanan savaşların varlığı nedeniyle tarihsel düşmanlık gibi çok önemli koşullar bile tek başlarına güvenlikleştirme eylemini gerçekleştiremez. Güvenlikleştirme özneler arasında kurulur ve kolaylaştırıcı koşullar ancak özneler arasındaki etkileşimi kolaylaştıracak şekilde tesir edebilir. Eğer ki hedef kitle, ikna olup özel hak talebini kabul ederse, normal siyasal süreçler içerisinde mümkün olmayan olağanüstü eylemler ya da tedbirler meşruluk kazanır. Böylelikle,

güvenlikleştirici hamle başarılı bir güvenlikleştirmeye dönüşmüş olur (Wæver, 1995; Buzan, Wæver, & Wilde, 1998).

Kopenhag Okulu'nun sıklıkla vurguladığı şey, güvenliğe olumsuz bir anlam yüklenmesidir. Bu sebeple de asıl problem haline getirilen konu, akademik yazında ve devlet politikalarında güvenliksizleştirme -ya da güvenliğin politizasyonu- hedefinin olmamasıdır. Okulun güvenliksizleştirme tanımı şöyledir: “Politik bir topluluğun bir meseleyi, değerli bir referans nesnesine yönelik varoluşsal tehdit olarak değerlendirmeyi azaltması ya da bırakması ve tehditle başa çıkmak için acil ve istisnai önlemler alınmasını azaltması veya durdurması süreci” (Buzan & Wæver, 2003, s. 489). Diğer bir deyişle, sorunların acil durum modundan çıkarılıp siyaset alanının normal görüşme süreçlerine kaydırılmasıdır (Buzan, Wæver, & Wilde, 1998, s. 4).

Güvenliksizleştirme, doğal olarak güvenlikleştirme yaklaşımından ortaya çıkmıştır. Bazı çalışmalarda güvenliksizleştirme için güvenlikleştirmenin “az geliştirilmiş ikizi” benzetmesinin kullanıldığı görülmektedir. Tanımdan da anlaşılacağı üzere, güvenliksizleştirme eyleminin bir meseleye uygulanması için “önce” güvenlik alanına girmesi gerekmektedir. Güvenliksizleştirme, öncesinde tehdit olarak kabul edilen şeyin tehdit kapsamından çıkarılması anlamıyla güvenlikleştirmenin uzantısı olarak düşünülebilir. Geleneksel perspektifte, güvenlik ve güvensizlik farklı kutuplardaki iki seçenek gibi görülür. Fazla güvenlik varsa daha az güvensizlik vardır ya da tam tersidir. Güvenlikleştirme perspektifinde ise bu ikili aynı problematiği paylaşır ve ikili karşıtlık yerine üç kavram ortaya çıkar. Güvenlik (security), tehdit ve savunmanın aynı anda bulunduğu durumdur. Güvensizlik (insecurity), bir tehdidin olduğu ancak ona karşı savunmanın olmadığı durumdur. Güvenlik-dışılık (a-security) ise güvenliksizleştirmiş ya da hiç güvenlikleştirilmemiş yani tehdit ve savunmanın hiç mevcut olmadığı durumu ifade eder (Wæver, 2003, s. 12-13).

Normal şartlarda, tehditler normal siyasi prosedürlere göre çözülebilmelidir. Eğer bir mesele, güvenlik alanına taşıyorsa bu siyasal müzakerelerdeki başarısızlıktan kaynaklanır. Bir güvenlik sorununun siyasal alanda çözebilmesi adına güvenlikleştirmeye dair söylemden uzaklaşmak gerekir. Güvenlik kavramı hala devlet ve savunma imajını yansıttığı için klasik güvenlik anlayışındaki “ne kadar güvenlik o kadar iyi” yerine “daha az güvenlik, daha çok siyaset” ideası tercih edilmelidir. Çünkü güvenlik, mutlaka gerçek bir varoluşsal tehdit olduğu için değil, sorun böyle bir tehdit olarak sunulduğu için ortaya çıkar. Güvenlikleştirici aktörün kendi çıkarına hizmet eden herhangi bir sorunu, güvenlik

olarak etiketleyip üzerinden güç elde etmesi kolayca önlenebilecek bir şey değildir. Politize etmenin en uç sınırı olarak nitelendirilen güvenlikleştirme aracı, demokratik değerlere zarar verebilir; özgürlüğün kısıtlanması ya da askeri yöntemlere başvurma gibi istenmeyen durumlara yol açabilir. Sonuçta amaç, daha fazla güvenlik üretmek yerine güvenliği minimize etmek olmalıdır. Kopenhag Okulu'nun tercihi de en uygun ve uzun vadeli seçenek olarak güvenliksizleştirmeden yanadır. Çünkü bu, “önlemlerimizin bulunduğu tehditler” anlatısını tehdit-savunma dizisinden çıkarıp sıradan kamusal alana taşımak anlamına gelir. Türkçe literatürde diğer kullandığı şekliyle güvenlik-dışılaştırma, söylem yoluyla ya da sessiz kalınarak gerçekleşebileceği gibi dikkati başka konulara yönlendirmeye de olabilir. Asıl önerilen, konuları güvenlik gündemine almamak ve güvenlik gündemindeki acil konuları da siyasi alanın rutin süreçlerine kaydırmaktır (Buzan, Wæver, & Wilde, 1998; Buzan & Wæver, 2003).

Güvenlikleştirme yaklaşımı; Balzacq (2005), Knudsen (2001), Williams (2003), McDonald (2008), Stritzel (2007), Aradau (2004) ve diğerlerinin katıldığı bir tartışma alanı yaratmıştır. Katkıların ve eleştirilerin odaklandığı bazı konular şunlardır; güvenlik kavramının söz-edime indirgenmesi, bütün rejimlere uygulanamayacağı, güvenlikleştirme sürecindeki bağlamların, kolaylaştırıcı koşulların ve hedef kitlenin yetersiz analizi (Baysal & Lüleci, 2015, s. 84-89)

Knudsen (2001), güvenlik çalışmaları için çok önemli bazı önceliklerin, Kopenhag Okulu tarafından göz ardı edildiğini düşünmektedir. Bu öncelikler; güvenlik çalışmalarındaki büyük ölçekli çatışma gibi konuları çalışmaya devam etmek; nesnel tehdit anlayışının özünü korumak ve kolektif bir aktör olarak devlete odaklanmaktır. Knudsen'e göre güvenlikleştirme kavramı, Kopenhag Okulu'nun ayırt edici özelliğidir. Genel olarak eleştirmesine rağmen ilk ortaya çıktığında, yenilikçi değeri için takdir etmiştir. Güvenlik konularını siyasetin üstüne çıkarma sürecine isim verdiğini, kendi doğal sınırları içerisinde güvenlik politikası oluşturma ve bunların incelenmesi konusunda başarılı olabileceğini belirtmiştir. Bununla beraber, güvenlik gündemini belirleme sınırlılığı açısından güvenlikleştirme yaklaşımının Soğuk Savaş dönemi için daha uygun olduğunu belirtmiştir. Mesela, Soğuk Savaş dönemindeki askeri karar vericiler açısından kullanılabilir. Ancak Soğuk Savaş sonrası dönemde güvenliği etkileyen birçok değişken vardır. Henüz güvenlikleştirme kavramı yokken dahi savunma bakanlıklarının ve parlamentoların güvenlik politikalarında değişim gözlenmiştir.

Knudsen'in (2001) asıl eleştirdiği, devletlerin diğer devlet ve gruplar karşısında

gerçekten tehlike altında olup olmamasına önem verilmemesidir. Tehlikenin varlığı siyasiler tarafından dile getirilmedikçe var olan tehlikeyi yok saymak yanıltıcıdır. Bir tehdidi ya da güvenlik sorununu var eden şey, söylemden ziyade onun gerçekten bağımsız varlığıdır. Kopenhag Okulu'na göre tehditler, aktör korkularının siyasi eyleme dönüşmesinden oluşur. Siyasi hayattaki yanlış algılamalar ve hatalar çoğunlukla gerçekleşmeye de bazen gerçekleştiği de inkar edilemez. Bu sebeple tehditler bazında hem algılar hem de olgular değerlendirilmelidir. Nesnel tehditlerin kasten göz ardı edilmesi, güvenlik çalışmalarını önemsiz endişelere kaydırır. Bu duruma yakın başka bir eleştiri ise “aciliyet” kavramı üzerindendir. Wæver'in argümanında başlangıç noktası olan “aciliyet” ya da “acil durum”, güvenliğin suistimal edilmesine ve panik siyasetine neden olur. Knudsen ise parlamenter demokrasinin güvenlik politikası oluşturma sürecinde bu acil durumların problem haline geldiğini belirtmiştir. Gerçekten acil durumlar ortaya çıktığında bu demokratik rejimlere bir meydan okuma oluşturur. Bu nedenle, iç savaş gibi gerçekten aciliyeti olan bir durum ortaya çıktığında uygun demokratik prosedürler bulabilmek için nesnel tehditleri görmezden gelmek yerine onlarla ilgilenmeliyiz.

Knudsen'e (2001) göre devlet, Uluslararası İlişkiler uzmanları tarafından incelenmeli ve sosyal bir olgu olarak ciddiye alınmalıdır. Devleti merkeze alan diğer Uluslararası İlişkiler yaklaşımları için “devlet-merkezci” teriminin kullanılması bile alçaltıcı bir ifadedir. Kopenhag Okulu da analiz düzeyi açısından kendisiyle çalışmaktadır. Devlet-merkezciliği reddetmelerine karşın güvenlik kompleksi teorisinde olduğu gibi devletlerin merkezde olduğu bir geleneksel yaklaşım sergilemektedirler. Bu durum, Uluslararası İlişkiler çalışmalarındaki genel bir devlet paranoyasını yansıtmaktadır. İç savaşların en önemli savaş türüne dönüşmesi ve bu nedenle devletler arasındaki ilişkinin azalması iddiasında bile, devlet ve onun topraklarından söz etmekteyiz. Bu nedenle devlet, çalışmaların merkezinde olmalıdır.

Güvenlikleştirme yaklaşımını rejim biçimiyle ilişkilendiren diğer araştırmacı Aradau'dur (2004). Öncelikle, güvenlikleştirme teorisinde siyasete yeterince dikkat edilmemesi kavrama hem analitik hem de politik açıdan zarar verir. Kopenhag Okulu, geliştirdiği yaklaşımı farklı rejim tiplerinde analitik açıdan kullanışlı görse de esas olarak liberal-demokratik bir toplumun kurallarıyla örneklemiştir. Kopenhag Okulu'nun yazarları, her ne kadar demokratik siyaseti normatif olarak onaylamasa da normal siyaset alanından güvenlik alanına geçişte bahsedilen normal siyaset alanı, yavaş karar verme

süreci, prosedür kuralları vb. unsurları içeren demokratik siyaseti ifade etmektedir. Güvenlikleştirme, hayatta kalma anlatısını içeren söz-edime ek olarak siyasi istisnacılığı da barındırmaktadır. Güvensizleştirme ise demokrasiyi onaran, etik-politik bir tercihtir. Bu durumda ne tip bir siyaset istediğimizi sormamız gerekir. İstisnai önlemler mi yoksa yavaş prosedürlü demokratik siyaset mi? Güvenlikleştirme ve güvensizleştirme arasındaki normatif duruşun belirlenmesi gereklidir (Aradau, 2004).

McDonald (2008b), güvenlikleştirme teorisinin dar doğası nedeniyle normatif çıkarımlarının sorunlu olduğunu belirtmiştir. Teorinin daha geniş bir inşa anlayışıyla ele alınmasının teoriyi geliştireceğini ileri sürmüştür. McDonald, söz-edim anlayışını dar kapsamlı bulmaktadır. Dilin, iletişimde merkezi olmasına rağmen yalnızca anlamın iletildiği bir araç olduğu unutulmamalıdır. Güvenliğin inşasında etkili olan görüntüler ve fiziksel eylem biçimleri dışlanmamalıdır. Görüntüler ve görsel araçlar kimi zaman merkezi role sahip olabilmektedir. Örneğin literatürde CNN etkisi olarak sözü edilen kavramın önerdiği gibi, kitle iletişim araçlarının Uluslararası İlişkilerde bir aktör olarak toplumu etkilediği göz önüne alınırsa, güvenlikleştirme sürecinde de önemli bir rol oynadığı açıktır. Bu anlamda, söz-edimin merkeziliğine ek olarak güvenlikleştirici aktörün merkeziliği de yeniden düşünmeye açıktır.

Diğer taraftan kavramsal çerçeve geliştirilirken evrenselciliğin cazibesine kapılarak tarihsel, politik ve sosyal bağlam (güvenlikleştirme sürecinin oluştuğu şartlar) ihmal edilmiştir. Kopenhag Okulu güvenlikleştirme dinamiklerinin analitik ayrımı için sektörleri önerse de tehditlerin bağlamını tam olarak anlamlandıramamaktadır. Örneğin, bir güvenlikleştirici aktör tarafından aynı anda hem toplumsal kimlik hem de devlet egemenliği referans nesnesi olarak işaret edilebilir. Bu nedenle, sektörler arasında anlamlı ayrımlara gitmek hem zordur hem de çok yardımcı olmaz. Güvenlikleştirme teorisinde, “kolaylaştırıcı koşullar” ve “dinleyici kitle” başlıkları altında bağlamsal faktörlerin rolü ile yetersiz bir şekilde ilgilenilmiştir. Kolaylaştırıcı koşullar, söz-edimin biçimi, güvenlikleştirici aktörün pozisyonu ve tehditlerin tarihselliği şartlarıyla sınırlandırılmıştır. Teorinin bu boyutunun yeterince teoriye dahil edilmemesinin sebebi, daha yorumlayıcı bir yaklaşıma dönüşecek olmasıdır. Diğer taraftan dinleyici kitle de yeterince açıklanamamıştır. Dinleyici kitlenin güvenlikleştirici hamleyi kabul ettiğini nasıl bilebiliriz? Kabul etmez ise sonuçları ne olacak? Bunlara benzer soruların ortaya çıkması ve söz-edime böylesine odaklanmak, teorinin öznelarası müzakere tarafını tartışmaya açmaktadır (McDonald, 2008b).

Kopenhag Okulu, geleneksel güvenlik anlayışı ve bazı post-yapısalcılar, baskın seslere ve güçlü aktörlere odaklanmaları ve diğer önemli aktörleri sınırlandırmaları nedeniyle de eleştirilmiştir. Buna göre belirli aktörleri dikkate almak, marjinal seslerin susturulmasına sebep olur; dolayısıyla bu seslerin nasıl marjinalleştiği ve susturulduğu konusunu da gözden kaçırrır. Galler Ekolü'nün yaklaşımında, marjinalleşmiş ve sessize odaklanmak; dışlayıcı, devletçi ve militarist güvenlik söylemlerine meydan okumadır. Uluslararası İlişkilerde söylem analizlerinin bu eğilimi, güvenliğin potansiyel bir özgürleşme alanı olmasına da engel olur. Güvenlikleştirme teorisi için eleştiri odağı da “belirli bir yerden, kurumsal bir sesle, elitler tarafından” söylem anlayışı sebebiyle alternatif güvenlik ve tehdit söylemlerinin gözden kaçırılmasıdır. Buna ek olarak, güvenliğe yüklenen negatif değerın bir getirisi olarak güvenliksizleştirmenin idealleştirilmesi de marjinal seslere engel olur (McDonald, 2008b).

Aslında, sadece yarattığı tartışma alanıyla bile yaklaşımın amacına ulaştığı varsayılabilir. Wæver’a göre teori, kavramsal bir araç olarak kullanılabilip yeni araştırma soruları ve problemler üretebilmelidir. Eğer ki teori, ancak temel bir fikre sahipse ve yeterince açık bir kavramsallaştırması varsa onun üzerine farklı sorular sorulur ve böylelikle çeşitli düşünceler ortaya çıkar. Wæver de güvenlikleştirme teorisinin bu özelliklerine dikkat çekerek yeterince belirgin bir teori olduğu için incelenebilecek çok fazla araştırma sorusu bulunabildiğini belirtmiş; yapılan eleştirilerin de teori için güç göstergesi olduğunu belirtmiştir (Wæver, 2003). Bugün geline nokta, bu alternatif analiz yönteminin işlevselliği sayesinde zengin sonuçlara ulaşıldığı kabul edilmektedir (Balzacq, Léonard, & Ruzicka, 2016). Dış politikadan göçe, dinden sağlık konularına kadar farklı alanlardaki sayısız çalışma bu durumu desteklemektedir.⁴

2.4. Makro Güvenlikleştirme

Makro Güvenlikleştirmeyi anlamak için Uluslararası İlişkiler disiplininde sıklıkla kullanılan beş analiz düzeyine bakılmalıdır. *Uluslararası sistem*, etkileşim halinde olan veya bağımsız hareket eden birimlerden oluşan en geniş kümedir. Üzerinde daha büyük bir sistem düzeyi bulunmamaktadır. Daha öncelerde birkaç uluslararası sistem eş zamanlı

⁴ Farklı konularda güvenlikleştirme çerçevesini kullanan çalışmalardan bazıları şunlardır: Dış politika analizi (Abrahamsen, 2005), sınıraşan suçların inşası (Emmers, 2003), azınlık hakları (Roe, 2004), bulaşıcı hastalıklar (Elbe, 2006) ve iklim değişikliği (Oels, 2012).

olarak var olmuş olsa da bu düzey şu anda tüm gezegeni kapsamaktadır. *Uluslararası alt sistemler*, etkileşim yoğunluğu veya karşılıklı bağımlılığı ile farklılaşan birimlerin oluşturduğu gruptur. Afrika Birliği (AU), Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) gibi bölgesel olabilir. Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC) ya da Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü (OECD) gibi bölgesel olmadan da alt sistem olabilir. *Birimler*, çeşitli alt gruplar, organizasyonlar, topluluklar ile insanlardan oluşur. Sistem içerisinde bulunan diğer unsurlardan ayırt edilebilecek kadar birbirlerine bağlı olan en üst seviye aktördür. Devletler, uluslar, ulusötesi şirketler, vb. bu düzeye dahildir. *Alt birimler*, bir birimin içinde bulunan ve o birim davranışını etkileyebilen -ya da etkilemeyi deneyen- birey gruplarıdır. Bürokratlar ya da lobiler bu analiz düzeyine örnek verilebilir. *Bireyler*, sosyal bilimlerdeki analizlerin çoğunda en alt düzeydir (Buzan, Wæver, & Wilde, 1998, s. 5-6).

Güvenlikleştirme teorisinde esas odaklanılan, kolektif birimlerin ilişki içinde olduğu orta düzeydir. Önceki bölümde açıklandığı gibi orta ölçekteki kolektif gruplar arasında devlet -ve daha gizli şekilde ulus-, tarihselliği ve geleneksel konumu sebebiyle güvenlik aktörü olmaya daha yatkındır. Biz hissiyatıyla oluşan kimliğin, kolaylaştırıcı koşul olarak işlev görmesiyle bir devlet ya da ulusun referans nesnesi olduğu güvenlikleştirme girişiminin başarılı olma ihtimali daha fazladır. Bununla beraber güvenlikleştirici aktör, herhangi bir referans nesnesini, “hayatta kalması gereken şudur” diye işaret edebilir. Bu nedenle güvenlikleştirme yelpazesi, mikro ve makro ölçeklere doğru daha geniş olasılıklara sahiptir. Mikro düzeyde birey veya küçük gruplar, daha küçük bir kitleye hitap ettikleri için geniş çapta güvenliğin inşası zorlaşmaktadır. Ayrıca bazen mikro ölçekte dile getirilen ve referans nesnesinin insan olduğu sorunlar, aslında insan hakları kapsamında değerlendirilebilecek sistem düzeyinde konulardır. Makro düzeyde güvenlik gündemi oluşturmak ise geniş kitlelere hitap etmeyi ve geniş kitleleri ikna etmeyi gerektirir. Özetle, şimdiye kadar bütün düzeylerde güvenlikleştirme girişimleri gözlemlenmiş olsa da güvenliğin rekabet alanında daha avantajlı ve uygun görünen, orta düzeydeki sınırlı kolektivitelerin güvenlikleştirilmeleridir. Ancak uluslararası şartlar değiştikçe bu durumun değişmeyeceği de garanti altında değildir (Buzan & Wæver, 2009, s. 255).

Uluslararası güvenliğe realist bir pencereden bakıldığında, her devletin birbirine tehdit oluşturduğu ve kendi çıkarları doğrultusunda birbirleriyle ittifaka girdiği anarşik bir yapıdan söz edilebilir. 18. yüzyıl Avrupa’sı buna bir örnek olabilir. Ancak,

Uluslararası İlişkiler dinamik bir yapıya sahiptir. Bazen de her siyasi birimin kendi güvenliğini sağlamasından ziyade birden çok siyasi birimin gruplaşarak güvenliklerini sağladığını görebiliriz. Bu durumlar, orta düzeyden daha yukarı bir düzeyde tehdit ve güvenlik inşası ile gerçekleşir. Dolayısıyla daha yüksek ölçekli güvenlikleştirmeler, altındaki dar görüşlü güvenlikleştirmeleri birleştirecek biçimde daha kapsamlı olmalıdır. Soğuk Savaş sırasında Çin ve Japonya rekabetinin ötesinde Doğu ve Batı blokları, daha genel iki siyasi birim olarak tehdit ve güvenlik inşa etmiştir. Aynı esnada, olası bir nükleer felaketin tüm insanlığa karşı tehdit olarak inşasını içeren girişimler de olmuştur. Din ideolojisi adına örgütlenmiş Haçlı Seferleri ya da daha yakın zamanda, tüm insanlığa karşı iklim değişikliği tehdidinin inşası da farklı dönemlerden üst düzey güvenlikleştirme örnekleri olabilir (Buzan & Wæver, 2009).

Buzan ve Wæver (2009), “Macrosecuritisation and Security Constellations: Reconsidering Scale in Securitisation Theory” başlıklı makalede, “orta düzey” argümanlarını hala desteklediklerini belirterek orta düzeyin ötesine odaklanmıştır. Daha net bir şekilde keşfedilmeye çalışılan alan, orta düzey ile sistem düzeyi arasındaki analitik boşluktur. Bunun için, “güvenlik konstelasyonları” (security constellations) ve yeni bir kavram olan “makro güvenlikleştirme” ortaya konmuştur. Güvenlik konstelasyonları hem güvenlik sektörleri hem de bölgesel güvenlik kompleksi teorilerinde sözü edilen ancak geliştirilmemiş bir kavramdır. Kopenhag Okulu, güvenlik kompleksi teorisini oluştururken her biri farklı etkileşimi temsil eden dört katmanlı bir çerçeve belirlemiştir. Devlet-içi, devletler arası, bölgeler arası ve süper güçler arası olmak üzere dört farklı analiz düzeyi, bir devletin iç düzenindeki istikrarından küresel etkileşime kadar geniş bir alanı kapsar. Teorideki analitik amaç, bu etkileşim düzeylerini ayırmak, amaca göre herhangi birinin üzerinde durduktan sonra bütünü görmek için tekrar birleştirmektir. Güvenlik konstelasyonları, her analiz düzeyindeki olası güvenlik ilişkilerinin bütününe ifade eder. Bu kavramın güvenlik kompleksi teorisi içindeki kullanımının amacı, bölgesel düzeydeki dinamikleri, üst ve alt katmanları ile ilişkilendirmektir. Örneğin, yukarı katmandaki Soğuk Savaş, bu esnada Hindistan-Pakistan rekabeti, aşağı katmanda ise dini ve etnik bölünme. Başka bir ifadeyle güvenlik konstelasyonları, güvenlikleştirme eylemlerinin var olduğu tüm düzeyler ve sektörler arasında bağlantı kurmak için tasarlanmıştır. Bölgesel güvenlik kompleksleri gibi konstelasyonlar da birbirine bağlı güvenlikleştirmeler tarafından ortaya çıkar. Ancak güvenlik konstelasyonları, güvenlik komplekslerinden çok daha geniş ve karmaşık bir kavramdır. Güvenlik konstelasyonu

fikriyle bakır ihraç eden ülkeler ya da deniz seviyesindeki yükselmelere karşı savunmasız ülkeler gibi çok daha kapsamlı bölgesel olmayan gruplar oluşturulabilir (Buzan, Wæver, & Wilde, 1998, s. 201-202; Buzan & Wæver, 2003, s. 51-53).

Makro güvenlikleştirmede, güvenlikleştirme sürecindeki aynı kurallar geçerlidir. Referans nesnesine yönelik varoluşsal bir tehdidin sunulması ve istisnai önlemler için çağrıda bulunulması gerekmektedir. Temel farkı ise güvenlikleştirmenin daha yüksek düzeyde ve daha geniş ölçekte gerçekleşmesidir. Söz-edime konu olan varoluşsal tehdit, referans nesnesi ve hitap edilen kitle daha geniş kapsamlıdır. Ulus devlet gibi orta düzey ana akım topluluklarından ziyade uluslararası toplum gibi daha geniş kitleleri ilgilendiren bir güvenlik sorunu olmalıdır. Örneğin, evrensel din veya ideoloji gibi kaygılarla motive edilmelidir. Küresel çevre problemleri ya da teröre karşı küresel savaş makro güvenlikleştirme konularına örnek olabilir. Bu açıdan, diğer güvenlikleştirmeler bölgesel güvenlik komplekslerini oluşturuyorsa makro güvenlikleştirmeler, küresel güvenlik kompleksini de oluşturmaktadır. Makro güvenlikleştirme, çok sayıda alt düzey güvenlikleştirmeyi içerdiği ve bunları koordine etmesi gerektirdiği için diğerlerine kıyasla daha karmaşık bir yapıya sahiptir. Soğuk Savaş güvenlikleştirmesinde olduğu gibi makro güvenlikleştirme, alt düzey güvenlikleştirmeler arasında hiyerarşik yapı oluşturabilir; empoze edebilir ya da terörizmle küresel savaş güvenlikleştirmesinde olduğu gibi uyuşturucu, suç ve kitle imha silahlarının güvenlikleştirmelerini basitçe birleştirebilir. Diğer taraftan, makro güvenlikleştirmeleri yönetmek zor olduğu için daha çok hassasiyet gerektirir. Alt düzeydeki güvenlikleştirme, makro güvenlikleştirme ile çelişebilir. Böyle bir durumda, alt düzey güvenlikleştirme baskın gelirse makro güvenlikleştirmeye dair konu alt düzeydeki güvenlik gündeminden çıkacaktır (Buzan & Wæver, 2009, s. 257-258).

Üst düzey tehdidin sunulması ve acil durum çağrısı, makro güvenlikleştirme çevresindeki ilişkileri ve kimlikleri inşa eder. Bu nedenle makro güvenlikleştirme ile konstelasyonlar arasındaki önemli bir bağlantı, makro güvenlikleştirme sürecinin konstelasyon oluşturmalarıdır. Bazen de Soğuk Savaş döneminde yaşandığı gibi iki makro güvenlikleştirme birbirini tehdit olarak algıladığında bütünleşmiş bir konstelasyon ortaya çıkar. Soğuk Savaş sürecinde, iki farklı güvenlikleştirme hem kendi hedef kitlelerine hem de çok geniş çapta uluslararası kitleye hitap etmiştir. Demokrasi, özgürlük ve sosyalizm gibi anahtar kelimelere bağlı değerlerin paylaşımı, öznelerarası bir tehdit algısının inşasını kolaylaştırmıştır. Sonucunda, “biz hissiyatlı” ulusal güvenliğe benzer ama çok

daha geniş çapta güvenlikleştirmeler ortaya çıkmıştır. Bu dönemdeki makro güvenlikleştirmeyi ve istikrarlı konstelasyonu evrensel ideolojiler ortaya çıkarmıştır. Buzan ve Wæver'a göre bu evrensel ideolojiler, toplamda dört tür evrenselcilikten yalnızca bir türün örneğidir. Makro güvenlikleştirmenin ve oluşan konstelasyonun özelliğinde ve dinamiğinde fark yaratan dört tür evrenselcilik şunlardır; Kapsayıcı Evrenselcilik (Inclusive Universalism), Dışlayıcı Evrenselcilik (Exclusive Universalisms), Mevcut Düzen Evrenselciliği (Existing Order Universalism), Fiziksel Tehdit Evrenselciliği (Physical Threat Universalism) (Buzan & Wæver, 2009, s. 260-261).

Kapsayıcı evrenselcilik, seküler ya da dini ideolojik inançlardır. Tüm insanlığın durumunu en uygun hale getirmenin yolu olarak sunulur. Liberalizm, Marksizm, Hristiyanlık ya da İslamiyet bu tür evrenselci ideolojilere örnek gösterilebilir. Soğuk Savaş dönemindeki iki karşıt makro güvenlikleştirmeyi motive eden evrenselcilik anlayışı bu grupta yer alabilir. *Dışlayıcı evrenselcilik*, bir grup için insanlığın geri kalanına karşı üstün hak ve statü iddia eden ideolojik inançlardır. Nazizm ya da beyaz üstünlükçü görüş, bu tür evrenselcilik içerisinde yer alır. *Mevcut düzen evrenselciliği*, uluslararası toplumun bir veya daha fazla kurumuna yönelik tehdidin olduğuna dair politik iddialardır. Referans nesnesi küresel düzeydeki uluslararası sosyal yapıdır. *Fiziksel tehdit evrenselciliği*, gezegen ölçeğinde insanlığa tehdit oluşturan tehlikelerin varlığına dair iddialardır. Referans nesnesinin tüm insanlık olması açısından evrenselcidir. Nükleer silahlar, küresel ısınma veya yeni hastalıklar bu tür evrenselcilik içerisindeki tehditlere örnek olarak gösterilebilir (Buzan & Wæver, 2009, s. 260-261).

Kapsayıcı ve dışlayıcı evrenselciliklerin meydana getirdiği makro güvenlikleştirmeler, içerisinde bir kimlik mantığı barındırır. Genelde, aynı türden bir evrensel tehdide ihtiyaç duymaktadırlar. Şöyle ki, bir ideolojik görüş, önceden var olan ya da kendisinin oluşturduğu başka bir ideoloji ile karşılıklı birbirini besler. Bu açıdan iki evrenselcilik görüşünün de evrensel ölçekte başarıya ulaşması imkansızlaşır. Örneğin kapsayıcı evrenselcilikte, başarı kıstası olarak tek yönetim biçimi ve kültürün dünyaya hakim olacağı varsayılırsa çok eski zamanlarda buna benzer bir başarıyı sağlayan birkaç evrensel imparatorluk örnek olabilir. Günümüz dünyasında artık böyle bir şeyin gerçekleşmesi mümkün değildir. Bu noktada önemle belirtilmesi gereken, bir makro güvenlikleştirmeyi oluşturan evrensellikten ziyade evrensellik iddiasıdır. Evrenselci bir ideolojinin ortaya çıkardığı makro güvenlikleştirmeye evrensel çapta katılım gerekmez.

Evrenselci ideoloji, tüm insanlığa ne kadar uygulanabilir olduğunu iddia ediyorsa o kadar evrenseldir (Buzan & Wæver, 2009, s. 261-264).

Dünyaya yönelik tehditlere toplu bir şekilde farkındalığın artması ve insanın bunlara önlem alma kabiliyeti çok eski tarihlere dayandırılmaz. Bu yüzden, mevcut düzen ve fiziksel tehdit evrenselcilikleri, kapsayıcı ve dışlayıcı evrenselciliklere göre daha yenidir. Mevcut düzen veya fiziksel tehdit evrenselciliklerinden meydana gelen bazı makro güvenlikleştirmeler küresel ölçeğe ulaşabilir. Karşıt ideolojilerin çatıştığı yerin aksine tüm devletlerin, ulusların, inançların ve insanların referans nesnesine dönüştüğü yerde ortak bir tehdit algısının paylaşılması mümkündür. Nükleer silahlar, küresel ısınma, küresel terör, bulaşıcı hastalıklar ve hatta bir asteroit çarpma olasılığı böyle tehditlerdir. Hem Soğuk Savaş hem de terörle küresel savaş güvenlikleştirmeleri evrenselci ilkeler ile inşa edilmiş olsa da diğer değişkenler devreye girmeden bakılırsa terörle küresel savaş konusu, teröristler hariç tüm dünya nüfusunu, yani yaklaşık %99,9’nu güvenlikleştirme potansiyeline sahiptir. Bu nedenle, küresel analiz düzeyine daha yakın bir yerde konumlanmaktadır. 11 Eylül saldırıları sonrası küresel terör sorunu, Amerikan ulusal güvenlikleştirmesine eş zamanlı olarak makro düzeyde güvenlik sorunu olarak çerçevelenmiştir. Bu makro güvenlikleştirmenin referans nesneleri, özgürlük ve demokrasi gibi evrensel değerlerdir. Devletlerarası düzene tehdit oluşturması açısından mevcut düzen evrenselciliğinin, kitle imha silahlarını kullanma olasılığı açısından da fiziksel tehdit evrenselciliğinin unsurlarına sahiptir. Huntington’ın işaret ettiği gibi Batı ve İslam medeniyetleri arasındaki çatışmaya dönüştüğüne dair görüşler de mevcuttur. Bu açıdan, küresel terör makro güvenlikleştirmesinin, ABD’nin kapsayıcı evrenselciliğinden oluştuğu tartışmaya açıktır (Buzan & Wæver, 2009, s. 264-265).

Makro güvenlikleştirme, güvenlikleştirici aktör, uygun söz-edimler ve alımlayıcı kitleye ek olarak diğer güvenlikleştirmeleri kapsayan bir dinamiğe ve diğer aktörlerin endişeleriyle sinerjiye ihtiyaç duymaktadır. Başarılı bir makro güvenlikleştirmeden söz edebilmemiz için yüksek düzeyde kapsayıcı referans nesnesinin, diğer aktörlere hitap edebilmesi ve onları harekete geçirebilmesi gereklidir. Diğer güvenlikleştirmeleri kapsayan dinamiğin önemi ABD’nin uyuşturucu ile savaş güvenlikleştirmesinde görülebilir. Bakıldığında, sorunun tehdit olarak etiketlenmesi ve olağanüstü önlemlerin kabulü ile başarılı bir güvenlikleştirme bileşenlerine sahip olsa bile diğer güvenlik konularını ve aktörlerin kaygılarını kapsama yeteneğinden yoksun olduğu için başarılı bir makro güvenlikleştirmeye dönüşmemiştir. Soğuk Savaş döneminde ya da küresel terörle

savaş güvenlikleştirmelerinde bu özellikler görülmektedir. Örneğin, Latin Amerika'daki güvenlikleştirmelerde, Sovyetler ve komünizm ile çok az ilgisi olan konular da Soğuk Savaş çerçevesinde ele alınabilmiştir. Bu durum hem Latin Amerika'daki hem de makro güvenlikleştirmenin merkezindeki güvenlikleştirici aktörleri güçlendirmiştir. Küresel terör konusu da büyük bir güvenlik problemi olarak kabul görmektedir. “Teröristlere karşı devletler” olarak bir algı oluştuğunda birçok orta düzey birim, kontrolsüz sermaye akışları ya da dini radikalleşme gibi herhangi konuyu, terörizm ile ilişkilendirerek güvenlik gündemine dahil edebilir. Dolayısıyla başarılı bir makro güvenlikleştirme, orta düzey güvenlikleştirme özelliklerine ek olarak diğer referans nesnelerini, aktörleri ve onların güvenlikleştirmelerini kapsayıcı bir çerçevede olmalıdır (Buzan & Wæver, 2009).

2.5. Güvenlik, Güvenlikleştirme ve Sağlık İlişkisi

Sağlık, “güvenlik” olgusuna benzer biçimde tam karşılığını ifade edecek tanımının yapılması ve belirli kalıplara sokulması zor bir kavramdır. Birçok alt dala ayrılan sağlık bilimlerine adını vermesinin yanı sıra bu tez çalışmasında olduğu gibi diğer bilim dallarında da sıkça kullanılan, hayatla iç içe geçmiş bir olgudur. Örneğin, bir psikolog sağlığı mental açıdan, bir hekim bireyin fiziksel hali açısından ya da bir sosyolog sağlığı toplumsal açıdan sübjektif şekilde yorumlayabilirler. Literatür taraması yapıldığında, sağlık kavramının açıklanmasına yönelik farklı modellere ve sınıflamalara; negatif ögeleri (hastalığın yokluğu) ve pozitif ögeleri (normal olma durumu) barındıran tanımlamalara rastlanmaktadır. DSÖ sağlık kavramını, “sadece hastalık ve sakatlığın olmaması değil, fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden tam bir iyilik hali” olarak tanımlamıştır (World Health Organization [WHO], 2020a, s. 1). Ütopik ve belirsiz olduğuna dair eleştirilere maruz kalmasına rağmen diğer tanımlara kıyasla çok boyutlu, daha kapsayıcı ve geniş ölçüde kabul gören bir tanımdır (Somunoğlu, 1999).

Dünyadaki en ciddi mesele sağlıktır. İnsan hayatının var olmasında, yaşam kalitesinin artırılması ve korunmasında en önemli kavramdır. Bugün yaşanan Covid-19 pandemisi, en başta bu hayati kavramı baltalamıştır. Daha öncesinde de salgın hastalıklar, dünya nüfusunun büyük bir bölümünü yok etmiştir. Öyle ki bir dünya savaşı sırasında ortaya çıkan pandemi, savaştan daha çok insan kaybına neden olmuştur. Aynı zamanda sağlığın çok geniş bir konu olduğu da belirtilmelidir. Örneğin Covid-19'un, pandemi olarak ilan edilmesinden bir önceki yıl olan 2019'da ilk 10 ölüm nedeninin 7'si bulaşıcı olmayan hastalıklar, küresel ölümlerin %74'ünü oluşturmuştur (WHO, 2020ii).

Dolayısıyla, güvenliğe sorulacak sorulardan “hangi tehditlere karşı” sorusunu sağlık çerçevesinde sorduğumuz vakit tehdit yelpazesinin uçsuz bucaksız olduğunu görmekteyiz. İnsan sağlığı, henüz anne karnında DNA’sına kodlanan genetik risklerle başlar ve yaşamının sonuna dek birçok fiziksel, ekonomik, politik, sosyal, davranışsal, çevresel, biyolojik ve kültürel risklerle karşı karşıya kalır. Bu boyutların, her biri ayrı başlık altında incelenebilse de sağlığa yönelik tehlikeleri hem birbirleriyle bağlantılı olmaları hem de kapsamının geniş olması sebebiyle belirli bir sınıflandırmaya tabi tutmak pek mümkün değildir. Rastgele sıralanabilecek sağlık riskleri ile bu iddia daha anlaşılır olacaktır: tütün, alkol ve uyuşturucu kullanımı, düzensiz beslenme, hareketsiz yaşam ve obezite, kimyasal atıklara maruz kalma, genetiği değiştirilmiş organizmalı (GDO) besinler, kazalar, sağlık hizmetlerine erişimsizlik, mikropların ilaca karşı direncinin artması, hava ve su kirliliği, iklim değişikliği, stres, radyasyon, tüm bulaşıcı ve bulaşıcı olmayan hastalıklar ve sayısız risk faktörü.

Sağlığın bu geniş kapsamından yola çıkılarak güvenlik analizlerinde, ana odak noktalarından biri de şüphesiz ki sağlık olmalıdır. Ancak, güvenlik çalışmaları irdelendiğinde sağlık ile güvenlik arasındaki ilişkinin, 90’larda genişletilen güvenlik gündemine kadar tek yönlü olduğu görülmektedir. Tıpkı eğitim, çevre ya da ekonomi gibi sağlık da ulusal kaygılar ve askeri meseleler etrafında analiz edilmiştir. Bu analizlerde genel çıkış noktası şudur; “çatışma, sağlık sorunlarına yol açmaktadır” (McInnes, 2008, s. 275). Gerçekten de savaş ve çatışma durumu, doğrudan ya da dolaylı sonuçları olan, insan eliyle yaratılan bir halk sağlığı sorunudur. Sivil ve askeri kayıplar, yaralanmalar ile sakatlanmalar savaşın direkt getirileridir. Bunun yanı sıra sayısız indirekt sonuçları da vardır. Gıda gibi fizyolojik ihtiyaçlara ulaşımı zorlaştırarak temel yaşam şartlarını bozması, psikolojik tahribata yol açması, tedavi hizmetlerinin ve altyapılarının yok edilmesi, çevreye onarılamaz zararlar bırakması, gelecek nesile sağlıksız ortam miras bırakması, cinsel şiddet olaylarının artması, kötü hijyen koşullarında bulaşıcı hastalıkların ortaya çıkması ya da var olan salgınların yerinden edilen nüfuslar vasıtasıyla yayılması, sağlık için gerekli bütçenin savunma-saldırıya ayrılması ve hatta sağlığı hedefleyen savaş taktiği olarak kitle imha silahlarının geliştirilmesi gibi dolaylı sonuçlar ortaya çıkabilir (Saçaklıoğlu & Hassoy, 2005). Bu geleneksel bakış açısı, tarih boyunca tecrübe edilen farklı farklı örnekler ile desteklenebilir. Yalnızca II. Dünya Savaşı’nda bile bahsi geçen direkt ve indirekt sonuçların neredeyse tamamı gözlemlenmiştir.

Diğer taraftan, bu klasik güvenlik anlayışını reddetmeden -eleştirel güvenlik

çalışmalarının iddia ettiği gibi- sağlık ve güvenlik ilişkisini sınırlı ve dar bir perspektiften ele aldığı belirtilmelidir. Neden böyle olduğunu anlamak için güvenliği tanımlarkenki esas sorulardan biri olan ‘kimin için güvenlik?’ sorusunu sağlık çerçevesinde ele alarak başlayabiliriz. DSÖ Anayasası, taraf olan 194 üye ülke tarafından “tüm insanların mümkün olan en yüksek sağlık düzeyine ulaşması amacıyla” kabul edilmiştir. Bu anayasanın başlangıç cümlesinde “tüm milletlerin mutluluğu, uyumlu ilişkileri ve güvenliği için” ifadesi yer almaktadır. Yine aynı anayasanın dokuz adet ilkesinde göze çarpan düşünceler şöyledir; sağlıktan yararlanmak her insanın temel hakkıdır, tüm milletlerin sağlığı barış ve güvenliğe ulaşmak için temel ögedir, bulaşıcı hastalıklar ortak bir tehlikedir, hükümetler kendi halklarının sağlığı yönünden sorumludur, halk sağlığı konusunda aktif iş birliği en büyük önemi taşır (WHO, 2020a, s. 1-2). Bu anayasada bariz şekilde vurgulanan aktörler birey ve uluslararası toplumdur.

Sağlığa yönelik tehlikeye göre birey, etnik grup, ulus, bölge, devlet, kurumlar, küresel toplum ya da sistem gibi referans nesnelerinin tamamı tehdit altında olabilir. Bunun çok belirgin iki sebebi vardır. Birincisi hangi tehditlere karşı güvenlik? sorusuna verilebilecek cevaplarda gizlidir. Yukarıda açıklandığı gibi sağlığa yönelik tehdit yelpazesi öyle geniştir ki mikro, orta ve makro düzlemlerde neredeyse her dinamiği etkileyen ve her dinamikten etkilenen bir konudur. Bir sağlık sorunu durumunda tüm referans nesnelerinin tehdit altında olmasının ikinci sebebi, Uluslararası İlişkilerin yalnızca iki klasik aktörün arasındaki ilişkiden ibaret olmaması ve tüm referans nesnelerinin birbirinden bağımsız düşünülememesinden kaynaklanır. Üstelik, sağlığın evrensel bir olgu olması aktörler arası ilişkiyi daha da bağımlı hale getirir ve güçlendirir. Bu durum bireyden küresele doğru ele alınacak örnekler ile açıklanabilir.

Bireyin güvenliği açısından değerlendirildiğinde, Isaac Bickerstaff’ın (1814, sf. 12) yazdığı şu söz, birey sağlığının önemini güzel açıklamaktadır: “sağlık tüm varlıkların en büyüğüdür; sağlıklı bir ayakkabı tamircisi hasta bir kraldan daha iyidir”. Zira diğer her şeyden önce sağlık, kişi için biyo-tıbbi bir temel yaşam şartıdır. Eğitim, yaşam alanı, sosyal statü, çalışma şartları, sosyal çevre, genetik yapı, kişisel davranış biçimleri, gelir düzeyi, sağlık hizmetleri, kültür ve benzeri bir dizi faktör bireyin sağlığını belirlemektedir. Yalnızca bir kişinin, bu değişkenleri doğrudan kontrol edebilmesi mümkün olmadığı için diğer aktörler ile ilişki açığa çıkmaktadır (WHO, 2017b).

Devlet düzeyi, bir sonraki aşamada değerlendirme konusu olabilir. Örneğin, hükümet tarafından sunulan hizmetler, politik uygulamalar, yapılan düzenlemeler ve

alınan güvenlik önlemleri, yukarıda sıralanmış olan birey sağlığını etkileyen faktörler ile yakından ilgilidir. Ayrıca sağlık, hükümetler için de hayati önem taşımaktadır. Eğer devlet düzeyinde halk sağlığı sorunları ile mücadele etme görevi başarılı şekilde gerçekleştirilemezse bir takım sosyal, politik, ekonomik ve askeri problemler/sonuçlar ortaya çıkabilir. Mesela, kendi halk sağlığını koruyamadığı için hükümetin otoritesi ve ona duyulan güven azalabilir. Uluslararası ortamda siyasi tepki görebilir; dış politikada yetkinliği azalabilir. Üretim ve ticaret azalabilir; ekonomik istikrar sekteye uğrayabilir. Dahası, savaş ve çatışma gibi geleneksel güvenlik tehditlerine de savunmasız hale gelebilir. Buradan hareketle, sağlık tehlikelerine karşı korunmak, hükümetler nezdinde hem önlem hem de sorumluluk halini almaktadır. Sağlık konusunda devletin üzerine düşen görevlerden bazıları şöyle sıralanabilir: sağlık altyapısının ve hizmetinin sağlanması, hukuki açıdan düzenlemeleri yapmak, gerekli durumda zor kullanmak, halkı bilinçlendirmek ve sağlıklı davranışları teşvik etmek, araştırma ve geliştirme (AR-GE) faaliyetlerini sürdürme, bulaşıcı hastalıkların yayılmasını önlemek, acil durumlara hazırlanmak ve müdahale etmek, devlet-içi/uluslararası iş birliğini sağlamak ve kısaca sağlıkla ilgili tüm politikaları etkin bir şekilde gerçekleştirmek. Ayrıca, birey nasıl diğer aktörlerden etkileniyorsa yönetimler de kendi vatandaşlarından ve onların oluşturdukları kamuoyu, medya ve sivil toplum kuruluşları (STK) gibi aktörlerden etkilenmektedir.

Hükümet-birey arasındaki etkileşime ilaveten devletler, dünyadaki daha büyük ölçekteki aktörlerden ve gelişmelerden de etkilenmektedir. Uluslararası düzeyde örgütlü sivil toplum kuruluşları, çok uluslu şirketler, uluslararası örgütler, resmi ve resmi olmayan diğer kolektif gruplar, küresel gelişmeleri dolayısıyla da devletleri etkileme kapasitesine sahip olan bazı aktörlerdir. Örneğin, uluslararası çapta faaliyet gösteren bir sağlık örgütünün eylemleri, yardımları, önerileri, teşvikleri, önlemleri, iş birliği ve koordinasyon girişimleri, devletlerin sağlık politikalarını etkiler. Bu etki, yumuşak güç ya da hukuki açıdan bağlayıcılık ile gerçekleşebilir. Örgüt özelinde düşünülürse herhangi bir sağlık problemi örgüt için de önem arz eder çünkü işlevini yerine getiremezse rolü, gücü ve etkinliği sorgulanır. Daha önemlisi, iklim değişikliği, küresel ısınma, çevre kirliliği, pandemi ve benzeri küresel halk sağlığı problemleri ortaya çıkabilir. Buna ilaveten, devlet düzeyinde sözü edilen muhtemel sonuçlar da (sosyal, politik, ekonomik ve askeri vb.) global çapta meydana gelebilir. Son olarak, makro ölçekteki herhangi bir aktör de uluslararası sistemdeki herhangi bir aktörden iyi ya da kötü yönde etkilenebilir; hatta kimi zaman bir bireyin bile makro düzlemde etkileri olabilir. Bu örnekler ile

varılmaya çalışılan sonuç şudur; 21. yüzyıl dünyasındaki tüm aktörler arasındaki karmaşık etkileşimler birbirinden bağımsız düşünilemeyen ilişkiler yumağına dönüşmüştür. Üstelik, ilişkinin konusu sağlık gibi bireysel/ulusal sınırlara uymayan bir konu ise genişletilen güvenlik gündeminde yer alması kaçınılmazdır.

Soğuk Savaş'ın bitişi, askeri olmayan tehditlerin değerlendirilmesi için politik bir alan açmıştır. Diğer bir anlatımla, politika yapıcılarının odağını, mevcut tehlikelerden potansiyel risklere kaydırmıştır. Savaş ve nükleer tehditlerin sebep olduğu ulusal kaygılara ek olarak bazı sağlık sorunlarının sebep olduğu insani ve küresel kaygılar da yaygınlaşmıştır. Eskide var olan beslenme, temizlik imkanları, sağlık sistemleri ve diğer insan ihtiyaçlarına daha çok odaklanılmıştır. Endüstrileşme, küreselleşme ve teknolojik gelişmelerin aşırı hızlanmasıyla ortaya çıkan yeni sağlık riskleri de değerlendirilmiştir. Bununla birlikte güvenlik penceresinden bakıldığında sağlık, özellikle bulaşıcı hastalıkların etkisiyle güvenlik sorunu olarak algılanmıştır. Elbette, Soğuk Savaş sonrasında güvenlik kavramının kapsamı genişletilirken tehdit olarak algılanan tek sağlık sorunu salgın hastalıklar değildir. Mesela, 1995'te Tokyo metrosunda sarin gazı saldırısı ya da 2001 ABD şarbonlu mektuplar saldırıları sonrası biyoterörizm, farklı otoritelerce güvenlik sorunu olarak inşa edilen bir diğer tehdit olmuştur. Aslında biyoterörizm de salgın hastalıklardan çok uzakta bir sorun değildir. Bir biyolojik ajan insan eliyle üretilip belirli bölgeyi ya da az sayıda kitleyi hedef alırsa bu geleneksel tehditlerin yeni biçimi olarak kabul edilebilir. Ancak, daha geniş alanları ve kitleyi hedef alırsa salgın hastalığa dönüşebilir. Salgın hastalıklar insan eliyle üretilebileceği gibi doğal yollarla da ortaya çıkabilir. Neticede hem daha kapsamlı olması hem de 1980'lerden itibaren düzenli olarak ortaya çıkmasıyla salgın hastalıklar, güvenlik gündemindeki sağlık konuları arasında başat problem olmuştur.

1980'lerden başlayarak HIV/AIDS, SARS, MERS, kuş gribi, domuz gribi gibi yeni sağlık krizleri ortaya çıkmıştır. Bunlardan bazıları potansiyel bazıları da küresel tehdit unsuru niteliğindedir. Kimi zaman ulusal güvenlik gündemine kimi zaman da insani ve küresel güvenlik gündemine yerleştirilmiştir. Örneğin, Clinton başkanlığındaki ABD'nin stratejik hedeflerinden biri de bulaşıcı hastalıkların yayılmasını engellemektir. Bu hedefin bir parçası olarak ABD Ulusal İstihbarat Konseyi (NIC) tarafından hazırlanan "Küresel Bulaşıcı Hastalık Tehdidi ve ABD'ye Etkileri" başlıklı raporun ön sözünde, geleneksel olmayan bir tehdidin ulusal güvenlik boyutunun dikkate alındığı belirtilmiştir. Aynı rapora göre, insan davranışındaki değişiklikler, ticaret ve seyahatin artması,

patojenlerdeki mutasyonlar, ilaca dirençli mikroplardaki artış ve çevrenin bozulması dahil olmak üzere birtakım gelişmeler bulaşıcı hastalıkların ortaya çıkmasını ve yayılmasını kolaylaştırmıştır. 1973-1999 yılları arasında önceden bilinmeyen en az 30 hastalık ortaya çıkmış; bilinen yirmi bulaşıcı hastalık ise yeniden ortaya çıkmıştır. 1998'deki tahmini 54 milyon ölümün 13,5-18 milyonu bulaşıcı hastalıklar sebebiyle gerçekleşmiştir. Raporda bulaşıcı hastalıkların ekonomik, sosyal ve siyasi etkileri değerlendirilmiş; ABD vatandaşlarının, silahlı kuvvetlerinin ve ABD çıkarlarının bulunduğu bölgelerin risk altında olduğu sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla da ABD ulusal güvenliğine tehdit olarak belirlenmiştir (Noah & Fidas, 2000).

Aynı yıllarda bulaşıcı hastalıkların ciddiyetine vurgu yapan DSÖ'ne göre de bulaşıcı hastalıklar, dünya çapındaki tüm ölümlerin yaklaşık dörtte birini ve çocuk ölümlerinin %63'üne sebep olmuştur. Ancak DSÖ, NIC'den farklı bir şekilde bulaşıcı hastalıkları küresel bağlamda bir güvenlik sorunu olarak çerçevelemiştir. Örneğin, yukarıdaki raporun yayınlandığı yıl 1999'da, DSÖ Genel Direktörlüğü görevini yürüten Gro Harlem Brundtland'ın, ABD Dış İlişkiler Konseyi'nde yaptığı konuşması şöyledir:

Küreselleşmeyle birlikte bugün tüm insanlık tek bir mikrobiyal denizde kürek çekiyor ve sağlık sığınakları yok. Dünya nüfusunun çoğunluğunu oluşturan ülkelerdeki hastalık seviyeleri, onların ulusal, ekonomik ve siyasi varlıklarını sürdürebilmeleri için doğrudan bir tehdit oluşturmaktadır; bu nedenle de ABD ve diğer tüm ülkelerin ekonomik ve politik çıkarlarına tehdit oluşturmaktadır. Küresel sağlığa yatırım yapmak, ulusal güvenliğe yatırım yapmaktır (McInnes, 2008, s. 277).

Henüz göreve kabul konuşmasında, amaçlarının tüm insanlığın ve ülkelerin sağlığını iyi etmek olduğunu belirten Brundtland, 2001 Dünya Ekonomik Forumu'nda da mikrobiyal deniz benzetmesini yaparak küreselleşen dünyada sağlığın değişen doğasına dikkat çekmiştir (WHO, n.d.b; Colwell, 2004 s.285). Aynı yıllarda küresel sağlık güvenliği teriminin ortaya çıkması, bu açıdan anlamlıdır. Brundtland'ın girişimleri, diğer bir açıdan da sağlık sorunlarının bireysel çabalar ile küresel güvenlik gündemine yerleştirilmesine örnektir. ABD'nin BM Büyükelçisi Richard Holbrooke buna benzer başka bir örnektir. Holbrooke'un 1999'daki Afrika ziyareti ile HIV/AIDS salgınının ciddiyetini fark etmesi sonrasında, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin (BMGK) güvenlik gündemine yerleştirmede etkili olmuştur. 2000 yılında yapılan BMGK toplantısı, ilk kez bir pandemi tehdidine karşı odaklanması açısından önemlidir. Toplantı sonucu alınan 1308 sayılı kararda salgının kontrol edilmediği takdirde istikrar ve güvenlik

açısından risk oluşturabileceği vurgulanmıştır. Güvenlik Konseyi'nin bir sağlık sorunu ile güvenliği ilk kez ilişkilendirmiş olması, uluslararası toplumdaki bulaşıcı hastalık kaygısının önemli bir göstergesidir (United Nations Security Council [UNSC], 2000).

Bir tehdidin güvenlik problemi olarak inşa edilme sürecinde, insanın hangi düzeydeki kaygılarla motive edildiği güvenlikleştirmenin ana temalarından biridir. Yukarıdaki paragrafta da eylem ya da söylemlerin arkasındaki esas olan gizli amaçlar sorunsallaştırılabilir. Ancak daha somut perspektiften bakıldığında, bir ülkenin kalkınma kaygısıyla ya da küresel kaygıyla motive edildiği fark etmeksizin bulaşıcı hastalıkların, güvenlik ile sağlığı ortak paydada birleştirdiği görülmektedir. Çünkü salgın hastalıklar, tüm referans nesnelerini ilgilendiren ve küresel iş birlikler yoluyla çözülmesi gereken bir konudur. Bu sayede, güvenlik gündemi genişlerken ilk fırsatta yerini almıştır. Bugüne kadar, birçok kez yüksek politika olarak değerlendirilmiş; politikaların yapımı ve değiştirilmesi için birçok platformda önlem ve müdahale gerektiren bir sorun olarak kamuoyunun dikkati çekilmiştir.

Soğuk Savaş'ın bitişi, farklı güvenlik tehditlerinin değerlendirilmesi için politik alanla beraber entelektüel alan da açmıştır. Bu sayede, güvenlik çalışmalarıyla ilgilenen akademisyenlerin ve araştırmacıların odaklandığı alanlardan biri de sağlık olmuştur. Sağlıkla ilgili çok farklı konular, güvenlikleştirme teorisi çerçevesinde analiz edilmiştir.⁵ Önceki anlatılanlara paralel şekilde, güvenlik çalışmalarında da sıklıkla ilgilenilen sağlık konusu bulaşıcı hastalıklar olmuştur. 20. yüzyılın sonlarından itibaren ortaya çıkan HIV (Sjöstedt, 2008), SARS (Kamradt-Scott, 2015), Kuş Gribi (Youde, 2008), Zika (Wenham & Farias, 2019), Domuz Gribi (Everts, 2013), Ebola (Enemark, 2017) salgınlarını vaka olarak ele alan güvenlikleştirme çalışmaları, bir yandan kuramsal çerçeveyi geliştirirken bir yandan da karar mekanizmalarına öneri ve öngörü sunmuştur.

Örneğin Elbe (2006), HIV/AIDS salgınının güvenlikleştirilmesini konu edinmiştir. Çalışmadaki amaç, güvenlik dilinin herhangi bir sosyal sorunu ele almak için

⁵ Güvenlikleştirme çerçevesinde incelenen sağlık konularından bazıları şu şekilde sıralanabilir: biyoterörizm ve ırk ayrımcılığı (D'Arcangelis, 2017), bulaşıcı hastalıklar ve silahlı çatışmalar arasındaki bağlantı (McInnes, 2009), sağlık krizlerinde askeri müdahalelerin rolü (Watterson & Kamradt-Scott, 2016), güvenlikleştirmenin sağlık sektöründeki kamu yatırımlarına etkisi (Stevenson & Moran, 2015), halk sağlığındaki acil durumlar için hazırlığın önemi (Katz & Sorrell, 2015), DSÖ'nün sağlık güvenliğindeki rolü (Hanrieder & Kreuder-Sonnen, 2014).

en uygun yol olup olmadığı konusunda düşünmeye teşvik etmektir. Elbe'ye göre AIDS'in uluslararası ortamda güvenlik sorunu olarak çerçevelenmesi, etik bir ikilem ortaya çıkarmaktadır. AIDS, insanlığı tehdit eden ve hakkında konuşulup farkındalığın artırılması gereken bir salgındır. Böyle bir salgının güvenlikleştirilmesi, siyasi desteği ve ekonomik kaynakları harekete geçirebilir. Diğer taraftan, devletin tehdit-savunma mantığını çalıştıracığı için problemi sivil toplumdan uzaklaştırarak askeri ve istihbarat örgütlerinin de konusu haline getirir. Bir salgının güvenlik dilinde tehdit olarak tasvir edilmiş hali toplumsal algılar üzerinde etki yaratabilir. Mesela, HIV/AIDS'e sahip insanlar damgalanarak tehdiye dönüşür; bu durum tedavi aramalarına engel olabilir. Elbe'ye göre güvenlikleştirme teorisi, bu ikilemi çözme konusunda yetersiz gibi görünmektedir. Elbe, HIV'i güvenlikleştirmenin tehlikelerini en aza indirecek şekilde üç yol önermektedir. Birincisi HIV, bir güvenlik sorunu olarak sunulurken aynı zamanda sosyal sorun olarak da sunulmalıdır. İkincisi HIV'in, çok tehlikeli bir güvenlik tehdidi olarak çerçevelenmesi yerine güvenlik sorununa yol açan hastalık ya da güvenlik boyutu olan bir konu olarak çerçevelenmesidir. Üçüncüsü, bir güvenlik tehdidi olarak yansıtılacak sorun HIV ile yaşayan insanlar değil, direkt olarak virüsün kendisi olmalıdır. Elbe'nin HIV vakası ile vurguladığı konu, bulaşıcı hastalık güvenlikleştirmesinin diğer tehdit türlerindeki güvenlikleştirme süreçlerine göre farklı olmasıdır. Mesela, virüs insandan kaynaklı bir tehdit olarak görülürse bu durum göç güvenlikleştirmesine benzemektedir. Tehdit olarak görülen virüsün kendisi olur ise doğanın bir parçası olduğu için çevre güvenlikleştirmesine daha yakın bir sürece dönüşmektedir. Ancak HIV, ikisinden de farklı olduğu için güvenlik analistleri, güvenlikleştirme konusunun farklılıklarını dikkate almalıdır. HIV konusunda, hedef kitlenin, güvenlik teriminin ve dilin kullanım şeklini dikkate almak etik bir zorunluluktur (Elbe, 2006, s. 119-144).

Davies (2008), bulaşıcı hastalıklar konusunda Batılı devletler ve DSÖ başta olmak üzere uluslararası toplumun davranışlarını incelemiştir. Buna göre Batılı devletler ve DSÖ, bulaşıcı hastalıkları inşa etmek için güçlerini birleştirmiştir. Bunun bir sonucu olarak uluslararası sağlık iş birliği mekanizmaları geliştirilmiştir. Davies'e göre DSÖ, sağlık sorunlarını güvenlikleştirme inşasında birincil aktördür. Batılı devletler ise DSÖ ile sürdürdüğü siyasi ilişki sayesinde DSÖ'nün söylemlerinde etkili olmaktadır. Gelişmekte olan devletler ise kilit aktörler olmalarına rağmen bu ilişkide yer almamaktadırlar. Bu durum, DSÖ'nü Batılı devletlerin ihtiyacını karşılayan bir kuruma dönüştürmektedir. Sonuçta, tek bir sosyal inşaya odaklanan DSÖ, potansiyel olarak daha

etkili mekanizmaları kullanamamaktadır.

1990’larda Batılı devletlerin bulaşıcı hastalığa yönelik farkındalığı artmış; bunun sonucunda ulusal güvenlik gündemlerine dahil etmişlerdir. Batılı devletler, bulaşıcı hastalıklar konusunda DSÖ’nü desteklerken ayrıca bireysel güvenlikleştirme çabaları ile DSÖ’nün otoritesini sarsmaktadır. Davies’e göre bu durum, DSÖ için bir ikilem ortaya çıkarmıştır. Çünkü DSÖ de hem pozisyonunu ve yetkinliğini korumak hem de Batılı devletlerin desteğinin devam etmesini istemektedir. Uluslararası Sağlık Tüzüğü’nün (UST) revizyonu ve GOARN’ın (Küresel Salgın Uyarısı ve Müdahale Ağı) oluşturulması bu ikilemin sonucudur. Bulaşıcı hastalıkları önlemeye yönelik bu gelişmeler sayesinde, DSÖ’nün yetkisi artarken Batılı devletlerin de ihtiyacı karşılanmıştır. Davies, bulaşıcı hastalıklar konusunda DSÖ egemenliğinin önünde hala engeller olduğunu iddia etmiştir. Çünkü, salgınları önlemeye yönelik girişimlerin başarısı devletler arasındaki iş birliğine bağlıdır. Bakıldığında, devletler salgını haber vermeyebilir, doğrulamayabilir ya da iş birliğinden kaçınabilir. DSÖ’nün böyle bir durumdaki yetkisi ise kurallara uymayan devletleri kamuoyuna bildirerek onları utandırmaktır. Bu nedenle, DSÖ’nün bir bulaşıcı hastalık durumunda, devletleri iş birliğine teşvik edip edemeyeceği belirsizdir (Davies, 2008, s. 295-313).

Davies gibi Pereira da (2008) salgınların güvenlikleştirilmesi ile Batılı devletler arasındaki ilişkiye dikkat çekmiştir. Pereira, bulaşıcı hastalıklar kavramının Soğuk Savaş sonrasında insani güvenliğe dahil edildiğini, zaten var olan sağlık güvenlikleştirmelerinin yeniden şekillendiğini ortaya koymaktadır. Sağlık ile güvenliğin ortak paydada buluşmasının, Batılı hegemonik güçler sayesinde gerçekleştiğini kabul etmektedir. Aynı zamanda bu durumun, Soğuk Savaş sonrasında ortaya çıkan yeni bir fenomen olmadığını savunmaktadır. Buna göre küresel sağlık güvenlikleştirmeleri, yakın tarihli yasal düzenlemelerin ötesinde tarihsel-politik bir yaklaşımla incelendiğinde, kökenlerinin 18. yüzyıla kadar kolonyal hakimiyet sistemine uzandığı görülmektedir (Pereira, 2008, s. 1-15).

Jin ve Karackattu (2011), DSÖ tarafından bulaşıcı hastalıkların güvenlikleştirilmesini inceleyen diğer araştırmacılarıdır. Onlar da DSÖ’nün bulaşıcı hastalıkları güvenlikleştirme konusunda ikilem içerisinde bulunduğunu savunmuştur. Buna göre DSÖ, 2000 yılından itibaren bulaşıcı hastalıkları güvenlikleştirirken gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki ulusal önceliklerin farklılığı sebebiyle ikileme girmektedir. DSÖ için bulaşıcı hastalıkların güvenlikleştirilmesi demek bir taraftan

uluslararası sağlık konularında konumunu güçlendirmek ve kaynaklarını arttırmaktır; diğler taraftan da hassas siyasi konulardan uzak durmaya çalışmaktır. Bu konuya gelişmekte olan ölkeler perspektifinden bakıldığında, temel sağlık şartları gibi baştan yetersiz olan sorunlar yerine bulaşıcı hastalıklara yönlendirildiğı düşünölebilir. Gelişmekte olan ölkeler ise bulaşıcı hastalıkları önlemek için ekonomik ya da siyasi motivasyona sahip değildir. Sonuçta bulaşıcı hastalıkların güvenlikleştirilmesi, DSÖ'nün tarafsızlığını ve insani misyonunu; daha önemlisi küresel iş birliğini sekteye uğratabilir. Bunun çözümü ise DSÖ'nün herhangi bir güvenlikleştirmesini, tüm uluslararası toplumun çıkarlarına yönelik gerçekleştirmesidir (Jin & Karackattu, 2011, s. 181-187).

2.5.1. Covid-19 ve Güvenlikleştirme Üzerine Literatür Taraması

Cook, (2010)'da yaptığı çalışmasında devlet düzeyinde salgınların güvenlikleştirmesini incelemiştir. Bu çalışmada aktörlerin tutumu, tehdidin özellikleri, ölkre rejimi ya da kamuoyu kabulü gibi değişkenler nedeniyle tam anlamıyla bir güvenlikleştirme sürecinden söz edilemediğini belirtmiştir. Buna ek olarak, tam anlamıyla güvenlikleştirmenin gerçekleşmesi için gerekli özelliklere sahip bir salgının tecrübelenmemiş olabileceğine de değinmiştir (Cook, 2010, s. 26-28). Aradan yıllar geçtikten sonra Cook'un haklı olduğı görölmektedir, zira güvenlik olgusunu etraflica ve yeniden düşünmeye iten Covid-19 pandemisi yaşanmıştır. Bu süreç, güvenlik ile ilgili bağımlı değişkenlerden biri olan "sağlık güvenliği" kavramını, en önemli bağımsız değişkene dönüştürmüştür. Buzan'ın sektörel güvenlik analizi yaklaşımındaki ekonomik, siyasi, askeri, çevresel ve toplumsal sektörlere ek olarak yeni bir sağlık sektörünün ortaya çıktığı düşünölebilir (Gölboy, 2021, s. 11). Antarktika dahil bütün kıtalara yayılan Covid-19, Mart 2023 verilerine göre 680 milyondan fazla vakaya ve 6,8 milyondan fazla can kaybına neden olmuştur (British Broadcasting Corporation [BBC], 2020f; Worldometer, 2023). Diğler sektörlerle nasıl yansıdığına bakılmadan, yalnızca bu tahribat ölçütüyle bile Covid-19'u makro güvenlik meselesi olarak değerlendirmek mümkündür.

Covid-19 sürecinde hem orta düzeyde hem de makro düzeyde, güvenlikleştirme çerçevesinden beklenenlerle uyumlu birçok gelişme yaşanmıştır. Öncelikle bu salgın, liderler ya da bilim insanları gibi farklı aktörler tarafından, normal bir sorun yerine güvenlik tehdidi olarak çerçevenlenmiştir. Örneğin, BMGK toplantısında açıklama yapan BM Genel Sekreteri Guterres, Covid-19'u "BM'nin kuruluşundan bu yana dünyanın yüzleştiğı en ağır sınav" ve "uluslararası barış ve güvenliğin sürdürölmesine yönelik

tehdit” olarak nitelendirmiştir. Ayrıca Guterres, yaşanan salgın ile endişe verici durumları şöyle sıralamıştır: kamu kurumlarına güvenin zedelenmesi, ekonomik krizin getireceği istikrarsızlık, siyasi gerilimler, şiddet ve çatışmaların artması, biyoterörizm tehdidi, ırkçılık ve nefret söylemleri, sağlık hizmetlerine erişimde ayrımcılık, otoriterliğin artması ile insan hakları ihlalleri (Guterres, 2020). Pek çok ulusal siyasi aktör arasından bir örnek olarak Fransa Cumhurbaşkanı Macron’un söylemleri de varoluşsal tehdit algısı yaratmaktaydı: “Savaştaız, kesinlikle bir sağlık savaşı. Ne bir orduya ne de diğer bir ülkeye karşı savaşıyoruz, fakat düşman burada, görünmez, anlaşılması zor ve ilerliyor” (BBC, 2020a). Bunun yanı sıra Brezilya Devlet Başkanı Bolsonaro gibi Covid-19’u “küçük bir grip” olarak nitelendiren ve maske karşıtı tutum sergileyen devlet başkanlarına da tanık olduk (BBC, 2020c). Bu anlamda, teorinin işaret ettiği gibi güvenlik probleminin inşası, aktörlerin politik tercihleri ile gerçekleşmiştir.

Söylemlerin ötesinde, normal siyasi prosedürlerin askıya alındığı ve olağanüstü önlemlerin uygulandığı bir süreç yaşanmıştır. Devlet düzeyinde, bazen hükümet eliyle bazen de ordu yetkilendirilerek yürütülen istisnai uygulamalardan bazıları şunlardır: sosyal mesafe kuralları, bütçe tahsisi, sosyal yardımlar, hastane inşası, tıbbi malzeme üretimi, seyahat ve ticaret kısıtlamaları, karantina, seçimlerin ertelenmesi, zorunlu aşılama vb. Aynı zamanda devletler hem kural koyan hem de kurallara tabi olan taraflardır, zira uluslararası düzeyde de istisnai durumlar ortaya çıkmıştır. Bahsi geçen durumlar için birkaç örnek vermek gerekirse BMGK, salgınla mücadele kapsamında bütün silahlı çatışmaları durdurma çağrısında bulunarak 90 günlük küresel ateşkes ilan etmiştir (United Nations Security Council, 2020). Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması’nın uygulanmasını denetleyen Gözden Geçirme Konferansı iki yıl sonraya ertelenmiştir (Schaad & Kimball, 2020). G20 Liderler Zirvesi’nde olduğu gibi birçok diplomatik görüşme telekonferans yöntemiyle gerçekleşmiştir (Liptak, 2020). Avrupa Birliği (AB) liderleri, salgından etkilenen ülkelere kredi ve hibe dağıtmak için 750 milyar euroluk "Koronavirüs Onarım Fonu" üzerinde anlaşmıştır (BBC, 2020d). Esasında askeri bir ittifak olan NATO da sağlık kriziyle mücadelede, tıbbi ve mali konularda sivil güçlere ve müttefik ülkelere destek olmuştur (NATO, 2021).

Devlet sınırlarının içinde ya da dışında gerçekleşen ve normal şartlarda söz konusu olamayacak gelişmeler, muhatabı olan hedef kitleler tarafından farklı tepkiler ile karşılanmıştır. Devlet düzeyinde, yönetimler ile halklar arasındaki müzakere sürecinin ekseriyetle başarılı gerçekleştiği söylenebilir. Covid-19’u güvenliğe yönelik tehdit olarak

algılayan toplumlar, çoğu zaman uyum sağlayarak olağanüstü önlemlere meşruluk kazandırmıştır. Buna karşın dünya üzerindeki tüm insanlar, salgın sürecini aynı şekilde deneyimlemediği için farklı toplumlarda farklı eğilimler ortaya çıkmıştır. Otoritelere karşı güvensiz olan, virüs tehdidi yerine komplo teorileriyle hareket eden, tedbirleri yetersiz bulan ya da aksine tedbirler nedeniyle hoşnutsuz olan vatandaşlar, yönetimlerin uygulamalarına rıza göstermemiştir. Özellikle maske takma, zorunlu aşı ve kapanma gibi müdahaleleri bireysel hak ve özgürlüklere aykırı olarak yorumlayan kısıtlama karşıtı protestolar, kısa zamanda birçok ülkeye yayılmış ve küresel çapta toplumsal hareketlere dönüşmüştür (Kesgin, 2022).

Bireylere benzer biçimde, makro düzeydeki aktörlerin davranışları da sayısız değişkene farklılık göstermiştir. Örneğin devletler açısından siyasi sistem, demografik yapı, sağlık altyapısı, ekonomi, halkın tepkisi ve daha sayısız faktör, Covid-19’a yönelik yanıtları şekillendirmiştir. Devletlerin attıkları adımlarla dayanışmanın bulunduğu ama sıklıkla da rekabetin yaşandığı bir uluslararası düzen ortaya çıkmıştır. Tabii olarak, küresel salgınla mücadele kapsamında küresel kamu çıkarlarına yönelik eylemler bulunmaktadır: Yabancı vatandaşların kendi ülkelerine dönüşünün kolaylaştırılması, uluslararası platformlarda sağlık diplomasisinin yürütülmesi, devletlerarası para, tıbbi malzeme ya da gıda yardımları, uzman gönderme ve aşı geliştirme gibi konularda bilimsel iş birliği, uluslararası örgütlerin çabaları ve benzeri yanıtlar, uluslararası toplum çıkarlarını destekleyen örneklerdir. Diğer taraftan, Covid-19 salgını sebebiyle birbirine bağdaşık iki tartışma gündeme gelmiştir. Birincisi, uzun yıllardır küreselleşme ile aşındığı düşünülen ulus-devlet rolünün yeniden önem kazanmasıdır (Valiyeva, 2020). İkincisi, DSÖ gibi uluslararası ve AB gibi uluslararası örgütlerin işlevine yönelik inancın sorgulanmasıdır (Bağdaşlıoğlu, 2020, s. 385). Bu tartışmaların temelinde, devletlerin kendi olanaklarıyla aldığı ulusal tedbirler ve olumsuz gelişmelere yol açan diğer eylemler yer almaktadır. Gerçekten de bu süreçte, sınır kapatma ve karantina uygulamaları gibi sıradan tedbirler dahi diplomatik anlaşmazlığa yol açabilmiştir. Örneğin pandeminin ilk aşamalarında Japonya’nın, Güney Kore’den gelen bütün yolcuların karantinaya alınacağını bildirmesi, Güney Kore tarafından “mantıksız, aşırı ve çok üzücü” bir durum ve salgın kontrolünden ziyade siyasi amaçlı bir eylem olarak algılanmıştır (McCurry & Farrer, 2020). Uluslararası rekabetin, ekonomi ve enerji alanındaki bir tezahürü ise Suudi Arabistan ve Rusya arasındaki petrol fiyat savaşıdır. Covid-19 salgınının yarattığı talep daralması sonrasında reel politika izleyen iki ülkenin ilişkileri ve uluslararası piyasalar

olumsuz etkilenmiştir (Ertekin, 2020). Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) raporuna göre yaklaşık 80 ülke, maske, koruyucu giysi, cerrahi eldiven ve diğer gerekli tıbbi malzemelerin ihracatını sınırlamış ya da durdurmuştur. Devletler bu tür içe kapanık tedbirlerle kendi çıkarlarını korumaya çalışırken bir yandan da küresel tedarik zincirinin etkilenmesine, ithalata bağımlı ülkelerin zarar görmesine ve neticesinde salgının küresel çapta yayılmasına olanak sağlamıştır (Shalal, 2020).⁶ Aynı zamanda, devletlerin birbirini suçlaması⁷, maskelere el koyma eylemleri⁸, aşı stoklama ve dağılımındaki adaletsizlik⁹ gibi olumsuz gelişmeler de küresel iş birliğini sekteye uğratan dair diğer gelişmelerdir.

Bu gelişmeler doğrultusunda, -günümüze kadarki sağlık krizleri bağlamında yapılan güvenlikleştirme çalışmalarının oluşturduğu altyapının da katkısıyla- farklı düzeylerde ve perspektiflerde Covid-19'u değerlendiren birçok çalışma yapılmıştır. Akademik yazın incelendiğinde, sıklıkla belirli bir ülkenin seçildiği ve devlet düzeyinde analizlerin yapıldığı görülmektedir. Örneğin Lampas (2020), Yunanistan'a odaklanarak güvenlikleştirmenin etkililiğini değerlendirmiştir. Buna göre, erkenden güvenlikleştirme retoriğini benimseyen ve kısıtlayıcı önlemleri uygulayan ülkelerden biri Yunanistan'dır. Başbakan Mitsotakis, Yunanistan'ın pandemi nedeniyle savaş durumunda olduğunu bildiren açıklamalar yapmış; tecrite uymayan vatandaşlar içinse para cezası kesilmiştir. İlk zamanlarda salgından etkilenmeyen ülke olarak bir başarı öyküsü olarak anılsa da bir süre sonra hükümetin söylemlerini yumuşatması ve önlemleri geri çekmesiyle vaka sayılarında artış yaşanmıştır. Ekonominin olumsuz etkilenmesi ve turizm sezonunun açılması gibi durumlar, yönetimin davranışındaki tutarsızlık açısından haklı gerekçeler

⁶ Bu duruma bölgesel bir örnek, Almanya ve Fransa'nın sağlık malzemesi ihracatını durdurmasıdır. AB'nin temel taşı olan ortak pazar uygulamasına rağmen bu tür önlemlerin alınması, AB yetkilileri ve diğer üye ülkeler tarafından tepkiyle karşılanmıştır (Guarascio & Blenkinsop, 2020).

⁷ İran İslam Devrimi Muhafızları Ordusu Başkomutanı Hüseyin Selâmi, Covid-19'un ABD güdümlü biyolojik bir saldırı olabileceğini öne sürerken ABD Başkanı D. Trump, salgını gizlediği için Çin'i ve Çin'in kuklası gibi davrandığı için DSÖ'nü suçlamıştır (Aarabi, 2020; BBC, 2020b).

⁸ Ülkeler, şirketler ve suç çeteleri arasında gerçekleşen maske siparişlerine el koyma eylemleri, medyada sıklıkla "maske savaşları" olarak adlandırılmıştır. Örneğin Almanya, satın aldığı 200.000 maskeye ABD tarafından el konulduğunu duyurarak bu durumu modern korsanlık olarak nitelendirmiştir (Esen, 2020).

⁹ Gelir düzeyi yüksek ülkelerin aşılaraya kolay eriştiği ve ihtiyaçlarından fazlasını stokladığı sıklıkla gündeme gelen bir konu olmuştur. Örneğin Kanada, nüfusunun dört katına yetecek aşırı satın almışken henüz tek dozu bulamayan onlarca ülke bulunmaktaydı (Lambert, 2021). Şubat 2022 verilerine göre 100 kişi başına düşen aşı dozu, yüksek gelirli ülkelerde 170 iken düşük gelirli ülkelerde yalnızca 7'dir (Brink, 2022).

olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle, Yunanistan'ın Covid-19 pandemisinden etkilenmesi, güvenlikleştirme başarısızlığı olarak yorumlanmamalıdır (Lampas, 2020).

Devlet düzeyindeki bir başka çalışma ise Molnár, Takács ve Harnos (2020) tarafından Macaristan'daki başarılı güvenlikleştirme sürecinin incelenmesidir. Araştırmada, Başbakan Orban'ın geleneksel ve sosyal medyadaki metaforik söylemleri analiz edilmiştir. Buna göre Covid-19; savaş, korku ve askeri metaforlar ile Macar ulusuna yönelik varoluşsal tehdit olarak tasvir edilmiştir. Başbakan Orban'ın neredeyse her gün savaş terminolojisini kullanması, karizmatik bir lider oluşu ve görsel mesajların kullanımı da iletişimi güçlendirmiştir. Tehdidin inşa süreci, olağanüstü hal ilanına, yürütmeye verilen yetkinin artmasına, normalde kabul edilmeyecek önlemlerin alınmasına ve müdahalelerin askerileşmesine olanak sağlamıştır. Kamuoyu yoklamalarına göre sözü edilen istisnai durumlar, Macar toplumu tarafından kabul edilmiştir (Molnár, Takács, & Harnos, 2020).

Çin'de yaşanan Covid-19 süreci de güvenlikleştirme çerçevesinden beklenenlerle tutarlıdır. Öncelikle Çin Başkanı Xi Jinping, tüm ülkede koronavirüse yönelik halk savaşı ilan etmiştir (Voa News, 2020). İlerleyen süreçte ise karantina önlemlerinin uygulanması için ordunun görevlendirilmesi, çok hızlı biçimde hastanelerin inşası ve vatandaşları izlemek için drone kullanılması gibi olağanüstü önlemler alınmıştır. Stivas ve Smith (2020), Çin'in Covid-19'a yönelik tepkisini aşırı güvenlikleştirme olarak değerlendirmiş ve buna başlangıçtaki yanlış adımların neden olduğunu belirtmişlerdir.¹⁰ Buna göre, Çin hükümetinin ilk müdahalesi virüs yayılımını önlemek yerine, birçok bilginin gizli tutulmasını sağlamak olmuştur.¹¹ Bu nedenle Çin halkı, salgının ilk aşamalarında virüsün ciddiyetinden habersiz kalmış ve vakalar hızla artmıştır. Daha sonrasında ise hem kaybedilen meşruiyeti geri kazanmak için hem de büyüyen problem, olağanüstü

¹⁰ Çin hükümeti, sağlık personellerinin enfekte olduğunun ve insandan insan bulaştığının anlaşılmasından sonra salgını güvenlik tehdidi olarak kamuoyuna sunmuştur. Dolayısıyla, Aralık ayında ortaya çıktığı düşünülen yeni tip koronavirüsün, ancak Ocak ayının sonuna doğru ciddiyeti anlaşılabilmiştir (Caballero-Anthony & Gong, 2021, s. 160).

¹¹ Salgın konusunda vatandaşları uyarmaya çalışırken polis tarafından "dedikodu yaymakla" suçlanan ve sonrasında Covid-19 nedeniyle hayatını kaybeden Dr. Li, bu konuda sembolik bir örnek olmuştur (Hegarty, 2021)

politikalarla çözülebileceği için aşırı güvenlikleştirilmeye tanık olunmuştur.

Devlet düzeyindeki araştırmalar arasında belirli ülkelerin seçildiği ve karşılaştırmalı analizlerin yapıldığı çalışmalar da bulunmaktadır. Örneğin Ramadhan (2020), Çin'in yanı sıra İtalya, Güney Kore ve Endonezya'yı da güvenlikleştirme çerçevesinde incelemiştir. Buna göre, salgını güvenlikleştirme konusunda geciken ülkelerden biri de İtalya'dır.¹² Bunun birinci sebebi, Çin tarafının başlangıçtaki inkarcı tutumu ve Covid-19 riskinin belirsizliğidir. Diğer sebebi ise İtalya'nın son yıllarda benzer bir salgın yaşamamasından kaynaklı deneyimsizliği ve salgına karşı hazırlık planının olmamasıdır. Dolayısıyla hem İtalyan hükümetinin hem de İtalyan vatandaşlarının Covid-19'a yönelik uygun tepkisi, sosyo-ekonomik ve siyasi düzen bozulana kadar gecikmiştir. Güney Kore ise İtalya'ya kıyasla oldukça hızlı harekete geçerek Covid-19'un oluşturduğu tehdidi azaltmayı başaran ülkelerden biri olmuştur. Örneğin Capano (2020, s. 330) İtalya'daki Covid-19 politikalarını, 27 Ocak'a kadar "inkar etme" dönemi ve 20 Şubat'a kadar "normalleştirme" dönemi olarak adlandırmaktadır. Güney Kore'de ise henüz hiçbir vaka tespit edilmemişken ve yeni tip koronavirüsün duyurulmasından hemen sonra 8 Ocak'ta, salgın uyarı sisteminin ilk aşamasına geçilmiştir (Moradi & Vaezi, 2020, s. 873). İtalya ve Güney Kore arasındaki diğer fark, Güney Kore'nin 2015 MERS salgınını deneyimlemiş olmasıdır. Bu sayede, halk sağlığı kapasitelerine yatırım yapma, kurumlar arası koordinasyonu geliştirme ve bulaşıcı hastalıklara dair yasa oluşturma gibi birçok eylemle başarılı bir sağlık sistemi oluşturabilmiştir. Örneğin, Ramadhan'ın da (2020, s. 81) güvenlikleştirici aktör olarak değerlendirdiği Kore Hastalık Kontrol ve Önleme Ajansı'nın rolü, işlevi ve kapasitesi zaman içerisinde genişletilerek Covid-19 sürecini başarılı şekilde yönetmiştir (Wang, Marquez, & Hwang, 2023). Öte yandan, halka güven veren hükümet ve önceki salgın tecrübeleri vesilesiyle Güney Kore kamuoyu, Covid-19 tehdidinin güvenlikleştirilmesine olumlu yanıt vermiştir. Çin'de virüsün nispeten yavaş yayılmasının ve kontrol altına alınmasının altında yatan başarı faktörleri, Güney Kore'deki başarı faktörleriyle benzeşmektedir. Aynı şekilde, Çin de 2003 SARS

¹² 9 Mart 2020'de Başbakan Giuseppe Conte, İtalya'nın tamamının "kırmızı bölge" olarak ilan edildiğini ve Covid-19'a karşı alınan önlemlerin bütün ülkede uygulanacağını duyurmuştur (Anadolu Ajansı, 2020).

¹¹ 11 Mart günü pandemi ilan edildiğinde vaka sayısı 12.550 ve can kaybı sayısı 827'dir (Capano, 2020, s. 331). 19 Mart günü ise İtalya'daki can kaybı sayısı 3405'e ulaşarak Çin'i geçmiştir (Pınar, 2020).

salgınından deneyim kazanmıştır. Üstelik, Çin'deki Covid-19'u güvenlikleştirme sürecinde de hükümet ile vatandaşlar arasında iş birliği gözlemlenmiştir (Zhao & Wu, 2020). Endonezya'da ise İtalya'da olduğu gibi güvenlikleştirme süreci yavaş gerçekleşmiştir.¹³ Endonezya yönetimi, Covid-19'u tehdit olarak yansıtmaya ve karantina kısıtlamaları, mekanları kapatma vb. gerekli önlemleri alma konularında gecikmiştir. Hükümet, Covid-19'u tehdit olarak çerçeveledikten sonraysa hem bu gecikme hem de toplumun bilgi eksikliği nedeniyle Endonezya kamuoyunun direnişiyle karşılaşmıştır. Endonezya toplumu, vakaların her geçen gün artmasıyla beraber el yıkama, maske takma ve sosyal mesafe gibi standart önlemlere alışabilmişlerdir. Ramadhan'ın (2020), bahsi geçen dört ülkeyi analiz edip vardığı temel sonuç şudur: Covid-19'a karşı hızlı tepki veren ve bu tehdidi başarılı şekilde güvenlikleştiren ülkeler, pandemiyle daha kolay mücadele edebilir.

Kaunert, Leonard ve Wertman (2022) ise Covid-19'un uluslararası güvenliğe yönelik tehdit olarak ortaya çıkışını analiz etmişlerdir. Bu çalışmada sorulan sorular; Covid-19 ne ölçüde, hangi yollarla, hangi aktör tarafından güvenlikleştirilmiştir? Küresel düzeyde nasıl varoluşsal tehdide dönüşmüştür ve nasıl ülke düzeyinde kabul edilmiştir? Bu sorulara cevap verebilmek için geliştirilen kavramsal çerçevede Covid-19, küresel bir güvenlik normu; DSÖ ise norm girişimcisi olarak ele alınmaktadır.¹⁴ Ayrıca, birincil norm ve ikincil norm arasında analitik ayrıma gidilerek¹⁵ İsrail, Birleşik Krallık, ABD

¹³ Endonezya'da ilk Covid-19 vakası, 2 Mart 2020'de tespit edilmiştir. 2 Nisan'da ise 170'i can kaybı olmak üzere 1790 vakaya yükselmiştir. Bu süre içerisinde en önemli adımlardan biri, 13 Mart 2020'de Covid-19 Görev Gücü'nün kurulması olmuştur. Ancak daha öncesinde yönetimin, iki deklarasyon ve bazı seyahat kısıtlamaları dışında müdahalesi bulunmamaktadır (Djalante, ve diğerleri, 2020, s. 2-4).

¹⁴ Normlar, belli kimlikteki aktörler için uygun davranış standardı olarak tanımlanabilir. Norm girişimcileri ise normları, belirli kitleye benimsetmeye çalışan aktörlerdir. Normlar, ortaya çıkar; kabul edilir, içselleştirilir ve sonrasında kamuoyunda tartışılmayan bir konuya dönüşür. Güvenlik normları, yeni güvenlikleştirici aktör, dinleyici kitle ya da eylem ortaya çıkarabilir. (Kaunert, Leonard, & Wertman, 2022, s. 3-4).

¹⁵ Birincil norm, önceden kabul edilen küresel sağlık güvenliği normları kapsamında, Covid-19'un durdurulması gereken bir güvenlik tehdidi olarak anlaşılmasıdır. İkincil norm ise birincil normun yorumlanmasıyla ortaya çıkar. Covid-19, kontrol altına alınırken küresel ve ulusal düzeydeki yürütülen politikalar için -uluslararası iş birliği, sağlık kapasitelerine yatırım vb.- çok geniş seçenekler ortaya çıkmıştır. Ayrıca, bunlarla rekabet eden ekonomik güvenlik, sivil özgürlükler ve demokrasi gibi başka ikincil normlar da vardır (Kaunert, Leonard, & Wertman, 2022, s. 9).

ve Almanya olmak üzere dört sanayileşmiş devletin güvenlikleştirme süreçleri incelenmiştir. Buna göre DSÖ, gerçekleştirdiği araştırmalar, bilgilendirmeler, görüşmeler, tavsiyeler ve uyarılar sayesinde küresel bir güvenlik normu oluşmasını sağlamıştır. Genel anlamda bahsi geçen dört ülke, DSÖ'nün uyarılarını dikkate alarak Covid-19 güvenlik normunu benimsemiş; ikincil norm düzeyinde normların oluşmasına öncülük etmiş ve güvenlikleştirme sürecini yaşamışlardır. Karantina kısıtlamaları, toplu etkinliklerin iptali, özel ve kamu mekanlarının kapatılması gibi sivil özgürlükleri kısıtlayan çeşitli önlemler almışlardır. Elbette ki küresel çapta oluşan güvenlik normu, ulusal düzeylerde farklı yorumlandığı için eylemlerin, söylemlerin, önlemlerin kapsamı ve uygulama zamanları farklılaşmıştır. Dört ülke arasında, Covid-19'u güvenlik tehdidi olarak algılayan ve güvenlik normunu en erken benimseyen ülke İsrail'dir. İsrail'den sonra Almanya'da Merkel tarafından Covid-19, olağanüstü önlemlerin gerektirdiği ciddi bir tehdit olarak sunulmuştur. Birleşik Krallık ise İsrail ve Almanya'dan sonra ama küresel çapta nispeten hızlı hareket etmiştir. Diğer üç ülkeden farklılaşan ABD, Batılı devletler arasında Covid-19 güvenlik normunu en geç benimseyenlerden biri olmuştur. Başlarda DSÖ'nün suçlanışı, Trump'ın Covid-19'u güvenlik tehdidi olarak görmeyişi ve ekonominin güvenlikleştirilmesi, ABD'deki güvenlikleştirme sürecindeki karışıklığa ve gecikmeye sebep olmuştur. Sonuçta DSÖ, Covid-19'u küresel bir güvenlik normu olarak güvenlikleştirmiş ve analiz dahilindeki dört ülke, verdikleri tepkilerde farklılaşmalarına rağmen bu güvenlik normunu kabul etmişlerdir.

Nunes (2020), Covid-19 bağlamında küresel sağlığın güvenlikleştirilmesini ekonomik perspektiften incelemiştir. Nunes'e göre, Covid-19 pandemisi hem halk sağlığı krizi hem de neoliberal ekonomik modelin krizidir. Öncelikle, küresel sağlık yönetimindeki amaçlardan biri bulaşıcı hastalıkları engellemek ise bir diğeri de mal ve insan dolaşımının aşırı engellenmesinin önüne geçmektir. Bu doğrultuda, sağlık güvenliği mekanizmaları da kuruluşlarından itibaren ekonomik olarak gerekli dolaşımı sağlamaya çalışmaktadır. Örneğin UST, ulusal yönetimlerin hangi koşullarda ek kontrol önlemleri uygulayabileceğini belirtmektedir. Covid-19 salgını ortaya çıktıktan sonraysa vaka artışına ve sağlık sistemlerinin çökmesine engel olmak için birçok istisnai önlem alınmıştır. Bu önlemler alınırken yalnızca hastalık değil, sosyal temas ve kişilerin dolaşımı gibi ekonomiyi duraksatacak birçok konu güvenlikleştirilmiştir. Ancak neoliberal ekonomi, geçici de olsa dolaşımın askıya alınmasına dayanamamaktadır. Bu nedenle, Covid-19 salgını ile "ekonomik olarak gerekli dolaşıma" getirilen kısıtlamalar,

2008 küresel ekonomik krizinden daha ağır etkilere sebep olmuştur. Ayrıca Nunes, Covid-19 pandemisini, neoliberalizm nedeniyle artan bir kırılganlık sürecinin sonucu olarak değerlendirmiştir.¹⁶ Buna göre, 1980’lerden itibaren neoliberalizmin gelişimi ile kamu harcamaları sınırlandırılmış; halk sağlığı sistemleri bozulmuş; eşitsizlik ve bireycilik artarken dayanışma azalmış; küresel bağımlılık arttıkça sınır ötesi zarar verebilme kapasitesi artmıştır. Açık bir örnekle, sağlığın özelleştirildiği ve ekonomik eşitsizliğin olduğu ortamda herkesin adaletli bir şekilde sağlık hizmetlerinden faydalanması beklenemez. Sonuçta Nunes (2020), “bu işte hep beraberiz”¹⁷ düşüncesine inanmayıp Covid-19’a karşı savunmasızlığın sebebi olarak da neoliberalizmi işaret etmiştir.

Hoffman (2020), Covid-19’un Orta Doğu’daki güvenlikleştirilme sürecini değerlendirmiştir. Buna göre, Ürdün ve İsrail’in farklılıklarına rağmen iki ülkedeki siyasi aktörlerin, ulus hafızasına hitap edecek biçimde savaş metaforlarını kullanmaları büyük bir benzerliktir. İsrail Başbakanı Netanyahu, görünmez bir düşmana karşı savaşta olduklarını ve daha önce yalnızca teröristlere karşı uygulanan önlemler alınacağını açıklamıştır (i24news, 2020). Ürdün Kralı II. Abdullah ise askeri üniforma giyerek yaptığı konuşmasında, Karamah Muharebesi’ni hatırlatarak 50 yıl önceki cesaret ve fedakarlık ruhunun gösterilmesini istemiştir. Bu tür söylemlerin, olağanüstü tedbirlere zemin hazırladığı düşünülebilir. Nitekim Ürdün’de, sokağa çıkma yasağını ihlal edenler için bir yıl hapis cezası ya da kurallara uymayan işletmelerin kapatılması, uygulanan sert önlemlerden bazılarıdır. İsrail’de ise Covid-19 yönetiminin sağlık birimleri yerine güvenlik birimlerinin üstlendiği gözlemlenmiştir. İsrail İç İstihbarat Örgütü Şin Bet’in enfekte insanların mesaj ve çağrılarını takip etmesi; Dış İstihbarat Örgütü Mossad’ın ise

¹⁶ Eğilmez de (2020), Covid-19 pandemisi ile ortaya çıkan ekonomik krizin, aslında “neoliberalizm pandemisinin” bir sonucu olduğunu düşünmektedir.

¹⁷ Pandemi döneminde, herkesin eşit ölçüde etkilendiği algısı oluşturan “hepimiz aynı gemideyiz” söylemine de sıklıkla rastlanılmıştır. Genelde bir kriz durumunda gündeme gelen bu ifade, eşitsizlikleri örtbas etmek için kullanılabileceği gibi gerçekten insani güvenliği de vurgulayabilir. Covid-19 süreciyle beraber “hepimiz aynı gemide miyiz?” sorusundan yola çıkılarak birçok çalışma yapılmıştır. Örneğin, “Evde Kalamayanlar: Covid-19 Günlerinde Çalışma İlişkileri Araştırması” başlıklı bir araştırma; pandemi sürecinin toplumsal cinsiyete, etnik kökene, sınıfa dayalı eşitsizlikleri belirginleştirdiğini, dolayısıyla da bu popüler söylemin gerçeği yansıtmadığı sonucuna ulaşmıştır (Universus Sosyal Araştırmalar Merkezi, 2021).

tıbbi ekipmanları temin edebilmek için “her şeyi” yapmakla görevlendirilmesi bu duruma örnek teşkil etmektedir (Şarkul Avsat, 2020). Aynı zamanda, Orta Doğu’da askeri yollar ile Covid-19’u güvenlikleştiren ülkeler, İsrail ve Ürdün ile sınırlı değildir. Örneğin Mısır Silahlı Kuvvetleri, Covid-19’la mücadele hazırlığını göstermek için kimyasal savaş kıyafeti giyen askerlerin videosunu yayınlamıştır (Egypt Independent, 2020). Umman’da ise dolaşımı kısıtlamayı amaçlayan kontrol noktalarında Umman Silahlı Kuvvetleri’nin görev alması tanık olunan gelişmelerdendir (Oman Observer, 2020). Sonuç olarak, bölgede bulunan ve halihazırda korunmaya odaklı bazı ülkeler, pandemiye de sağlık krizi yerine güvenlik tehdidi olarak çerçevelemiştir (Hoffman, 2020).

Salgının, savaş retoriği ile güvenlikleştirilmesinin; yani salgınla mücadele için savaş, uluslar için ordu, tıbbi tedavi için silah benzetmelerinin, faydadan çok zarar getireceğine dair fikir birliği var gibi görünmektedir. Bunun sebeplerinden biri, tarihsel olarak güvenliğin sağlayıcısı devlet olduğu için militarist devlet çözümlerini teşvik edebilmesidir (Wright, 2021). Bu argüman, Covid-19 sürecinde dünyanın farklı yerlerinde yaşanan bazı orantısız müdahale örnekleri ile anlaşılabilir. Paraguay’da insanlar şok tabancasıyla tehdit edilmiş ve yüzüstü yere yatırılarak “bir daha evden çıkmayacağım” diye tekrarlatılmıştır. Kenya polisi sokağa çıkma yasağını uygularken bir çocuk, silahla vurularak öldürülmüştür. Hindistan’da göçmen işçiler, kimyasal püskürtülerek dezenfekte edilmiştir. Filipinler’de ise tecrit kurallarına uymayanlar köpek kafeslerine kilitlenmişlerdir (Ratcliffe, 2020). Aynı zamanda, yönetimlere ekstra yetkiler tanıyan kararların probleme dönüşme ihtimali de bulunmaktadır. Mesela Macaristan’daki muhalefet, olağanüstü hal kapsamında hükümete verilen yetkilerin salgınla alakası olmayan konularda kullanılmasını eleştirmiştir (Demirkan, 2022). Bunlarla beraber, Covid-19 gibi küresel bir sağlık sorununu “ulusal savaş” olarak çerçevelemek, uluslararası risk algısını azaltmaktadır. Ülkeler arasında oluşan biz ve onlar düşüncesi, virüs yerine diğer toplumları ve devletleri düşman olarak görmeye sebep olabilir. Pandemi esnasında, ABD Başkanı Trump’ın koronavirüsü “Çin Virüsü” olarak isimlendirmesi, ABD ile Çin hükümetleri arasındaki gerilimin artması ve Asya kökenli insanlara yönelik zenofobik tutumlar bu konuyla ilişkilendirilebilir (Reny & Barreto, 2022).¹⁸ Covid-19 ve güvenlik ilişkisine feminist perspektiften yaklaşan Enloe’ye (2020)

¹⁸ Covid-19 yerine “Çin Virüsü” teriminin kullanılması, Elbe’nin (2006), AIDS bağlamında ve bireysel ölçekte öne sürdüğü damgalama tehlikesinin daha yüksek ölçekteki versiyonu olarak düşünülebilir.

göre de savaş, herkesi ortak düşmana karşı birleştiren ve kaynakları harekete geçirmek için cazip görünen ancak aldatıcı bir ifadedir. Şimdiye kadar tarihçilerin ortaya çıkardığı üzere, herhangi bir toplu yurttaşlık çabasını savaşa dönüştürmek, ırkçılığı, otokrasiyi, cinsiyetçiliği ve yabancı düşmanlığını beraberinde getirmektedir. Bunlar, salgını önlemeyeceği gibi savunmasızları, bilimi ve pandemi sonrası demokrasiyi de desteklemeyecektir. Bu nedenle, Covid-19'un ortaya çıkardığı küresel ve yerel zorluklarla baş ederken savaş analogisinden kaçınılmalı; sosyal adaleti, cinsiyet eşitliğini ve barışı destekleyen anti-militarist yaklaşımlardan faydalanılmalıdır (Enloe, 2020).

Covid-19'un siyasi ve sosyal etkilerine ek olarak akademik çalışmaları da yeniden şekillendireceğine dair görüşler mevcuttur. Baele (2020), Covid-19'u uluslararası ilişkiler teorileri için bir "çarşıma testi" olarak nitelendirmiştir. Bu bağlamda Baele'nin öngörüsü, güvenlikleştirme teorisinin normatif yapısının yeniden tartışmaya açılacak olmasıdır.¹⁹ Güvenliğin, özgürlük ya da ekonomi gibi konularda maliyetleri bulunmaktadır (Sears, 2020). Bu nedenle, güvenlikleştirme olumsuz bir eylem olarak kabul edilir. Wright (2021) ve Enloe de (2020), Covid-19'u güvenlikleştirmenin negatif getirilerinden bazılarına değinmiştir. Buna karşın, Ramadhan'ın çalışmasındaki gibi güvenlikleştirmeyi olumlu bir eylem olarak kabul etmek ve problemi acil durum statüsüne getirmenin onunla baş etmek için avantaj sağladığını da düşünmek mümkündür. Gerçekten bir sağlık sorununu güvenlik alanına dahil etmek, kaynak kullanımını, yanıt verme hızını, ilgiyi ve farkındalığı arttırmaktadır. Dolayısıyla Covid-19 ile yeniden tartışmaya açılan konulardan biri de sağlık sorunlarını güvenlikleştirmenin avantajları ve dezavantajlarına yönelik baskın fikirler olmuştur. Örneğin Hanik (2021), güvenliksizleştirmenin barışçıl, güvenlikleştirmenin ise düşmanca olduğu varsayımını sorunsallaştırmıştır. Hanik'in analizine göre Almanya'daki siyasi aktörler Covid-19'la mücadelede tavizlerin gerekli olduğunu ve Alman halkının hayatta kalması gerektiğini dillendirip katı önlemleri uygulama yoluna gitmiştir. Aynı zamanda, Almanya'nın küresel iş birliği içinde yer aldığı gözlenmiştir. Alman hükümetinin DSÖ'nü güçlendirmek istemesine yönelik söylemleri, yaklaşık 100 ülkeye yaptığı bağışlar ve

¹⁹ Baele , öngördüğü normatif tartışmanın merkezinde nesnel-öznel güvenlik anlayışının olacağını ileri sürmüştür.

COVAX girişimini ²⁰ desteklemesi işbirlikçi örneklerdir. Dolayısıyla, virüsü güvenlikleştirmek uluslararası siyasette düşmanca davranışa sebep olmamıştır. ABD’de ise Trump’ın Covid-19’a yaklaşımı, Amerikan halkının tehdit olarak algılamaması için çabalama ve olağanüstü önlemlere karşı çıkma yönünde olmuştur. Hanik’in güvenliksizleştirme olarak değerlendirdiği bu süreç, beklenildiği gibi barışçıl bir ortam sağlamamıştır. Tam tersine Trump’ın Çin devletine ve DSÖ’ne yönelik suçlayıcı tavrı, ABD-Çin ile ilişkilerin gerilemesine ve ABD’nin DSÖ’den çekilmesine sebep olmuştur. Bu gelişmeler, siyasi aktörlerin hedeflediği amaçlarla ilişkilendirilebilir. Pandemi esnasında, ABD’nin öncelikli amacı ekonomiyi korumak, Almanya’nınki ise devlet kapasitesini ve kabiliyetini göstermek olabilir. Her halükarda, Covid-19 ile güvenlikleştirme ve güvenliksizleştirmenin, olumlu ya da olumsuz eylemler olduğu tekrar tartışmaya açılmıştır.

Covid-19 vakası ile güvenlikleştirme kuramındaki temel varsayımların yeniden düşünüldüğü çalışmalardan bir diğeri Kirk ve McDonald (2021) tarafından yapılmıştır. Sorgulanılan konu ise Covid-19 sürecindeki olağanüstü tedbirleri gerekçelendiren sebepler arasında, güvenlik söylemi rolünün ne kadar önemli olduğudur. Başka bir ifadeyle, acil durum önlemlerini haklı göstermek için kullanılan güvenlik dili, istisnai siyaset ²¹ açısından ne kadar edimseldir? Kirk ve McDonald, bu sorgulamayı yaparken istisnai önlemleri aynı tarihlerde almaya başlayan Birleşik Krallık, Avustralya ve Yeni Zelanda’yı karşılaştırmıştır. İngiliz hükümetinde, Başbakan B. Johnson’ın “bu mücadelede herkesin asker olduğu” ve Sağlık Bakanı M. Hancock’un “görünmez düşmana karşı savaştayız ve onu durdurmak için her şeyi yapacağız” söylemleriyle tehdit ve savaş metaforlarının kullanıldığı görülmektedir (Matt, 2020). Bu güvenlikleştirici dilin, normal şartlarda alınmayacak önlemlerin alınmasını sağladığına dair bir argümanı

²⁰ COVAX, Covid-19 aşılara hızlı ve adil erişimi amaçlayan küresel bir iş birliğidir. DSÖ, Gavi İttifakı, CEPI (Epidemi Hazırlık İnovasyonları Koalisyonu) ve UNICEF (BM Çocuklara Yardım Fonu) ortaklığında yürütülen bu platform sayesinde %90’ından fazlası düşük gelirli 146 ülkeye, 1,8 milyardan fazla doz aşı ulaştırılmıştır (WHO, 2022, s. 4).

²¹ Carl Schmitt tarafından ortaya konan istisnacılık, siyasetin temeli olan dost/düşman karşıtlığının, savaş noktasına getirecek kadar yeniden üretilmesi ve bu durumun, iktidarın yeni kararını gerekçelendirmek için kullanılmasıdır. Yani iktidar, olağanüstü bir durum olup olmadığına ve bunu yok etmek için ne yapılması gerektiğine karar verir. Güvenlikleştirme teorisinde de öznelarası inşa edilen yalnızca güvenlik değil, aynı zamanda istisnai siyasettir.

savunmak zor görünmektedir. Bunun bir nedeni, hızla artan enfekte insan sayısından dolayı halkın iknası için daha az çabaya gerek duyulmasıdır. Üstelik, İngiliz hükümeti zaten kamuoyu baskısına maruz kalmıştır. Örneğin, 200’den fazla bilim insanı, “sürü bağışıklığı” gibi yanlış tercihleri eleştiren ve ek tedbirleri talep eden bir açık mektup yayınlamıştır (McMahon, 2020). Avustralya Başbakanı S. Morrison da diğer çoğu siyasi aktör gibi ülkenin savaşta olduğunu, yurttaşların bu savaşta yer aldığını, önlemlerin ise virüse karşı silah görevi gördüğünü vurgulamıştır. Diğer taraftan Morrison, Covid-19’u yakın bir tehdit olarak sunmak yerine, toplumdaki en fazla risk altında olanların korunmasına odaklanarak savaş ve risk terminolojisini birleştirmiştir. Şöyle ki, Morrison’un söylemleri, savaş ve ulusal birlik algısı yaratırken şefkat, saygı, fedakarlık, sorumluluk, sağduyu vb. temsillerini de içermektedir. Avustralya’daki ulusal anketlere bakıldığında ise vatandaşların, hem kısıtlamaları desteklediği hem de giderek artan endişeye sahip oldukları görülmektedir (Murphy, 2020; Farr, 2020). Dolayısıyla Avustralya örneği güvenikleştirme çerçevesine uyumlu görünse de hükümet tepkilerinin halk isteği doğrultusunda verildiği düşünülebilir (Kirk & McDonald, 2021, s. 6-7). Yeni Zelanda Başbakanı J. Ardern’in açıklamaları incelendiğinde ise istisnai önlemler alınana dek, savaş ve tehdit söylemlerinden özellikle uzak durulduğu görülmektedir. Ardern’in olağanüstü tedbirleri gerekçelendirmek için öne sürdüğü ifadeler; sağlık sistemini koruma, virüsü kontrol altına alma, hızlı müdahale, panik yapmama, kibar olma ve dayanışma ile ilgilidir. Bu yüzden meselenin güvenlik problemi olarak sunulmasının aksine hayat kurtarmanın ve risk yönetiminin amaçlandığı anlaşılmaktadır. Yeni Zelanda’nın Covid-19 yönetimindeki tek farkı, güvenlik dilinin kullanılmayışı değildir. Örneğin Birleşik Krallık’ta, vaka sayılara binleri aştıktan sonra kapanmaya gidilmesine rağmen Yeni Zelanda’da henüz 8 vaka varken sınır kısıtlamaları, 102 vaka varken tamamen karantina uygulanmaya başlanmıştır. Dahası bu erken önlemlerin, ciddi ekonomik maliyete ²² sebep olacağının farkına varılmasına karşın herhangi bir kamuoyu baskısı söz konusu olmamıştır. Hatta, karantina esnasında yapılan bir ankete göre, Yeni Zelanda’lıların %87’si hükümetin virüsü ele alma şeklini onaylamıştır. Birleşik Krallık, Avustralya ve Yeni Zelanda bir arada düşünüldüğünde ortaya çıkan sonuç ise şudur: kullanılan güvenlik dili, olağanüstü tedbir ve kitle desteği arasında sıkı sıkıya bir bağ

²² Yeni Zelanda’daki karantina ve sınır kısıtlamaları uygulamaları, Nisan ve Haziran ayları arasında gayri safi yurt içi hasılasının %12,2 küçülmesine sebep olmuştur. Böylelikle Yeni Zelanda, 1987’deki küresel krizden beri ilk durgunluğunu yaşıtmıştır (BBC, 2020e).

bulunmamaktadır. Kirk ve McDonald (2021) da bu vesileyle hem güvenlikleştirmenin hem de istisnai önlemlerin bağlama dayalı anlaşılmasını önermektedir.

Buraya kadar özetleyecek olursak, Covid-19 salgını süresince yaşanan gelişmelerin büyük bir kısmı, güvenlikleştirme kuramındaki temel bileşenlerine sahiptir. Geleneksel olmayan bir problem, güvenlik dili kullanılarak varoluşsal tehdit olarak inşa edilmiş; ardından uygulanan istisnai önlemlere karşı dinleyici kitle rıza göstermiştir. Diğer taraftan, Covid-19'u güvenlik gündemine dahil etmeyen politik aktörlerin ve toplumların mevcut olduğu örnekler de bulunmaktadır. Bu doğrultuda Covid-19, kısa süre içinde güvenlik çalışmaları kapsamında incelenen bir tehdit olmuştur. Öne sürülen argümanlar ve yapılan değerlendirmeler, genel olarak şu konularla ilişkilidir: teorinin temel varsayımları, orta ve makro düzeylerde yanıtların farklılaşması, güvenlik dilinin ve savaş metaforlarının kullanımı, Covid-19'u güvenlikleştirmenin etkililiği, olumlu bir eylem olup olmadığı ve olası sonuçları. Bu konular, tartışma bölümünde tezin ulaştığı sonuçlarla beraber değerlendirilecektir.

BÖLÜM III

DÜNYA SAĞLIK ÖRGÜTÜ

Bu bölümde, DSÖ ve şu anki Genel Direktörü Dr. Tedros Adhanom Ghebreyesus üzerinde durulmaktadır. Öncelikle, sağlık alanındaki uluslararası iş birliğinin gelişim evreleri mercek altına alınmıştır. Sonrasında DSÖ'nün kuruluşu, amacı, işlevi, yapısı, hukuki niteliği ve bağlayıcılığı gibi örgüt hakkındaki önemli bilgilere yer verilmiştir. Bu bölümün son alt başlığında ise çalışmanın ana aktörü olması sebebiyle Dr. Tedros'un akademik kariyeri, kamusal görevleri, başarıları ve DSÖ bağlamında öncelikleri açıklanmıştır.

3.1. Uluslararası Sağlıkta İş Birliği ve Dünya Sağlık Örgütü'nün Gelişimi

Hem sağlık hem de güvenlik temel ihtiyaçlardır. Sağlık problemlerinin bir sorun olarak algılanması ve ona karşı alınan önlemler değerlendirilirse bu insanlık tarihi kadar eskidir. En basit haliyle, barınma bile sağlık açısından güvenlik önlemi olabilir. Bununla beraber, ortaya çıkan sağlık tehditleri karşısında önlemlerin kolektif ve sistematik olarak alınması çok da eski değildir. 16. yüzyıl ve sonrası tarihlerde Avrupa devletleri salgınlara karşı nüfus ile ilgili çalışmalar yapmış ve bunlarla ilgili istatistik büroları kurmuşlardır. Bu tip faaliyetler modern devlet eliyle yürütülen sağlık politikalarının ilk örnekleri arasındadır. Ulus-devletler güçlendikçe de nüfusunu korumakla mükellef hale gelen yöneticiler çeşitli sağlık çalışmalarını yürütmüşlerdir. Elbette ki, bu ulusal önlemler küresel sağlık güvenliğini sağlamak için yeterli olmamıştır. Başta sanayi devrimi ve bir dizi faktörün getirileri sebebiyle sağlık sorunlarının ulusal sınırlara uymadığı görülmüş ve böylelikle beraber üstesinden gelme fikri oluşmuştur (Topkaya, 2016).

Halk sağlığı alanında uluslararası iş birliğinin başlangıcı incelemeye alındığında 19. yüzyılın ortalarına kadar gidilebilmektedir. 19. yüzyılın başlangıcından itibaren küreselleşme ve endüstrileşme hızla artmıştır. Kanal ve demir yolu gibi inşaatlar hızlanmıştır; buharlı gemiler ve trenler çok uzak yollar katetmeye başlamıştır; uluslararası ticaret hacmi büyük bir ivmeyle artarken mal ve insan dolaşımı da artmıştır; sanayileşen kentlere yapılan ekonomik amaçlı göçler ve gecekondulaşma artmıştır. Bunlar ve bunlara benzer durumlar birtakım sonuçlar doğurmuştur: devletlerarası ve hatta kıtalar arası ticarete, ticari mallarla beraber hastalıklar taşınmaya başlanmıştır; popülasyonların

arttığı belirli yerlerde hijyenik koşullarda konaklama, altyapı ve temiz suya erişim gibi eksiklikler nedeniyle sağlıklı yaşama koşulları imkansızlaşmıştır. O dönemlerde kolera, çiçek, veba, sıtma, tüberküloz, tifüs gibi bulaşıcı hastalıkların yayılması ile toplu ölümler başlamıştır. Bu nedenle hem dönemin sağlık politikaları hem de tıbbi gelişmeleri salgın hastalıklara odaklanmıştır. Dünyanın farklı ülkelerinde farklı sağlık çalışmaları yürütülüyor olsa da özellikle koleranın 1830 yılında Avrupa'ya gelişiyle ve devletlerin onu dışsal bir tehdit olarak algılamasıyla mücadele etme düşüncesi ortaya çıkarak uluslararası platforma taşınmıştır. Colin McInnes'a (2008) göre de sağlık güvenliği konusunda küresel iş birliğinin ve düzenlemelerin kökenleri, 19. yüzyıl Avrupa ülkelerinin kalkınma endişesi ve dışsal bir tehdit olarak algılanan güvenlik kaygıları nedeniyle oluşmuştur. Tüm bu gelişmeler neticesinde, ilk Uluslararası Sağlık Konferansı, Fransa öncülüğünde ve 12 ülkenin katılımıyla 23 Temmuz 1851 tarihinde Paris'te yapılmıştır. Bu konferans; oluşturulacak Uluslararası Sağlık Tüzüğü ve daha sonrasında yeni ülkelerin katılımıyla gerçekleşecek bir dizi konferansın başlangıcı olması açısından önemlidir. Dünyanın farklı bölgelerinde gerçekleşen konferanslarda²³ ele alınan konular genel olarak karantina uygulamalarına, önlemler alınırken ticaretin sekteye uğramamasına ve başta kolera olmak üzere bulaşıcı hastalıkların önlenmesine dair sağlık çalışmalarına yönelik olmuştur (Söyler, 2017). 19. yüzyılda sağlık güvenliği alanında yaşanan bir diğer gelişme, Uluslararası Kızılhaç Komitesi'nin kuruluşudur. İsviçreli bilim insanı Dunant'ın, Solferino Muharebesi'ni gözlemlemesi ve 1863 tarihli *Bir Solferino Hatırası* adlı kitapta bazı fikirleri ortaya sunması kuruluşun temelini oluşturmuştur. Kitapta sunulan öneri, savaş zamanlarında yaralananların hangi taraftan olduğu ayrımı gözetilmeden onlara yardım edecek eğitilmiş ve gönüllü grupların oluşturulmasıdır. Bu öneri üzerine 1863'te kurulacak komite ve sonraki sözleşmeler, konferanslar ve dernekler sayesinde bugünkü Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Hareketi oluşmuştur. Günümüzde, 192 ulusal derneği ve 80 milyon kişiyi bünyesinde barındıran küresel yardım ağı, insaniyetçilik ilkesine dayanarak insan güvenliğine hizmet etmektedir (International Committee of the Red Cross, n.d.).

²³ Bu konferanslar sırasıyla; 1859'da Paris'te, 1866'da İstanbul'da, 1874'te Viyana'da, 1881'de Washington'da, 1885'te Roma'da, 1892'de Venedik'te, 1893' Dresden'de, 1894'te Paris'te, 1897'de Venedik'te, 1903, 1912, 1926 yıllarındaki Paris'te ve son olarak 14. Konferans da 1938 yılında Paris'te düzenlenmiştir.

20. yüzyılın ilk yarısında hükümetler, uluslararası kuruluşlar ve birçok bilim insanı bulaşıcı hastalıkların anlaşılması, önlenmesi ve tedavi edilmesi için çalışmalarına devam etmişlerdir. Tıp alanındaki keşifler sayesinde de hastalık kavramı, hijyenik uygulamalar ve tedavi yöntemleri konusunda yeni bakış açıları gelişmeye devam etmiştir. İlk olarak 1902 tarihinde Washington D.C’de Pan American Union altında 11 ülke temsilcilerinin katılımıyla Uluslararası Sağlık Bürosu (International Sanitary Bureau) kurulmuştur. Büronun başlıca amaçları: kıta ülkeleri arasında halk sağlığı koşullarına ilişkin verilerin paylaşımını yapmak, salgın hastalık durumunda yardım almak ve ticaretin kolaylaşmasını sağlamak, bulaşıcı hastalıkların bir ülkeden diğerine yayılmasını önlemek ve her ülkenin kendi bölgesinde sanitasyonu sağlamasıdır. Genel manada, ticaretin ve halk sağlığının maksimum şekilde korunması amaçlanmıştır.

Avrupa’da uzun zamandır süregelen kaygı ve çabalara rağmen dünyanın en eski uluslararası halk sağlığı kuruluşu ABD’de kurulmuştur. Bu durum birkaç faktör ile açıklanabilir: bunlardan biri, Avrupa-Asya kıtalarından gelen göç dalgalarıdır. Bölgedeki limanlarda yoğunluk oluşturan göçler, potansiyel bir salgını tetikleyebilirdi. Ticaret açısından ölümcül etkileri olan sarı humma salgınları tekrarlanmaktaydı. Ayrıca, ABD’nin ekonomik bir güç olarak çıkışı ve Panama Kanalı üzerinden yeni ticaret yollarının açılacak olması da etkili faktörlerdendir. Sonuçta, ekonomi ve sağlık açısından zarar görmek istemeyen ülkeler birleşerek uluslararası sağlığın ilk olarak Amerika kıtasında kurumsallaşmasını sağlamıştır. Bu uluslararası kuruluş DSÖ kurulduktan sonra örgüte katılmıştır. Şu an Pan American Health Organization (PAHO) adıyla DSÖ’nün altı bölgesinden biri olan Amerikan Bölge Bürosu olarak çalışmalarına devam etmektedir (Birn, 2009; PAHO n.d.).

Aradan kısa bir süre geçtikten sonra 1907 tarihinde, Avrupa’da da Uluslararası Halk Sağlığı Ofisi (OIHP) kurulmuştur. Merkezi Paris’te bulunan OIHP; hastalık istatistiklerinin toplanması, salgın hastalıkların incelenmesi ve alınacak önlemlerin uygulanması ile ilgili görevli merkez haline gelmiştir. 1950’ye kadar varlığını sürdüren ofise yaklaşık 60 ülke katılarak ona ciddi anlamda uluslararası karakter kazandırmıştır. Sağlığın uluslararası anlamda kurumsallaşması ve ulusal sağlık politikaların organizasyonunu sağlaması açısından önemlidir (WHO, 1967, s. 11-12). Daha sonrasında

da ulusal, bölgesel ve küresel birçok girişim olmuştur.²⁴ Ancak birlikte mücadele etme fikriyle ortaya çıkan konferanslar, sözleşmeler ve sonrasındaki kurumsallaşma girişimlerini de içeren kuruluşlar, ekonomik ve siyasi çıkarlar sebebiyle tam anlamıyla uygulanamamıştır. O tarihlerde yetersiz kalan girişimler sonucunda hala bilgi ve teknik paylaşımına aracılık edecek kapsamlı ve kalıcı bir kurum gerekmektedir. Bu açıdan, DSÖ kurulana kadarki yıllar, uluslararası sağlık açısından birçok küresel ve bölgesel girişim sebebiyle “kurum geliştirme dönemi” olarak adlandırılabilir (Birn, 2009).

3.2. Dünya Sağlık Örgütü

1945 yılında San Francisco’da BM’nin kurulması için bir araya gelindiğinde kabul edilen konulardan biri, daha önce kurulmuş olan uluslararası örgütler yerine BM ile özel ilişki içerisinde olacak tek bir küresel sağlık örgütü kurmak olmuştur. BM Antlaşması’nın 57. maddesine göre, “Hükümetler arası anlaşmalarla kurulan ve kendi kuruluş belgeleri gereğince ekonomik, sosyal, kültürel alanlarla eğitim ve sağlık alanlarında ve bunlarla ilgili başka alanlarda geniş uluslararası yetkileri bulunan uzmanlık kuruluşları Birleşmiş Milletlere bağlanacaktır” (United Nations, 1945). BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi’nin çağrısıyla hazırlanan anayasa önerileri 1946 yılında New York’ta düzenlenen Uluslararası Sağlık Konferansı’na sunulmuştur. Bu konferansta 51 BM üyesi ve diğer 10 ülkenin temsilcileri DSÖ Anayasasını imzalamışlardır. İmzalayan ülkelerden 26 tanesinin imzasını tasdik etmesiyle (resmen kabulüyle) beraber DSÖ Anayasası, 7 Nisan 1948’de yürürlüğe girmiştir (WHO, 2020a).²⁵

Tüm milletlerin mümkün olan en yüksek sağlık düzeyine ulaşması amacıyla kurulan DSÖ’nün ilkeleri, sağlığın temel bir hak olduğunu ve bunun iş birliği yoluyla sağlanacağını vurgulamaktadır. DSÖ’nün görevleri, DSÖ Anayasasının 2. maddesinde 22 adet olarak sıralanmıştır. Genel anlamda, uluslararası sağlık çalışmalarında yönetici ve koordine edici otorite olarak hareket etmek, hükümetlere ve milletlere yardım

²⁴ Bu girişimlerden bazıları şunlardır; Rockefeller Vakfı (1913), Milletler Cemiyeti Sağlık Örgütü (1920), Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi (UNRRA) (1943) , Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu (1919), Sıtma Komisyonu (1923), Çocukları Kurtarın Vakfı (1919), Far Eastern Epidemiological Bureau (1925), The International Institute for the Protection of Childhood in Montevideo (1927).

²⁵ 7 Nisan tarihi “Dünya Sağlık Günü” olarak kutlanmaktadır (WHO, n.d.f)

sağlamak, sağlık hizmetlerine yönelik teknik ve idari hizmetler kurmak, araştırma yapmak ve standardize etmek, gerekli tedbirleri teşvik etmek, iş birliği sağlamak ve örgütün amacına erişmesi için tüm önlemleri almak olarak sıralanabilir (WHO, 2020a s. 2-3).

Birleşmiş Milletler üyesi olan tüm ülkeler, DSÖ Anayasası'nı kabul ederek örgüte üye olabilirler. Diğer ülkelerin üyelik başvuruları ise yönetim organının çoğunluk oyuyla kabul edilebilir. Merkezi İsviçre'de bulunan DSÖ'nün, 194 üye devleti, 150'den fazla ülkede saha ofisi ve doktorlar, epidemiyologlar, bilim insanları da dahil olmak üzere 8000'den fazla çalışanı bulunmaktadır. BM'ye bağlı olmasının yanı sıra sağlık bakanlıkları, devlet kurumları, devlet düzeyinde diğer departmanlar, sağlık ortaklıkları, vakıflar, sivil toplum kuruluşları, sivil toplum, medya, mesleki dernekler ile yakın iş birliği içerisinde çalışmaktadır (WHO, n.d.d). DSÖ'ne üye olan 194 devlet, altı bölgeye ayrılmıştır. Her bölgenin bir bölge ofisi vardır. Bunlar, Afrika Bölge Ofisi, Amerika Bölge Ofisi, Güney Doğu Asya Bölge Ofisi, Avrupa Bölge Ofisi, Doğu Akdeniz Bölge Ofisi ve Batı Pasifik Bölge Ofisidir (WHO, n.d.g).

Kuruluşundan bu yana, sıtma, tüberküloz, çiçek, HIV/AIDS, çocuk felci, SARS, ebola, zika, diyabet, kalp hastalığı ve kanser gibi bulaşıcı ve bulaşıcı olmayan hastalıkları kontrol etme ve yok etme mücadelesinde önemli rol oynamıştır. DSÖ bütçesi, iki kaynaktan finanse edilmektedir. Birincisi, üye devletlerin gayri safi yurtiçi hasılasına göre ödemesi gereken ücrettir. İkincisi ise, diğer BM kuruluşları, üye devletler, hükümetler arası kuruluşlar, hayır kurumları, özel sektör ve diğer kaynaklardan gelen gönüllü katkılardır (WHO, n.d.c). Uluslararası halk sağlığından sorumlu bu uzman kuruluşun şu anki hedefleri, bir milyar daha fazla insanın evrensel sağlık hizmetine sahip olmasını sağlamak, bir milyar insanı daha acil sağlık problemlerinden korumak ve bir milyar insana daha sağlık ve esenlik sağlamaktır (WHO, n.d.e)

DSÖ hakkında daha geniş bilgiye sahip olmak için kuruluşundan bu yana geçirdiği gelişim sürecine bakılmalıdır. DSÖ, kuruluşundan sonraki ilk 10 yılında diğer BM kuruluşlarıyla yakın ilişkiler geliştirmiştir. Sıtma, ekvator frengisi, tüberküloz ve zührevi hastalıklar olmak üzere bulaşıcı hastalıklara odaklanmıştır. Bunun yanı sıra; anne ve çocuk sağlığı, özellikle temiz suya erişimin dahil olduğu çevresel sanitasyon, ilaç ve aşı standardizasyonuna da öncelik verilmiştir (Bynum & Porter, 2008).

1958-68 yılları arasında Afrika'da yeni bağımsız olan devletlerin DSÖ'ne de etkisi olmuştur. Bu devletler, hızla örgüte üye olup oy hakkı elde etmişlerdir. Örneğin

Kongo'daki iç çatışma sırasında yaşanan sağlık krizi, örgütü ulusal sağlık planlaması konusuna yöneltmiştir. Ayrıca, Kongo'dan ayrılan doktor ve diğer sağlık çalışanları işe alınmış ve çok sayıda Kongolu asistanın doktor olabilmesi için burs programı oluşturulmuştur. Daha sonra sağlık personeli gelişimi için oluşturulan burs programları, tüm ülkelerde izlenen bir DSÖ stratejisine dönüşmüştür (Bynum & Porter, 2008).

1968-78 yılları arasına damgasını vuran DSÖ zaferi, zorunlu aşı programı ile çiçek hastalığının yarattığı pandeminin yok edilmesidir. 1974 yılında Genişletilmiş Bağışıklama Programı (EPI) ile diğer hastalıkların da aşı ile yok edilme çabası ivme kazanmıştır. Yine bu dönem üzerinde durulan diğer konular; aile planlaması için üreme konularında AR-GE teşviki, sıtma ve cüzzamın kontrolü, sağlık personellerinin eğitimidir (Bynum & Porter, 2008).

1978-88 yılındaki önemli bir gelişme, Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) ve DSÖ'nün birlikte uluslararası alanda gerçekleştirdiği 1978 tarihli Alma Ata Konferansı'dır. Bu konferans sonunda ortaya çıkan Alma Ata Bildirgesi temel sağlık hizmetlerinin önemini vurgulamış; tüm devletlere bunu sağlamaları için çağrıda bulunmuştur. DSÖ'nün kuruluşundan 30 yıl sonra yayınlanan bu bildirme ile "Herkes için Sağlık" amacı, 134 üyesi tarafından tekrar desteklenmiştir (Bynum & Porter, 2008).

HIV enfeksiyonunun ilk ortaya çıktığı 1980'li yıllarda bu sorunu önlemeye yönelik küresel çabalara DSÖ destek olmuştur. Bu kapsamda, küresel bir strateji sağlayabilmek için AIDS Özel Programı oluşturulmuştur. AIDS Özel Programı'nın teknik ve finansal desteği ile Ulusal AIDS programları oluşturulmuş; Ulusal AIDS komiteleri kurulmuştur (Mann, 1987).²⁶

2008'deki Sağlık İstatistikleri, tüm dünyada bulaşıcı hastalıkların bulaşıcı olmayan hastalıklar karşısında azalma olduğunu gösterse de bir yıl sonrasından itibaren başlayan bir dizi salgın, DSÖ'nün odağını bulaşıcı hastalıklara kaydırmıştır. Sırasıyla, 2008-2009 kolera salgını, 2009'daki H1N1 virüsü, 2014-2016'daki Ebola virüsü, 2015-2016 Zika virüsü ve 2018-2020'de tekrar Ebola virüsü halk sağlığı için endişe yaratmıştır.

DSÖ'nün tarihinde birçok başarının yanı sıra 1980'lerden itibaren AIDS pandemisine ve 2014-2016 Ebola salgınına etkili yanıt verilemediğine dair görüşler de mevcuttur. 2. bölümde açıklandığı üzere 1990'lardan itibaren birçok konu gibi küresel

²⁶ AIDS'in devam eden bir pandemi olması nedeniyle DSÖ hala UNAIDS ile iş birliği içinde çalışmaktadır.

sağlık konusu da değişmiştir. AIDS salgınının farklılık gözetmeden tüm insanları enfekte edebilmesi, sağlığın bir insan hakkı olduğunu tekrar gün yüzüne çıkarmıştır. Bir tarafta neo-liberal ekonomik politikaları ve uluslararası kurallar, diğer tarafta da bulaşıcı hastalık vasıtasıyla sağlığın güvenlikleştirilmesi, sağlık konusunun hem siyasi hem de güvenlik alanında ele alınmasına yol açmıştır. Bu durum elbette ki DSÖ'nün de sağlığa yönelik yaklaşımlarını etkilemiştir. Öncelerde bilimsel ve teknik bir konu olarak ele alınan sağlık, 1990'lardan itibaren diğer sektörler tarafından da belirlenen bir meseleye dönüşmüştür. Bu gelişmeler sonrasında DSÖ de gelir dağılımı, ilaçlara erişim, eğitim düzeyi, kadınların rolü ve sağlık risk faktörlerinin düzenlenmesi gibi konularla da ilgilenmeye başlamıştır (Ata, 2021, s. 7).

3.3. Dünya Sağlık Örgütü'nün Hukuki Niteliği ve Bağlayıcılığı

DSÖ'nün uluslararası alandaki hukuki niteliği ve bağlayıcılığı DSÖ Anayasası çerçevesinde belirlenmiştir. Bu anayasada, yönlendirici ve koordine edici otoritesi, yetkisi dahilindeki her konuya tavsiye verebilmesi ve düzenli olarak rapor edilmesini zorunlu kılan gözetim sisteminin yanında bazı normatif yetkiler de verilmiştir. Bu açıdan diğer BM uzman kuruluşları ile ayrılmaktadır (Burci, 2019). Anayasanın 19. ile 22. maddelerine göz atıldığında, DSÖ'ne geniş çapta yasama yetkisi verildiği görülmektedir. Buna göre DSÖ, Dünya Sağlık Asamblesi'nin üçte ikisinin oy vermesiyle, yetkisi dahilinde olan her konuya ait sözleşme veya anlaşma yapma yetkisine sahiptir. Bu yetkiler 5 madde halinde sıralanmıştır. Kısaca; hastalıkların ülkeler arasında yayılmasını önlemek için sağlık ve karantina tedbirleri ve diğer işlemler; halk sağlığı uygulamaları ile ilgili terimler, teşhis usulleri hakkında standartlar; uluslararası ticaret alanında bulunan ve kullanılan bazı maddeler ile ilgili standartlar; bu maddelerin reklamı ve etiketlenmesiyle ilgili şartlardır (WHO, 2020a, s. 7-8). Bu sözleşme ve anlaşmaların üye devletler açısından bağlayıcı hale gelmesi için "opting-out" sistemi uygulanmaktadır. Buna göre, üye devletler bakımından bağlayıcı hale gelmesi için onay ya da kabul gibi bir işleme gerek bulunmamaktadır (Samancı, 2014, s. 121). Her üye devlet, sözleşme veya anlaşmanın onaylanmasını takip eden 18 ay içinde alması gereken tedbirleri almayı taahhüt eder. Bu süre içerisinde ret veya çekince bildiren devletler hariç, tüm üyeler için yürürlüğe girer (WHO, 2020a, s. 7). DSÖ bu kural koyma olanağını, toplamda üç kez kullanmıştır. Birincisi, 1967'de Hastalıklar ve Ölüm Nedenleri ile İlgili Terminoloji Tüzüğüdür (Nomenclature Regulations). İkincisi, 2003'te Tütün Kontrolü Çerçeve

Sözleşmesi, örgütün kabul etmiş olduğu tek sözleşmedir. Üçüncüsü ise 1951 yılında oluşturulan ve iki kez yenilendikten sonra son halini alan 2005 tarihli Uluslararası Sağlık Tüzüğüdür (UST). Dolayısıyla DSÖ'nün eleştirilen yönlerinden biri de kendisine tanınan normatif yetkileri kullanma konusundaki isteksizliği olmuştur. Buna rağmen UST, salgın hastalıklar için temel hukuksal düzenleme niteliğindedir (Burci, 2019).

194 ülke için bağlayıcılığı olan Uluslararası Sağlık Tüzüğü, “uluslararası trafik ve ticarete gereksiz müdahaleden kaçınarak ve halk sağlığı açısından ortaya çıkacak risk ile orantılı ve sınırlı olarak, hastalıkların uluslararası yayılmasını önlemek, bu hastalıklara karşı korunmak, yayılmalarını kontrol etmek ve halk sağlığı açısından gerekli yanıt vermek” amacıyla kabul edilmiştir (WHO, 2005, madde 2). Bu tüzük kapsamında hem DSÖ'ne bazı yetkiler tanınmış hem de taraf devletlere yükümlülükler getirilmiştir. DSÖ, bu tüzük ile “uluslararası önemi haiz halk sağlığı acil durumu” ilan etme ve buna yönelik geçici tavsiye yayınlama yetkisine sahip olmuştur. “Uluslararası önemi haiz halk sağlığı acil durumu”, bir hastalığın, uluslararası yayılma yoluyla diğer devletler için halk sağlığı riski oluşturduğu; eşgüdüm içinde uluslararası yanıtta bulunulmasını potansiyel olarak gerekli kıldığı tespit edilen olağandışı olay anlamındadır. DSÖ, olağan ya da dönemsel halk sağlığı önlemlerine ilişkin daimi tavsiyeler de yayınlatabilmektedir. DSÖ tarafından yayınlanan geçici ve daimi tavsiyelerin bağlayıcılığı yoktur (WHO, 2005, madde 1).²⁷ Bununla beraber, bilimsel veriler ışığında uzmanlar tarafından hazırlandığı için devletler tarafından dikkate alınması ve uygulanması beklenir.

Taraf devletlerden herhangi birinin ülkesinde ortaya çıkan uluslararası önemi haiz halk sağlığı acil durumu oluşturabilecek bir olayda, olayın gerçekleştiği taraf devletin DSÖ'nü haberdar etme yükümlülüğü bulunmaktadır (WHO, 2005, madde 6). Buna ek olarak diğer önemli taraf yükümlülükleri şu şekilde sıralanabilir; hastalıkları tespit etme, değerlendirme, bildirme ve rapor etme kapasitesini geliştirme ve sürdürme (WHO, 2005, madde 5); DSÖ ile eşgüdümlü yanıt faaliyetlerine mümkün olduğu ölçüde destek sağlama (WHO, 2005, madde 13); liman, havaalanı ve karayolu olmak üzere ülkelerin giriş noktalarıyla ilgili yükümlülükler (WHO, 2005, madde 19-22); Tüzük kapsamındaki

²⁷ UST'de geçici tavsiye şöyle tanımlanmaktadır: “uluslararası önemi haiz halk sağlığı acil durumuna yanıt olmak üzere, hastalığın uluslararası boyutta yayılmasını önlemek veya azaltmak ve uluslararası seyrüsefere müdahaleyi en aza indirmek amacıyla zaman tahditli, riske özel temelde uygulanmak üzere DSÖ tarafından yayımlanmış bağlayıcı olmayan tavsiye” (WHO, 2005, madde 1).

hiçbir tıbbi muayene, aşılama, hastalıktan korunma yöntemi veya sağlık önlemi uygulamama (WHO, 2005, madde 23); yolcuların insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygı göstermek suretiyle muamele etme (WHO, 2005, madde 32).

“Uluslararası önemi haiz bir halk sağlığı acil durumu” oluşturup oluşturmadığı konusundaki karar, DSÖ Genel Direktörü’nün yetkisindedir. Genel Direktör bu acil durum kararını verme sürecinde tüzükte belirlenmiş kıstaslar ve yöntem uyarınca hareket eder Bunlar; bulaşıcı hastalığın yaşandığı taraf devlet tarafından sağlanan bilgiler; Acil Durum Komitesi’nin görüş ve tavsiyeleri, bilimsel ilkelerin yanı sıra, mevcut bilimsel kanıtlar ve diğer ilgili bilgiler; insan sağlığına yönelik risklerin, hastalığın uluslararası düzeyde yayılma riskinin ve uluslararası seyahate yönelik müdahale riskinin değerlendirilmesi olarak sıralanabilir (WHO, 2005, madde 12). Uluslararası önemi haiz bir halk sağlığı acil durumunun gerçekleşmekte olduğu saptanır ise Genel Direktör, tavsiye kararlarını yayınlar (WHO, 2005, madde 15).

DSÖ tarafından taraf devletlere yayınlanacak tavsiyelerin içeriği tüzüğün 18. maddesinde sıralanmıştır. Genel anlamda, tıbbi muayenelerin istenmesi; şüpheli kişiler için karantina ya da diğer sağlık önlemlerinin uygulanması; şüpheli kişilerin temasının takibi, gözlem altına alınması, tedavi uygulanması, girişinin reddedilmesi; etkilenmiş bölgelere yolculuğun gözden geçirilmesi, aşılama gibi hastalıktan korunmaya dair yöntemlerin kanıtlarının gözden geçirilmesi ve talep edilmesi; etkilenmiş bölgelerden gelen kişilere çıkış taraması veya sınırlamalar uygulanması kişilere yönelik tavsiyeler olabilir. Aynı maddede yolcu eşyası, yük, konteynırlar, taşıtlar, mallar ile ilgili verilebilecek tavsiyeler de düzenlenmiştir (WHO, 2005, madde 18).

3.4. Dünya Sağlık Örgütü’nün Yönetim Organları

DSÖ’nün yönetim organları, Dünya Sağlık Asamblesi, Yönetim Kurulu (Executive Board) ve Sekreteryadır (WHO, 2020a, s. 5). Bunlara ek, bölge komiteleri ve bölge ofislerinden oluşan bölgesel örgütlenmesi de bulunmaktadır. Bölge komiteleri, bölgesel nitelik taşıyan konularla ilgili politikalar oluşturur ve bölgesel ofislerin çalışmalarını denetler. Bölge ofisleri ise Genel Direktör otoritesi altında, bölge komitesinin idari organıdır. Bölge dahilinde Sağlık Asamblesi ve Yönetim Kurulu kararlarını uygular (WHO, 2020a, s. 12-13).

DSÖ’nün en yüksek karar alma organı Dünya Sağlık Asamblesi, üye devletleri

temsil eden delegelerden ve oy hakkı olmaksızın ortak üyelerin temsilcilerinden oluşur. Asamble, her yıl olağan şekilde ve gerektiği zamanlarda olağanüstü oturumlar halinde toplanarak Yönetim Kurulu'nun hazırladığı belirli bir sağlık gündemine odaklanır. Dünya Sağlık Asamblesi'nin temel işlevleri, örgütün politikalarını belirlemek, Genel Direktörü seçmek, mali politikaları denetlemek ve önerilen program bütçesini gözden geçirip onaylamaktır (WHO, 2020a, s. 6-7).

Yönetim Kurulu, üç yıllık dönemler için seçilen teknik açıdan nitelikli 34 üyeden oluşur. Yönetim Kurulu kendi içinden bir yıl görev yapacak bir başkan seçer ve bir yılda en az iki kez olmak üzere toplanır. Yönetim Kurulu'nun temel işlevleri, Sağlık Asamblesinin kararlarını ve politikalarını uygulamak, Asamble'nin icra organı olarak hareket etmek, tavsiyelerde bulunmak ve genel olarak çalışmalarını kolaylaştırmaktır (WHO, 2020a, s. 8-9). Ayrıca, kendi inisiyatifiyle veya Genel Direktör'ün önerisi üzerine örgütün yetkisi içinde her türlü amaca yönelik komiteler kurabilir (WHO, 2020a, s. 11). Sekreteryaya ise Genel Direktör ve örgütün gerekli gördüğü teknik ve idari personellerden oluşur (WHO, 2020a, s. 10).

3.4.1. Dünya Sağlık Örgütü'nün Genel Direktörü

DSÖ Genel Direktörü, Asamble'nin belirlediği koşullarla Yönetim Kurulu'nun aday göstermesi üzerine, Asamble tarafından 5 yıllık görev süresi için seçilir. Genel Direktör, örgütün en yüksek teknik ve idari başkanıdır. Yönetim Kurulu'nun otoritesine tabidir. Genel Direktör, Sağlık Asamblesi'nin, Yönetim Kurulu'nun, örgütün tüm komisyon ve komitelerinin ve onun tarafından toplanan konferansların resen sekreteridir. Bu görevleri vekaleten devredebilir (WHO, 2020a, s. 10).

Anayasaya göre her üye devlet, Asamble tarafından onaylanan anlaşmalardaki tedbirleri almayı taahhüt eder. Bu kapsamda alınan önlemler, Genel Direktöre bildirilir; kabul etmemeleri durumunda bunun nedenlerini açıklayan bir beyan gönderirler. Kabul edildiği durumda ise her üye devlet, Genel Direktöre bir yıllık rapor göndermeyi taahhüt eder (WHO, 2020a, s. 7). Genel Direktör, üyelerle anlaşarak üye devletlerin hükümet ve hükümetin çeşitli departmanlarına, özellikle sağlık yönetimine ve ulusal sağlık örgütlerine doğrudan erişimlerini sağlayan bir prosedür oluşturabilir. Ayrıca örgütün yetkisi içine giren uluslararası örgütlerle de doğrudan ilişkiler kurabilir. Bölge bürolarına kendi bölgeleri ile ilgili tüm konularda bilgilendirme sağlar. Örgütün mali tablolarını ve

bütçe tahminlerini hazırlar ve Yönetim Kurulu'na sunar. Asamble tarafından belirlenen personel tüzüğüne göre sekretarya personelinin tayin eder. Personel tayininde en önemli husus, Sekretarya'nın etkinliğinin, bütünlüğünün ve uluslararası temsil niteliğinin en üst düzeyde devam etmesini sağlamaktır. Ayrıca, personelin mümkün olduğu kadar geniş bir coğrafi alandan seçilmesine özen gösterilir (WHO, 2020a, s. 10). Genel Direktörün önerisiyle bölgesel komiteler kurulabilir; bu komiteleri görevlendirebilir. Bölge ofisleri Genel Direktörün yönetimi altındadır; bu ofisteki personellerin atamasında yine Genel Direktörün kararı etkilidir. Genel Direktör, görevini yaparken herhangi bir hükümetten veya örgüt dışındaki herhangi bir makamdan talimat isteyemez veya alamaz. Uluslararası görevli olarak konumlarını etkileyebilecek herhangi bir eylemden kaçınmalıdır (WHO, 2020a, s. 11).

3.5. Dr. Tedros Adhanom Ghebreyesus

Dr. Tedros, 1965 yılında, şu an Eritre sınırları içerisinde yer alan ancak o dönem Etiyopya'ya bağlı Asmara şehrinde doğmuştur. Gençlik yılları, Etiyopya'nın en kuzeyinde yer alan, iç savaştan ağır şekilde etkilenen, sıtma ve kızamık gibi bulaşıcı hastalıkların yaygın olduğu Tigray bölgesinde geçmiştir. 1986 yılında Asmara Üniversitesi'nden Biyoloji alanında lisans derecesini, 1992'de Londra Üniversitesi Enfeksiyon Hastalıkları İmmünolojisi alanında yüksek lisansını, 2000 yılında Nottingham Üniversitesi'nde "Etiyopya'nın Kuzeyindeki Tigray Bölgesi'nde Sıtma Bulaşmasında Barajların Etkileri ve Uygun Kontrol Önlemleri" başlıklı teziyle doktora derecesini tamamlamıştır (WHO, n.d.a). 1986 yılında Etiyopya Sağlık Bakanlığı'na katılan Dr. Tedros, sıtmayı önleme yöntemleri üzerine halk sağlığı uzmanı olarak çalışmıştır. Daha sonra Tigray Bölgesel Sağlık Bürosu Başkanı olarak görev yapmıştır. Görev yaptığı süre boyunca bölgedeki AIDS vakalarında %20 ve sıtma vakalarında %70 azalma sağlanmasıyla tanınmaktadır (Marshall, 2017).

2003 yılında Etiyopya Sağlık Bakanı Yardımcısı olan Dr. Tedros, 2005'ten 2012'ye kadar Sağlık Bakanı olarak görev yapmıştır. Bakan olduğu süreç içerisinde ülkenin sağlık sisteminde kapsamlı bir reforma öncülük etmiş; ülkenin sağlık göstergelerinde önemli ilerlemeler sağlanmıştır. Sağlığı finanse etme mekanizmaları geliştirilmiştir. Sağlık altyapısı ve iş gücü genişletilmiştir. Ulusal Sağlık Genişletme Programı kapsamında, ülke genelinde birçoğu kadın olmak üzere binlerce sağlık çalışanını işe almıştır. Sağlık genişletme çalışanı, Ulusal Sağlık Genişletme Programı

kapsamında yerel topluluklardaki lise mezunlarının bir yıllık eğitim ile işe alınan çalışandır. Hastanelere internet bağlanmıştır. Etiyopya'da 20 milyon böcek ilaçlı cibinlik dağıtan bir program başlatılmıştır. Sağlık Bakanı olduğu süre boyunca sıtmadan ölümler %50, yeni AIDS vakalarından ölümler yaklaşık %90 ve bebek ölümleri yaklaşık %30 oranında azalmıştır. 2000 yılı ile karşılaştırıldığında gebelikte anne ve bebek ölümlerinde yaklaşık %60 azalma olmuştur. Küresel sağlık girişimlerinde oldukça aktif olan Dr. Tedros, ülkesi ile birçok uluslararası sağlık kuruluşu arasında anlaşmalar imzalamıştır (Columbia University, n.d.; Marshall, 2017, s. 2).

Dr. Tedros 2012'den 2016'ya kadar Etiyopya'nın Dışişleri Bakanı olarak görev almıştır. Bu görevde, Addis Ababa Eylem Gündemi'nin (Addis Ababa Action Agenda) müzakere edilmesine öncülük etmiştir. Anlaşmaya göre 193 ülke, Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ulaşmak için gerekli finansmanı taahhüt etmektedir. 2013 ve 2016 yılları arasında Batı Afrika'da yaşanan Ebola salgını sırasında ülkeleri koordine etmede etkili rol oynamış; DSÖ'nün tavsiyelerine uyma konusunda çağrıda bulunmuştur. 2014 yılında Ebola salgını ile ilgili verdiği bir röportajda, temel sağlık hizmetlerinin ve zor zamanlarda iş birliğinin önemini vurgulamıştır. Ayrıca Ebola'dan etkilenen ülkelere ve ötesinde bu etkinin, temel sağlık hizmetlerini oluşturmak için bir fırsat olarak değerlendirilmesini savunmuştur (Jimeno, 2014). Akademik kariyeri, sağlık çalışmaları ve kamu hizmetlerinin yanı sıra görev aldığı diğer platformlar şöyle sıralanabilir; 2007 Dünya Sağlık Asamblesi; DSÖ Afrika Bölge Komitesi, BM HIV/AIDS Programı; Anne Yenidoğan ve Çocuk Sağlığı Ortaklığı, Afrika Birliği; - bir sıtma kontrol projesi olan-Roll-Back Malaria; Küresel AIDS, Tüberküloz ve Sıtma ile Savaş Fonu, Küresel Aşı ve Bağışıklama İttifakı (The High-Level Task Force for the ICPD, n.d.).

2017'nin Mayıs ayında 70. Dünya Sağlık Asamblesi'nde üye devletler, Dr. Tedros Adhanom Ghebreyesus'u DSÖ Genel Direktörü olarak seçmiştir. Dr. Tedros'un Genel Direktör olması, örgüt tarihinde iki açıdan ilke işaret etmektedir. Hem birden fazla aday arasından hem de Afrika Bölgesi'nden ve tıp doktoru olmadan seçilen ilk DSÖ Genel Direktörü'dür (WHO, n.d.a). DSÖ'de dönüşüm yapma ve her yıl milyonları öldüren hastalıklarla mücadele etme sözü vererek göreve başlamıştır. Bu kapsamda dört temel öncelik belirlemiştir. Bunlar, evrensel sağlık hizmeti, acil sağlık hizmetleri, kadın, çocuk ve ergen sağlığı, iklim ve çevre değişikliğinin sağlık üzerindeki etkileridir. Hepsinin merkezinde yer alan evrensel sağlık hizmeti, insan hakları meselesidir. Her ülkenin ve ulusal hükümetin sorumluluğunda olan politik bir seçim olduğunu belirtmiştir. Temelinde

yatan düşünce ise tüm insanların ihtiyaç duydukları sağlık hizmetlerine ekonomik zorluklarla karşılaşmadan eşit şekilde erişebilmesidir. Acil sağlık hizmeti ise evrensel sağlık hizmeti ile aynı madalyonun iki yüzleridir. Bulaşıcı hastalık ortaya çıktığında yayılmasını önlemek için acil sağlık hizmeti gereklidir. Temel sağlık hizmetleri, herkes için tedaviye erişim ve güçlü sağlık sistemleri bulaşıcı hastalıkların yayılmasını önler. Dr. Tedros'a göre, bulaşıcı hastalığın ortaya çıkması kaçınılmaz olsa da salgına dönüşmesi bizim elimizdedir. Bu açıdan acil sağlık hizmeti, turnusol kağıdı görevi görecektir. Acil sağlık durumlarında en savunmasız olan kadınlar, çocuklar ve ergenler evrensel sağlık hizmetinin merkezinde yer almaktadır. Sağlıkla ilgili acil durumlar aniden ortaya çıkarken, iklim değişikliği ağır çekim bir afettir. DSÖ, bu problemi azaltma konusunda stratejik bir rol almalıdır. Dr. Tedros'a göre DSÖ, tüm hükümetlerin, küresel sağlıktaki temel sorunları tartışmak ve karara bağlamak için bir araya geldiği tek mekandır. Aynı zamanda kamuoyunu ve hükümetleri bilgilendiren ve yönlendiren bir kurumdur (WHO, 2017a, 2017c).

BÖLÜM IV

COVID-19 PANDEMİSİNİN GÜVENLİKLEŞTİRİLMESİ

İkinci bölümden anlaşılaçağı üzere güvenlik ve sağık arasında önemli bir ilişki vardır. Özellikle bulaşıcı hastalıklar, bireysel ölçekten küresel ölçeğe kadar her aktörü ve onların güvenliğini ilgilendiren bir meseledir. Güvenlikleştirmenin bize sunduğı çerçevede güvenlikleştirici aktörler söylem yoluyla güvenlik problemini inşa ederler. Makro güvenlikleştirmenin bize sunduğı çerçevede ise güvenlikleştirici aktörler yine söylem yoluyla güvenlik inşasını gerçekleştirir; ancak makro ölçektedir. Çok yakın zamanda ortaya çıkan ve hala devam eden Covid-19 pandemisi de farklı doğasıyla küresel güvenlik alanında yeni deneyimlere sebep olmuştur. Bu nedenle, güvenlikleştirme teorisi ile ele alınması gereken bir konu olduğı düşünülmektedir. DSÖ ise uluslararası sağık konularında öncül bir konumdadır. Önlem almaya yönelik konularda fiili kısıtlılıkları bulunsa da direkt olarak tavsiye verme ve tedbir çağrısı bağlamında işlevli ve söylemleri ciddiye alınan bir örgüttür. Tedros Adhanom Ghebreyesus ise DSÖ Genel Direktörü olması açısından, Covid-19 salgını sürecinin başlangıcından itibaren uluslararası toplumun kulak verdiğı bir figür olduğı varsayılmaktadır.

Bu bölümde öncelikle Covid-19 pandemisi açıklanmaktadır. Bunun için ilk olarak pandeminin ve onu ortaya çıkaran bulaşıcı hastalığın ne olduğı ifade edilmektedir. Covid-19 pandemisi, yeni bir bulaşıcı hastalık olduğı için önceki salgınlar ile karşılaştırılarak ayırt edici etkileri ve özellikleri ortaya konmaktadır. Daha sonra, Covid-19 semptomlarının ilk ortaya çıkışından, DSÖ Acil Durum Komitesi'nin toplandığı tarihe kadarki gelişmeler incelenmektedir. İkinci alt başlık, Dr. Tedros'un söylem analizini içermektedir. Dr. Tedros'un söylem analizi, Acil Durum Komitesi'nin ilk kez toplandığı tarihten, pandemi ilanına kadarki zaman aralığını kapsamaktadır. Üçüncü alt başlıkta ise güvenlikleştirici aktörün gücü, pozisyonu ve kişisel özellikleri, söz-edimlerdeki tehditlerin kime yönelik sunulduğı, güvenlik algısının oluşumunu kolaylaştıracak etkenler, tavsiyeler ve acil durum önlemleri, hitap edilen kitlenin davranışları vb. bağlamlar değerlendirilip belirli bulgular ortaya konmaktadır.

4.1. Covid-19 Pandemisi

4.1.1. Pandemi ve Bulaşıcı Hastalık

Son dönemde, günlük hayata nüfuz eden ve bu tezin odak noktalarından biri olan “pandemi”, eski Yunancada tüm anlamına gelen “pan” ve insanlar anlamına “demos” kelimelerinin birleşiminden ortaya çıkmıştır. Epidemiyoloji Sözlüğünde; “Dünya çapında ya da çok geniş bir alanda meydana gelen, uluslararası sınırları aşan ve genellikle çok sayıda insanı etkileyen epidemi” olarak tanımlanmaktadır (Porta, 2008, s. 179). Tanımdaki epidemiden anlaşılması gereken ise bir hastalığın bir bölgede, toplumda ya da bir grup insanda olağanın üstünde görülmesi olarak anlaşılmalıdır. Ayrıca, uzmanların çoğu epidemiyi salgın ile aynı anlamda kullanmaktadır. Yukarıdaki pandemi tanımı, her ne kadar uluslararası kabul görmüş olsa da bazı eksiklikleri nedeniyle tam olarak neyi ifade ettiğini göstermez. Örneğin, mevsimsel epidemiler yukarıdaki tanıma uymaktadır ancak pandemi olarak kabul edilmez. Bununla beraber, şimdiye kadarki yazılmış tıbbi yazıların çoğunda pandeminin bazı özellikleri ön plana çıkmaktadır. Bunlar; geniş coğrafi bölgelere yayılmış olması, yeni bir hastalığın ortaya çıkması, bulaşıcı olması, şiddetli ve ölümcül olması, popülasyon bağışıklığının yetersiz olması olarak sıralanabilir (Qiu ve diğerleri, 2017). O halde pandemi, küresel anlamda etkisini gösteren yeni ve şiddetli salgın hastalıklar olarak tanımlanabilir.

Bir pandemi ya da epideminin varlığından söz edebilmek için öncelikle bir bulaşıcı hastalığın varlığı gereklidir. Bulaşıcı hastalık; virüsler, bakteriler, riketsiyalar ya da mantarlar gibi organizmaların canlının vücuduna girip onu hasta etmesi demektir. Bulaşıcı hastalıkların tarihsel gelişimini evrimsel süreç içerisinde ele alacak olursak birkaç yüz bin yıl öncesine kadar yaşadığı bilinen homo sapienslerden öteye götürmek mümkündür. Yeryüzündeki yaşamın ilk belirtileri, bizden 3-4 milyar yıl öncesinde yaşamaya başlayan tek hücreli mikroorganizmalardır. Mikroorganizmalar; bakteriler, mayalar, mantarlar, küfler, parazitler, algler, plankton, planarya, amoeba gibi mikroskobik canlılardır. Bu canlıların, sindirim sisteminin işleyişinde olduğu gibi bazı gıdaların yapımında ve antibiyotik yapımında kullanılması gibi yaşama faydaları olabilmektedir. Bunun aksine patojenik mikroorganizmalar ise insan, hayvan ve bitkinin organizmalarına girerek hastalıklara ve ölümlere neden olabilmektedir (Tekeli, 2020). Bulaşıcı hastalık olarak adlandırılan biyolojik durum, aslen bir döngüden oluşmaktadır. Kaynak, bulaşma yolu ve konakçının arasındaki ilişkiden ortaya çıkan bu döngüye enfeksiyon zinciri adı verilir. Enfeksiyon kaynağı, insan, hayvan, bitki gibi canlı ya da toprak, bardak gibi cansız varlıkların tümü olabilir. Enfeksiyona neden olan etken, bu varlıkların üzerinde yaşar, çoğalır ve yaşamını sürdürebilmek için de bu varlıklara bağımlıdır. Bulaşma yolu ise

enfeksiyon etkeninin kaynaktan konakçıya ulaşım şeklidir ve doğrudan ya da dolaylı olarak kategorize edilmektedir (Aytaç & Nazik, 2016). Doğrudan bulaşmada enfeksiyon etkeni bir aracıya gerek duymamaktadır. Bir köpek tarafından ısırılıp kuduz olmak yahut anne karnındaki bebeğe geçebilecek HIV bu bulaşma yoluna örnek gösterilebilir. Dolaylı bulaşma yolu ise enfeksiyon etkeninin kaynaktan ayrıldıktan sonra bir madde içinde ya da üzerinde yaşamını sürdürüp daha sonrasında konakçıya ulaşmasıdır (Ellidokuz & Aksakoğlu, 2002, s. 291). Herhangi bir eşya ile bulaşan enfeksiyon ya da sivrisinekler aracılığıyla bulaşan sıtma bu kategori altındadır. Bazı mikroorganizmalar iki yolla da bulaşma riskine sahiptir. Örneğin Hepatit B, cinsel yolla doğrudan bulaşabileceği gibi sterilize edilmemiş iğne kullanımı ile dolaylı yoldan da bulaşabilir. Enfeksiyon zincirindeki son halka ise duyarlı bir konakçıdır. Enfeksiyon riskine maruz kalmanın, enfeksiyonla sonuçlanıp sonuçlanmayacağı maruz kalan konağın direncine, patojene, çevre ve daha birçok çeşitli faktöre bağlıdır. Bu döngüyü anlamak için modern insan tarihinin öncesinden bir örnek verecek olursak 2,4 ila 2,8 milyon yıl önce yaşamış olan, insan ve insansı maymun benzeri özellikler taşıyan Australopithecus Africanus türündeki canlıda, genelde hayvansal gıdaların tüketiminden bulaşan bruselloza rastlanmıştır (D'Anastasio & vd., 2009). Bu vakada; kaynak, hayvansal gıda; konakçı, Australopithecus Africanus; bulaşma yolu ise gıda kaynaklı dolaylı yoldur.

Modern insanlığın ortaya çıkışından neolitik çağa, tarım devriminden uzay çağına, tarihin her sahnesinde bulaşıcı hastalıklara rastlanmaktadır. Özellikle yerleşik yaşama geçiş, şehirlerin kurulması ve yoğun toplulukların ortaya çıkışıyla beraber bulaşıcı hastalıklar büyük salgınlara dönüşmüştür. Tıp bilimi olmadığı için tanrının cezası olarak görüldüğü ya da her hastalığın veba olarak adlandırıldığı dönemlerden geçilmiştir. Günümüze gelene dek veba, sıtma, HIV, kolera, çiçek, grip, sarı humma, verem, tifo, tifüs, frengi, belsoğukluğu, bruselloz, çiçek hastalığı, difteri, dizanteri, hepatit, kızamık, menenjit, psittakoz, su çiçeği, tetanos, tularemi ve zatürre gibi bilinen, ayrıca da bilinmeyen birçok bulaşıcı hastalık yaşanmıştır. Bir yandan da bilim gelişmiş ve bugünkü gelişmişlik düzeyinde, hangi mikro organizmaların ve virüslerin, hangi hastalıkları yarattığı, bunların nasıl salgına ve ötesinde pandemiye dönüştüğü bilinmektedir. Bakteriler; veba, kolera, trahom, tifo, cüzam, tüberküloz, boğaz ve idrar yolu enfeksiyonlarını oluşturmaktadır. Parazitler; sıtma, bağırsak enfeksiyonlarını oluşturmaktadır. Virüsler; kuduz, kanser, grip, çiçek, suçiçeği, zona, ebola, Kırım Kongo kanamalı ateşini ve benzerlerini oluşturmaktadır. Mantarlar ise cilt hastalıklarını oluşturmaktadır (Tekeli, 2020, s. 22).

Son yüzyıl içinde, günümüze en yakın tarihlerde 1957-8 yılında tahmini 2 milyon can kaybının olduğu Asya gribi ve yine tahminen 1 milyon kişinin yaşamını yitirdiği 1968-70 Hong Kong gribi salgınları atlatılmıştır. Son 20 yılda ise ağır akut solunum yetersizliği virüsü, kuş gribi, ebola, Orta Doğu solunum sendromu ya da domuz gribi gibi daha az can kaybının yaşandığı salgınlar karşımıza çıkmıştır. Şu anda küresel çapta aktif olarak dünyayı tehdit etmekte olan iki tane pandemi bulunmaktadır. Bunlardan biri, insan bağışıklık yetmezliği virüsüdür. Bu bulaşıcı hastalığın başlangıcından itibaren geçen on yıllarda 36,3 milyon kişi AIDS'e bağlı hastalıklardan hayatını kaybetmiştir (Aslan, 2020; UNAIDS, n.d.). Diğeri ise hayatı aniden felce uğratan Covid-19 pandemisidir.

4.1.2. Covid-19 Pandemisi

Aralık 2019'da Çin'in Wuhan kentinde ilk belirtilerine rastlanan yeni tip koronavirüs nedeniyle 30 Ocak 2020'de DSÖ tarafından "uluslararası önemi haiz halk sağlığı acil durumu" ilan edilmiştir. Başlarda, yalnızca Çin ve onun çevre ülkelerine tesir eden bölgesel bir "epidemi" olarak algılanan Covid-19, kısa bir süre sonra Çin dışındaki vaka sayısındaki artış, virüsün yayılma hızı ve yetkililerin gerekli önlemleri almaması sebebiyle 11 Mart 2020'de DSÖ tarafından "pandemi" olarak ilan edilmiştir. İlerleyen süreçte ise tüm dünyada milyonlarca vaka ve can kaybı ile ölümcül küresel salgınlar listesinde yerini almıştır.

Koronavirüsler, insanlarda ve hayvanlarda hastalığa neden olabilen, bazen de insan ve hayvan arası geçiş yapabilen geniş bir virüs ailesidir. Mikroskop ile bakıldığında, yuvarlak üzerindeki çıkıntılar taca benzediğinden dolayı Latince taç manasına gelen "corona" ile adlandırılmıştır. Yeni koronavirüs keşfinden önce, altı koronavirüs türünün insanlarda hastalığa neden olduğu bilinmektedir. Bu altı tür, toplumda sıkça rastlanılan nezle gibi basit solunum yolu enfeksiyonlarına ek olarak Orta Doğu Solunum Sendromu koronavirüsü (MERS-CoV) ve Şiddetli Akut Solunum Sendromu koronavirüsü (SARS-CoV) gibi daha şiddetli hastalıklara da yol açmaktadır. "Wuhan pnömonisi" olarak rapor edilmeye başlayan bu yedinci tip koronavirüsün (SARS-CoV-2) neden olduğu hastalık, 11 Şubat itibarıyla Covid-19 olarak adlandırılmıştır (Zhu, ve diğerleri, 2020).

Salgın hastalıklar; toplumsal, psikolojik, ekonomik, siyasi, dini, bilimsel, kültürel, askeri ve daha birçok boyutlarda insanlık tarihinin bütünleşik parçası olmuştur.

Dolayısıyla, toplumlar daha önce de virüslerle baş etmek zorunda kalmıştır. Ancak çok uzun yıllardır bu denli etkisi hissedilen ve günlük yaşamı durma noktasına getiren bir pandemiyle karşı karşıya kalınmamıştır. Yaşanan sürece kısaca göz atıldığında, bilimsel çalışmalar uzunca bir süre yetersiz kaldı; birçok ülkenin sağlık sistemi çöktü, ekonomik durgunluk sebebiyle kriz ortaya çıktı; bireysel hak ve özgürlüklerden ödün verildi, uluslararası sistemin ve siyasetin temel dinamikleri etkilendi. Bu noktada, şu soruyu sormak gerekiyor: Covid-19 pandemisini önceki salgınlardan ayıran özellikleri nedir?

Normal şartlarda virüs, vücuda girdikten sonra bağışıklık sistemimiz alarm verir. Fakat, Covid-19'a neden olan SARS-CoV-2 virüsü bu alarma engel olarak kişinin hastalandığını fark etmemesini sağlamaktadır. Kişi fark ettiğinde ise zaten bir gün önce, vücuttaki virüs miktarı en yüksek düzeye çıkmış oluyor ki bu süre içerisinde de kişi taşıyıcı olabilmektedir. Bu sinsiliği yönünden HIV ile benzerlik gösterse de etkilerini hissetme sürelerinde ve yayılım şekillerinde ciddi farklar bulunmaktadır. HIV'in ölümcül olması için yıllar gerekirken SARS-CoV-2 için günler yeterlidir. Diğer taraftan HIV, kan yoluyla ya da cinsel ilişki ile bulaşabiliyorken SARS-CoV-2 damlacık saçılması, temas ve hatta aynı ortamda bulunmakla yayılabilmektedir. Bulaşma şekli, tarih yakınlığı ve dolayısıyla da yayılma hızı açısından son büyük salgın olan 2009 yılındaki Domuz Gribi ile kıyasa gidilebilir. Çünkü, Domuz Gribi'ne yol açan H1N1 virüsü de mevsimsel grip şeklinde bulaşmaktadır. Yalnızca 6 hafta içerisinde 30 ülkeye yayılmıştır (Balta, 2020). Bununla beraber, H1N1'in daha önce karşılaşılan virüse yakınlığı nedeniyle yaşlı nüfus bir miktar direnç gösterebilmiştir; böylelikle etkisi az hissedilmiştir. SARS-CoV-2 ise yeni bir tür olduğu için başta yaşlılar olmak üzere kalp hastalığı, akciğer hastalığı, obezite, kronik böbrek ve karaciğer hastalığına sahip nüfusun bağışıklığında şok etkisi yaratmıştır (Gallagher, 2020).

Covid-19 Pandemisinin, ölümcüllüğü ve bulaşma hızı dikkate alındığında karşılaştırılabilir en yakın tarihli pandemi, yüzyılı aşkın süre önce gerçekleşen ve üç dalga halinde 50 milyon insanın canına mal olan 1918-19 İspanyol Gribidir (Yolun, 2020). Yine de ikisi arasında büyük ayrımlar bulunmaktadır. Örneğin, İspanyol Gribinin vakalara dair sayısal verilerde çok önde olması, Birinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru ortaya çıkmış olmasıyla yakından ilişkilidir. Halihazırdaki güç yaşam şartları, insanların temastan kaçınamaması, ilaçsızlık ve yetersiz tedavi yöntemleri sayısız farklardan bazılarıdır. Bu nedenle, mutlak bir mukayese mümkün değildir.

Bu doğrultuda, Covid-19'u asıl özgün kılan niteliği varoluşumuzun ulaştığı son

noktadaki, modernleşme ve küreselleşme ile iç içe geçmesidir. Günümüz dünya koşulları, bir salgın için avantajlarla beraber dezavantajlar da sunmaktadır. Hem endişe yaratıcı faktörler hem de iş birliğine yönelik hareketler küreselleşebilir. Örneğin, sosyal medya çağında yaşanan ilk pandemi olması sebebiyle doğru tedbir paylaşımlarının ve bilgi dezenformasyonunun beraberce virüsten hızlı yayıldığı söylenebilir (Hickok, 2020). Aynı zamanda küresel veri setlerinin paylaşımı, mikrobiyolojik teknolojinin ve sağlık sistemlerinin gelişmişliği ve bu sayede tıbbi reaksiyonların daha hızlı gerçekleşmesi gerekmektedir.

Covid-19 pandemisi, az gelişmiş ülkelerdeki temiz suya erişim, yetersiz sağlık hizmetleri, yetersiz gıda, hijyen koşulları ve diğer sosyal normlar sebebiyle oluşabilen hastalıkların az gelişmiş ülkelerde yayılma algısını da bulandırmıştır. Bu durum, Koronavirüse karşı tepkiyi hızlandırması açısından önemlidir. Nitekim, Çin'den yola çıkan virüsten en çok etkilenen ülkeler arasında ABD, İngiltere, İtalya ve Fransa gibi güçlü aktörler bulunmaktadır.

4.1.3. Covid-19 Pandemisinin Ortaya Çıkışı

26 Aralık 2019'da Dr. Zhang Jixian, ateş ve öksürük şikayetleriyle Hubei Eyalet Hastanesi'ne giden bir çiftin tomografi görüntülerinde anormallik fark etmiştir. 2003 SARS salgınından tecrübeli Dr. Zhang'ın, çiftin oğlunu da görmeyi talep etmesi üzerine hem çiftin oğlunda hem de başka bir hastanın akciğerlerinde, normal zatürre semptomlarına göre farklılık görmüştür. Dr. Zhang, bu durumu hastane başkanına, hastane ise bölgenin Hastalık Kontrol Merkezi'ne bildirmiştir. 30 Aralık günü Wuhan Belediyesi Sağlık Komisyonu, yetkisi altındaki tıbbi kurumlara nedeni bilinmeyen zatürre vakalarının bildirilmesini ilişkin acil uyarı yayınlamıştır. Bu uyarı genel olarak, güncel ve geçmişte hastaneye başvuran benzer semptomlara sahip hastaların verilerinin paylaşılması ve sağlık personellerinin dikkatli davranması ile ilgilidir (Li, Cui, & Zhang, 2020). Ayrıca diğer şüpheli hastalar da gerekli önlemlerin sağlandığı belirli bir hastanede karantinaya alınmış; burada gerekli testler ve analizler yapılmıştır. İnceleme içinse hükümet yetkilileri, virologlar, epidemiyologlar ve diğer doktorlardan oluşan uzman ekip kurulmuştur.

31 Aralık 2019, Covid-19 için kritik bir tarihtir çünkü Çin halkı, Dünya kamuoyu ve DSÖ, Çin'in Hubei Eyaleti'nin Wuhan Şehrinde ortaya çıkan ve nedeni bilinmeyen pnömoni (zatürre) vakaları hakkında resmi bir şekilde bilgilendirilmiştir. Wuhan Belediye

Sağlık Komisyonu'nun web sitesinde, salgın belirtileri yayınlanarak vatandaşlar bilgilendirilmiştir. DSÖ'ne gönderilen raporda da klinik belirti ve semptomların ateş, nefes almada zorluk ve akciğer radyografilerindeki lezyonlar olduğu belirtilmiştir. Ulusal yetkililer, 7'si ağır durumda olan 27 vakanın olduğunu; sağlık kurumlarına gelen bazı hastaların, kümes hayvanları, yılanlar, yarasalar ve diğer vahşi hayvanların satıldığı Huanan Deniz Ürünleri Pazarı'nda satıcı olarak çalıştığını, enfekte sağlık çalışanı olmadığını, insandan insana bulaşma belirtisi olmadığını ve enfeksiyonun nedeninin hala araştırıldığını raporlamıştır. Bu yaşanan gelişmelerin akabinde, 2002-2004 SARS salgınının tekrarlanacağı endişesiyle arama motorlarında virüs aramaları artmış; uluslararası örgütler kendi bünyelerinde raporlamaya başlamış; Çin sosyal medyası başta olmak üzere birçok platformda ve diplomaside dile getirilen konulardan biri olmuştur. Yani 31 Aralık tarihinde koronavirüs, yavaş yavaş uluslararası gündemin radarına girmeye başlamıştır. 1 Ocak 2020'ye gelindiğinde Çin'in resmi haber ajansı Xinhua, Huanan Deniz Ürünleri Pazarı'nın temizlik ve dezenfeksiyon sebebiyle kapatıldığını bildirmiştir. 3 Ocak 2020'de 11'i kritik ve geri kalanları stabil durumda olmak üzere 44 hasta rapor edilmiştir. Enfekte olan sağlık çalışanı ve insandan insana bulaştığına dair kanıt olmamasına rağmen temaslı olduğu düşünülen 121 kişi müşahade altına alınmıştır. Bu sınırlı bilgiler ışığında, DSÖ'nün risk değerlendirmesi hayvandan bulaş olabileceği, kış mevsiminde zatürrenin yaygın olabileceği ancak aynı semptomlara sahip 44 hasta sebebiyle dikkat edilmesi gereken bir konu olduğu yönünde olmuştur (WHO, 2020b).

Bir salgın durumunda hastalık hakkında bilgi sahibi olmak, çözümünü kolaylaştırmak için gereklidir. Hastalığın ilk olarak hangi kaynak tarafından ortaya çıktığı, bulaşma şekli, kuluçka süresi, kimlerin nerelerde etkilendiği ve benzeri bilgilere hızlıca sahip olmak tehdit boyutunun anlaşılması, tedavi ve korunma yöntemleri açısından işi kolaylaştırır. Covid-19 salgınının henüz küresel krize dönüşmeden önceki süreçte, ulusal ve uluslararası yetkililerin uğraşlarından biri de salgına neden olan enfeksiyonun etimolojisine ve nasıl yayıldığı bilgisine ulaşmak olmuştur. Kuluçka süresinin 14 günü bulabilmesi ise bu bilgiye ulaşmayı zorlaştırmıştır. Bugün bile salgının net bir şekilde hangi gün ortaya çıktığı bilinmemektedir. Kimi kaynaklara göre, Covid-19 semptomları olan hastalar, kasım ayından itibaren sağlık kurumlarına gitmiştir. Örneğin salgının ilk aylarında South China Morning Post isimli gazete, hükümet verilerinden alıntılarını belirterek şöyle bir haber yapmıştır: "17 Kasım'da 55 yaşındaki bir erkek, Covid-19 semptomları nedeniyle hastaneye giden ilk hastadır; 15 Aralık'a kadar toplam vaka sayısı 27'ye, 20

Aralık'a kadar ise 60'a ulaşmıştır". 27 Aralık günü, Dr. Zhang Jixian (Hubei Eyalet Hastanesi Solunum Bölümü Başkanı), Çin'deki sağlık yetkililerine yeni bir koronavirüsün hastalığa neden olduğunu bildirdiğinde ise vaka sayısı 180'i aşmıştır (Ma, 2020).

Bir başka kaynak ise The Lancet isimli akademik dergide, 29 araştırmacının katkısıyla 24 Ocak 2020 tarihli yayınlanan makaledir. Bu makalede, laboratuvarca enfekte olduğu doğrulanmış hastaların klinik özellikleri incelenmiştir. Araştırmacılar, verilere ulaşırken Uluslararası Şiddetli Akut Solunum ve Yeni Gelişen Enfeksiyon Konsorsiyumu (ISARIC) ve DSÖ gibi kaynaklara ilaveten, hastaların kendileri ve aileleri ile de doğrudan iletişime geçmişlerdir. Bu araştırmada, daha farklı bir şekilde en erken vaka tarihi 1 Aralık 2019'dur. Enfekte olan ilk kişi deniz ürünleri pazarına maruz kalmamış ve ailesine bulaştırmamıştır. O tarihten itibaren 2 Ocak 2020'ye kadar, zatürre semptomlarına sahip toplam 41 kişide yeni tip koronavirüsün neden olduğu enfeksiyon gözlemlenmiştir. 41 kişi arasından 27'sinin Huanan Deniz Ürünleri Pazarı'nı ziyaret ettiği tespit edilmiştir. Hastalardan yaklaşık 3'te 1'i yoğun bakıma kaldırılmış; 6'sı ise hayatını kaybetmiştir (Huang, ve diğerleri, 2020).

Salgının başlangıcını, 8 Aralık ya da 12 Aralık olarak belirten resmi kaynaklara da rastlanmaktadır (European Centre for Disease Prevention and Control, 2020; Centers for Disease Control and Prevention, n.d.). Kesin olarak bilinen ise Aralık 2019 boyunca, standart tedavilere yanıt vermeyen ve benzer zatürre semptomlarına sahip hastaların tıbbi yardım aradığıdır. Uzunca bir süre sonra araştırmacılar hala salgının kökenini araştırırken fark etmişlerdir ki Aralık 2019'da Wuhan ve çevresinde toplam 174 vaka yaşanmıştır. Ayrıca, yetkililer halk sağlığı önlemlerini yürürlüğe koyduğunda virüs düşünüldüğünden daha geniş çapta zaten aktif bir biçimde dolaşmaktadır. Virüsün kuluçka süresi ve her hastanın sağlık kurumuna gidecek kadar etkilenmediği de göz önüne alındığında, aralık ayı boyunca 1000'den fazla insanın enfekte olmuş olması da muhtemeldir (Walsh, 2021).

Çinli sağlık çalışanları, benzer vakaların her geçen gün artmaya devam eden ve çoğunlukla hayvan pazarı kaynaklı yeni bir virüsle karşı karşıya olduklarını Aralık ayı sonlarında fark etmişlerdir. Görüldüğü üzere, farklı kaynaklarda, farklı vaka tarihlerine rastlansa da yeni bir virüs olasılığının farkına varılana kadar ortalama 1 ay boyunca önlem alma konusunda gecikilmiştir. Aslında, doğal yollardan ortaya çıkan ve daha önce aşına olunmayan salgınlarda bu mümkündür. İlk ortaya çıkışından sonraki ilerleyen süreçte, raporlar ve kayıtlar gözden geçirildikten sonra eski vakaların olduğu anlaşılabilir. Doktorlar, o sırada tüm vakalardan haberdar olmayabilirler ya da deneyimsizlikten

kaynaklanan mesleki yetersizlik sonucu zaman kaybı yaşanmış olabilir. Sonuçta, küresel krize döndükten sonra da farklı topluluklar tarafından sık sık bilinmeyen yeni düşman olarak betimlenmiştir.

7 Ocak 2020'ye gelindiğinde Çin'deki bilim insanları, art arda gelen şüpheli vakaların sebebinin yeni bir koronavirüs tipi olduğunun keşfini duyurmuştur. Aynı hafta içerisinde birçok önemli gelişme yaşanmıştır. Hayvan pazarını sıkça ziyaret eden ama aynı zamanda başka kronik rahatsızlıklara da sahip 61 yaşındaki bir adamın hayatını kaybetmesi ile virüs kaynaklı ilk ölüm Çin'de bildirilmiştir. Ardından, 12 Ocak'ta Çin tarafından yeni tür koronavirüsün genetik dizilimi paylaşılmıştır. Bu gelişme diğer ülkelerde de -tanı kitleri üretimi, aşı geliştirme çalışmaları gibi- hastalığı teşhis, önleme ve tedavi etme arayışlarına büyük katkı sağlayacaktır (WHO, 2020c). 13 Ocak'ta ilk defa Çin'den başka bir ülkede, yeni koronavirüs vakası saptanmıştır. Tayland'daki bu vakanın ardından, yalnızca 10 gün içerisinde Japonya, Nepal, Tayvan, Avustralya, Malezya, Singapur, Güney Kore, Vietnam olmak üzere yakın çevre ülkelerden yeni vakalar bildirilmiştir (WHO, 2020d, 2020e). Bu sırada başta Asya ülkeleri ve diğer bazı ülkeler, yurt dışı seyahatlerine yönelik sağlık tedbirlerini arttırmaya başlasa da hala hastalığın nasıl bulaştığı, klinik özellikleri ya da yayılma derecesi hakkında bilgi eksikliği yaşanmaktadır. Yeni tip koronavirüs keşfinin ve gen dizilimi paylaşımının sonrasında bile virüsün insandan insana bulaşabileceğinin çok muhtemel olduğu belirtilirken bunun kolayca gerçekleştiğine dair net bir kanıt bulunamamıştır (Allam, 2020; Kurt & Karaali, 2020). Nitekim, 20-21 Ocak tarihinde insandan insana geçiş doğrulanana kadar hem Çin hükümeti hem de DSÖ tarafından sıklıkla tartışma konusu olmuştur (WHO, 2020f). Bu tarihten bir gün sonra ise DSÖ Acil Durum Komitesi ilk kez toplanmıştır.

4.2. Covid-19'un Dr. Tedros Tarafından Güvenlikleştirilme Süreci

4.2.1 Ocak 2020

Covid-19'un başlangıcından itibaren salgın ile yakından ilgilenen isimlerden biri DSÖ Genel Direktörü Tedros Adhanom Ghebreyesus'dur. Salgının belirsizlik yaşadığı ilk günlerde, bilgi alışverişi için Çin Ulusal Sağlık Komisyonu Başkanı ve Çin Hastalık Kontrol Merkezi Direktörü ile telefon görüşmeleri yapmıştır.

Covid-19 ile ilgili Acil Durum Komitesi ise ilk kez 22 Ocak'ta toplanmıştır. 15 bağımsız uzmandan oluşan Komite ilk gün belirli bir tavsiyede bulunamamıştır. Ertesi gün

devam eden görüşmelerde, yetersiz bilgi sebebiyle görüş ayrılıkları meydana gelmiştir. Bu nedenle, uluslararası önemi haiz bir halk sağlığı acil durumu oluşturması konusunda henüz erken olduğu düşünülmüştür. Komitenin, 10 gün içinde tekrar toplanmaya hazır olduklarını belirtmesi üzerine DSÖ, Çin, diğer ülkeler ve uluslararası toplum için tavsiyeler sunmuştur. Genel Direktör ise tavsiyeleri kabul etmiştir (WHO, 2020h).

Bu toplantılar sonrasında Dr. Tedros'un açıklamaları, Çinli yetkililerin yaptığı sunumun detayı ve derinliğinden çok etkilendiği, son haftalarda doğrudan konuştuğu Çin Sağlık Bakanı'nın iş birliğini takdir ettiği, Başkan Xi ve Başbakan Li'nin liderliği, aracılığı ve salgına yanıt vermek için aldıkları tüm önlemlerin çok değerli olduğu yönündedir. Konuşmasına şu şekilde devam etmiştir:

Uluslararası önemi haiz bir halk sağlığı acil durumu ilan edip etmeme kararı, son derece ciddiye aldığım ve yalnızca tüm bulguları uygun şekilde değerlendirerek vermeye hazır olduğum bir karardır (WHO, 2020g).

23 Ocak'ta Dr. Tedros, DSÖ'ne 17 ölüm dahil 584 vaka bildirildiğini, bu vakaların 575'inin Çin'de olduğunu belirtmiştir. Çin haricinde vaka bildiren 6 ülkede ise hiç can kaybı yaşanmamıştır. Ayrıca, hala bilinmeyen çok şey olduğunu, virüsün kaynağının bilinmediğini, ne kadar kolaylıkta yayıldığını, klinik özelliklerini ya da şiddetini tam olarak anlayamadıklarını, Çin'in diğer bölgelerinde ve diğer ülkelerde daha fazla vaka görülmesinin muhtemel olduğunu belirtmiştir. Virüsün daha fazla yayılmasını önlemek için komitenin çeşitli önerilerde bulunduğunu ifade eden Dr. Tedros'un 23 Ocak'taki açıklaması ise şu şekildedir:

Bugün uluslararası önemi haiz bir halk sağlığı acil durumu ilan etmiyorum. (...) Çoğu insan için daha hafif semptomlara neden olmasına rağmen bu virüsün ciddi hastalığa neden olabileceğini ve öldürebileceğini biliyoruz. (...) Bu Çin'de acil durumdur; ancak henüz küresel bir acil sağlık durumu haline gelmemiştir. (...) Komite, başkanın açıkladığı ve benim de kabul ettiğim, virüsün daha fazla yayılmasını önlemek için çeşitli tavsiyelerde bulundu. El yıkamak, hapşırırken ağzı ve burnu kapatmak gibi kendimizi ve diğerlerini korumak için yapabileceğimiz birkaç basit şey var. (...) DSÖ, bu salgını ülke, bölge ve küresel düzeyde her gün her dakika takip etmektedir. (...) Bu salgını mümkün olan en kısa sürede sona erdirmeye tamamen kararlıyız. Komiteyi yeniden toplamakta tereddüt etmeyeceğim" (WHO, 2020i).

Dr. Tedros'un bu söylemlerinden yola çıkıldığında, bilgi alışverişinin merkezinde bulunan biri için bile bilinmezliğin hakim olduğu anlaşılmaktadır. Yine de bu bilinmeyen tehdit, söylemsel inşa süreci ile güvenlik gündemine dahil edilmeye başlanmıştır. Salgının Çin'de acil durum olduğunun ancak henüz küresel bir acil durum haline gelmediğinin

belirtilmesiyle bir tehdidin varlığı açık şekilde anlaşılmaktadır. Her ne kadar, hitap edilen kitle geniş olsa da referans nesnesi olarak işaret edilen Çin toplumu ya da Çin devletidir. Bu nedenle, orta düzeyde bir güvenlikleştirici adım gözlemlenmektedir. Aynı zamanda gündeme dahil edilmeye başlanan tehdidin, varoluşsal bir tehdit olduğu tartışmaya açılabilir. Çünkü her ne kadar durumu ciddiye aldıklarını ve küresel yayılmanın muhtemel olduğunu ifade etse de uluslararası önemi haiz bir halk sağlığı acil durumu ilan etmemektedir. Ayrıca, bu tehdidin olağanüstü önlemlere ihtiyaç duyduğu da pek anlaşılamamaktadır. Bu durum, “El yıkamak, hapşırırken ağzı ve burnu kapatmak gibi kendimizi ve diğerlerini korumak için yapabileceğimiz birkaç basit şey var.” söyleminden açık bir şekilde anlaşılan, olağan yöntemlerle kolaylıkla üstesinden gelinebilecek bir mesele olduğudur. Diğer taraftan, komiteyi tekrar toplama gibi ileriye dönük planlar sebebiyle çok acil bir müdahalenin gerekli olduğu algısı da oluşturmamaktadır.

28 Ocak'ta Genel Direktör Tedros, salgın hakkında daha fazla bilgi almak, teknik yardım sunmak ve Çin Devlet Başkanı Xi Jinping ile görüşmek için Pekin'e gitmiştir. Görüşmeye DSÖ'den üst düzey heyet ve bazı Çinli üst düzey yöneticiler katılmıştır. Çin Ulusal Sağlık Komisyonu, salgına yanıt verme ve yönetme konusundaki halk sağlığı kapasitelerini ve kaynaklarını sunmuştur. Görüşmenin genel konusu, virüse yönelik önlemler, araştırmalar, veri paylaşımında iş birliğine yönelik olmuştur. Ayrıca, küresel çabalara rehberlik sağlaması ve salgının daha iyi anlaşılması için DSÖ tarafından uluslararası uzmanlardan oluşan bir grubun Çin'e gönderilmesi kararlaştırılmıştır. Bu görüşme sonrasında Dr. Tedros'un açıklamaları şöyle olmuştur:

Bu virüsün hem Çin'de hem de küresel çapta yayılmasını durdurmak DSÖ'nün en yüksek önceliğidir. Çin'in bu salgındaki ciddiyetini, özellikle üst düzey liderliğini, virüsün genetik dizisinin ve verilerin paylaşılması da dahil olmak üzere gösterdikleri şeffaflığı takdir ediyoruz. DSÖ, virüsü anlamak ve bulaşmayı sınırlamak için önlemler konusunda hükümetle yakın bir şekilde çalışmaktadır. DSÖ, sağlığı korumak ve insanları güvende tutmak için Çin ve diğer tüm ülkelerle yan yana çalışmaya devam edecektir (WHO, 2020j).

22-23 Ocak'taki komite toplantılarında ve 28 Ocak'ta Çin'de gerçekleşen görüşme ertesinde Çin'in kontrol yöntemlerinin methedildiği görülmektedir. Elbette bu tür söylemlerin, uluslararası iş birliğini teşvik etmeye yönelik yapıcı işlevi vardır. Uluslararası dayanışma ile salgının kontrol altına alınacağına dair çabanın sonuç vermesi de beklenebilir. Hatta makro güvenlikleştirmenin önerdiği gibi diğer aktörleri harekete geçirecek bir yapısı da vardır. Ancak diğer taraftan güvenlikleştirme teorisinde, meselenin,

normal siyaset prosedüründeki kararların etki edemeyeceği bir doğa kanunuymuş gibi sunulması gereklidir. İleriki süreçte de gözlemleneceği gibi asıl problem, Çin’de alınan olağanüstü önlemlerin büyük ölçüde yeterli olduğu ve küresel çapta olağan sorumluluk gerektirdiği imajının yansıtılmasıdır. Bununla beraber her ne kadar olağanüstü yollara ihtiyaç duyulduğu iddia edilmese de en azından DSÖ için en yüksek önceliğe sahip konu olarak sunulmuştur. Virüsün hem Çin’de hem de küresel çapta yayılmasının belirtilmesi ise tehdit potansiyelinin yavaş yavaş makro düzeye çıkartılmasına işaret etmektedir. Bu esnada, vakaların ve ölümlerin çok hızlı bir şekilde arttığı unutulmamalıdır.

Dr. Tedros, 29 Ocak tarihli DSÖ Yürütme Kurulu’nun Program, Bütçe ve Yönetim Komitesi’nin 30. Toplantısında bir basın açıklaması yapmıştır. Bu açıklamada, Çin’deki görüşmesinin karşılıklı anlayışa dayalı geçtiğini, Çin’in DSÖ ve diğer ülkelerle iyi ilişkiler kurduğundan söz etmiştir. Vakalarda devam eden artış nedeniyle daha büyük bir salgın potansiyelinin endişe verici olduğunu, bu nedenle de Acil Durum Komitesi’nin yeniden toplanacağını belirtmiştir (WHO, 2020k).

30 Ocak’ta yapılan toplantıda Acil Durum Komitesi, Dr. Tedros’a yeni koronavirüs salgınının uluslararası önemi haiz halk sağlığı acil durumu kriterlerini karşıladığını bildirmiştir. Genel Direktör ise bu tavsiyeyi kabul ederek alarm seviyesini en yüksek düzeye çıkaran bu kararı ilan etmiştir.

Dr. Tedros, uluslararası önemi haiz halk sağlığı acil durumu kararını açıklarken Çin dışındaki 18 ülkede 98 vaka bulunmaktadır. Ayrıca Dr. Tedros, son birkaç haftada, “benzeri görülmemiş” bir salgına dönüşen ve “benzeri görülmemiş” bir yanıtla karşılanan, daha önce bilinmeyen bir patojenin ortaya çıkışına tanık olduklarını belirtmiştir. Konuşması şöyle devam etmektedir:

Pekin’den döndüğümde beri tekrar tekrar söylediğim gibi Çin hükümeti, Çin halkı üzerinde yarattığı ciddi sosyal ve ekonomik etkiye rağmen salgını kontrol altına almak için aldığı olağanüstü önlemlerden dolayı tebrik edilmelidir. (...) Aslında birçok yönden Çin, salgın müdahalesi için yeni bir standart belirliyor. Bu bir abartı değil. (...) Şimdiye kadar Çin dışında herhangi bir ölüm görmedik ve bunun için minnettar olmamız gerekiyor. (...) Yeni koronavirüsün küresel salgını nedeniyle uluslararası önemi haiz halk sağlığı acil durumu ilan ediyorum. Bu bildirinin asıl nedeni Çin’de olanlardan değil, diğer ülkelerde olanlardandır. En büyük endişemiz, virüsün sağlık sistemleri daha zayıf olan ve onunla baş etmek için hazırlıksız ülkelere yayılma potansiyelidir (WHO, 2020l).

Dr. Tedros’un paylaştığı üzere dünya çapında toplam, 7834 doğrulanmış vaka bulunmakta ve Çin’deki 7736 vaka sayısı, tüm vakaların neredeyse %99’unu temsil

etmektedir. Hepsi Çin'den olmak üzere 170 kişi hayatını kaybetmiştir. Uluslararası önemi haiz halk sağlığı acil durumu kararını açıklarken şunları da eklemiştir:

Bunların sayılar değil, insanlar olduğunu unutmamalıyız. Bir halk sağlığı acil durumu ilan etmekten daha önemli olan Komitenin, virüsün yayılmasını önleme ve ölçülü kanıta dayalı bir yanıt verme tavsiyeleridir. Bu tavsiyeleri yedi maddede özetlemek istiyorum. Birincisi, uluslararası seyahat ve ticarete gereksiz yere müdahale eden önlemlerin alınması için hiçbir neden yoktur. İkincisi, daha zayıf sağlık sistemi olan ülkeleri desteklemeliyiz. Üçüncüsü aşıların, tedavilerin ve teşhislerin gelişimini hızlandırmak. Dördüncüsü, söylentilerin ve yanlış bilgilerin yayılmasıyla mücadele etmek. Beşincisi, hazırlık planlarını gözden geçirmek, vakaları belirlemek ve bulaşmayı önlemek için gereken kaynakları değerlendirmek. Altıncısı, DSÖ ve dünya ile veri, bilgi ve tecrübe paylaşmak. Yedinci olarak bu salgını yenmemizin tek yolu, bütün ülkelerin dayanışma ve iş birliği ruhu içinde birlikte çalışmasıdır. Bu işte hep beraberiz ve bunu ancak birlikte durdurabiliriz (WHO, 2020l).

Dr. Tedros'un açıklamalarından yola çıkıldığında, 23 Ocak'taki 17 ölüm dahil 584 vaka, 30 Ocak tarihine kadar yalnızca bir haftada 170 ölümün dahil olduğu 7834 vakaya yükselmiştir.

Ortaya çıkan patojenden bahsederken daha önce bilinmeyen ve benzeri görülmemiş tasvirlerinin yapılması, bir açıdan güvenlikleştirme teorisinin öngördüğü tarihsel olarak ilişkilendirilen kolaylaştırıcı şarta örnek gösterilebilir. Basit bir şekilde, eski bir salgın ile kıyasa gidilebilirdi; ancak "benzeri görülmemiş" benzetmesi bir açıdan bütün tarihsel salgınlarla kıyasa gidip bilinmeyen bir tehdidin varlığına işaret etmektedir.

Bu açıklamada tekrar dikkat çeken, Çin'de güvenlik gündemine dahil edilen salgına karşı olağanüstü önlemlerin alınışıdır. Çin'den bağımsız bir güvenlikleştirici aktör olarak Dr. Tedros'un, Çin'de bir güvenlik tehdidinin varlığı ve olağanüstü önlemleri vurgulayışının elbette ki Çin'de bir etkisi olacaktır. Ancak hedef kitle, orta düzey kolektif topluluklar yerine makro düzeyde uluslararası toplum ise orta düzey kolektif topluluktaki gelişmeler sürekli söylem konusu olmamalıdır. Sürekli bunun tekrar edilişi, asıl küresel güvenlik tehdidinin varlığını bir miktar gözden kaçırmaktadır. Ülkelerin birbirini desteklemesinin sağlanmasından ziyade rehavete kapılmalarına sebep olabilir. Bununla beraber Dr. Tedros, çoğu açıklamasına vaka sayılarını vererek başlamıştır. Salgının tüm dünyaya yayılmaya başladığı ilk aylarda, Çin vaka sayılarının, küresel vaka sayılarına oranının sürekli "%99'unu temsil ettiğini" görmekteyiz. Dr. Tedros'un %99 söyleminde, oran durumunun gerçekliği ve UST'deki DSÖ-Taraf Devlet ilişkisine yer veren hükümler bir yanda durursa, işaret edilen problemin varlığı yine Çin'de algılanmaktadır. Ayrıca en

büyük endişe açıklanırken, virüsün sağlık sistemleri daha zayıf olan ve onunla baş etmek için hazırlıksız ülkeler olarak dile getirilmesiyle referans nesnesi kısıtlı bir grubu yansıtmaktadır. Bu etkenlerden dolayı, küresel tehdit algısını oluşturan ve yüksek düzeyde referans nesnesi işaret edilen -tam anlamıyla- makro güvenlikleştirme girişimi gözlemlenememektedir.

Makro güvenlikleştirme bölümünde belirtildiği üzere fiziksel tehdit evrenselcilik anlayışı, referans nesnesinin tüm insanlık olması açısından evrenselcidir. Dr. Tedros'un "Bunların sayılar değil, insanlar olduğunu unutmamalıyız" söyleminde açık bir şekilde insan güvenliği vurgulanmaktadır. Hayatta kalması gereken varlığın insan olması açısından fiziksel tehdit evrenselciliğiyle güdülenen ve bu nedenle de küresel ölçekte ortak bir tehdit algısının paylaşılmasını mümkün kılan bir söylem olduğu belirtilmelidir. Daha önemlisi, Çin tarafından salgının rapor edilışinden sonra, 5 Ocak'tan itibaren DSÖ'nün tavsiyeler yayınladığı görölmektedir (WHO, 2020b). DSÖ'nün resmi sitesinde yer alan konuşmalar bu tarihe kadar incelendiğinde, DSÖ tarafından yayınlanan tavsiyelerin, Dr. Tedros tarafından açık bir şekilde ve sırasıyla dile getirdiği görölmemektedir. Hatta, ilk acil durum komitesi toplantısından hatırlanacağı üzere bu tavsiyeleri "basit birkaç şey" olarak nitelendirmiştir. Fakat, uluslararası önemi haiz halk sağlığı acil durumu kararını açıklarken, DSÖ'nün verdiği tavsiyelerin bu ilandan daha önemli olduğunu vurgulamıştır. Bu tavsiyeleri de yedi maddede formüle edip sırasıyla saymıştır. Bu iki açıdan önemlidir. Birincisi bir güvenlikleştirme sürecinde, güvenlikleştirici aktörün kendi özelinde gelişim – ya da kendi algısında güvenlik meselesine dönüşüm- sürecini yansıtmaktadır. Elbette ki UST kapsamında bu tavsiyeleri açıklaması gerekir; "yine de birkaç basit şeyden" önemi ayrıca vurgulanan tavsiyelere dönüştüğü görölmektedir. İkincisi ve daha önemlisi, Dr. Tedros'un tehdit varlığını işaret etmesinden öte bu tehdiye yönelik açıkça tedbir çağrılarıdır.

Tüm konuşmalar için başka önemli bir unsur, söylemlerin sıklıkla "biz" dilinde oluşturulmasıdır. Elbette "ilan ediyorum" gibi söylemler, gerekli yerlerde "ben" öznesiyle oluşturulmaktadır. Konuşmanın çoğunluğuna bakıldığında ise sıklıkla "biz" dilinin kullanıldığı görölmektedir. Bazen DSÖ'nü özne yerine koyarak bazen de bütün ülkeleri kastederek bunu yapmaktadır. Özellikle, "Salgını yenmemizin tek yolu, bütün ülkelerin dayanışma ve iş birliği ruhu içinde birlikte çalışmasıdır. Bu işte hep beraberiz ve bunu ancak birlikte durdurabiliriz" şeklindeki dil kullanımı, yalın bir şekilde güvenlikleştirici aktörün pozisyonundan kaynaklanıyor olsa bile küresel çapta "biz" kimliğinin oluşmasını

ve öznelerarası sürecin inşasını kolaylaştırmaktadır. Aynı zamanda makro güvenlikleştirmenin önerdiği gibi diğer aktörleri harekete geçirme işlevi görmektedir. Dr. Tedros'un Ocak ayı sonuna kadarki söylemlerinin analizinden yapılan tüm çıkarımlar aynı potada eritilince, bir makro güvenlikleştirici adımın varlığı ancak bunun yetersiz olduğu söylenebilir.

4.2.2. Şubat 2020

3 Şubat'ta düzenlenen 146. Yönetim Kurulu Toplantısı sırasında Dr. Tedros tarafından sunulan son verilere bakıldığında, 425'i ölüm olmak üzere 20.471 doğrulanmış vaka bulunmaktadır. Ayrıca, Çin dışındaki 24 ülkede 176 vaka ve Filipinler'de bir ölüm bulunmaktadır. DSÖ, hala Çin ile yakın bir şekilde çalışmaktadır; salgının daha iyi anlaşılması için uluslararası uzmanlardan oluşan bir ekip gönderilmektedir. İhtiyacı olan 24 ülkeye maske, eldiven, solunum cihazı ve 18.000'e yakın izolasyon tulumu göndermektedir. Testlerin yapılmasını hızlandırmak için 70'ten fazla laboratuvara 250.000 test göndermektedir. 150 DSÖ ülke ofisinin hepsi aranarak almaları gereken önlemler görüşülmüştür. Dr. Tedros'un DSÖ'ne üye devletlerden üç isteği olmuştur. "Birincisi, herkesin araştırma ve çalışmalarını DSÖ ile paylaşmasıdır." Çin dışında 176 vakanın yaşandığı ülkelerin yarısından çoğu bilgi paylaşımında eksiktir. Dr. Tedros ise bazı yüksek gelirli ülkelerin bu hayati verileri paylaşmama sebebinin kapasite eksikliği olduğunu düşünmemektedir. UST kapsamında bu paylaşımı yapmak tüm ülkelerin sorumluluğundadır. İkincisi, "UST ile tutarsız şekilde kısıtlama uygulanmamasıdır." Bu önlemler halkı korkutabilir. Üçüncüsü ise "ihtiyaç duyulan teşhis, ilaç ve aşıları geliştirmek için kamu ve özel sektör arasında iş birliğinin kolaylaştırılmasıdır". Dr. Tedros'un bu toplantıdaki açıklamaları boyunca dikkat çeken diğer söylemleri şöyledir:

Vakaların %99'unun Çin'de ve ölümlerin %97'sinin Hubei eyaletinde olduğunun altını çizmek önemlidir. Bu hala her şeyden önce Çin için bir acil durumdur. (...) Elbette küresel olarak yayılma riski de yüksek. Şimdi tüm ülkelerin kendilerini hazırlama vakti. (...) Bir fırsat penceremiz var. Vakaların %99'u Çin'de iken dünyanın geri kalanında sadece 176 vakamız var. Bu daha kötü olmayacağı anlamına gelmez. Ama kesinlikle harekete geçmek için bir fırsat penceremiz var. Elbette insanların endişeleri olabilir ve olmalıdır. Ancak bu endişe ve kaygı, henüz bir fırsat penceremiz varken harekete geçilerek desteklenmelidir. (...) Bu fırsat penceresini kaçırmayalım (WHO, 2020m).

Şubat ayının başından itibaren Dr. Tedros'un açıklamaları, mevcut vakaların ve yayılmanın etkisiyle makro güvenlikleştirici adımın kriterlerini daha çok karşılamaktadır.

Hala genel anlamda Covid-19, Çin sınırları içerisinde bir güvenlik probleminin varlığını ve tüm insanlık için varoluşsal tehdide dönüşebilecek bir tehlikeyi yansıtmaktadır.

“UST ile tutarsız şekilde kısıtlama uygulanmaması” UST kapsamında taraf devletlerin yükümlülüğüdür. Dr. Tedros’un bunu özel olarak dile getirmesi ise güvenlikleştirmenin özündeki varoluşsal tehdidi yansıtmaya açısından kafa karıştırmaktadır. “Bu önlemler halkı korkutabilir” ve “elbette insanların endişeleri olabilir ve olmalıdır...” ifadeleri arasındaki anlam karmaşası şu soruyu düşündürmeye sebep olmaktadır: Süreci az tahribatla yönetmeye yönelik çaba güvenlikleştirmeye engel mi? Bununla birlikte, “her şeyden önce Çin’de acil bir durum” oluşu ve “vakaların %99’nun Çin’de bulunduğu” söylemine ek olarak “küresel yayılma riski” de daha sık ifade edilmektedir. Dayanışmanın bu denli vurgulanması diğer aktörleri daha çok harekete geçirme ve alt düzey güvenlikleştirmelerin daha çok koordine edilmesi amaçlarına işaret etmektedir. Yalnız, birçok ülkenin bilgi paylaşımında eksik olması makro güvenlikleştirmenin başarısız olduğunun bir göstergesidir.

Tıpkı bir meselenin güvenlik gündemine alınması için mutlaka “güvenlik” kavramının kullanılmaması gibi acil duruma işaret edilmesi için de bu terimin kullanılması gerekmemektedir. Şimdi tüm ülkelerin kendilerini hazırlama vakti ve bu fırsat penceresini kaçırmayalım ifadeleri acil durum modunu aktif hale getirmektedir. Özellikle “fırsat penceresi”, Dr. Tedros’un sonraki açıklamalarında da bolca yer almaktadır. Bu ifade biçimi ilerleyen süreçte “fırsat penceremiz var”, “fırsat penceremiz hala var”, “fırsat penceremiz daralıyor” şeklinde değişmektedir. Açıklamadaki diğer önemli bir konu ise Dr. Tedros’un, yapılan tıbbi yardımları ve telefon görüşmelerini dillendirmesidir. Bu ifadede DSÖ’nün kaynaklarını seferber ettiği anlaşılmaktadır.

5 Şubat’tan itibaren günlük olarak basın konferansları düzenlenmeye başlanmıştır. Dr. Tedros, bilgi paylaşımında eksik kalan ülkelerin, bu eksikliği gidermeye başlamış olmasını iyi haber olarak nitelendirmiştir. Toplantı boyunca üzerinde durulan diğer konular şöyle sıralanabilir. Çin, salgının geniş bir küresel krize dönüşmesini önlemek için fırsat penceresini sunmaktadır. DSÖ, 9 milyon dolar harcayarak ihtiyacı olan ülkelere maske, eldiven, solunum cihazı ve test kiti yollamaktadır. Ayrıca, Dr. Tedros ileriki ayları finanse etmek ve Stratejik Hazırlık ve Müdahale Planı’nı harekete geçirmek için 675 milyon dolar talep edip uluslararası topluma şöyle bir mesajın olduğunu belirtmiştir:

Bugün yatırım yapın ya da daha sonra ödeyin. 675 milyon ABD doları fazla para ama sahip olduğumuz fırsat penceresi içinde hazırlıklara şimdi yatırım yapmazsak

karşı karşıya kalacağımız faturadan çok daha az. Bir kez daha; siyasi dayanışma, teknik dayanışma ve mali dayanışma olmadan bu salgını yenemeyiz (WHO, 2020n).

Ülkelerin kısa sürede bilgi paylaşmaya başlaması makro güvenlikleştirici adımın da hızlı bir şekilde işe yaramaya başladığını göstermektedir. Salgının geniş bir küresel krize dönüşme ihtimali vurgulanarak algıdaki güvenlik tehdidi pekiştirilmiştir. 675 milyon doların talep edilmesi ise tam anlamıyla kendi başına eylem olan bir söz-edim örneğidir. Belirli bir gelişme, belirli bir alana taşınmakta ve böylece onu engellemek üzere gerekli önlemleri almak için özel bir hak talep edilmektedir. Burada talep edilen özel hak, daha sonrasında kullanılması gereken 675 milyon dolardır. Ayrıca, bugün yatırım yapın ya da daha sonra ödeyin ifadesi, teorik çerçevenin öngördüğü gibi “bu sorunu şimdi çözmezsek yarın çok geç olacak” gibi bir algı oluşturmaktadır.

Dr. Tedros’un 6 Şubat tarihinde üzerinde durduğu konulardan biri, virüs hakkında çok şey öğrenildiği ancak hala bilinmeyen çok şey olduğudur. Örneğin insandan insana geçişi, yaşlı ve sağlık problemlerine sahip insanların daha çok etkilendiği bilinirken kaynağı ve ciddiyeti hala bilinmemektedir. Ayrıca herhangi bir aşı da bulunamamıştır. Dr. Tedros, tüm bağışçılardan finansal destek talep edip açılış konuşmasını şöyle sonlandırmıştır; “eğer ülkeler şimdi önleme ve araştırmaya yatırım yaparsa, daha fazla vakayı ve daha fazla maliyeti önleyebiliriz.” Toplantının devamında bir gazetecinin sorusuna cevabı ise şöyledir; “Sanırım bunu defalarca söyledim, bu bir dayanışma zamanı. Şimdi ortak bir düşman var, çok bilinmeyen bir virüs ve hepimize ortak düşman olan virüse odaklanmamızı tavsiye ediyorum” (WHO, 2020o).

Dr. Tedros’un virüs hakkında bilinmeyen çok şey olduğunu ifade etmesi ile tekrar kolaylaştırıcı koşulu başvurduğu düşünülmektedir. Daha önce belirtildiği gibi hedef kitlenin ikna edilmesi için tarihsel bir benzersizlik benzetmesi yapılmaktadır. Bu esnada, acil bir tehdidin varlığı ve buna acil müdahale gerektirdiği söylemlerine devam edilmektedir. En önemlisi, kullanmakta olduğu “ortak düşman” tasviridir. Covid-19 dışındaki sorunların ve kaygıların etkisini azaltma potansiyeline sahip ve diğer aktörlerin endişeleriyle sinerji yaratma potansiyeline sahip uygun bir söz-edimdir.

7 Şubat tarihinde günlük basın toplantısına ilaveten Yönetim Kurulu Toplantısı da yapılmıştır. Bu toplantıda değinilen farklı bir konu, BM sisteminin harekete geçirildiğidir. Dr. Tedros, DSÖ’nün yalnız olmadığını belirterek, 200’den fazla ülkenin BM temsilcisiyle Stratejik Hazırlık ve Müdahale Planı ile ilgili telefon görüşmesi yaptığını ifade etmiştir. Dr.

Tedros'un ayrıca üzerinde durduğu konu, tıbbi malzemelerin küresel tedarik zincirindeki aksamasıdır. Tüm ülkeleri ve şirketleri, kaynağın adil kullanımı için iş birliğine davet etmiştir. Örneğin, düşük vakaya sahip ülkelerde stoklamanın yapılmamasını tavsiye etmiştir. Dayanışma talebini şöyle yinelemektedir: “Şimdi faydalanmak için bir fırsat penceremiz var. (...) Dayanışma, dayanışma, dayanışma. Toplumsal, ekonomik ve siyasi kargaşa yol açabilecek tehlikeli bir ortak düşmanımız var. Bununla uyum içinde savaşmanın zamanı geldi” (WHO, 2020p). Dr. Tedros'un 8 Şubat tarihindeki açıklamasının odak konusu infodemi²⁸ olmuştur. DSÖ'nün infodemi ekibinin gerekli önlemleri aldığını, dijital şirketler ile iş birliğinde çalışıldığını belirtmiş; uluslararası topluma da bu konuda dikkat çağırısı yapmıştır. Ayrıca, ABD, İngiltere, Bill Melinda Gates Vakfı, Hollanda, Çek Cumhuriyeti, Japonya ve Wellcome Trust Vakfı'na da bağışlarından dolayı teşekkür edip herkese hitaben finansal destek talebini tekrarlamıştır (WHO, 2020q).

Öncelikle Dr. Tedros, BM sisteminin harekete geçirilmesi ile DSÖ'nün kaynaklarının seferber edildiğini tekrarlamaktadır. Bunun yanı sıra sıklıkla vurguladığı “fırsat penceresi”, tehdidin varlığı ve buna yönelik acil müdahale olarak algılanmaktadır. İlerleyen açıklamalarındaki “fırsat penceresi daralıyor” söylemi ise tehdidin varlığı büyüyor ve acil müdahale gerekliliği artıyor olarak anlaşılabilir. Fırsat penceresi söyleminin güvenlikleştirme kriterlerini karşıladığı düşünülmektedir. Buna benzer bir şekilde “dayanışma” ve “ortak düşman” söylemlerinin de makro güvenlikleştirme kriterlerini karşıladığı söylenebilir. Bu kapsamda dijital şirketler ile çalışıldığı dile getirilmiş; tüm ülkeleri ve diğer şirketleri de iş birliğine davet etmiştir.

Dr. Tedros, 10 Şubat tarihindeki basın toplantısına da her zaman olduğu gibi son vakaları bildirerek paylaşmıştır. Buna göre, Çin'de 40.235 doğrulanmış vaka ve 909 ölüm bulunmaktadır. Çin dışında 24 ülkede 319 vaka ve 1 ölüm sayısı ile dünya üzerindeki “vakaların %99'u hala Çin'de bulunmaktadır”. Fransa ve İngiltere'de bildirilen vakalar için yorumu şöyle olmuştur: “bu az sayıdaki vakanın tespiti, daha büyük bir yangına dönüşen kıvılcım olabilir. Ama şimdilik, bu sadece bir kıvılcım” (WHO, 2020r).

Dr. Tedros'un yukarıdaki ve daha önceki açıklamalarından da anlaşılacağı üzere,

²⁸ Covid-19 salgını ile yeniden rastlanılmaya başlanan kavramlardan biri, bilgi (information) ve pandemi (pandemic) kelimelerinden birleşerek oluşan infodemidir. Infodemi, aşırı miktardaki bilgi nedeniyle gerçek dışı, güvenilir olmayan ya da hatalı bilgilerin de yayılması olarak anlaşılabilir (Gölbaşı & Metintaş, 2020, s. 127). Daha basit bir ifadeyle, yanlış bilgi ve dezenformasyon salgını şeklinde tanımlanabilir.

devlet düzeyinde bir güvenlikleştirme olduğu düşünülmektedir. Çin devletinde farklı aktörlerin Covid-19'u güvenliklestirmesi elbette mümkündür. Ancak bu analizde düşünülen o ki, kimi zaman Dr. Tedros'un kendisi tarafından yapılan orta düzey güvenlikleştirme söylemleri, yine kendi tarafından yapılan makro güvenlikleştirme ve geniş kitlelere ulaşma sürecini zorlaştırmaktadır. Bu duruma farklı bir açıdan bakıldığında Dr. Tedros, şimdiye kadarki çoğu konuşmasını imza niteliğindeki şu cümleleriyle sonlandırmaktadır: “Şimdi gerçeklerin zamanı, korkunun değil. Şimdi bilimin zamanı, dedikoduların değil. Şimdi dayanışma zamanı, damgalama değil.” Yine kendi açıklamalarında yola çıkıldığında örneğin korku, güvenliğin sağlanmasında bir engeldir. Dolayısıyla “nesnel anlamda” güvenliği sağlamaya çalışmak, makro güvenlikleştirmenin başarıya ulaşma sürecine engel olmaktadır. Vakaların %99'nun Çin'de bulunduğunun tekrar tekrar dile getirilmesi ve Avrupa'daki vakaların küçük bir kıvılcım olarak nitelendirilmesi, insanların telaşa kapılmaması ve güvenliği sağlama konularında bir strateji olsa da makro ölçekteki hedef kitle için yeterince kapsayıcı görünmemektedir. Kıvılcımın yangına dönüşme ihtimali durumun aciliyetini çağırırsa da zaten Çin için açık bir şekilde “acil durum” olduğu vurgulanmaktadır. Bu nedenle orta düzey güvenlikleştirmenin, makro güvenlikleştirme sürecine zarar verdiği söylenebilir.

11 Şubat'ta günlük basın toplantıları devam etmiş; ayrıca dünyanın farklı bölgelerinden 400'den fazla bilim insanının araştırma ve inovasyon forumu düzenlenmiştir. Dr. Tedros, BM Genel Sekreteri Antonio Guterres ile tüm BM sisteminin gücünden faydalanma konusunda anlaşıldığını bildirmiştir. DSÖ liderliğindeki Kriz Yönetim Ekibi etkinleştirilmiştir. Kriz Yönetim Ekibi, bütün ülkelerin virüse hazırlık ve yanıt geliştirme süreçlerini BM ölçeğinde koordine edecek bir mekanizmadır. Bu kapsamda, Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi (OCHA), Uluslararası Denizcilik Örgütü (IMO), UNICEF, Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (ICAO), Dünya Gıda Programı (WFP), Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Dünya Bankası (IMF) ve çeşitli BM alt kuruluşlarını bir araya getirmektedir. Yeni hastalığa Covid-19 isminin verildiğini duyurmuştur. Salgını; siyasal, finansal ve bilimsel dayanışma testi olarak tasvir etmiştir. Ayrıca Dr. Tedros, salgını önleme konusunda her bireyin rolüne dikkat çekmiştir. El temizliği ve öksürme mesafesi gibi her bir bireyin yapması gerekenleri sıralamıştır. Bunlar haricinde, genel söylemi devam etmektedir. “Çin için çok acil bir durum ancak şu anda sahip olduğumuz fırsat penceresini kullanmadığımız sürece dünyanın geri kalanı için çok ciddi bir tehdit oluşturuyor” (WHO, 2020s, 2020t).

14-16 Şubat tarihleri arasında Münih Güvenlik Konferansı²⁹ gerçekleşmiştir. 15 Şubat'ta Dr. Tedros, sağlık güvenliği de dahil olmak üzere uluslararası güvenlik konularının ele alındığı bu konferansa katılmıştır. Dr. Tedros, bu toplantıdaki konuşmasının başlangıcında, Demokratik Kongo Cumhuriyeti merkezli Ebola salgınının kontrol altına alınışını ve bir haftada yaşanan 1 vaka ile nihayet bitmek üzere olduğunu belirtmiştir. Devamında, “hastalık” ve “güvensizliğin” eski arkadaşlar olduğunu, İspanyol gribinin savaştan daha çok insan öldürmesinin ve çocuk felcinin Afganistan ve Pakistan’ın güvensiz bölgelerinde olmasının tesadüf olmadığını ifade etmiştir. Dr. Tedros’a göre barış olmadan sağlık olmaz. Ancak sağlık olmadan da barış olmayabilir. Salgınlar siyasi, ekonomik, sosyal istikrarsızlığa ve güvensizliğe neden olma potansiyeline sahiptir. Bu yüzden sağlık yalnızca sağlık sektörünün değil herkesin işidir. Sağlık ve güvenlik sektörleri arasında koordineli yanıt gerektiren üç ana senaryodan söz etmiştir. Birincisi, Ebola gibi çatışma ve güvensizlik durumlarında yüksek etkiye sahip salgınların varlığı. İkincisi, acil ve büyük ölçekli bir müdahale gerektiren ve ülkeden ülkeye hızla hareket eden patojenlerin ortaya çıkmasıdır. Üçüncüsü ise biyoterörizm ya da biyolojik ajanların yanlışlıkla salınımıdır. Dr. Tedros, Covid-19 salgını ile görülen durumun üç senaryodan ikincisine tekabül ettiğini belirterek şöyle devam etmiştir:

Uluslararası önemi haiz halk sağlığı acil durumu ilan edilmiş olmasına rağmen vakaların %99'u Çin'dedir ve hala büyük ölçüde Çin için acil bir durumdur. Çünkü dünyanın geri kalanında sadece 505 vakamız ve Çin'de 66.000'den fazla vakamız var. Açık olmak gerekirse, bu epideminin ne yöne gideceğini tahmin etmek imkansız (WHO, 2020u).

Bu toplantıda Dr. Tedros, cesaretlendirici ve endişe verici gelişmeleri de ortaya koymuştur. Çin’e büyük maliyeti olmasına rağmen onların kontrol çabaları, Çin dışında yoğun vaka olmayışı, küresel araştırmalar, teşhis kitleri ve koruyucu ekipmanları ihtiyacı olan ülkelere gönderebilmeleri ve uzmanlardan oluşan uluslararası uzmanların Çin’de yakın iş birliği ile çalışıyor olması Dr. Tedros’u cesaretlendirmektedir. Diğer taraftan Çin’deki vaka artışı, enfekte olan ve ölen sağlık çalışanları, koruyucu ekipman pazarındaki aksama, finansman sağlamadaki eksiklik, bilgi dezenformasyonu ve söylentiler, “ama en

²⁹ Münih Güvenlik Konferansı, 1963’ten bugüne her yıl şubat ayında gerçekleşen, güvenlik ve dış politika alanlarında farklı aktörleri bir araya getirerek güvenliği tesis etmeyi ve krizleri barışçıl yollarla çözmeyi amaçlayan, uluslararası çaptaki acil güvenlik endişelerinin ele alındığı bir platformdur (MSC, n.d.).

önemlisi virüsün sağlık sistemi zayıf olan ülkelere yayılma ve zarar verme potansiyeli endişe verici” olmaktadır.

Bu doğrultuda uluslararası toplumdan üç isteği olmuştur. Birincisi, fırsat penceresini kullanmaktır. Çin dünyaya fazladan zaman kazandırmıştır ancak ne kadar zaman olduğunu bilinmemektedir. Bu nedenle tüm ülkeler, vaka artışına ve salgının yayılmasına karşı hazırlıklı olmalıdır. Ayrıca sahte haberlerin, virüsten daha hızlı ve daha kolay yayılması sebebiyle yalnızca bir salgınla savaşılmadığını; bir infodemiyle de savaşıldığını belirtmiştir. İkinci olarak, sadece sağlık bakanlarını ilgilendiren bir konu olmadığı için tutarlı ve koordineli şekilde bütüncül bir devlet yaklaşımını istemiştir. Sağlık bakanlarına da danışarak uygun önlemler alınmalıdır. Üçüncü isteği ise uluslararası toplumun dayanışmayı rehber edinmesine yöneliktir. Dr. Tedros konuşmanın devamında, Çin’e dair yaptığı övgülerin tartışmaya dönüştüğünü; bu övgüleri salgın ile savaşıp hak eden herhangi başka bir ülke için de yapabileceğini belirtmiştir. Bu konuşmadaki diğer önemli ifadeler şöyledir; “Karşılaşılan en büyük düşman virüsün kendisi değil bizi birbirimize düşüren damgalamadır. Damgalama ve nefreti durdurmalıyız”; “Suçlamak kolaydır. Politize etmek kolaydır. Bir sorunu birlikte ele almak ve birlikte çözüm bulmak daha zordur”; “Parçalanmış ve bölünmüş dünyamızda sağlık, uluslararası iş birliğinin ülkelere ortak bir amaç için birlikte çalışma fırsatı sunduğu birkaç alandan biridir” (WHO, 2020u).

Öncelikle, Münih Güvenlik Konferansı gibi köklü bir güvenlik konferansında, DSÖ Genel Direktörü’nün Covid-19 hakkında açıklama yapması, bu konunun küresel güvenlik gündemine dahil edildiğinin önemli bir göstergesidir. Bunun haricinde Dr. Tedros’un, güvenlik dilbilgisini başarılı kullandığı gözlemlenmiştir. İspanyol gribi, Çocuk felci, savaş ve çatışma örnekleriyle sağlık güvenliği ile askeri sektör arasındaki bağlantı vurgulanmıştır. Özellikle, savaş, barış ya da düşman gibi kavramlar askeri sektördeki tehdit-savunma imajını çağrıştırmaktadır. Daha sonrasında siyasi, ekonomik, sosyal istikrarsızlık tehdidiyle diğer sektörler arasındaki ilişkiye de değinmiştir. Bu vesileyle de diğer sektörlerle ilişkili aktörlere rol üstlendirmiştir.

Ayrıca, makro güvenlikleştirme kriterlerini karşılayan ifadeler yerini korumaktadır. Covid-19’un “acil ve büyük ölçekli bir müdahale gerektiren ve ülkeden ülkeye hızla hareket eden bir virüs” olarak nitelendirilmesi; aynı zamanda belirsizliğini korumasıyla tehdidin varlığına işaret edilmiştir. DSÖ’nün kaynaklarının seferber edilmesi ve uluslararası toplumdan da beklenmesi, dayanışma talep edilmesi ve ortak amaç uğruna birleşme

istekleri de alt düzey aktörleri ve güvenlikleştirmeleri koordine etmeyi amaçlamaktadır.

Dr. Tedros'un açıklamalarındaki diğer önemli konu, problemin politize edilmiş olmasıdır. Bu iki açıdan önemlidir. Bir soruna çözüm bulmanın politize etmekten daha zor olduğu ifadesinden, Covid-19'un siyasal gündemin dışında tutulduğu anlaşılmaktadır. Teorinin öngördüğü üzere, bir mesele ya siyaset dışı ya siyasi ya da güvenlik alanına girdiği düşünülürse Covid-19 konusu, hangi analiz düzeyinde olduğuna bakılmaksızın güvenlik alanındadır. İkinci olarak eğer Covid-19, hedef kitle tarafından siyasallaştırılıyorsa, bu durum makro güvenlikleştirme sürecindeki bir aksamayı gösterir. Uluslararası önemi haiz halk sağlığı acil durumu ilan edilmiş olmasına “rağmen” vakaların %99'unun Çin'de olmasına ve en çok endişelendiren durumun virüsün sağlık sistemi zayıf olan ülkelere yayılma ve zarar verme potansiyeli olması da makro güvenlikleştirici söylemlere örnek teşkil etmemektedir. Daha doğrusu, fiziksel tehdit evrenselciliği ile güdülen bir makro güvenlikleştirmenin küresel ölçekte daha kapsayıcı olması beklenmektedir. Nihayetinde, referans nesnesi olarak etiketlenen uluslararası toplumdaki kısıtlı bir gruptur.

Şubat ayının ikinci yarısından itibaren basın toplantıları ve Dr. Tedros'un açıklamaları günlük olarak devam etmektedir. 17 Şubat'ta Çin dışında, 25 ülkeden 694 vaka ve 3 ölüm raporlanmıştır. Dr. Tedros, Çin'de yayınlanan ve 44.000'den fazla doğrulanmış vakayla ilgili veri sağlayan makaleden söz etmiştir. Bu makale etkilenen insanların yaş aralığı, hastalığın ciddiyeti ve ölüm oranıyla ilgili veriler sağlamaktadır. Buna göre, hastaların %80'den fazlasının hastalığı hafif geçmekte ve iyileşmektedir. Hastaların yaklaşık %14'ünde zatürre ve nefes darlığına neden olurken %5'inde solunum yetmezliği, organ yetmezliği ve septik şok gibi kritik durumlara yol açmaktadır. Bu tip veriler DSÖ'nün izleyeceği yolda yararlı olduğu için Dr. Tedros'un talebi, tüm ülkelerin verilerini herkese açık olarak paylaşması olmuştur. 17 Şubat'taki açıklamasını şöyle sonlandırmıştır: “Bu fırsat penceresinin daha ne kadar açık kalacağını bilmiyoruz. Boşa harcamayalım” (WHO, 2020v). 18 Şubat'taki basın toplantısına Suriye'deki çatışmalar üzerinden sağlığa yönelik saldırıların hukuka uygunsuz olduğundan bahsederek başlamıştır. Devamında, Suriye, Orta Afrika Cumhuriyeti ve diğer sağlık sistemi zayıf ülkeleri virüse hazırlamak için çalışıldığından ve geniş bir küresel krizi önleme şansından söz etmiştir (WHO, 2020w).

19 Şubat'a gelindiğinde sebebi bilinmeyen zatürre vakalarının ilk rapor edilişinden itibaren 50 gün geçmiştir. Sadece yedi hafta içerisinde bütün dünyanın dikkatini çeken bir salgın olmuştur. Dr. Tedros'a göre salgının dikkat çekici olma sebebi

siyasi, sosyal ve ekonomik kargaşaya neden olma potansiyelidir. Aynı zamanda, her geçen gün virüs hakkında yeni veriler elde edilmesine rağmen hala birçok konuda belirsizlik yaşanmaktadır. Dr. Tedros 19 Şubat'taki açıklamalarında, son 50 günde yaşananlara odaklanmıştır. Buna göre, DSÖ uzmanları salgını araştırmaya devam ediyor; uluslararası uzmanlarla toplantılar düzenleniyor, kişisel koruyucu ekipmanların sevkiyatına devam ediliyor; Stratejik Hazırlık ve Müdahale Planı devam ediyor; küresel tedarik zincirindeki üreticilerle iş birliği yapılıyor. Ayrıca, Afrika CDC ile koordinasyonlu şekilde çalışılmaktadır ve bunun sebebini Dr. Tedros, şu şekilde ifade etmiştir: “Bildiğiniz gibi endişelerden biri, bu virüsün sağlık sistemleri daha zayıf olan ülkelere ulaşıp ulaşmadığıdır” (WHO, 2020x). 20 Şubat'taki günlük basın toplantısında ise genel söylem devam etmektedir:

Bu salgını kontrol altına almamız için fırsat penceresinin açık olduğunu söylememden bıracaksınız. DSÖ, bu fırsat penceresini kaçırmamak için elinden gelen her şeyi yapıyor ve uluslararası toplumu da aynısını yapmaya çağırıyoruz. Dünyanın geri kalanında sahip olduğumuz vaka sayısı Çin'den daha az. Ancak bu uzun süre aynı kalmayabilir (WHO, 2020y).

Şubat ayının ortalarından itibaren Dr. Tedros'un söylemleri, makro güvenlikleştirmeye yönelik uygun söz-edimlerini daha çok yansıtmaya başlamıştır. “Her şeyden önce Çin'de acil bir durum” oluşu ve “vakaların %99'nun Çin'de” bulunduğu dair ifadelerle rastlanmamaktadır. Bu açıdan makro güvenlikleştirici adımı sekteye uğrattığı düşünülen söylemler daha kapsayıcı söylemlere dönüşmüştür. En büyük endişe kaynağı olan sağlık sistemi yetersiz ülkeler ise endişelerden biri haline gelmiştir. Ayrıca, küresel kriz ihtimali ve durumun aciliyeti daha çok dile getirilmiştir. Bu fırsat penceresinin daralma metaforundan anlaşılabilir.

21 Şubat'ta Dr. Tedros dünyanın çeşitli bölgelerinde stratejik tavsiye, üst düzey siyasi savunuculuk ve katılım sağlamak için altı özel elçi atadığını bildirmiştir. Ayrıca endişelendiği durumlar şunlardır: Çine seyahat geçmişi olmayan ve Covid-19 teması olmayan vakaların artışı; son iki günde 18 vaka ve 4 ölümün bulunduğu İran ve virüsün yetersiz sağlık sistemine sahip ülkelere yayılmasıdır. 23 Şubat'ta Çin'deki toplam vaka sayısı 2618 ölüm dahil toplam 77.362'dir. Dr. Tedros, Çin'den raporlanan vaka sayılarının azalmasını cesaretlendirici bulurken endişelenmesine sebep olan ülkeler arasına İtalya ve Kore de eklenmiştir. Çin dışındaki 28 ülkede 2074 vaka ve 23 ölüm bulunmaktadır. 23 Şubat'taki basın toplantısının önemli bir özelliği Dr. Tedros'un Covid-19 salgını hakkında ilk kez pandemi ihtimalinden bahsetmiş olmasıdır:

Epideminin bir pandemi haline gelip gelmediğine dair birçok spekülasyon var. İnsanların neden bu soruyu sorduğunu anlıyoruz. (...) Bir epidemiyi tanımlamak için “pandemi” kelimesini kullanıp kullanmama konusundaki kararımız, virüsün coğrafi yayılımına, neden olduğu hastalığın şiddetine ve tüm toplum üzerindeki etkisine ilişkin değerlendirmeye dayanmaktadır. Şu an için bu virüsün küresel yayılmasına tanık olmuyoruz; büyük ölçekli ciddi hastalık veya ölüme tanık olmuyoruz. Bu virüsün pandemi potansiyeli var mı? Kesinlikle var. Henüz varmadık mı? Değerlendirmemize göre, henüz değil (WHO, 2020z).

Şubat ayının sonuna yaklaşırken Dr. Tedros’un dile getirdiği endişelerin çeşitlendiği görülmektedir. Daha önemlisi, pandemi ³⁰ ihtimali her zaman varken bunu ilk kez dile getirmiş olmasıdır. Elbette ki bugüne kadar birçok kez “ortak düşman” gibi uluslararası sistem içindeki güvenlikleştirmelere şemsiye görevi görececek benzetmelere başvurmuştur; herkes için tehdit olduğunu belirtmiştir. Ancak daha önceki açıklamaların tamamında, “daha geniş salgın riski” olarak atfedilen tehdit, ilk kez pandemi kavramıyla dile getirilmektedir. Sağlık lehçesindeki bir pandemi kelimesinin çok farklı etki edeceği düşünülmektedir. Örneğin; herhangi bir uluslararası haber ajansının, “DSÖ Genel Direktörü Dr. Tedros, pandemi potansiyelinin olduğunu açıkladı.” başlıklı bir haberi bütün dünyadaki algıyı değiştirebilir.

26 Şubat’ta Çin dışındaki 37 ülkede 2.790 vaka ve 44 ölüm bulunmaktadır. Yeni rapor edilen vaka sayıları ilk kez Çin tarafından rapor edilen yeni vakaları geçmiştir. Çin Hubei eyaleti dışında sadece 10 yeni vaka bildirmiştir. Dr. Tedros’un Çin’deki vaka azalışı konusundaki tavsiyesi, “rahatlamak yerine ise sürekli dikkat edilmesi” olmuştur. Bu sırada, İtalya, Kore ve İran’daki ani vaka artışları hala endişe verici olmakta ve bu ülkelerin, diğer birçok ülkeye yayılmasında bağlantıları bulunmaktadır. Bazı politikacıların ve medya tarafından pandemi ilanı edilmesinin teşvik edildiğini belirten

³⁰ Daha önce açıklandığı üzere pandemi, küresel anlamda etkisini gösteren yeni ve şiddetli salgın hastalıklar olarak tanımlanabilir. UST, pandemi için bir düzenleme içermese de DSÖ organları tarafından 1999’dan itibaren geliştirilen kılavuz ilkeler bulunmaktadır. Buna göre, uluslararası önemi haiz halk sağlığı acil durumu ilan edilmiş bir salgın, belirli bir derecelendirme üzerinden değerlendirilip en yüksek düzeyde değerlendirildiği zaman pandemi ilan edilmektedir. Eskiden derecelendirme düzeyi 6 iken 2013’ta yapılan değişiklikle derecelendirme 4 düzeye indirilmiş; pandemiye ilan etme yetkisi de Genel Direktör’e verilmiştir. Genel Direktör, Acil Durum Komitesi’ni toplayıp tavsiye alabilir; ancak pandemiye ilan etmesi için bu tavsiyeye ihtiyacı yoktur. Pandemi ilan edildikten sonra üye devletler ulusal pandemi planlarını uygulamaya koyabilir (Ata, 2021, s. 16).

Dr. Tedros, tekrar bu konuya değinmiştir. Ona göre, bu salgın için zaten en yüksek alarm seviyesi olan uluslararası önemi haiz halk sağlığı acil durumu ilan edilmiştir. Pandemi kelimesini dikkatsizce kullanmanın somut bir faydası yoktur. Gereksiz korkuya yol açma ve sistemleri felç etme riskleri bulunmaktadır. Aynı zamanda virüsün artık kontrol edilemeyeceğini düşündürebilir. Tüm ülkelerin yapması gereken virüsü kontrol altına almaya çalışmaktır; çünkü pandemiye dönüşme potansiyeli bulunmaktadır. Dr. Tedros'un tekrar dikkat çekici ifadeleri şöyledir:

Biz sadece bir virüsü kontrol altına almak ve hayat kurtarmak için savaşıyoruz. Aynı zamanda küresel bir salgının verebileceği sosyal ve ekonomik zararı kontrol altına alma savaşındayız. (...) Bir kez daha; şimdi küresel dayanışma zamanı, siyasi dayanışma, teknik dayanışma ve mali dayanışma (WHO, 2020aa).

27 Şubat'a tarihinde Dr. Tedros, Çin hariç 44 ülkede 3474 vaka ve 54 ölüm bulunduğunu bildirirken "artık en büyük endişesinin Çin dışında yaşananlar" olduğunu belirtmiştir. Son 24 saat içinde Brezilya, Gürcistan, Yunanistan, Kuzey Makedonya, Norveç, Pakistan ve Romanya olmak üzere 7 ülke ilk kez vaka bildirmiştir. Dr. Tedros'un bu ülkelere mesajı şudur: "Bu sizin fırsat pencereniz. Eğer agresif davranılıp hızlı harekete geçilirse virüs kontrol altına alınıp insanların hayatı kurtulabilir." Dr. Tedros'un bu toplantıdaki en ilgi çekici ifadeleri şunlar olmuştur:

Hiçbir ülke vaka olmayacağını varsaymamalıdır. Bu kelimenin tam anlamıyla ölümcül bir hata olabilir. Bu virüs sınırlara saygı duymuyor. Irklar veya etnik kökenler arasında ayırım yapmaz. Bir ülkenin gayri safi yurt içi hasılasına veya gelişmişlik düzeyine bakmaz (WHO, 2020bb).

Şubat ayının sonunda Dr. Tedros'un söylemleri tam anlamıyla makro güvenikleştirici adım kriterlerini karşılamaktadır. Çin güvenikleştirmesi devam ederken yeni orta düzey güvenikleştirmeler eklenmektedir. Artık en büyük endişe olarak dile getirilen, Çin ya da sağlık sistemi zayıf ülkeler yerine uluslararası sistemdeki bütün birimlerdir.

4.2.3. Mart 2020

Tarih 1 Mart'ı gösterdiğinde, dünyadaki toplam Covid-19 vaka sayısı 88.913'e ulaşmıştır. 24 saat içinde Çin hariç 61 ülkeden 127 ölüm dahil toplam 8739 vaka raporlanmıştır. 8739 vakanın %81'i dört ülkeden olmuştur. Kore, İtalya, İran'a ilaveten Japonya da endişe verici ülkeler arasına girmiştir. Dr. Tedros'un tüm ülkelere mesajı şu olmuştur: "Bu tek yönlü bir yol değil. Bu virüsü geri püskürtebiliriz. Şimdi yapacaklarınız

ülkenizdeki salgının rotasını belirleyecek. Şimdi harekete geçmekten başka çare yok” (WHO, 2020cc).

3 Mart tarihindeki günlük basın toplantısında Dr. Tedros, Covid-19’un benzersizliğini tekrar vurgulamıştır. Buna göre Covid-19, kimsenin bağışıklığının olmadığı ve mevsimsel gripten çok daha şiddetli yeni bir virüstür. Mevsimsel grip vakalarında genellikle enfekte olanların %1’inden daha az insan ölürken Covid-19 vakalarının yaklaşık %3,4’ü ölmüştür. Ancak şöyle bir durum vardır ki Covid-19, uygun kontrol yöntemleri ile durdurulabilecek bir virüstür. Onlarca yıldır birçok ülke, gripi tespit etmek ve buna yanıt vermek için sistemlerini geliştirmeye yatırım yapmıştır. Covid-19’un da bir solunum patojeni olduğu düşünüldüğünde bu sistemler Covid-19 için uyarlanabilir ve uyarlanmalıdır. Bununla beraber, tıbbi malzemelerin küresel tedarik zincirinde büyük aksamalar mevcuttur. Cerrahi maske fiyatları altı kat, N95 solunum cihazları üç kattan fazla ve önlük fiyatları da iki kat artmıştır. Dr. Tedros’un bu konuya ilişkin görüşleri şöyledir: “Sağlık çalışanlarımızı korumadan Covid-19’u durduramayız. Bu bir dayanışma meselesidir. Bu, yalnızca DSÖ veya tek başına bir sektör tarafından çözülemez. Tüm ülkelerin bizi koruyan insanları koruyabilmesini sağlamak için hepimizin birlikte çalışmasını gerekiyor” (WHO, 2020dd).

5 Mart’ta dünya çapındaki toplam Covid-19 vakası 95.265’e yükselirken ölüm sayısı 3.281’e ulaşmıştır. Dr. Tedros daha önce vaka bildiren 5 ülkenin son 14 günde vaka bildirmemesini ve Çin’deki azalan vaka sayısını örnek göstererek salgın ile baş edilebileceğini belirtmektedir. Çözüm olarak agresif hazırlıkları önermiştir. Bu sebeple tüm ülkelerin koordineli ve kapsamlı şekilde, güvenlik, diplomasi, maliye, ticaret, ulaşım, ticaret, bilgi ve daha fazlasını içeren bütün hükümet mekanizmalarını devreye sokmaları çağrısında bulunmaktadır. Bu kapsamda bir dizi isteği vardır; test kapasitesinin artırılması, temel malzemelerin ve hastanelerin hazırlanması, vakaların tespit edilmesi, izole edilmesi, tedavi edilmesi ve DSÖ tarafından yayınlanan yönergelerle uyulmasıdır. Bugünkü toplantıyı bitiren cümlesiyle tehdidin kapsayıcılığı tekrar vurgulanmıştır: “Bu sadece bireyler veya ülkeler için bir tehdit değildir. Hepimiz bu işte beraberiz ve ancak birlikte hayat kurtarabiliriz” (WHO, 2020ee).

9 Mart günü düzenlenen günlük basın toplantısında açıklanan bilgilere göre 100 farklı ülkeden raporlanan 100.000’den fazla vaka bulunmaktadır. Dr. Tedros’a göre bu kadar kısa zamanda hızlıca yayılması, birçok insanı ve ülkeyi etkilemesi rahatsız edicidir. Bu kadar fazla ülkede tutunacak bir zemini olduğu için pandemi tehdidi daha da

gerçekleşmiştir. Ancak kararlı şekilde erkenden harekete geçilirse enfekte virüs önlenabilir. Sahip olunan en büyük avantaj; bu virüsün hükümet, işletme, topluluk, aile ve bireylerin kararlarına bağlı olmasıdır. Covid-19, küresel anlamda düzensiz bir salgındır. Bu nedenle bütün ülkeler, salgın hastalıklarını kontrol altına almak için kendilerine uygun stratejileri izlemelidir. DSÖ farklı bulaşma durumlarına göre her ülke için gerekli eylemleri dört grupta belirtmiştir. Buna göre gruplandırma şöyledir; vakanın görülmediği ülkeler-bölgeler; bir veya daha fazla vakanın görüldüğü ülkeler-bölgeler; kümelenmiş vakaların yaşandığı ülkeler-bölgeler; daha geniş çapta vakaların görüldüğü ülkeler-bölgeler (WHO, 2020hh). Dr. Tedros, ilk üç kategori için vaka tespit etme, izole etme, tedavi etme ve temaslı takibi gibi uygulamaları önermektedir. Daha geniş çaptaki yayılmaya sahip ülkeler ve bölgeler içinse okulları kapatma gibi önlemleri önermektedir. Bununla beraber Dr. Tedros, herkesin ortak amacını şöyle ifade etmiştir: “bulaşmayı durdurmak ve virüsün yayılmasını önlemek”. Bu nedenle tüm ülkeleri, insanlarını korumak için erken ve agresif adımlar atmaya çağırmaktadır. Bu açıklamasını ise şu cümleler ile sonlandırmıştır: “Umut, korkunun panzehiri olsun. Dayanışma suçlamanın panzehiri olsun. Ortak insanlığımız ortak tehdidimizin panzehiri olsun” (WHO, 2020ff).

Covid-19 salgını, 11 Mart tarihinde DSÖ tarafından resmen “pandemi” olarak sınıflandırılmıştır. Dr. Tedros, Covid-19’u pandemi ilan ettiği basın toplantısına vaka sayılarını belirterek başlamıştır. Buna göre Çin dışındaki vakaların sayısı 13 kat artmış ve etkilenen ülke sayısı üç katına ulaşmıştır. Toplamda 114 ülkede 118.000’den fazla vaka bulunmakta ve 4.291 kişi ise hayatını kaybetmiştir. Vaka ile ölüm sayılarının ve etkilenen ülke sayılarının daha da artması beklenmektedir. Dr. Tedros, virüsün yayılma hızını, ciddiyetini ve yetkililerin gerekli önlemleri almamasını endişe gerektiren durumlar olarak sıralamıştır. Ardından şöyle devam etmiştir: “Covid-19’un bir pandemi olarak nitelendirilebileceği değerlendirmesini yaptık”. Dr. Tedros’a göre pandemi basit bir kelime değildir. Bu kelimenin yanlış kullanılması anlamsız korkuya veya hastalığa karşı mücadelenin bir faydasının kalmadığı düşüncesi sebebiyle daha fazla ölüme yol açabilir. İlk vakaların DSÖ’ne bildirilmesinden itibaren DSÖ’nün tam müdahale modunda olduğunu, “her gün ülkeleri acil ve agresif adımlar atmaya çağırdığını; alarm zilini yüksek sesle ve net bir şekilde çaldıklarını” ifade etmiştir. Bununla birlikte, Çin ve Kore’deki vaka sayılarının azalmasını örnek göstererek tüm ülkelerin hala salgının gidişatını belirleyebileceğini belirtmiştir. Covid-19, sadece bir halk sağlığı krizi değildir; her sektörü etkileyecek bir kriz olması nedeniyle her sektör ve birey savaşa dahil olmalıdır. Dr. Tedros

bu toplantıdaki açıklamasını şöyle sonlandırmıştır: “Önleme. Hazırlık. Halk Sağlığı. Siyasi liderlik ve en önemlisi, insanlar. Sakinlikle doğruları yapmak ve dünya vatandaşlarını korumak için bu işte beraberiz. Mümkün” (WHO, 2020gg).

Şubat ayının sonundan 11 Mart’a kadar makro güvenlikleştirme girişimleri son sürat devam etmiştir. Sistem içindeki bütün aktörlerin kimliğine hitap edebilen ve bunları harekete geçirebilen açıklamalara rastlamaktayız. Söylemler incelendiğinde benzersiz tasvirlerine ilaveten, virüs hakkında yeni bilgiler edindikçe genel olarak kabul gören tehditler ile kıyasa gidilmektedir. Bu güvenlikleştirici hamlede kolaylaştırıcı bir koşuldur. Bütün uluslararası topluma doğru söylenen “şimdi harekete geçmekten başka bir çare yok” ve benzeri söylemler acil durumun ciddiyetini yansıtmakta ve bütün mekanizmaları harekete geçirmeye yöneliktir. Yeni orta düzey güvenlikleştirme girişimleri eklense de asla makro güvenlikleştirici söylemlerin yanında ağır basmamaktadır. Hatta makro güvenlikleştirme altındaki alt düzey güvenlikleştirmeleri birleştirmeyi ve bunların eş zamanlı tepkilerini amaçladığı söylenebilir. Pandemiye açıkladıktan sonra bile sakinlik önermesi de en başından beri panik durumuna yol açmama isteğidir. Bu aslında teori içinde tartışmaya açılacak bir soru ortaya çıkarmaktadır. Panik siyasetine yol açmadan güvenlikleştirme mümkün müdür?

Dr. Tedros’un şikayetçi olduğu konulara örnek olarak küresel tedarik zincirindeki tıbbi malzemeler sorunu ve Covid-19 salgınının politizasyonudur. Bu açıdan, en başından itibaren dayanışma ve iş birliği söylemlerinin yeterli algıyı oluşturamadığı görünmektedir. Her halükarda Dr. Tedros, sağlık çalışanları, şirketler ve politikacılar da dahil olmak üzere bireyden uluslararası sisteme kadar tüm sektörlere ve aktörlere dayanışma çağrısında bulunmuştur.

4.3. Analiz Değerlendirmesi ve Bulgular

Öncelikle, güvenlikleştirmenin önemli bir bileşeni, referans nesnesine yönelik bir tehdit bulunduğunu ilan eden güvenlikleştirici aktördür. Bu hem güvenlikleştirme sürecinin olmazsa olmaz unsurudur hem de ona ilişkin bazı özellikler, güvenlikleştirmenin başarısını etkilemektedir. Dr. Tedros’un kişisel özelliklerine bakılırsa gençlik yılları, eğitim hayatı ve kamu görevleri, bulaşıcı hastalıklar ile içli dışlı geçmiştir. Covid-19’un ilk ortaya çıkışından kısa bir süre önce verdiği röportajda, kendisinden küçük 3-4 yaşındaki erkek kardeşini, kızamık gibi önlenabilir bir bulaşıcı

hastalıktan kaybetmeyi hala kabul edemediğini belirtmiştir (Ducharme, 2019). Akademik hayatı bulaşıcı hastalıkları araştırarak geçmiş; aldığı kamu görevlerinde ise sıtma ve AIDS gibi bulaşıcı hastalıkları azaltması ile tanınmıştır. Etiyopya'nın Sağlık Bakanı olduğu dönemde ise sağlık reformuna öncülük ettiği belirtilmektedir. Göreve başlangıç aşamasından itibaren savunduğu “evrensel sağlık hizmeti” ve Covid-19'un pandemiye dönüştüğü süreçteki “sağlık seviyesi düşük ülkelere yönelik tehdit” söylemi bu konuyla ilişkilendirilebilir. Diğer taraftan, hangi kaygıyla motive edildiği fark etmeksizin bir güvenlikleştirme girişimi gözlemlenmiştir. Bu süreçte, güvenlikleştirici aktörün şahsiyeti özelindeki bilgilerin önemi vardır. Dr. Tedros'un bu özellikleri, bulaşıcı hastalıkları önleme konusunda birinci elden deneyime sahip olduğunu göstermektedir. Nihayetinde, hedef kitle içerisinde yer alan ve bu bilgilere sahip olan aktörlerin iknası için kolaylaştırıcı koşul ve önemli ayrıntılardır.

Dr. Tedros'un kişisel özelliklerinden daha önemli olan, onun pozisyonu ve gücüdür. Her şeyden önce DSÖ'nün Genel Direktörü'dür. Örgütün en yüksek teknik ve idari başkanı; örgütün tüm organlarının ve düzenlenen konferansların resen sekreteridir. DSÖ ise uluslararası sağlık politikalarının belirlenmesinde ve uygulanmasında önemli role sahip bir aktördür. Sağlık konularının güvenlik alanına dahil edilebilmesi için her analiz düzeyinde; özellikle de orta birim ve yukarı düzeylerde güvenlik inşasının müzakeresini başlatabilecek bir örgüttür. Bu analizden bağımsız, herhangi bir uluslararası sağlık konusundaki güvenlikleştirme sürecinde bile DSÖ'nün fonksiyonel aktör olması kaçınılmazdır. Dolayısıyla, DSÖ'nün en üst düzey görevlisi olarak Dr. Tedros tarafından dillendirilen her söz-edimi, arkasında DSÖ'nün imaj desteğini barındırmaktadır. Bu anlamda örgütün şimdiye kadarki başarıları, hizmetleri, otoritesi, yardımları, işlevi, bulaşıcı hastalıklarla mücadelesi, kısacası bütün özellikleri Dr. Tedros ile özdeşleşmektedir. Tüm bunlar göz önüne alındığında Dr. Tedros, güvenlikleştirme sürecindeki “belirli bir yerden, kurumsal bir sesle, elitler tarafından” tanımına uyan, başarılı güvenlikleştirme kapasitesine sahip söz sahibi bir otoritedir. Buna ek olarak, Dr. Tedros'un bulunduğu konumu elverişli kullandığı söylenebilir. Bunun en açık örneği, güvenlik dilini uygun kullanmasıdır. Mesela, bir yandan gerekli edimleri talep etmesi, bir yandan da damgalamaya karşı söylemleri, Elbe'nin (2006) önerdiği etik ikilemi dikkate aldığını göstermektedir. Analiz esnasında konu dışında tutulmuş olsa da örneğin, Covid-19 özelinde yapılan günlük basın toplantılarında dahi Ebola virüsünün DSÖ tarafından kontrol altına alındığının vurgulanması, hedef kitleden güven almaya yönelik bir hareket

olarak algılanmaktadır. Ayrıca; DSÖ'nün yaptığı diğer uygulamaların öneminin belirtilmesi, “biz” dilinin kullanımı, “ortak düşman” ve “benzersiz virüs” tasvirlerinin yapılması, diğer sektörlerle bağlantının vurgulanması ve benzeri kolaylaştırıcı koşullara söylem analizinde değinilmiştir.

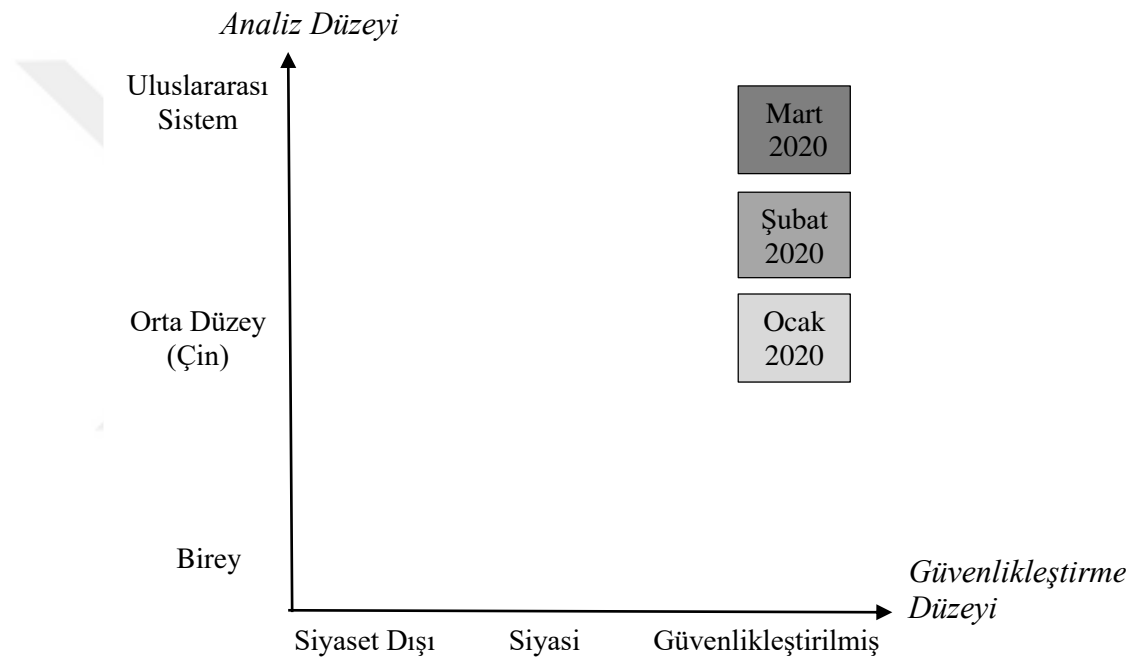
Güvenlikleştirme sürecinin diğer önemli unsuru referans nesnesidir. Analiz boyunca cevapları aranan sorulardan bazıları şunlardır: Covid-19, Dr. Tedros tarafından varoluşsal bir tehdit olarak sunulmuş mudur? Covid-19, Dr. Tedros tarafından hangi referans nesnesi yönelik varoluşsal tehdit olarak sunulmuştur? Daha açık bir şekilde, Covid-19 tarafından varoluşsal olarak tehdit edilen, korunmaya çalışılan ve hayatta kalması gereken nedir ya da kimdir?

Söylem analizinin ortaya çıkardığı bulgulara göre, bu soruların cevapları süreç içerisinde farklılık göstermektedir. Covid-19 salgınının ortaya çıkışı göz önüne alındığında ortaya çıkan sonuç, Covid-19'un 22 Ocak tarihine kadar tehdit olarak sunulmadığı ve güvenlik gündemine dahil edilmediği yönündedir. Covid-19'un ilk kez 31 Aralık'ta rapor edilişinden sonra DSÖ'nün ve bölge ofislerinin belirli durum raporu, tavsiye, önlem uyarısı, bilgi, açıklama, kılavuz vb. içerikli yayınları bulunmaktadır. Buna rağmen, Dr. Tedros ile ilgili herhangi bir veriye rastlanmamıştır. Bu nedenle 22-23 Ocak tarihine kadar herhangi bir güvenlikleştirme sürecinden söz edilememektedir.

22-23 Ocak tarihinde Acil Durum Komitesi toplanmış; ancak uluslararası önemi haiz halk sağlığı acil durumu ilan edilmemiştir. Dr. Tedros'un söylem analizinden çıkan diğer sonuç ise Covid-19'un bu tarihten itibaren Çin düzeyinde bir tehdit olarak sunulmaya başlanmasıdır. Bunun sebebi, açıkça Çin'de acil bir durum olduğunun belirtilmesi ve referans nesnesi olarak işaret edilenin Çin devleti/toplumu olmasıdır. Ayrıca, Çin düzeyinde alınan önlemlerin desteklendiği görülmektedir.

30 Ocak'ta Acil Durum Komitesi tekrar toplanmış ve uluslararası önemi haiz halk sağlığı acil durumu ilan edilmiştir. Bu tarihten itibaren tehdit edilen referans nesnelerinin çeşitlendiği görülmektedir. Aynı güvenlikleştirme eyleminde birden fazla referans nesnesinin tehdit altında bulunması gayet doğaldır. Üstelik, pandemi gibi her sektörde ve her analiz düzeyinde potansiyel etkileri bulunan bir tehdit için yeknesak bir referans nesnesinin varlığı imkansızdır. Analiz esnasında, Çin'deki ve küresel ölçekteki tehditlerin aynı anda sunulduğu görülmektedir. Bu sırada, dayanışma talebiyle orta düzey güvenlikleştirmeler de koordine edilmektedir. Fakat, referans nesnesi olarak etiketlenen

öğeler arasında önceliğe sahip olanların kısıtlı gruplar olduğu görülmektedir. Önceliğe sahip kısıtlı gruplar arasında, Çin devleti/toplumu, sağlık sistemi zayıf ülkeler ve yeni vakaların görülmeye başlandığı diğer orta düzey birimler vardır. Bu doğrultuda analizin önemli bir bulgusu, Şubat ayının ortalarına kadar Çin devleti güvenlikleştirmesinin merkezde olduğu yetersiz makro güvenlikleştirici adımların gözlemlenmesidir. Bu tarihten sonraki söz-edimlerin ise küresel ölçekte kapsayıcı olduğu görülmektedir. Öncelikli kısıtlı gruplar telaffuz edilmeden, bireyler, sağlık çalışanları, diğer sektörler, tüm ülkeler ve genel anlamda bütün insanlık referans nesnesi olarak etiketlenmektedir. Yaklaşık olarak karşımıza çıkan grafik ise Şekil 2’deki gibidir.

Şekil 2. Covid-19'un güvenlikleştirilme düzeyi

Güvenleştirme teorisi çerçevesinde analistin görevi, nesnel tehditleri değerlendirmek değildir. Buna ilaveten, güvenlik sorununun “nasıl ve ne zaman?” ortaya çıktığı sorularının yanında “neden?” sorusu da sorulmalıdır. Bu çalışmada, nesnel tehdit yaklaşımından sıyrılabilmek için pandemi ilanına kadar kısıtlı bir süre analiz edilmiştir. Aynı zamanda güvenlikleştirme söylemlerine “neden?” sorusu da sorulmuştur. Dr. Tedros’un Çin dışındaki ülkelere seslenişindeki aciliyet çağrısı, Tablo 1’deki ölüm ve vaka sayıları ile paralellik göstermektedir. Bu sayede açıkça var olan bir tehdidin, güvenlikleştirme sürecini nasıl etkilediği ortaya çıkmaktadır. Nihayetinde, gözle görülür bir problemin etkisi, güvenlikleştirici aktörün söylemlerinden, dolayısıyla da yaratacağı

algıdan ve başarısından bağımsız düşünölememektedir.

Tablo 1 Çin Dışındaki Ülkelerin Covid-19 Tablosu

Tarih	Toplam Ülke	Ölüm	Vaka
23 Ocak 2020	6	0	9
30 Ocak 2020	18	0	98
10 Şubat 2020	24	1	319
27 Şubat 2020	44	54	3.474
11 Mart 2020	114	4.291	>114.000

Güvenikleştirme eyleminin önemli bir parçası da tehditle başa çıkılabilmesi için acil durum önlemleridir. Bu nedenle, söylem analizi esnasında sorulan diğer soru şudur: Dr. Tedros Covid-19 problemini güvenlik gündemine dahil ederken ne tür önlem ve müdahale çağrılarında bulunmuştur? Güvenikleştirme perspektifinde olağanüstü ve istisnai önlemler söz konusudur; ancak Dr. Tedros'un tavsiyelerindeki tedbirlerin olağanüstü özelliği tartışmaya açılmamaktadır. Makro ölçekte bir önlemin olağanüstü özelliği hedef kitleye göre değişecektir. Ayrıca, DSÖ Genel Direktörü'nün tedbir çağrıları, tüzükteki kıstaslara uygun şekilde olmaktadır. Bu durum tamamen DSÖ'nün temel yapısıyla ilgilidir. DSÖ, küresel alanda yürütme organı gibi hareket edememektedir. Örneğin, BM Barış Gücü gibi uygulama yetkisi yoktur. Nadir kullanılan yasama yetkisi de Asamble'nin, yani tüm devletlerin oy kullanımıyla gerçekleşmektedir. Hem kuralların ihlali durumunda DSÖ'nün bir yaptırım gücü bulunmamaktadır hem de verilen tavsiyelerin bağlayıcılığı yoktur. Burada asıl anlaşılması gereken Dr. Tedros'un, önlem alma çağrılarını ve bunların normal prosedürün ötesinde sorumluluk getirdiğini dile getirmesidir. Bununla beraber, analiz boyunca göze çarpan ve olağanüstü olduğu düşünülen önlem çağrıları da bulunmaktadır.

Acil önlem çağrıları da Şekil 2'deki gibi acil durumun ve referans nesnelerinin işaret edilmesiyle eş zamanlıdır. Buna göre 22-23 Ocak'a kadar herhangi bir tedbir çağrısı bulunmamaktadır. 30 Ocak'a kadar ise Çin düzeyindeki olağanüstü önlemlerin desteklendiği görölmektedir. Bu tarihten itibaren farklı zamanlarda, farklı önlemlerin alınması için tavsiyelere ve taleplere rastlanmaktadır. En genel anlamda Covid-19'un kontrol altına alınabilmesi için tavsiye ve istek çağrıları şöyle sıralanabilir; zayıf sağlık sistemi olan ülkeleri destekleme, tıbbi müdahalelerin gelişimini hızlandırma; veri

paylaşımına yönelik iş birliği, bütün hükümet mekanizmalarını devreye sokma; infodemi ile mücadele, 675 milyon dolar desteği; tıbbi malzemelerin stoklanmaması, bireylerin yapması gerekenler; ülkelerin hazırlanması ve daha sonrasında bulaşmayı durdurma; vaka tespiti, izolasyon ve tedavi; damgalamanın durdurulması, okulları kapatmak.

Söylem analizi ve değerlendirilmesinden ortaya çıkan sonuç, Dr. Tedros tarafından Covid-19'a yönelik güvenlikleştirme ve makro güvenlikleştirme girişiminin bulunduğudır. Bununla beraber güvenlikleştirme öznelerarası gerçekleşen ortak bir anlayış inşa etme sürecidir. Dolayısıyla girişimin ötesinde bir konunun güvenlikleştirilip güvenlikleştirilmediğine ilişkin karar verebilmek için dinleyici kitledeki aktörlerin algıları ve davranışlarına bakılmalıdır. Eğer ki dinleyici kitle Dr. Tedros'un tavsiye ve taleplerine rıza gösterirse, ikna olursa ve onay verirse Covid-19'un başarılı şekilde güvenlikleştirildiği iddia edilebilir. Bu noktada, Dr. Tedros'un hitap ettiği kitlenin makro ölçekte en geniş kitle olduğu belirtilmelidir. Orta düzey güvenlikleştirme sürecinde bile dinleyici kitlenin yetersiz analizi nedeniyle eleştirilen teorinin, makro düzeyde çok kesin sonuçlara götürmesi beklenemez. Bu nedenle, makro güvenlikleştirme modelinin bu eksikliğinin vurgulandığı ve makro düzeyin altındaki aktörleri, bilinçli bir şekilde analize dahil etmeden yapılan çalışmalara da rastlanılmaktadır (Thomas & Lo, 2019). Bu çalışmada ise bütün uluslararası toplum incelemeye alınmasa da bazı örnekler ile bazı çıkarımların yapılabileceği düşünülmektedir. Bunun için Dr. Tedros'un söylemlerinden, uluslararası toplumdaki farklı davranışlar ortaya konarak bahsi geçen güvenlikleştirmenin başarılı ve başarısız yönleri tartışılacaktır.

Dr. Tedros ilk açıklamasından itibaren Çin'de alınan olağanüstü önlemleri desteklemiştir. Bu açıdan Çin'deki güvenlikleştirme sürecine itici güç olduğu düşünülmektedir. Bu kapsamda Dr. Tedros'un kendisi, 28 Ocak'ta Çin'e gidip üst düzey yetkililerle görüşmüş ve DSÖ'ne bağlı uzmanların Çin'e gönderilmesi konusunda uzlaşa sağlamıştır. Çin'deki bilimsel araştırmaları, virüsün genetik dizisinin ve diğer verilerin paylaşılmasını takdir etmiştir. Çin'in liderliği, şeffaflığı, ciddiyeti, yakın iş birliği ve küresel krize dönüşmesini engellemek için her şeyi yapması Covid-19 güvenlikleştirmesinin başarılı yönüdür. Dr. Tedros, 11 Mart'ta pandemi ilan ederken dahi Çin'deki vaka sayılarının azalmasını örnek göstererek Çin devletinin eylemlerindeki başarıyı vurgulamıştır.

Uluslararası alandaki başarılı yönleri ise şöyle sıralanabilir: 5 Şubat'tan itibaren bilgi paylaşımı konusunda eksik kalan ülkelerin bu eksikliği gidermeye başlaması, BM

sisteminin harekete geçirilebilmesi, DSÖ liderliğinde Kriz Yönetim Ekibi'nin etkinleştirilebilmesi, Stratejik Hazırlık ve Müdahale Planı'nın uygulanabilmesi, teşhis kitlerinin ve koruyucu ekipmanların ihtiyacı olan ülkelere gönderilebilmesi, araştırma ve inovasyon forumu gibi uluslararası uzmanlar ile düzenlenebilen toplantılar, ABD, İngiltere, Hollanda, Çek Cumhuriyeti, Japonya, Wellcome Trust Vakfı ve Bill Melinda Gates Vakfı'nın bağışta bulunması, genel iş birliği ve koordinasyonun sağlanabilmesi. Bu gelişmelerin tamamı, Dr. Tedros tarafından normal siyasi prosedürün dışına çıkacak şekildeki özel hak talebinin, hedef kitle tarafından onaylandığını göstermektedir.

Dr. Tedros ile uluslararası toplum arasındaki müzakere sürecinin başarısızlıkla sonuçlandığını gösteren durumlar da mevcuttur. Bunlar şu şekilde sıralanabilir; küresel tedarik zincirindeki tıbbi ekipman pazarının aksaması, tavsiyeler ile tutarsız şekilde kısıtlamalar uygulanması, damgalama, bilgi dezenformasyonu ve Covid-19'un siyasi bir mesele haline getirilmesi. Aynı zamanda Dr. Tedros, pandemi ilanının nedenlerinden biri olarak yetkililerin gerekli önlemleri almadığını belirtmiştir.

Söylem analizindeki veriler iki sonuca ulaştırmaktadır. Birincisi, Dr. Tedros ile Çin devleti arasındaki ortak güvenlik inşasının başarıyla gerçekleşmiş olmasıdır. İkincisi, Dr. Tedros ile uluslararası toplum arasındaki ortak güvenlik inşasının başarılı ve başarısız yönlerinin bulunduğudır.

Kuramsal çerçevenin öngördüğü üzere, işaret edilen referans nesnesinin hangi ölçekte olduğu ile ona yönelik tehdidin güvenlik gündemine dahil edilme olasılığı arasında ters orantı bulunmaktadır. Çalışmada ulaşılan basit bir çıkarım, sınırlı bir kolektivite olan Çin devleti/toplumu düzeyinde güvenlikleştirmenin daha geniş bir kitledeki güvenlikleştirmeye göre daha uygun ve gerçekleştiğidir. Bu doğrultuda devletin, güvenlik alanında rekabet eden referans nesneleri arasında daha avantajlı olduğu tekrar doğrulanmaktadır.

Çin tarafının, güvenlikleştirme sürecine uygun hareket etmesiyle orta düzeyin ayrıcalıklı olduğu ile ilgili iddia geçerliliğini korumakla beraber arkasında bazı sınırlılıklar barındırmaktadır. Dr. Tedros'un söylemleri çözümlendiği vakit, Çin devleti içerisinde, tehdit ve savunmanın aynı anda bulunduğu bir durumun varlığı kesin olarak görülmektedir. Bununla beraber, bu durumun nasıl oluştuğuyla ilgili ve bu çalışmanın kapsamı dışında kalan bazı sorular vardır. Sorulardan bazıları şu şekilde sıralanabilir: Çin devleti tarafından halihazırda bir güvenlikleştirme eylemi var mıdır? Eğer var ise bunu motive eden kaygılar

nelerdir? Çin toplumu içerisinde gerçekten “biz” hissiyatı mevcut mudur? Eğer mevcut ise bu algıyı oluşturan Çin devletinin otoriter rejimi mi yoksa nesnel tehdidin bağımsız varlığı mıdır? Bunlar ve benzeri soruların cevapları için ayrıca detaylı analizlere ihtiyaç duyulmaktadır. Doğrusu, farklı cevaplardan ortaya çıkacak değişkenlerin asıl etkileyeceği, Covid-19’un güvenlik gündemine dahil edilirkenki değerlendirilme aşamasıdır. Örneğin, halihazırda bir Covid-19 güvenlikleştirmesi mevcutsa bu durum, Dr. Tedros’un güvenlikleştirme eyleminin basitçe kabul edileceğini gösterir. Ayrıca söylem analizinden ve şimdiye kadarki yapılmış farklı çalışmalardan anlaşılan o ki, halihazırda bir Çin güvenlikleştirmesi Dr. Tedros tarafından desteklenmektedir. Bunun ötesinde, eğer mevcut değilse de ne sebeple olduğu fark etmeksizin hedef kitlenin isteklere rıza gösterdiği bilinmektedir. Ortak algının oluşturulma sürecinde taraflardan biri Dr. Tedros, diğeri ise en iyi ihtimalle bir bütün olarak Çin devleti ya da toplumu, en kötü ihtimalle yalnızca Çin devletinin üst düzey yöneticileridir. Bu nedenle bu çalışmanın sunduğu veriler ışığında, yüksek oranda kabul edilebilir bulgu, Dr. Tedros ile Çin devleti arasındaki ortak güvenlik inşasının başarıyla gerçekleştiğidir. Her halükarda, Dr. Tedros’un güvenlikleştirme girişimi olumlu değerlendirilmiş ve talebi doğrultusundaki eylemler meşru bir zeminde gerçekleşmiştir.

Analiz boyunca cevap aranan diğer soru şudur: Covid-19’un makro güvenlikleştirilmesi başarıya ulaşmış mıdır? Açıkçası makro güvenlikleştirme, karmaşık ve çok katmanlı yapısı nedeniyle sıkça rastlanılmayan bir kavramdır. Hem teoride hem de pratikte yapılandırılması ve uygulanması zordur. Bugüne kadar Soğuk Savaş, küresel terör, çevresel sorunlar, nükleer felaket gibi az sayılı vaka üzerinden analizlere çerçeve sağlamıştır. Aynı zamanda, bulaşıcı hastalıklara dair belirli varsayımlar bulunsa da Covid-19 pandemisi, yaklaşım öne sürüldükten sonra ortaya çıkan ilk pandemidir. Bu nedenle başarı kıstasını belirlemek de bir hayli zordur. Teorik çerçevede, başarı kararının verilebilmesi için önemli kriter, yüksek analiz düzeyindeki geniş ölçekli kitlenin ikna olmasıdır. Ayrıca, diğer aktörlerin kaygılarıyla sinerji yaratması ve diğer güvenlikleştirmeleri de kapsaması gereklidir. Covid-19 konusu için yukarıda sıralanan başarılı gelişmeler ile Dr. Tedros’un taleplerinin onaylandığı görülmektedir. Hem orta düzey ve altındaki hem de sistem düzeyindeki, farklı sektörlerden farklı aktörleri harekete geçirebilmiştir. 194 ülkenin birçoğu, vakıflar, uluslararası örgütler, uzmanlar, bürokratlar, ulusötesi şirketler ve diğer aktörler talep edilen maddi ve manevi edimleri karşılamışlardır. Şüphesiz ki Dr. Tedros’un isteklerine rıza gösteren aktörler içerisinde, Dr. Tedros ile aynı

kaygıyı paylaşılanlar mevcuttur. Geriye kalan tek kriter ise diğer güvenlikleştirmeleri kapsamaması, yani Covid-19 sebep gösterilerek yeni güvenlikleştirmelerin ortaya çıkmasıdır. Dr. Tedros'un çağrılarına uygun hareket eden aktörlerin, daha alt katmanda güvenlik gündemi oluşturmaları muhtemeldir. Örneğin, DSÖ'ne maddi yardım yapan bir devlet başkanının, hazineden para aktarması için bu gerekebilir. İlerleyen süreçte, farklı sektörlerin göreve çağırılması, zorunlu aşı uygulamaları, kurumların kapatılması, sokağa çıkma yasağı ve benzeri güvenlik önlemlerinin uygulanması da farklı güvenlikleştirmelerin ortaya çıkışını göstermektedir. Bu faktörlerin tamamı, gerekli kriterleri karşılayan ve başarılı bir makro güvenlikleştirmeden söz etmek için yeterlidir.

Önceki paragrafta, çalışmanın bir çıktısı olarak Covid-19'un başarılı şekilde makro güvenlikleştirildiği ortaya konmuştur. Bununla beraber makro güvenlikleştirme eylemlerinde, güvenlik tehdidinin niteliğine göre belirli evrenselcilik türleri etkili olmaktadır. Fiziksel tehdit evrenselciliği ile motive edilen makro güvenlikleştirmelerin gezegen ölçeğinde başarıya ulaşabileceği varsayılmaktadır. Covid-19 pandemisinde, güvenlik algısı inşa edilirken yeni ortaya çıkan bir bulaşıcı hastalık olması sebebiyle fiziksel tehdit evrenselciliğinin devreye girmesi beklenmektedir. Bakıldığında Dr. Tedros, herhangi bir ideoloji barındırmadan, toplumda karıştığa yol açmadan ve tehdit edilen öge olarak insanlığın fiziksel varlığını etiketleyip güvenlikleştirmeye çalışmıştır. Dolayısıyla, Dr. Tedros'un hitap ettiği ve hedeflediği kitle varsayımına uygun şekilde uluslararası toplumun tamamıdır. Fakat, Dr. Tedros ile uluslararası toplum arasında geçen müzakere sürecinde, olumsuz gelişmeler de yaşanmıştır. Bu durum mevzubahis makro güvenlikleştirmenin evrenselci doğasını, kapsayıcılığını, ikna edebilirliğini, desteklenme derecesini ve dolayısıyla hedeflediği ölçekte başarıya ulaşmasını tartışmaya açmaktadır. Bu tartışma, Dr. Tedros'un şikayetleri üzerinden ilerlerse daha anlaşılır olacaktır. Örneğin, maske gibi tıbbi ekipmanları stoklayan ve fiyat artışına sebep olan ülkeler veya şirketler, Dr. Tedros'un sunduğu insani kaygı yerine ekonomik ve ulusal kaygılarla hareket etmektedir. Dr. Tedros'un sürekli şikayet ettiği infodemi konusu, medya yahut bireylerin dahil olduğu belirli bir kitlede ortak algının paylaşılmadığını göstermektedir. Bulaşıcı hastalığın pandemiye dönüştüğü süreçte gerekli önlemleri almayan aktörler, öznel tehdit anlayışıyla hareket etmiştir. Nesnel tehdit görmezden gelinmiş olabilir; nesnel tehdit o aktörler için gerçekten gözle görülür hale gelmemiş olabilir. Her açıdan, güvenlikleştirmenin temelindeki aciliyet fikri benimsenmemiş ve güvenlik gündemine dahil edilmemiştir. Dr. Tedros'un ikazlarına rağmen UST ile tutarsız önlemlerin

uygulanması, makro güvenlikleştirmenin altındaki dar kapsamlı güvenlikleştirmelerin koordinasyon problemine işaret etmektedir. Aynı problemi paylaşan diğer olumsuz gelişmeler ise Covid-19'un politizasyonu ve damgalamadır. Dr. Tedros, dayanışma ve iş birliği talepleriyle alt düzey güvenlikleştirmeleri birleştirmeyi amaçlasa da bazı aktörler, birbirini suçlayarak ve politik kaygılarla hareket ederek bu amacı sekteye uğratmaktadır. Bundan dolayı, "biz" algısını paylaşan yekpare bir uluslararası toplumun oluştuğunu düşünmek imkansızlaşmaktadır.

Covid-19'un makro güvenlikleştirme sürecindeki başarısızlıklar, ortaya bir sonuç daha çıkarmaktadır. Asıl niyetleri bilinmese de uluslararası toplum içindeki aktörlerden, Dr. Tedros'un güvenlikleştirme girişimini reddedenler bulunmaktadır. Bu durum, makro güvenlikleştirmenin o kadar da basit olmadığını ve karmaşık yapısı nedeniyle geniş çapta güvenlik inşasının zorluğunu tekrar göstermektedir. Temel motivasyon kaynağı, tüm insanların sağlığı olsa dahi makro güvenlikleştirme sürecinde aksaklıklar yaşanmaktadır. Tüm devletlerin, ulusların, inançların ve insanların referans nesnesine dönüştüğü yerde dahi uluslararası toplumun tamamı ortak bir tehdit algısını paylaşamamaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın önemli bir bulgusu, fiziksel tehdit evrenselciliği ile desteklenen bir makro güvenlikleştirmenin bile hedeflediği ölçekte başarıya ulaşamamasıdır.

BÖLÜM V

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu tez, sağlık ve güvenlik olmak üzere iki temel olgu üzerine kuruludur. Uluslararası İlişkiler disiplini nasıl dinamik bir alan ise alt dalı olan Güvenlik Çalışmaları da uluslararası sistemdeki güncel gelişmelerden etkilenmiştir. Soğuk Savaş'ın bitişiyle beraber güvenlik çalışmalarındaki derinleşme ve genişleme süreçleri hızlanmıştır. Bu kapsamda, temel aktörü devlet kabul edip askeri problemlerle ilgilenen dar güvenlik anlayışı yerine, bireyden gezegene kadar farklı aktörleri ve yine bu aktörleri tehdit eden problemleri incelemeye alan güvenlik yaklaşımları ortaya çıkmıştır. Sağlık ise insan yaşamının ayrılmaz bir parçasıdır. Bireyin fiziksel varlığını ilgilendirdiği kadar toplumsal, ekonomik, askeri, çevresel ve siyasi konular içerisinde de yer almaktadır. Güvenlik çalışmalarının içine kapsamlı şekilde sağlık konusunun dahil edilmesi de yine Soğuk Savaş sonrası döneme denk gelmektedir. 1980'lerden itibaren, HIV başta olmak üzere bir dizi salgın hastalığın ortaya çıkışıyla sağlığa dair konular, uluslararası forumlarda, savunma bakanlıklarında ya da BM Güvenlik Konseyi gibi oluşumlarda güvenlik çerçevesinde ele alınmaya başlanmıştır. Bu gelişmelere eş zamanlı olarak güvenlik alanında yapılan çalışmalarda da bulaşıcı hastalıklar esas yoğunlaşılan problem olmuştur. Bulaşıcı hastalıkların etkisini gösterdiği önemli bir durum, sağlık sorunlarına yönelik küresel iş birliğinin ortaya çıkışıdır. 16. yüzyıldan itibaren alınan ulusal güvenlik politikaları, ulusal sınırlara uymayan salgın hastalıklarla mücadele edememiştir. Uzun yıllar boyunca, birçok bölgesel ve küresel girişimin ardından 1948 yılında DSÖ, tek bir küresel örgüt olarak kurulmuştur. BM'nin uzman kuruluşu olan DSÖ, uluslararası sağlıkla ilgili iş birliğini sağlama ve koordine etme açısından en yetkili örgüt olmaktadır. DSÖ, bugüne kadar birçok salgın ile mücadele etmiş olsa da hiç kuşkusuz ki Covid-19 pandemisi, en çok çabalamasını gerektiren süreci yaratmıştır. 2019'un sonunda ortaya çıkan salgın, 2020'nin Mart ayında pandemiye dönüşecek kadar hızlı bir şekilde bütün dünyayı etkisi altına almıştır. Yayılma şekli, kuluçka süresi, bulaşma hızı ve şiddeti gibi farklı özellikleri nedeniyle milyonlarca kişinin ölmesine sebep olmuş; uluslararası ortamdaki her sektörü ve her aktörü etkileyen güvenlik krizine dönüşmüştür.

Bu doğrultuda çalışmanın esas odaklandığı konu, DSÖ Genel Direktörü Dr. Tedros'un, tüm insanlığa yönelik tehdit olarak ortaya çıkan Covid-19 pandemisini güvenlik

sorunu olarak algılama ve hitap ettiği kitleye yansıtma sürecidir. Bu konu incelenirken yeni güvenlik yaklaşımlarından biri olan Kopenhag Okulu'nun güvenlikleştirme teorisinden yararlanılmıştır. Bu bağlamda, söylemsel güvenlik anlayışına dayanarak Dr. Tedros'un demeçleri veri olarak kabul edilmiş ve söylem analizi yöntemiyle incelenmiştir. Analizin değerlendirilmesi aşamasında da kuramsal çerçeveye bağlı kalınarak güvenlikleştirme sürecinin bileşenleri gözden geçirilmiş; buna göre bulgular ortaya konmuştur.

İlk etapta, Dr. Tedros'un kişisel özellikleri ve bulunduğu konum sayesinde güvenlik inşası gerçekleştirebilme kapasitesine sahip bir aktör olduğu açıklanmıştır. Daha sonra, Covid-19'un tehdit olarak sunulması ve eğer sunulduysa kime yönelik olduğu araştırılmıştır. Ortaya çıkan sonuçta, güvenlik inşasının başlangıcı ve güvenliği tehdit edilen referans nesnelerinin işaret edilmesi kronolojik olarak farklılık göstermektedir. Buna göre, DSÖ'ne ilk vakaların raporlandığı 31 Aralık tarihinden, Acil Durum Komitesi'nin toplandığı 22-23 Ocak tarihine kadar herhangi bir güvenlikleştirme girişimi görülmemektedir. Bu tarihten Acil durum Komitesi'nin ikinci kez toplandığı 30 Ocak tarihine kadar Çin devleti/toplumu düzeyinde güvenlik inşası görülmektedir. 30 Ocak tarihinde “uluslararası önemi haiz halk sağlığı acil durumu” ilan edilmiş olmasına rağmen, Şubat ayının ortalarına kadar, yoğun olarak Çin devleti/toplumu ve sağlık sistemi zayıf ülkeler gibi sınırlı gruplara yönelik güvenlik algısı oluşturulmuştur. Bu süreçte, bir yandan da makro güvenlikleştirici söylemlere rastlanılmaktadır. Ancak sınırlı gruplar öncelikli olarak sunulduğu için, orta düzey bir güvenlikleştirme sürecinin makro güvenlikleştirme sürecini sekteye uğrattığı sonucuna varılmıştır. Şubat ayının ortalarından, pandeminin ilan edildiği 11 Mart tarihine kadar ise tüm uluslararası toplumun referans nesnesine dönüştüğü makro güvenlikleştirme girişimleri gözlemlenmiştir. Ayrıca, Dr. Tedros'un girişimleri karşısında uluslararası toplumdaki aktörlerin davranışlarından, güvenlikleştirme eyleminin başarılı ve başarısız yönleri anlaşılmaya çalışılmıştır. Buna göre Çin tarafı, Covid-19 meselesini güvenlik gündemine dahil ederken uluslararası toplumdaki bazı aktörlerin, makro güvenlikleştirici adımları reddettiği görülmektedir. Bu nedenle, fiziksel tehdit evrenselciliği ile motive edilmiş bir makro güvenlikleştirmenin bile yeterli ölçekte başarıya ulaşamadığı sonucuna varılmıştır. Son olarak, Dr. Tedros'un söylemleri ile Çin dışındaki ülkelerin vaka ve ölüm sayılarıyla doğru bir orantı görülmüştür. Bu sebeple, söylemsel güvenlik anlayışında da hızla ortaya çıkan ve gözle görülür problemlerin güvenlikleştirici aktörden, dolayısıyla güvenlikleştirme sürecinin tamamından bağımsız düşünülemeyeceği ortaya konmuştur.

Nesnel tehditlerin kasten göz ardı edilmesi, Covid-19 öncesinde de söylemsel güvenlik anlayışına yöneltilecek eleştirilerden biri olmuştur. Örneğin Knudsen (2001), güvenlikleştirme teorisinin, Soğuk Savaş dönemindeki askeri karar vericiler için daha uygun olduğunu iddia etmiştir. Önceden değinildiği gibi güvenlik, tarihsel açıdan devletlerin birbirlerine meydan okuduğu bir alandı. Daha sonra bulaşıcı hastalık gibi sağlık konularını da içerecek şekilde genişledi. Bulaşıcı hastalıklar ve askeri tehditler karşılaştırıldığında, ikisinin büyük farklılığı, tehdidin politik aktörlerin kararlarıyla oluşmasıdır. Bu karşılaştırma, can kayıpları üzerinden ele alınırsa bir tarafta savaş açan politik aktör nedeniyle ölen insanlar, diğer tarafta ise tercihe bağlı olmadan ve doğal yollarla ortaya çıkan salgın sebebiyle hayatını kaybeden insanlar bulunmaktadır. Covid-19'un sadece bu karakteristik özelliği, onun gerçekten bağımsız varlıkta bir tehdit olduğunu ispatlamaktadır. Kirk ve McDonald'ın (2021), Covid-19 salgını ile siyasiler tarafından dile getirilmesi arasındaki bağlantısızlığı vurgulaması da söz konusu tartışmaya yakın bir yerde bulunmaktadır. Kopenhag Okulu'na göre bir tehdidi nesnel kabul etmek analize fayda sağlamamaktadır. O halde, Covid-19 gibi herkes için büyük bir tehlike ile ilgilenen güvenlik analistleri, güvenlikleştirme teorisini kullanırken o tehdidin varlığını nasıl görmezden gelebilir? Eğer görmezden gelinebilir ise en yüksek oranda doğru olacak sonuca ulaşılabilir mi? Bu çalışma, Covid-19'un ilk ortaya çıktığı tarihten, tüm dünya için tehlide dönüştüğü süreci incelemiştir. Dr. Tedros'un söylem analizinde, tehdidin artması ile güvenlik söylemlerinin artması arasındaki doğru orantı çok açık bir şekilde görülmektedir. Aslında mantık çok basit: Covid-19 salgını olduğu için güvenlik söylemi var. Aynı zamanda, Covid-19'u güvenlik gündemine dahil etmeyen aktörler ise bunun aksini göstermiş; teorisinin ilgilenmediği gerçek motivasyonlar ve kaygılar ortaya çıkmıştır. Esasen Kopenhag Okulu da teorisinin sunduğu analiz yönteminin, bu konudaki eksikliğini -yani gerçek motivasyonları açığa çıkarma amaçlarının olmadığını- kabul etmektedir (Buzan, Wæver, & Wilde, 1998, s. 177). Bu çalışmada, daha çok söz-edimlere odaklanılmış ve salt olarak güvenlikleştirme teorisinden faydalanılmıştır. Bu sayede, kuramın temel varsayımı olan "nesnel tehditlerden bağımsız analizin" sorgulanması dışında, araştırma sorusuna cevap verebilen iki önemli bulguya da ulaşılmıştır. Bu nedenle, teorisinin işlevini reddetmeden, algılar ve olguların bir arada değerlendirilmesi önerilebilir (Knudsen, 2001). Başka bir ifadeyle, hem güvenlikleştirme sürecinin oluştuğu şartların göz önüne alındığı hem de söz-edim teorisinin kullanıldığı araştırmalar yapılabilir. Detaylı nicel verilerin dahil edildiği ve

söylem analizinden yararlanılan karma bir yöntem ile bu mümkün olabilir. Böylelikle, Covid-19 ve benzeri tehditler açısından güvenlik inşasının nasıl ve neden gerçekleştiğiyle ilgili sorulara daha net yanıtlar bulunabilir. En azından, -aktörlerin söylem ve eylemlerinin sebebi olan gerçek kaygılar gibi- teorinin ilgilenmediği soruların cevaplarını arayan çalışmalar için kullanışlı olacağı düşünülmektedir.

Bulaşıcı hastalıklar bazında güvenlikleştirmenin, olumlu ve olumsuz gelişmelere yol açması, Covid-19 döneminde de süregelen tartışmalardan biri olmuştur. Daha öncelerde Elbe (2006), HIV’i güvenlik sorunu olarak çerçevelemenin, problemi sivil toplumdan uzaklaştırabileceği; insanların damgalanmasına sebep olabileceği; ama aynı zamanda siyasi ve ekonomik desteğin sağlanması için avantaj da yaratabileceği üzerinde durmuştur. Buna paralel şekilde, Covid-19 bağlamında güvenlikleştirmenin dezavantajları ve avantajları da inceleme konusu olmuştur. Bazı araştırmacılar, Kopenhag Okulu’nun çizdiği çerçeveye uyumlu şekilde, uluslararası rekabet, müdahalelerin askerileşmesi, yabancı düşmanlığı, küresel eşitsizlikler, panik yaratma ve demokrasinin zarar görmesi gibi olumsuz sonuçlara dikkat çekmiştir (Enloe, 2020; Wright, 2021). Öyleyse Covid-19, güvenlik gündemine dahil edilmemesi gereken bir konu mudur? Bu sorgulama bizi güvenlikleştirme teorisinin temelinde yer alan güvenlik kavramının negatif bir olgu olarak atfedilmesine götürmektedir. Bakıldığında, bölgesel çapta gerçekleşen epidemiler, Covid-19’a göre yavaş yayılan HIV pandemisi ya da uluslararası sağlık kurallarının oluşturulması gibi bulaşıcı hastalıklara dair konular siyasi düzlemde tartışılarak çözülebilir. Ancak, Covid-19’un aniden ortaya çıkışı, benzersiz hızdaki yayılımı ve öldürücülüğü, “daha az güvenlik, daha fazla politika” şeklindeki düşüncüyü zorlaştırmaktadır. Covid-19’un güvenlik alanında yeni deneyimler oluşturduğu noktalardan biri budur. Devlet düzeyinde yapılan karşılaştırmalı analizlerde, Covid-19’u güvenlikleştiren ülkelerin salgınla daha kolay mücadele edebileceğini iddia eden araştırmalar bulunmaktadır (Ramadhan, 2020). Benzer şekilde, güvenlikleştirmenin düşmanca bir uluslararası ortam sağladığı ve güvenliksizleştirmenin uluslararası iş birliğine ulaşmak için gerekli olduğu varsayımlarının aksini ispat eden çalışmalar da bulunmaktadır (Hanik, 2021). Dolayısıyla Covid-19’un rutin süreçlerle çözülemeyeceği bariz bir sorun olarak ortaya çıkması, güvenlik kavramını negatif bir olgu olarak düşünmeyi zorlaştırmıştır. Bu çalışma da Covid-19’un, Dr. Tedros tarafından uluslararası güvenlik gündemine dahil edilmediği; edildikten sonra da belirli gruplara yönelik tehdit olarak çerçevelendiği süreçleri ortaya koymuştur. Bu açıdan, DSÖ’ne yöneltilen

eleştirilerin bir miktar haklılık payı bulunmaktadır. Eğer ki bu süreçler daha geniş bir zamana yayılsaydı, vaka ve can kayıplarında daha fazla artış yaşanması çok olasıydı. Bu nedenle, güvenliksizleştirmenin gerekli olduğu genellemesi yanlışlanarak sağlık sektörü için uygun bir dille tehdit-savunma çağrışımının söyleme dahil edilmesi desteklenebilir. Makro düzeyde tarafsız bir güvenlik inşasıyla, salgından korunmak için gerekli kaynak kullanımı, yanıt verme hızı, farkındalık ve gerekli her türlü destek sağlanabilir. Elbette ki öncesinde, güvenliğin yalnızca savaşla ilgili ve devlete has bir olgu olduğu anlayışını yok etmemiz; “insani güvenlik” ve “uluslararası toplum güvenliği” anlayışlarını ön plana koymamız gereklidir.

DSÖ ile ilgili güvenlik çalışmalarında üzerinde durulan konulardan biri, DSÖ ile gelişmiş Batı ülkeleri arasındaki siyasi iş birliği olmuştur (Davies, 2008; Pereira, 2008; Jin & Karackattu, 2011). Buna göre DSÖ, bulaşıcı hastalıkları güvenlileştirirken gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki ulusal önceliklerin farklılığı sebebiyle ikileme girmektedir (Jin & Karackattu, 2011). Hatta, DSÖ’nün bulaşıcı hastalıkları güvenlileştirme konusundaki söylemleri üzerinde Batılı devletlerin etkili olduğu, DSÖ’nün ise tek bir yöne odaklı sosyal inşa sürecini gerçekleştirdiği öne sürülmüştür (Davies, 2008). Dr. Tedros’un söylem analizindeki bulgular da bu argümanlar ile çelişmektedir. Bu çalışmada, uluslararası önemi haiz halk sağlığı acil durumu ilan edildikten sonra bile bir süre daha, tehdit edilen ögeler olarak sınırlı toplulukların yansıtıldığı iddia edilmektedir. Üstelik bu sınırlı gruplar arasında, Batılı devletler yerine sağlık sistemi zayıf ülkeler bulunmaktadır. Bu çelişkiye neden olabilecek faktörlerden biri, Batılı devletler ile DSÖ ilişkisini ele alan çalışmaların, Covid-19’un ortaya çıkışından yıllar önce yapılmış olmasıdır. Ancak bu faktör çelişkiyi açıklamak için yetersiz görünmektedir. Çünkü Pereira (2008), küresel sağlık güvenlileştirmelerinde Batılı liberal devletlerin etkisinin 300 yıllık bir geçmişe sahip olduğunu savunmaktadır. Çalışmaların yapıldığı zamandan bu yana, DSÖ’ndeki en belirgin farklılık Genel Direktör’ün değişmiş olmasıdır. Üstelik Dr. Tedros’un Afrika bölgesinden seçilen ilk Genel Direktör olma özelliği dikkat çekicidir. Dr. Tedros’un göreve başlangıcından itibaren evrensel sağlık hizmetini savunması ve Covid-19’un pandemiye dönüştüğü süreçteki “sağlık sistemi zayıf ülkelere yönelik tehdit” söyleminin bu durumla bağlantılı olduğu düşünülmektedir.

Akademik yazında hemfikir olunan konu, hem devlet düzeyinde hem de makro düzeyde yanıtların farklılaşmasıdır (Kaunert, Leonard, & Wertman, 2022). Örneğin Molnár, Takács ve Harnos (2020) Covid-19’un Macaristan’da güvenlileştirildiğini,

Ramadhan (2020) ise İtalya'nın güvenlik gündemine dahil etmek için geciktiğini öne sürmüştür. Stivas ve Smith (2020) Covid-19'un Çin'de aşırı güvenleştirildiğini belirtirken Hanik (2021), ABD'de güvenliksizleştirildiği sonucuna varmıştır. Bu çalışmada da Şubat ayı ortalarından itibaren, Dr. Tedros tarafından gerçekleştirilen makro güvenleştirme sürecinin, uluslararası ortamdaki bazı aktörler tarafından kabul edildiği, bazıları tarafından da reddedildiği gözlemlenmiştir. Bakıldığında, mevcut düzen evrenselciliği etkisindeki küresel terör güvenleştirmesinde bile hedef kitlenin potansiyeli -teröristler hariç- tüm toplumun %99.9'u iken Covid-19 güvenleştirmesinin menzilineki kitle uluslararası toplumun %100'üdür. Tüm insanlığı tehdit eden bir pandemiyle motive edilen makro güvenleştirmenin, -ABD gibi- önemli aktörleri içerebilecek kadar kapasiteye sahip olmaması büyük başarısızlıktır. Bu nedenle, Kopenhag Okulu'nun önerdiği "asteroit çarpma" tehdidinde bile görüş ayrılıklarının ortaya çıkması muhtemel görünmektedir (Buzan & Wæver, 2009, s. 264). DSÖ'nün makro güvenleştirme kapasitesini sınırlayan etkenler arasında, Covid-19'u "ulusal tehdit" olarak ele alan, başka problemleri önceleyen ve uluslararası düzeni rekabete sürükleyen devletlerin varlığı yadsınamaz. Bununla beraber, DSÖ'nün kendi yapısındaki kusurlar da çok açıktır. Diğer BM kuruluşlarından farklı şekilde yasama yetkilerine sahip olsa da uygulama yetkisinin ve yaptırım gücünün olmayışı önemli eksikliklerdir. DSÖ; uluslararası topluma sağlık politikası dikte edebilen, tavsiyelere riayet edilip edilmediğini denetleyebilen ve kuralların ihlali durumunda yaptırım uygulayabilen bir mekanizma değildir. Salgınlarla mücadelede en önemli düzenleme ve DSÖ'nün de en önemli dayanağı UST'nin, Covid-19 sürecindeki yetersizliği açıkça görülmüştür. DSÖ tarafından verilen tavsiyelerin bağlayıcı olmaması ya da taraf devlet yükümlülüklerinin yine taraf devlet inisiyatifinde olması, yalnızca normatif yetkilere sahip örgütün işlevselliğini sorgulatmıştır. DSÖ açısından esas problem; finansal, teknik, yönetsel ve diğer birçok açıdan üye devletlere bağımlı olmasıdır. Bu anlamda devletler arasındaki rekabetin, DSÖ içerisindeki işleyişe yansması ve "sağlık krizini önleme" ile "siyasi ve ekonomik kaygılarla hareket etme" ikilemine yol açması normaldir. Bu açıdan DSÖ'nün yapısal kusurlarının, bir nevi uluslararası toplumun kusurları olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Sonuçta DSÖ, devletlerin bir araya gelip onu görevlendirdiği, kaynak sağladığı, yetkilendirdiği ve yönlendirdiği bir kuruluştur. Tüm bunlar göz önüne alındığında, DSÖ'nün iyileştirilmesine ve güçlendirilmesine yönelik reformların yapılması mecburi görünmektedir. Bu kapsamda; UST'nin revizyonu, üye devletler tarafından

ödenen katkı paylarının arttırılması, yeni uluslararası anlaşmaların yapılması ve DSÖ'nün acil durumlardaki kapasitesinin arttırılması, DSÖ'nü daha bağımsız ve etkin bir mekanizmaya dönüştürmek için yeniden düşünülmesi gereken konulardır.

KAYNAKÇA

- Aarabi, K. (2020, March 19). Iran Knows Who to Blame for the Virus: America and Israel. *Foreign Policy*. Retrieved January 14, 2023, from <https://foreignpolicy.com/2020/03/19/iran-irgc-coronavirus-propaganda-blames-america-israel/>
- Abrahamsen, R. (2005). Blair's Africa: The Politics of Securitization and Fear. *Alternatives*, 30(1), 55-80.
- Açıkmeşe, S. A. (2008). Doktora Tezi. Kopenhag Okulu ve Realist Güvenlik Çalışmaları'nda Aktör, Tehdit ve Politika: Avrupa Güvenliği Üzerine Bir Değerlendirme, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Açıkmeşe, S. A. (2011). Algı mı, Söylem mi? Kopenhag Okulu ve Yeni-Klasik Gerçekçilikte Güvenlik Tehditleri. *Uluslararası İlişkiler*, 8(30), 43-73.
- Allam, Z. (2020, July 24). The First 50 days of COVID-19: A Detailed Chronological Timeline and Extensive Review of Literature Documenting the Pandemic. *Surveying the Covid-19 pandemic and its implications*, 1-7.
- Anadolu Ajansı. (2020, Mart 10). Kovid-19 Nedeniyle İtalya Geneli "Kırmızı Bölge" İlan Edildi. *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/pg/foto-galeri/kovid-19-nedeniyle-italya-geneli-kirmizi-bolge-ilan-edildi> Erişim tarihi: 21.02.2023
- Aradau, C. (2004). Security and the democratic scene: Desecuritization and emancipation. *Journal of international relations and development*, 7(4), 388-413.
- Aron, R. (2003). *Peace & War: A Theory of International Relations*. New York: Routledge.
- Aslan, R. (2020). Tarihten Günümüze Epidemiler, Pandemiler ve Covid-19. *Göller Bölgesi Aylık Ekonomi ve Kültür Dergisi*, 8(85),35-41.
- Ata, F. K. (2021). Kovid-19 pandemisi: Uluslararası hukuk açısından Dünya Sağlık Örgütü'ne İlişkin bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 76(1), 1-35.
- Austin, J. L. (1975). *How to Do Things with Words*. New York: Oxford University Press.
- Aytaç, N., & Nazik, S. (2016). Hastalık Yapan Etkenler ve Temel Tanımlar. B. Yoldaşcan (Ed.), *Enfeksiyon Hastalıkları Hemşireliği ve Epidemiyoloji* (s. 13-18). Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Baele, S. (2020, April 9). On the Securitization of COVID-19. *Pandemipolitics*. Retrieved

- January 22, 2023, from <https://pandemipolitics.net/baele/>
- Bağdaşlıoğlu, A. (2020). Covid-19 ve Uluslararası Örgütler: Uluslararası toplum, Uluslararası Sistem ve Çok Taraflılık Kavramları Üzerinden Bir Değerlendirme. *TASAV*, s. 385-391.
- Baldwin, D. A. (1997). The Concept of Security. *Review of International Studies*, 23(1), 5-26.
- Balta, E. (2020, Şubat 10). Kara Vebadan Koronavirüse Küreselleşme. *Panorama*. <https://www.uikpanorama.com/blog/2020/02/10/kara-vebadan-koronaviruse-kuresellesme/> Erişim tarihi: 17.04.2023.
- Balzacq, T. (2005). The three faces of securitization: Political agency, audience and context. *European Journal of International Relations*, 11(2), 171-201.
- Balzacq, T., Léonard, S., & Ruzicka, J. (2016). 'Securitization' revisited: theory and cases. *International Relations*, 30(4), 494-531.
- Baylis, J. (2008). Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 5(18), 69-85.
- Baysal, B., & Lüleci, Ç. (2015). Kopenhag Okulu ve Güvenlikleştirme Teorisi. *Güvenlik Stratejileri*, 11(22), 61-96.
- BBC. (2020a, March 16). Coronavirus: 'We are at war' - Macron. *BBC News*. Retrieved January 13, 2023, from <https://www.bbc.com/news/av/51917380>
- BBC. (2020b, May 19). Coronavirus: Trump accuses WHO of being a 'puppet of China'. *BBC News*. Retrieved January 14, 2023, from <https://www.bbc.com/news/health-52679329>
- BBC. (2020c, Haziran 24). Koronavirüs: Brezilya Devlet Başkanı Bolsonaro, mahkeme kararıyla maske takmazsa ceza ödeyecek. *BBC News Türkçe*. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-53161480> Erişim tarihi: 13.01.2023
- BBC. (2020d, Temmuz 21). AB liderleri son 20 yılın en zorlu zirvesinde, 750 milyar euroluk koronavirüs kurtarma fonunda uzlaştı. *BBC News Türkçe*. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-53483352> Erişim tarihi: 29.01.2023.
- BBC. (2020e, September 17). Covid pushes New Zealand into worst recession in years. *BBC News*. Retrieved January 24, 2023, from <https://www.bbc.com/news/business-54186359>
- BBC. (2020f, December 22). Coronavirus spreads to Antarctic research station. *BBC News*. Retrieved March 12, 2023, from <https://www.bbc.com/news/world-latin->

america-55410065

- Betts, R. K. (1997). Should strategic studies survive? *World Politics*, 50(1), 7-33.
- Bickerstaff, I. (1814). *Love in a Village: A Comic Opera of Three Acts*. London.
- Bilgin, P. (2010). Güvenlik Çalışmalarında Yeni Açılımlar: Yeni Güvenlik Çalışmaları. *SAREM Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 8(14), 69-96.
- Birdişli, F. (2011). Ulusal Güvenlik Kavramının Tarihsel ve Düşünsel Temelleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(31), 149-169.
- Birn, A. E. (2009). The Stages of International (Global) Health: Histories of Success or Successes of History? *Global Public Health*, 4(1), 50-68.
- Brauch, H. G. (2008). Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 5(18), 1-47.
- Brink. (2022, March 22). The Global Disparity in COVID Vaccines Is Growing. *Brink News*. Retrieved January 25, 2023, from <https://www.brinknews.com/quick-take/the-global-disparity-in-covid-vaccines-is-growing/>
- Brown, N. (1989). Climate, Ecology and International Security. *Survival*, 31(6), 519-532.
- Burci, G. L. (2019). The World Health Organization at 70: Challenges and Adaptation: Introductory Notes. *International Organizations Law Review*, 16(2), 229-241.
- Buzan, B. (1983). *People, States, and Fear: The National Security Problem in International Relations*. Brighton: Harvester Wheatsheaf.
- Buzan, B., & Hansen, L. (2009). *The Evolution of International Security Studies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Buzan, B., & Wæver, O. (2003). *Regions and Powers: The Structure of International*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Buzan, B., & Wæver, O. (2009). Macrosecuritisation and Security Constellations: Reconsidering Scale in Securitisation Theory. *Review of International Studies*, 35(2), 253-276.
- Buzan, B., Kelstrup, M., Lemaitre, P., Tromer, E., & Wæver, O. (1990). *The European Security Order Recast: Scenarios for the Post-Cold War Era*. London and New York: Pinter Publishers.
- Buzan, B., Wæver, O., & Wilde, J. d. (1998). *Security: A New Framework for Analysis*. Boulder, London: Lynne Rienner Publishers.
- Bynum, W. F., & Porter, R. (2008). The World Health Organization and its work.

- American Journal of Public Health, 98(9), 1594–1597. Abstract obtained from Bynum WF, Porter R, (Eds.), *Companion Encyclopedia of the History of Medicine*, 1993, (pp. 1417–1435). London, England: Routledge.
- Caballero-Anthony, M., & Gong, L. (2021). Security governance in East Asia and China's response to COVID-19. *Fudan Journal of the Humanities and Social Sciences*, 14(2), 153-172.
- Cambridge Dictionary. (n.d.). *Meaning of security in English*. Cambridge Dictionary. Retrieved March 22, 2022, from <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/security>
- Capano, G. (2020). Policy design and state capacity in the COVID-19 emergency in Italy: if you are not prepared for the (un) expected, you can be only what you already are. *Policy and Society*, 39(3), 326-344.
- Centers for Disease Control and Prevention. (n.d.). CDC Museum COVID-19 Timeline. *Centers for Disease Control and Prevention*. Retrieved May 25, 2022, from <https://www.cdc.gov/museum/timeline/covid19.html>
- Chipman, J. (1992). The Future of strategic studies: beyond even grand strategy. *The Round Table*, 81(322), 135-152.
- Columbia University. (n.d.). World Leaders Forum. *Columbia University in the City of New York*. Retrieved July 25, 2022, from <https://worldleaders.columbia.edu/directory/dr-tedros-adhanom-ghebreyesus>
- Colwell, R. R. (2004). Infectious disease and environment: cholera as a paradigm for waterborne disease. *International microbiology*, 7(4), 285-289.
- Cook, A. H. (2010). Securitization of disease in the United States: globalization, public policy, and pandemics. *Risk, Hazards & Crisis in Public Policy*, 1(3), 11-31.
- Crawford, B. (1995). Hawks, Doves, but no Owls: International Economic Interdependence and Construction of the New Security Dilemma. Ronnie D. Lipschutz (Eds.), *On Security* (pp. 149-186). New York: Columbia University Press.
- Crawford, N. C. (1991). Once and future security studies. *Security studies*, 1(2), 283-316.
- D'Arcangelis, G. (2017). Reframing the 'securitization of public health': a critical race perspective on post-9/11 bioterrorism preparedness in the US. *Critical Public Health*, 27(2), 275-284.
- D'Anastasio, R., Zipfel, B., Moggi-Cecchi, J., Stanyon, R., & Capasso, L. (2009).

- Possible brucellosis in an early hominin skeleton from Sterkfontein, South Africa. *PloS one*, 4(7), e6439. Retrieved March 16, 2022, from <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0006439>
- Davies, S. E. (2008). Securitizing infectious disease. *International affairs*, 84(2), 295-313.
- Dedeoğlu, B. (2014). *Güvenlik ve Strateji*. İstanbul: YeniYüzyıl Yayınları.
- Demirkan, T. (2022, Mayıs 25). Macaristan Başbakanı Viktor Orban neden OHAL ilan etti? *BBC News Türkçe*. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-61577827> Erişim tarihi: 21.01.2023.
- Derrida, J. (1976). *Of Grammatology*. Baltimore, London: The Johns Hopkins University Press.
- Derrida, J. (1988). Signature, Event, Context (J. Mehlman & S. Weber, Trans.). Gerald Graff (Eds.) *Limited Inc* (pp. 1-23). Northwestern University Press.
- Djalante, R., Lassa, J., Setiamarga, D., Sudjatma, A., Indrawan, M., Haryanto, et al. (2020). Review and analysis of current responses to COVID-19 in Indonesia: Period of January to March 2020. *Progress in disaster science*, 6, 100091.
- Ducharme, J. (2019, November 21). World Health Organization Chief Tedros Adhanom Ghebreyesus Never Stops Worrying. *Time*. Retrieved July 27, 2022, from <https://time.com/5735544/world-health-organization-chief-tedros-adhanom-ghebreyesus-interview/>
- Düzgüt, S. A. (2020, Nisan 1). Söylem Analizi ve Uluslararası İlişkiler. *Küresel Çalışmalar*. <https://kureselcalismalar.com/soylem-analizi-ve-uluslararasi-iliskiler/> Erişim tarihi: 05.01.2023.
- Egypt Independent. (2020, March 19). Video: Egyptian Armed Forces lead fight against coronavirus. *Egypt Independent*. Retrieved January 20, 2023, from <https://egyptindependent.com/video-egyptian-armed-forces-lead-fight-against-coronavirus/>
- Eğilmez, M. (2020, Nisan 17). Neoliberalizmin Bilmem Kaçınıcı Çöküşü. *Kendime Yazılar*. <https://www.mahfiegilmez.com/2020/04/neoliberalizmin-bilmem-kacnc-cokusu.html> Erişim tarihi: 21.01.2023.
- Elbe, S. (2006). Should HIV/AIDS be securitized? The ethical dilemmas of linking HIV/AIDS and security. *International studies quarterly*, 50(1), 119-144.
- Ellidokuz, H., & Aksakoğlu, G. (2002). Enfeksiyon Hastalıklarına Epidemiyolojik Bakış.

Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi, 11(4), 291-294.

- Emmers, R. (2003). ASEAN and the securitization of transnational crime in Southeast Asia. *The Pacific Review*, 16(3), 419-438.
- Enemark, C. (2017). Ebola, disease-control, and the Security Council: from securitization to securing circulation. *Journal of Global Security Studies*, 2(2), 137-149.
- Enloe, C. (2020, March 23). COVID-19: “Waging War” Against a Virus is NOT What We Need to Be Doing. *Women's International League for Peace and Freedom*, Retrieved January 21, 2023, from <https://www.wilpf.org/covid-19-waging-war-against-a-virus-is-not-what-we-need-to-be-doing/>
- Ertekin, B. A. (2020). Covid-19 Salgını Gölgesinde Suudi Arabistan ve Rusya’nın Petrol Fiyat Savaşı. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (Ek sayı (2020)), 403-420.
- Esen, H. (2020, Nisan 6). Kovid-19 ülkeler arası maske savaşı başlattı. AA. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kovid-19-ulkeler-arasi-maske-savasi-baslatti/1793792> Erişim tarihi: 14.01.2023.
- European Centre for Disease Prevention and Control. (2020, January 14). Update: Cluster of pneumonia cases associated with novel coronavirus – Wuhan, China – 2019. *European Centre for Disease Prevention and Control*. Retrieved May 25, 2022, from <https://www.ecdc.europa.eu/en/news-events/update-cluster-pneumonia-cases-associated-novel-coronavirus-wuhan-china-2019>
- Everts, J. (2013). Announcing swine flu and the interpretation of pandemic anxiety. *Antipode*, 45(4), 809-825.
- Farr, M. (2020, April 6). Guardian Essential poll: coronavirus response boosts Scott Morrison’s approval rating. *The Guardian*. Retrieved January 24, 2023, from <https://www.theguardian.com/australia-news/2020/apr/07/guardian-essential-poll-coronavirus-response-boosts-scott-morrison-approval-rating>
- Gallagher, J. (2020, Ekim 25). Koronavirüs diğer virüslerden neden farklı ve neden bu kadar öldürücü? *BBC News Türkçe*. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54660497> Erişim tarihi: 17.04.2023.
- Gowa, J. (1994). *Allies, Adversaries, and International Trade*. Princeton, NJ: Princeton University Press
- Gölbaşı, S. D., & Metintaş, S. (2020). COVID-19 pandemisi ve infodemi. *ESTÜDAM Halk Sağlığı Dergisi*, 5, 126-137.

- Gray, C. S. (1994). Villains, victims, and sheriffs: Strategic studies and security for an interwar period. *Comparative Strategy*, 13(4), 353-369.
- Guarascio, F., & Blenkinsop, P. (2020, March 6). EU fails to persuade France, Germany to lift coronavirus health gear controls. *Reuters*. Retrieved January 14, 2023, from <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-eu-idUSKBN20T166>
- Guterres, A. (2020, April 9). Remarks to the Security Council on the COVID-19 Pandemic. *United Nations*. Retrieved January 13, 2023, from <https://www.un.org/sg/en/content/sg/speeches/2020-04-09/remarks-security-council-covid-19-pandemic>
- Gül, S. S., & Nizam, Ö. K. (2021). Sosyal bilimlerde içerik ve söylem analizi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (42), 181-198.
- Gülboy, B. S. (2021). *Covid-19 Pandemisinin Küresel Siyasette Ulusal ve Uluslararası Ölçekte Güvenlik Algısı ve Pratiklerine Yarattığı Etkiler*. İstanbul: Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Araştırma Merkezi: İstanbul Üniversitesi
- Haftendorn, H. (1991). The security puzzle: theory-building and discipline-building in international security. *International Studies Quarterly*, 35(1), 3-17.
- Hanik, M. R. (2021, September). *Same Threat, Different Results? The (De)securitization of Covid-19 in Germany and the United States of America*. Master's Thesis, Uppsala University, Uppsala.
- Hanrieder, T., & Kreuder-Sonnen, C. (2014). WHO Decides on Exception? Securitization and Emergency Governance in Global Health. *Security Dialogue*, 45(4), 331-348.
- Hegarty, S. (2021, Şubat 7). Dünyayı koronavirüse karşı uyarmaya çalışan Çinli Doktor Li Wenliang'ın ölüm yıldönümü. *BBC News Türkçe*. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-55962284> Erişim tarihi: 15.01.2023.
- Hickok, K. (2020, March 19). How does the COVID-19 pandemic compare to the last pandemic? *Live Science*. <https://www.livescience.com/covid-19-pandemic-vs-swine-flu.html>
- Hoffman, A. (2020). The securitization of the coronavirus crisis in the Middle East. *The COVID-19 pandemic in the middle East and North Africa*, 10.
- Huang, C., Wang, Y., Li, X., Ren, L., Zhao, J., Hu, Y., et al. (2020). Clinical features of patients infected with 2019 novel coronavirus in Wuhan, China. *The Lancet*, 395(10223), 497-506.
- Huysmans, J. (1998). Revisiting Copenhagen: Or, on the creative development of a

- security studies agenda in Europe. *European journal of international relations*, 4(4), 479-505.
- i24news. (2020, March 14). Israel: Unveiling broad coronavirus measures, Netanyahu says all leisure activities to be halted. *i24news*. Retrieved January 20, 2023, from <https://www.i24news.tv/en/news/israel/1584216067-coronavirus-all-leisure-activities-to-be-halted-in-israel-netanyahu-says-unveiling-broad-measures>
- Jackson, N. J. (2006). International organizations, security dichotomies and the trafficking of persons and narcotics in post-Soviet Central Asia: A critique of the securitization framework. *Security Dialogue*, 37(3), 299-317.
- Jimeno, J. (2014, November 17). Ebola — an Opportunity to Improve Primary Health Care. *Devex*. Retrieved August 1, 2022, from <https://www.devex.com/news/ebola-an-opportunity-to-improve-primary-health-care-84708>
- Jin, J., & Karackattu, J. T. (2011). Infectious diseases and securitization: WHO's dilemma. *Biosecurity and Bioterrorism: Biodefense Strategy, Practice, and Science*, 9(2), 181-187.
- Kamradt-Scott, A. (2015). Securitization and SARS: A New Framing? A. Kamradt-Scott (Eds.), *Managing Global Health Security: The World Health Organization and Disease Outbreak Control* (pp. 79–100). London: Palgrave Macmillan.
- Katz, R., & Sorrell, E. (2015). Preparedness and Resilience in Public Health Emergencies. S. Rushton, & J. Youde içinde, *Routledge Handbook of Global Health Security* (s. 201-214). London: Routledge.
- Kaunert, C., Leonard, S., & Wertman, O. (2022). Securitization of COVID-19 as a security norm: who norm entrepreneurship and norm cascading. *Social Sciences*, 11(7), 266.
- Kaya, F. (2020). Pandemi sonrası değişen uluslararası sistem ve küreselleşme. *Gaziantep University Journal Of Social Sciences*, 261-273.
- Kent, A. (2006). Reconfiguring security: Buddhism and moral legitimacy in Cambodia. *Security Dialogue*, 37(3), 343-361.
- Kesgin, B. (2022). Pandeminin Maskesini Düşürmek: COVID-19 Kısıtlamalarına Karşı Protesto Hareketleri. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 23(50), 60-97.
- Kılıçaslan, E. (2016). Kopenhag Okulu. H. Çomak, C. Sancaktar, & S. Demir (Ed.)

- içinde, *Uluslararası Güvenlik “Yeni Politikalar, Stratejiler ve Yaklaşımlar”* (s. 45-64). İstanbul: Beta.
- Kirk, J., & McDonald, M. (2021). The Politics of Exceptionalism: Securitization and COVID-19. *Global Studies Quarterly*, 1(3), s. 1-12.
- Knudsen, O. F. (2001). Post-Copenhagen security studies: desecuritizing securitization. *Security Dialogue*, 32(3), 355-368.
- Krause, K., & Williams, M. C. (1996). Broadening the agenda of security studies: Politics and methods. *Mershon International Studies Review*, 40 (Suppl. 2), 229-254.
- Kurt, A. F., & Karaali, R. (2020). SARS-CoV-2 Nedir, Bu Güne Nasıl Geldik? *Medical Research Reports*, 3(3), 54-62.
- Lambert, J. (2021, February 26). Global inequity in COVID-19 vaccination is more than a moral problem. *Science News*. Retrieved January 25, 2023, from <https://www.sciencenews.org/article/covid-19-global-inequity-vaccines-deaths-economy-pandemic>
- Lampas, N. (2020). Did securitization fail to contain the Covid-19 pandemic? The case of Greece. *HAPSc Policy Briefs Series*, 1(2), 35-41.
- Li, X., Cui, W., & Zhang, F. (2020). Who was the first doctor to report the Covid-19 outbreak in Wuhan, China? *Journal of Nuclear Medicine*, 61(6), 782-783.
- Liptak, K. (2020, March 26). G20 videoconference gathered world leaders coping with coronavirus. *CNN*. Retrieved January 29, 2023, from <https://edition.cnn.com/2020/03/26/politics/g20-donald-trump-videoconference-coronavirus/index.html>
- Ma, J. (2020, March 13). Exclusive | Coronavirus: China’s first confirmed Covid-19 case traced back to November 17. *South China Morning Post*. Retrieved May 20, 2022, from <https://www.scmp.com/news/china/society/article/3074991/coronavirus-chinas-first-confirmed-covid-19-case-traced-back>
- Mann, J. M. (1987, December). The World Health Organization's Global Strategy for the Prevention and Control of AIDS. *Western Journal of Medicine*, 147(6), 732-734.
- Marshall, A. (2017, June). Who will lead WHO? *Natural Selections*, 140, 1-2.
- Mathews, J. T. (1989). Redefining security. *Foreign affairs*, 68(2), 162-177.
- Matt, H. (2020, March 16). *Controlling the spread of COVID-19: Health Secretary's statement to Parliament*. UK Government. Retrieved January 24, 2023, from <https://www.gov.uk/government/speeches/controlling-the-spread-of-covid-19->

health-secretarys-statement-to-parliament

- McCurry, J., & Farrer, M. (2020, March 6). Coronavirus quarantine plans ignite row between South Korea and Japan. *The Guardian*. Retrieved January 14, 2023, from <https://www.theguardian.com/world/2020/mar/06/coronavirus-quarantine-plans-ignite-row-between-south-korea-and-japan>
- McDonald, M. (2008a). Constructivism. P. D. Williams (Eds.), *Security Studies: An Introduction* (pp. 59-72). Taylor & Francis e-Library.
- McDonald, M. (2008b). Securitization and the Construction of Security. *European Journal of International Relations*, 14(4), 563-587.
- McInnes, C. (2008). Health. P. D. Williams (Eds.), *Security studies: An introduction*. (pp. 274-287). Taylor & Francis e-Library.
- McInnes, C. (2009). Conflict, HIV and AIDS: a new dynamic in warfare? *Global Change, Peace & Security*, 21(1), 99-114.
- McMahon, A. (2020, March 17). Coronavirus: UK Government's 'herd immunity' plan sparks fear and fury. *news.com.au*. Retrieved January 24, 2023, from <https://www.news.com.au/lifestyle/health/health-problems/coronavirus-uk-governments-herd-immunity-plan-sparks-fear-and-fury/news-story/b4f017e6f03c851f3e885967a09ad9b9>
- McSweeney, B. (1996). Identity and security: Buzan and the Copenhagen school. *Review of International Studies*, 22(1), 81-93.
- Miş, N. (2012, Nisan). Güvenlikleştirme Teorisi ve Türkiye'de Güvenlikleştirme Siyaseti 1923-2013. Doktora Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi.
- Molnár, A., Takács, L., & Harnos, É. J. (2020). Securitization of the COVID-19 pandemic by metaphoric discourse during the state of emergency in Hungary. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 40(9/10), 1167-1182.
- Moradi, H., & Vaezi, A. (2020). Lessons learned from Korea: COVID-19 pandemic. *Infection Control and Hospital Epidemiology*, 41(7), 873-874.
- Moran, T. H. (1990). International Economics and National Security. *Foreign Affairs*, 69(5), 74-90.
- MSC. (n.d.). *About the Munich Security Conference*. Retrieved September 22, 2022, from <https://securityconference.org/en/about-us/about-the-msc/>
- Murphy, K. (2020, March 30). Australians becoming more anxious about coronavirus threat, Essential poll finds. *The Guardian*. Retrieved January 24, 2023, from

- <https://www.theguardian.com/australia-news/2020/mar/31/australians-becoming-more-anxious-about-coronavirus-threat-essential-poll-finds>
- NATO. (2021, February). *NATO's Response to the COVID-19 Pandemic*. North Atlantic Treaty Organization. Retrieved January 29, 2023, from https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2021/2/pdf/2102-factsheet-COVID-19_en.pdf
- Noah, D., & Fidas, G. (2000, January). *The Global Infectious Disease Threat and Its Implications for the United States*. (NIE 99-17D) Washington DC.: National Intelligence Council.
- Nunes, J. (2020). The COVID-19 Pandemic: Securitization, Neoliberal Crisis, and Global Vulnerabilization. *Cadernos de saude publica*, 36(5), e00063120.
- Nye Jr, J. S., & Lynn-Jones, S. M. (1988). International security studies: a report of a conference on the state of the field. *International security*, 12(4), 5-27.
- Oman Observer. (2020, April 6). SAF, ROP continue to support Coronavirus containment efforts. *Oman Observer*. Retrieved January 20, 2023, from <https://www.omanobserver.om/article/14149/Main/saf-rop-continue-to-support-coronavirus-containment-efforts>
- PAHO. (n.d.). *History of PAHO*. Retrieved June 19, 2022, from <https://www.paho.org/en/who-we-are/history-paho>
- Pereira, R. (2008). Processes of securitization of infectious diseases and Western hegemonic power: a historical-political analysis. *Global Health Governance*, 2(1), 1-15.
- Pınar, Ö. (2020, Mart 19). Koronavirüs (Covid 19): İtalya ölü sayısında Çin'i geçti. *BBC News Türkçe*. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-51968693> Erişim tarihi: 21.02.2023.
- Porta, M. (2008). *A dictionary of epidemiology* (5th ed.). New York: Oxford University Press.
- Qiu, W., Rutherford, S., Mao, A., & Chu, C. (2017). The pandemic and its impacts. *Health, culture and society*, 9, 1-11.
- Ramadhan, I. (2020). Securitization of Covid-19 and State's Response to Mitigate Pandemic Threat. *Paradigma POLISTAAT: Jurnal Ilmu Sosial dan Ilmu Politik*, 3(2), 75-86.
- Ratcliffe, R. (2020, April 1). Teargas, beatings and bleach: the most extreme Covid-19

- lockdown controls around the world. *The Guardian*. Retrieved January 21, 2023, from <https://www.theguardian.com/global-development/2020/apr/01/extreme-coronavirus-lockdown-controls-raise-fears-for-worlds-poorest>
- Reny, T. T., & Barreto, M. A. (2022). Xenophobia in the Time of Pandemic: Othering, Anti-Asian Attitudes, and COVID-19. *Politics, Groups, and Identities*, 10(2), 209-232.
- Roberts, B. (1990). Human Rights and International Security. *The Washington Quarterly*, 13(2), 65-75.
- Roe, P. (2004). Securitization and minority rights: Conditions of desecuritization. *Security dialogue*, 35(3), 279-294.
- Saçaklıoğlu, F., & Hassoy, H. (2005). Savaş ve Halk Sağlığı. *Irak'ta Savaş ve Sağlık* (s. 11-19). Ankara: Türk Tabipleri Birliği Yayınları.
- Samancı, U. (2014). Uluslararası Sağlık Tüzüğü (2005) ve hukuki niteliği. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16(2), 113-169.
- Sandıklı, A., & Emeklier, B. (2012). Güvenlik Yaklaşımlarında Değişim ve Dönüşüm. Sandıklı A. (Ed.), *Teoriler Işığında Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri* (pp. 3-67). İstanbul: Bilgesam Yayınları.
- Schaad, L., & Kimball, D. G. (2020, Nisan). COVID-19 Delays Security Meetings, Treaty Inspections. *Arms Control Today*, 50(3), s. 22.
- Sears, N. A. (2020, March 25). The Securitization of COVID-19: Three Political Dilemmas. *Global Policy*. Retrieved January 22, 2023, from <https://www.globalpolicyjournal.com/blog/25/03/2020/securitization-covid-19-three-political-dilemmas>
- Shalal, A. (2020, April 24). 80 countries are hoarding medical supplies – here's why it damages the global response to COVID-19. *World Economic Forum*. Retrieved January 14, 2023, from <https://www.weforum.org/agenda/2020/04/wto-report-80-countries-limiting-exports-medical-supplies>
- Sjöstedt, R. (2008). Exploring the Construction of Threats: The Securitization of HIV/AIDS in Russia. *Security Dialogue*, 39(1), 7-29.
- Smith, M. E. (2020). *Uluslararası Güvenlik*. Ankara: Felix Kitap.
- Smith, S. (1999). The increasing insecurity of security studies: Conceptualizing security in the last twenty years. *Contemporary Security Policy*, 20(3), 72-101.
- Somunoğlu, S. (1999). Kavramsal Açıdan Sağlık. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 4(1),

51-62.

- Söyler, S. (2017). Geçmişten Günümüze Uluslararası Sağlık Kuruluşları. *Sağlık Yönetimi Dergisi*, 1(1), 58-66.
- Stevenson, M. A., & Moran, M. (2015). Health security and the distortion of the global health agenda. S. Rushton & J. Youde (Eds.), *Routledge Handbook of Global Health Security* (pp. 328-338). London: Routledge.
- Stivas, D., & Smith, N. R. (2020, March 11). Coronavirus: China's attempts to contain the outbreak has given it new levels of state power. *The Conversation*. Retrieved January 15, 2023, from <https://theconversation.com/coronavirus-chinas-attempts-to-contain-the-outbreak-has-given-it-new-levels-of-state-power-133285>
- Stritzel, H. (2007). Towards a theory of securitization: Copenhagen and beyond. *European Journal of International Relations*, 13(3), 357-383.
- Sula, İ. E. (2021). Güvenikleştirme kuramında 'Söz edim' ve 'Pratikler': Türkçe güvenikleştirme yazınında 'Yöntem' arayışı. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 17(37), 85-118.
- Şarkul Avasat. (2020, Mart 27). İsrail, Şin Bet'i vatandaşların hareketlerini takip etmekle görevlendirdi. *Şarkul Avasat*.
<https://turkish.aawsat.com/home/article/2202571/%E2%80%8Bisrail-%C5%9Fin-bet%E2%80%99i-vatanda%C5%9Flar%C4%B1n-hareketlerini-takip-etmekle-g%C3%B6revlendirdi> Erişim tarihi: 21.02.2023
- Tekeli, İ. (2020). Salgınlar ve Kentler Sarmalında Dünyanın Geldiği Nokta: Covid-19. Ö. F. Çolak (Ed.), *Salgın Ekonomisi* (s. 21-54). Ankara: Elif Yayınevi.
- The High-Level Task Force for the (ICPD). (n.d.). *Task Force Members*. Retrieved August 2, 2022, from <https://www.icpdtaskforce.org/member/tedros-adhanom-ghebreyesus/>
- Thomas, N., & Lo, C. Y. P. (2020). The macrosecuritization of antimicrobial resistance in China. *Journal of Global Security Studies*, 5(2), 361-378.
- Tickner, J. A. (1992). *Gender in international relations: Feminist perspectives on achieving global security*. New York: Columbia University Press.
- Topkaya, Ö. (2016). Sosyal Politika Bağlamında Dünyada Sağlık Politikalarının Tarihsel Gelişimi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(2), 707-722.
- Ullman, R. H. (1983). Redefining security. *International Security*, 8(1), 129-153.

- International Committee of the Red Cross. (n.d.). *Who We Are*. Retrieved June 13, 2022, from <https://www.icrc.org/en/who-we-are>
- UNAIDS. (n.d.). *Global HIV & AIDS statistics — Fact sheet*. Retrieved January 2, 2022, from <https://www.unaids.org/en/resources/fact-sheet>
- United Nations. (1945). *The Charter of the United Nations*. San Francisco: United Nations.
- United Nations (1987, September). *International Conference on the Relationship between Disarmament and Development: Final Document*. New York: United Nations. Retrieved February 8, 2022, from <https://digitallibrary.un.org/record/145947>
- United Nations Development Programme. (1994). *Human Development Report*. New York: Oxford University Press. Retrieved February 10, 2022, from <https://hdr.undp.org/system/files/documents/hdr1994encompletenostatspdf.pdf>
- United Nations Security Council. (2000, July 17). *Resolution 1308 (2000) / adopted by the Security Council at its 4172nd meeting, on 17 July 2000*. Retrieved April 18, 2022, from <https://digitallibrary.un.org/record/418823#record-files-collapse-header>
- United Nations Security Council. (2020, July 1). *Resolution 2532 (2020) / adopted by the Security Council on 1 July 2020*. Retrieved January 29, 2023, from <https://digitallibrary.un.org/record/3870751>
- United Nations Turkey (2021, Mart 23). DSÖ: COVID-19 aşılarda adaletsizlik her geçen gün orantısızca artıyor. *United Nations Turkey*. <https://turkey.un.org/en/122930-inequity-covid-19-vaccines-grows-more-grotesque-every-day-who-chief> Erişim tarihi: 10.01.2022
- Universus Sosyal Araştırmalar Merkezi. (2021, Ocak). *Evde Kalamayanlar: Covid-19 Günlerinde Çalışma İlişkileri Araştırması*. İstanbul. <https://uni-versus.org/wp-content/uploads/2021/01/evde-kalamayanlar-covid-19-raporu.pdf> Erişim tarihi: 21.01.2023.
- Valiyeva, K. (2020). Covid-19 ile Ulus Devleti Yeniden Düşünmek. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(37), 390-403.
- Voa News. (2020, February 6). China's Xi Declares 'People's War' on Coronavirus. *Voa News*. Retrieved January 15, 2023, from https://www.voanews.com/a/science-health_coronavirus-outbreak_chinas-xi-declares-peoples-war-coronavirus/6183824.html

- Wæver, O. (1989, June). *Security, the speech act: Analysing the politics of a word*. Paper presented at the Research Training Seminar, Sostrup Manor, June 1989. Revised Jerusalem/Tel Aviv June 25/26, 2nd draft, Centre of Peace and Conflict Research, Copenhagen.
- Wæver, O. (1995). Securitization and Desecuritization. Ronnie D. Lipschutz (Eds.), *On Security* (pp. 46-86). New York: Columbia University Press.
- Wæver, O. (1997). *Concepts of Security*. Copenhagen: University of Copenhagen Press.
- Wæver, O. (2003, February). *Securitization: Taking stock of a research programme in security studies*. Paper presented at PIPES seminar, Harris School, University of Chicago.
- Wæver, O. (2004, March). *Aberystwyth, Paris, Copenhagen: New 'Schools' in Security Theory and their Origins between Core and Periphery*. Paper presented at the annual meeting of the International Studies Association, Montreal.
- Wæver, O., Buzan, B., Kelstrup, M., & Lemaitre, P. (Eds.). (1993). *Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe*. London: Pinter Publishers.
- Wæver, O., Jahn, E., & Lemaitre, P. (1987). *European security: Problems of research on non-military aspects*. University of Copenhagen, Centre of Peace and Conflict Research.
- Wæver, O., Lemaitre, P., & Tromer, E. (1989). *European polyphony: perspectives beyond East-West confrontation*. Springer.
- Walsh, N. P. (2021, February 15). CNN Exclusive: WHO Wuhan mission finds possible signs of wider original outbreak in 2019. *CNN Health*. Retrieved May 25, 2022, from <https://edition.cnn.com/2021/02/14/health/who-mission-china-intl/index.html>
- Walt, S. M. (1991). The renaissance of security studies. *International Studies Quarterly*, 35(2), 211-239.
- Wang, H., Marquez, P. V., & Hwang, I. (2023, February 1). Learning from South Korea: Building resilient health systems for pandemic preparedness. *World Bank Blogs*. Retrieved February 21, 2023, from <https://blogs.worldbank.org/health/learning-south-korea-building-resilient-health-systems-pandemic-preparedness>
- Watterson, C., & Kamradt-Scott, A. (2016). Fighting flu: Securitization and the military role in combating influenza. *Armed Forces & Society*, 42(1), 145-168.
- Weiner, M. (1992). Security, stability, and international migration. *International*

Security, 17(3), 91-126.

- Wenham, C., & Farias, D. B. (2019). Securitizing Zika: The case of Brazil. *Security Dialogue*, 50(5), 398-415.
- WHO. (n.d.a). *Biography Dr Tedros Adhanom Ghebreyesus*. WHO. Retrieved August 3, 2022, from <https://www.who.int/director-general/biography>
- WHO. (n.d.b). *Former Directors-General*. WHO. April 18, 2022, from <https://www.who.int/director-general/former-directors-general>
- WHO. (n.d.c). *How WHO is Funded*. WHO. Retrieved July 3, 2022, from <https://www.who.int/about/funding>
- WHO. (n.d.d). *Our work*. WHO. Retrieved July 3, 2022, from <https://www.who.int/our-work>
- WHO. (n.d.e). *The Triple Billion targets*. WHO. Retrieved July 3, 2022, from <https://www.who.int/data/stories/the-triple-billion-targets-a-visual-summary-of-methods-to-deliver-impact>
- WHO. (n.d.f). *World Health Day*. WHO: Retrieved June 27, 2022, from <https://www.who.int/campaigns/world-health-day>
- WHO. (n.d.g). *Who We Are*. WHO. Retrieved July 3, 2022, from <https://www.who.int/about/who-we-are>
- WHO. (1967). *Twenty years in South-East Asia 1948-1967*. New Delhi: World Health Organization, Regional Office for South-East Asia.
- WHO. (2005). *Uluslararası Sağlık Tüzüğü*. İsviçre: Dünya Sağlık Örgütü Yayınları.
- WHO. (2017a, July 17). *All roads lead to universal health coverage*. Retrieved August 3, 2022, from <https://www.who.int/en/news-room/commentaries/detail/all-roads-lead-to-universal-health-coverage>
- WHO. (2017b, February 3). *Determinants of Health*. Retrieved April 10, 2022, from <https://www.who.int/news-room/questions-and-answers/item/determinants-of-health>
- WHO. (2017c, June 3). *Director-General Dr Tedros takes the helm of WHO: address to WHO staff*. Retrieved August 3, 2022, from <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/director-general-dr-tedros-takes-the-helm-of-who-address-to-who-staff>
- WHO. (2020a). *Basic Documents*. (49th ed.). Geneva: World Health Organization.
- WHO. (2020b, January 5). *Pneumonia of unknown cause – China*. Retrieved May 19,

- 2022, from <https://www.who.int/emergencies/disease-outbreak-news/item/2020-DON229>
- WHO. (2020c, January 12). *COVID-19 – China..* Retrieved May 30, 2022, from <https://www.who.int/emergencies/disease-outbreak-news/item/2020-DON233>
- WHO. (2020d, January 17). *Disease outbreak news - Japan.* Retrieved May 30, 2022, from <https://www.who.int/emergencies/disease-outbreak-news/item/2020-DON237>
- WHO. (2020e, January 21). *COVID-19 - Republic of Korea - (ex-China).* Retrieved May 30, 2022, from <https://www.who.int/emergencies/disease-outbreak-news/item/2020-DON238>
- WHO. (2020f, January 22). *Mission summary: WHO Field Visit to Wuhan, China 20-21 January 2020.* Retrieved May 30, 2022, from <https://www.who.int/china/news/detail/22-01-2020-field-visit-wuhan-china-jan-2020>
- WHO. (2020g, January 22). *WHO Director-General's statement on IHR Emergency Committee on Novel Coronavirus.* Retrieved September 7, 2022, from <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-statement-on-ihr-emergency-committee-on-novel-coronavirus>
- WHO. (2020h, January 23). *Statement on the first meeting of the International Health Regulations (2005) Emergency Committee regarding the outbreak of novel coronavirus (2019-nCoV).* Retrieved September 7, 2022, [https://www.who.int/news-room/detail/23-01-2020-statement-on-the-meeting-of-the-international-health-regulations-\(2005\)-emergency-committee-regarding-the-outbreak-of-novel-coronavirus-\(2019-ncov\)](https://www.who.int/news-room/detail/23-01-2020-statement-on-the-meeting-of-the-international-health-regulations-(2005)-emergency-committee-regarding-the-outbreak-of-novel-coronavirus-(2019-ncov))
- WHO. (2020i, January 23). *WHO Director-General's statement on the advice of the IHR Emergency Committee on Novel Coronavirus.* Retrieved September 7, 2022, from <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-statement-on-the-advice-of-the-ihr-emergency-committee-on-novel-coronavirus>
- WHO. (2020j, January 28). *WHO, China leaders discuss next steps in battle against coronavirus outbreak.* Retrieved September 13, 2022, from <https://www.who.int/news-room/detail/28-01-2020-who-china-leaders-discuss-next-steps-in-battle-against-coronavirus-outbreak>
- WHO. (2020k, January 29). *Press briefing on WHO Mission to China and novel*

- coronavirus outbreak*. Retrieved September 13, 2022, from <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/press-briefing-on-who-mission-to-china-and-novel-coronavirus-outbreak>
- WHO. (2020l, January 30). *WHO Director-General's statement on IHR Emergency Committee on Novel Coronavirus (2019-nCoV)*. Retrieved September 13, 2022, from [https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-statement-on-ihf-emergency-committee-on-novel-coronavirus-\(2019-ncov\)](https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-statement-on-ihf-emergency-committee-on-novel-coronavirus-(2019-ncov))
- WHO. (2020m, February 3). *Report of the Director-General, 146th Meeting of the Executive Board*. Retrieved September 18, 2022, from <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-technical-briefing-on-2019-novel-coronavirus>
- WHO. (2020n, February 5). *WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 - 5 February 2020*. Retrieved September 18, 2022, from <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---5-february-2020>
- WHO. (2020o, February 6). *WHO Emergencies coronavirus Press Conference 6 Feb 2020*. Retrieved September 18, 2022, from https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/transcripts/transcription-who-audio-coronavirus-press-conference-06feb2020-final.pdf?sfvrsn=a6433f0b_2
- WHO. (2020p, February 7). *WHO Director-General's briefing to the Executive Board on outbreak of 2019 novel coronavirus*. Retrieved September 20, 2022, from <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-briefing-to-the-executive-board-on-outbreak-of-2019-novel-coronavirus>
- WHO. (2020q, February 8). *Director-General's remarks at the media briefing on 2019 novel coronavirus on 8 February 2020*. Retrieved September 20, 2022, from <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/director-general-s-remarks-at-the-media-briefing-on-2019-novel-coronavirus---8-february-2020>
- WHO. (2020r, February 10). *WHO Director-General's remarks at the media briefing on 2019-nCoV on 10 February 2020*. Retrieved September 20, 2022, from <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-remarks-at-the-media-briefing-on-2019-ncov-on-10-february-2020>
- WHO. (2020s, February 11). *Research and innovation forum on novel coronavirus 2019*. Retrieved September 20, 2022, from <https://www.who.int/director->

general/speeches/detail/research-and-innovation-forum-on-novel-coronavirus-2019

- WHO. (2020t, February 11). *WHO Director-General's remarks at the media briefing on 2019-nCoV on 11 February 2020*. Retrieved September 20, 2022, from <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-remarks-at-the-media-briefing-on-2019-ncov-on-11-february-2020>
- WHO. (2020u, February 15). *Munich Security Conference*. Retrieved September 30, 2022, from <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/munich-security-conference>
- WHO. (2020v, February 17). *WHO Director-General's remarks at the media briefing on COVID-2019 outbreak on 17 February 2020*. Retrieved October 8, 2022, from <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-2019-outbreak-on-17-february-2020>
- WHO. (2020w, February 18). *WHO Director-General's remarks at the media briefing on COVID-19 outbreak on 18 February 2020*. Retrieved October 8, 2022, from <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19-outbreak-on-18-february-2020>
- WHO. (2020x, February 19). *WHO Director-General's opening remarks at the mission briefing on COVID-19*. Retrieved Retrieved October 10, 2022, from <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-mission-briefing-on-covid-19>
- WHO. (2020y, February 20). *WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 on 20 February 2020*. Retrieved October 12, 2022, from <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19-on-20-february-2020>
- WHO. (2020z, February 23). *WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 - 23 February 2020*. Retrieved October 15, 2022, from <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---24-february-2020>
- WHO. (2020aa, February 26). *WHO Director-General's opening remarks at the mission briefing on COVID-19 - 26 February 2020*. Retrieved October 18, 2022, from <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-mission-briefing-on-covid-19---26-february-2020>

- WHO. (2020bb, February 27). *https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---27-february-2020*. Retrieved October 18, 2022, from <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---27-february-2020>
- WHO. (2020cc, March 1). *WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 - 1 March 2020*. Retrieved November 18, 2022, from <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---2-march-2020>
- WHO. (2020dd, March 3). *WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 - 3 March 2020*. Retrieved November 18, 2022, from <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---3-march-2020>
- WHO. (2020ee, March 5). *WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 - 5 March 2020*. Retrieved November 18, 2022, from <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---5-march-2020>
- WHO. (2020ff, March 9). *WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 - 9 March 2020*. Retrieved November 22, 2022, from <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---9-march-2020>
- WHO. (2020gg, March 11). *WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 - 11 March 2020*. Retrieved November 22, 2022, from <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020>
- WHO. (2020hh, June 25). *Coronavirus disease (COVID-19) Situation Report – 157*. Retrieved November 22, 2022, from <https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200625-covid-19-sitrep-157.pdf>
- WHO. (2020ii, December 9). *The top 10 causes of death*. Retrieved March 31, 2022, from <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/the-top-10-causes-of-death>
- WHO. (2022). *COVAX: The vaccines pillar of the Access to COVID-19 Tools (ACT) Accelerator: Structure and Principles*. World Health Organization.
- Wilkinson, C. (2007). The Copenhagen School on tour in Kyrgyzstan: Is securitization

- theory useable outside Europe? *Security dialogue*, 38(1), 5-25.
- Williams, M. C. (2003). Words, images, enemies: Securitization and international politics. *International Studies Quarterly*, 47(4), 511-531.
- Wolfers, A. (1952). "National security" as an ambiguous symbol. *Political Science Quarterly*, 67(4), 481-502.
- Worldometer. (2023, March 12). *Covid-19 Coronavirus Pandemic*. Retrieved March 12, 2022, from <https://www.worldometers.info/coronavirus/>
- Wright, I. (2021, January 10). Are We at War? The Politics of Securitizing the Coronavirus. *E-International Relations*. Retrieved January 21, 2023, from <https://www.e-ir.info/2021/01/10/are-we-at-war-the-politics-of-securitizing-the-coronavirus/>
- Yolun, M. (2020). H1N1'den Coronavirüs'e: COVID-19 ile mücadele ederken tarihsel epidemiyolojiden neler öğrenebiliriz? *Turkish Journal of Public Health*, 18(COVID-19 Special), 120-123.
- Youde, J. (2008). Who's afraid of a chicken? Securitization and avian flu. *Democracy and Security*, 4(2), 148-169.
- Zhao, T., & Wu, Z. (2020). Citizen–state collaboration in combating COVID-19 in China: Experiences and lessons from the perspective of co-production. *The American Review of Public Administration*, 50(6-7), 777-783.
- Zhu, N., Zhang, D., Wang, W., Li, X., Yang, B., Song, J., et al. (2020). A Novel Coronavirus from Patients with Pneumonia in China, 2019. *New England Journal of Medicine*, 382(8), 727-733.